

KRONIEK

EERSTE TRIMESTER

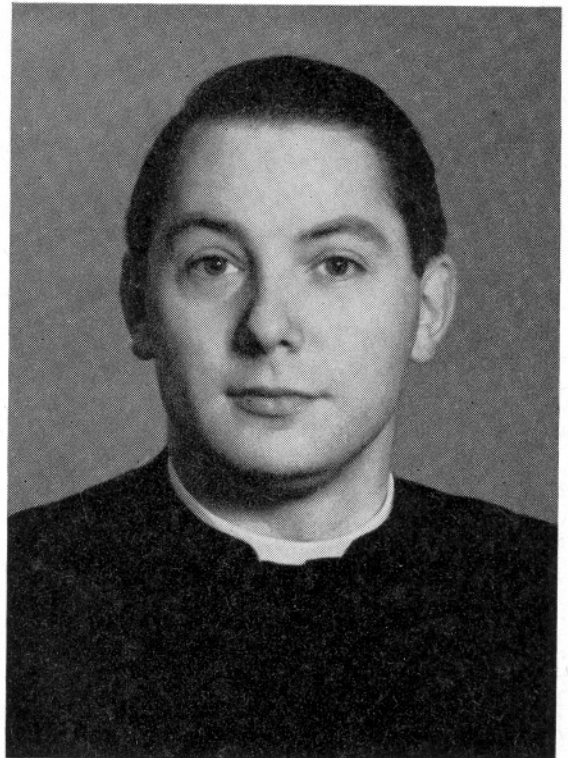
6 september. Het rasterwerk staat er nog. De toren ook.

Dat stellen wij vast, wanneer wij na een druipnatte vakantie, op een stralende herfstavond — de natuur is een spotvogel — langs flats die hun voltooiing maar niet willen naderen, Roda's poorten binnenlopen (merendeels binnenrijden: althans wat dit betreft hebben vooruitgang en hoogconjunctuur ook op Rolduc hun sporen achtergelaten).

Dat van de toren hadden de meesten van ons wel gedacht. En dat van het rasterwerk? Och, grote dingen, zegt men, werpen hun schaduwen vooruit. Alleen vindt chronicus het al maar moeilijker, de teneur van dit spreekwoord te begrijpen. Hij beperkt zich dan ook wijsgerig tot de vaststelling, dat zij in ieder geval lánge schaduwen hebben. — In de loop van de maand augustus liet de architect, min of meer eigenmachtig, alle baksteen van de toren door tufsteen vervangen, ook rond de galmgaten. Dit laatste, hoe juist misschien in architectonisch opzicht, was historisch er naast. Enkele heren van Monumentenzorg zagen zich zodoende genoodzaakt, begin september een bezoek aan Rolduc te brengen. Toen viel het besluit om de galmgaten de vorm terug te geven, die zij bij de grote restauratie van 1931 hadden gekregen. De uitgebroken baksteen zal daarmee weer moeten worden ingezet, en dan zal men de komende maanden gebruiken om de oorlogsschade te herstellen.

Gedurende de vakantie is er volop aan het sportveld gewerkt. Het sportveld ondergaat

een ingrijpende wijziging, of eigenlijk wordt het zelfs totaal vernieuwd. Bij dit werk wordt het stabilo/W-procédé toegepast. Op de geegaliseerde grond brengt men een drainage-systeem aan op afstanden van 5 meter in de lengterichting van het veld. Daaroverheen

komt de zogenaamde „halve verharding“, welke is opgebouwd uit een fundering van sintels en stabilo/W. De sintels worden gestort op een dikte van 20 cm en afgewalst tot een dikte van 15 cm, terwijl de toplaag in een dikte van 6 cm wordt opgelegd. Buiten de halfverharde speelvlakte wil men een weg aanleggen, die uit een sintellaag en een toplaag van wisosplit bestaat. Dan zal er een besproeiingsinstallatie worden aangebracht, waarschijnlijk aangesloten op een van de vijvers, en ten slotte wordt het geheel van een afrastering voorzien ter hoogte van 3 meter. Dit alles gaat natuurlijk zeeën van tijd kosten, dat zien ook niet technisch onderlegden wel in. Toch wetigt het begin de stoutste verwachtingen. Ondanks aanhoudend regenweer heeft de bulldozer de egalisatiewerkzaamheden nagenoeg tot een goed einde weten te brengen. Zodat profeten die „la vie en rose“ zien, reeds beweren, dat in november het leder weer zal rollen dat het een lieve lust is. Afwachten blijft echter de boodschap, want ook al is men vroeg, toen de vakantie amper een week oud was, begonnen, er moet nog immens veel gebeuren.

Nadat wij, geboren „fainéants“, de genieting van het driemaal jaarlijks geoorloofde „dolce far niente“ tegemoet togen, zijn er traditiegetrouw weer vele problemen op Rolduc opgeworpen. Daarvoor zorgde begin augustus

ius de Sociale Studieweek, die het vraagstuk van het Lekenapostolaat bij de horens vatte en er tal van behartenswaardige dingen over zei.

Dan pas kan het huis worden overgelaten aan de vaardige handen van onze nijvere zusters. Zij plensen zo drifftig, dat ook de heren het niet lang kunnen aanzien en grotendeels maar de wijk nemen. Rolduc is in goede handen, weten zij. Dat die handen dit jaar nóg doeltreffender werk leveren dan zij vroeger plachten te doen, lijkt ons als een paal boven het schoonmaakwater te staan: zij worden nu gegidst door stellen ogen, die het te verrichten werk breeduit in ogenschouw kunnen nemen. Er heeft namelijk een revolutie plaats gehad in de kledij van onze zusters. Voor de vakantie had reeds één van haar olijk op deze omwenteling gezinspeeld. „Als u terugkomt“, had zij gezegd, „zijn er andere zusters“. En inderdaad: nu de kap verdwenen is, en vervangen door een elegant hoofddoekje, zijn ze anders, onze zusters: natuurlijker, gewoner, menselijker. Je ziet nu over en weer met wie je te maken hebt. En het is alsof deze, materieel geringe, verandering ook psychologisch haar uitwerking niet heeft gemist.

Anders is ook, wanneer wij na de grote uittocht terugzwermen in de bijenkorf die Rolduc heet — men zegt dat er nooit zoveel Rolduciens in Engeland waren — anders is ook de samenstelling van het lerarencorps. Mhr. Notermans heeft ons verlaten: hij is door de bisschop benoemd tot moderator van de Onderwijzersbond, met de bijzondere opdracht het apostolaat der priesterroepingen te bevorderen. Wij wensen hem in zijn nieuwe functie alle succes en danken hem voor wat hij voor ons huis heeft betekend. Ongaarne zien wij hem vertrekken, want in de vijf jaar dat hij bij ons werkzaam is geweest, heeft zijn blijde en innemende persoonlijkheid vele harten gewonnen. Rolduc en het vraagstuk van de priesteropleiding hadden zijn bijzondere belangstelling, zoals blijken moge uit de met zorg samengestelde filmstrip, waarmee hij beide een grote dienst heeft bewezen. Juist in deze richting, hopen wij, moge hij veel en goed werk blijven doen.

Een bekende verschijning in ons huis was intussen Mhr. v. Wersch geworden. Niet alleen onze brillen vonden bij hem een goede verzorging, ook in de geheimen van wat nog altijd zo zonderling de natuurlijke historie heet, wist hij ons met kennis van zaken in te wijden. Aan dit laatste is nu een einde gekomen. Mhr. v. Wersch heeft de leeftijd bereikt

mr Engels vertrekt
waarop men de handen in de schoot legt. Althans de leraarshanden. Wij kennen zijn rusteloos zorgen veel te goed dan dat wij zouden denken, dat hij onbekommerd gaat genieten van de oude dag. Bedankt, Mhr. v. Wersch, en laat het u goed gaan!

Ook Mhr. Scheepers missen wij in de rijen der docenten. Hij heeft verder en warmer oorden verkoren: in Nieuw-Guinea zal hij voortaan de arbeid verrichten, die hij hier, te kort helaas, voor onze benjamins deed. Hem zij daarginds van harte welslagen gewent! Zijn plaats wordt ingenomen door Mhr. Soethout: jong en vol idealen, zal hij zich stellig een waardig opvolger weten te tonen. Wees welgekomen! — Mhr. Engels hebben wij verleden jaar, nog op de valreep, woorden van afscheid en dank mogen toevoegen, toen bekend werd dat hij klas voor collegezaal ging verruilen. En daar verder de ziekte van Mhr. Heynen van ernstige aard blijkt te zijn, treden er in de bezetting van de verschillende vakken noodzakelijkerwijs enkele wijzigingen op.

Zo komt Mhr. Uitterhoeve helemaal uit Wassenaar om ons Latijn en Grieks te leren; nu heeft die afstand niet zoveel te betekenen, als je in de gelegenheid bent over een gemotoriseerd voertuig te beschikken, verondersteld altijd dat het ding het doet. Huizen echter lopen niet op wielen, en daar het met de flats inderdaad niet op wietjes loopt, is Mhr. Uitterhoeve een heel trimester onze gast. Hartelijk roepen wij hem een groot welkom toe! — Door het uitvallen van Mhr. Heynen krijgt collega Wijnen een haast onverteerbare hoofdschotel Nederlands te verwerken. De restjes worden opgeknapt door de heren Janssen en Augustus — de een met ervaring, de ander met goede wil —, die 1 gym voor hun rekening nemen. Terwijl Mhr. Schrijen, verleden jaar reeds zijn kunde in dit opzicht tot grote tevredenheid van terzake bevoegden bewezen hebbend, de Latijnse stamtijden blijft inprenten, wordt het Frans op 1 en 2 gym niet langer in handen van onbevoegden gelaten: Mhr. Limpens komt de gelederen der academici versterken. *Soyez le bienvenu, cher collègue, après nous le déluge*, deze in onze moedertaal gestelde uitroep moge u duidelijk maken, in welke geest wij samen de spraak van Rabelais en Racine aan de jeugd zullen trachten te verdienen.

Op het vlak van de orde ziet Mhr. Gijsen zich benoemd tot onderprefect van Klein-Rolduc en vangt Mhr. Kurris zó uit het veilig seminarie stappend, als surveillant de loopbaan aan, die in de aanvang vaak letterlijk

mr Limpens komt
een baan is, af te lopen in ons grote huis op ogenblikken, dat de pupillen overal kunnen vertoeven en men zeggen zou dat zij nergens zijn. Welkom, Mhr. Kurris, en: twee jaar is wel een hele tijd, maar . . .

Zo kunnen wij dan beginnen. Dat begin wordt gemaakt, meteen maar flink van wal, op

7 september, als we om 8 uur een Plechtige Mis in honorem Spiritus Sancti vieren en om 10 uur in onze klas bijeenkomen, om van onze hoofdleraar te vernemen, hoe voor dit jaar de lesrooster er uitziet en hoe wij het aan de steel moeten steken, als wij, wat wij allemaal wel willen, deze klas met succes wensen te doorlopen. Voor het klaslokaal blijven wij even staan: boven de glimmend geverfde deur hangt een wel-leesbaar bordje, dat aangeeft welk rijk hierachter verscholen ligt. Na de hoofdles volgen twee lessen van drie kwartier, om even te wennen, en 's middags is alles al gewoon.

Behalve misschien voor twee boffers, die zich oprecht vergist hadden in de tijd waarop ook hún vakantie eigenlijk moest eindigen en nu, wat onwennig nog, deze „chance” zitten te verwerken.

11 september. Voor deze twee, en ook voor ons allemaal, is er vanavond een film van de

Engelse dwaas Norman Wisdom. Met „De vierkante Recruit“ bulderen wij ons laatste zweempje heimwee weg.

12 september. Om het vandaag weer terug te krijgen. Wat een stralend zonneweer, na die plensbui-vakantie! 's Avonds om half elf komen de prefect en Mhr. Salemans uw chronicus melden, dat er brand is uitgebroken in het Duits bosquet. Het is echter geen nieuws meer, want het beginnend brandje is allang geblust door de Kerkraadse brandweer.

Ondanks de Planta-affaire, die vandaag een nieuw hoogtepunt bereikt — wij smeren vet in plaats van boter — laten de filosofen Kasavoeboe en Loemoemba broederlijk gearmd door Kerkraads dreven wandelen en houdt een van de „groenen“ vanaf het bordes van het stadhuis een gretig aanhoorde toespraak over de wereldvrede.

15 september. Vanavond draagt Nel Oosthout, in het kader van de culturele Jeugdvorming Het Land van Rode, „De onsterfelijke Dwazen“ van Paul William Gallico voor. Het is een knap verhaal, een dubbelverhaal eigenlijk: achter de sprookjesachtige vorm schuilt een diepere inhoud. Men zou het een moderne versie kunnen noemen van het oude verlangen naar het onsterfelijk-makende levenselixir, en tegelijk is het, vooral in het tweede deel, een hymne aan Israël. Dat de kunstenaars het klaar speelde, anderhalf uur lang boeiend te blijven, bewijst haar talent, al kende de eerste helft enkele inzinkingen en was de voordracht misschien te sober en daardoor te weinig gevarieerd. De tweede helft won het in dit opzicht wel van de eerste. Een mooie avond.

21 september. Guur herfstweer. Windvlagen en regen. De verwarming brandt reeds!

25 september. De weergod toont zich in dit seizoen wel van zijn grilligste kant. Op deze zondag koestert hij ons tranendal zó innig, dat vele ouders de verleiding niet kunnen weerstaan om zoonlief met een bezoek te vereren.

Vandaag schijnt de intercollegiale tennisen te hebben plaats gehad. Ondanks herhaalde pogingen van chronicus om dienaangaande méér te vernemen, heeft zijn correspondent hem schromelijk in de steek gelaten, zodat hij, zeer tot zijn spijt, er het zwijgen toe moet doen.

27 september. Om 7 uur al zijn wij in de

aula om te luisteren naar operafragmenten, uitgevoerd door het L.S.O. Wij hebben aan Willy Huyts gevraagd, zijn indrukken over dit concert te willen geven. Hier zijn zij:

„Het ongeloofwaardige is dan vanavond toch gebeurd: voor het eerst sinds jaren wist het L.S.O. onze aandacht werkelijk te boeien, zij het dan ook met een aan de heel populaire kant gehouden opera-programma. Naast serieus spel, dat bij vorige uitvoeringen wel eens zoek was, viel er ditmaal zelfs enig enthousiasme bij de orkestleden te bespeuren. Het resultaat bleef niet uit. Niet alleen de orkeststukken werden op overtuigende wijze gebracht, ook bij het begeleiden van de solisten werd er goed muziek gemaakt. En al waren er dan, vooral in de Verdi-fragmenten, zwakke ogenblikken, toch durven wij oprecht hopen dat het L.S.O., althans wat Rolduc betreft, op deze wijze voortgaat. De sopraan Gerry de Groot verraste ons aanvankelijk door groot stembereik en aangenaam volume; later echter bleek haar zang iets te ongenueanceerd. En dan Ettore Babin: het predikaat „Italiaans“ garandeert voor een tenor nog lang geen Caruso! Babin's stem is erg klein en dreigt in fortissimopassages schreeuwerig te worden. Dat de tenor uiteindelijk toch een groter succes boekte dan de sopraan, had hij te danken aan zijn zuidelijk temperament en zijn voordrachtsgevoel. Alles bij elkaar een aangename avond, waar het muzikaal niet altijd even feilloos toegaat.“

30 september. Der traditie getrouw komt Dr. Appelman van Heerlen ons van binnen bekijken. Hij doet het zoals altijd bijzonder degelijk en ditmaal ook bijzonder snel. Al blijken de longen van de meesten van ons keurig in orde, enkele pechvogels zullen een tijdlang rust moeten houden. Paul Cordewener en Willy Slabbers gaan ons een poos verlaten. Wij wensen hun sterkte toe, en spoedige beterschap!

1 oktober. De filmclub „Lumière“ heeft af en toe lumineuze invallen. Zo komt zij nu op het idee, de gemeenschap te vergasten op twee films, die geen andere overeenkomst met elkaar hebben dan dat beider „leit-motiv“ een loco-motief is. De kleinen genieten vandaag van de Rank-kleurenfilm Tiffield Thunderbold, een ongemeen geestige rolprent over een Engels stoempje dat, door de vooruitgang opzij gedrongen, in eensgezinde behoudensgezindheid door enkele geestdriftigen op een particuliere lijn wordt ingescha-

keld ter concurrentie met de gehate, progressieve bus. En morgen,

2 oktober, krijgen de groten hun locomotief. Voor hen is er de bekende Italiaanse film „De Machinist“. Ons valt deze film wat tegen. Het verhaal lijkt in zijn brokkeligheid niet sterk, terwijl eens te meer gedemonstreerd wordt dat een Italiaan blijkbaar niet anders dan luidruchtig of sentimenteel kan zijn. Toch raakt dit drama bij het publiek een gevoelige snaar. Wij erkennen dan ook volmondig, dat het filmisch voortreffelijke kwaliteiten vertoont en bijwijlen werkelijk indrukwekkend is.

De twee-honderd-vijftigste interland, waarin Claassens zijn gouden jubileum viert en van der Hart voor de veertigste keer op internationaal vlak twee maal vijf-en-veertig minuten achtereen zijn voetbaltrucs laat bewonderen, speelt zich af in de Hel van Deurne, tegen de Rode Duivels, maar is toch niet meer dan een sof. Nederland wint deze geestloze wedstrijd met 4—1. Op de cour luisteren wij naar Leo Pagano. Of luisteren? Er is zoveel bezoek op deze fraaie najaarszondag, en het spel is zo slecht, dat zelfs de fans onder ons maar weinig belangstelling kunnen opbrengen voor wat Pagano moet vertellen.

3 oktober. Allerwegen zoekt men in het geestelijke naar nieuwe vormen. Tradities zijn er om kritisch bekeken te worden en dan te worden afgedankt. Wat wilt u: we leven in het holst van de twintigste eeuw. Zou het een ouderdomsverschijnsel zijn als chronicus meent te moeten opmerken, dat er in die ouwerwese rretrraites toch wel wat in zat? Kom, kom: hoe dan ook, de retraite is dit jaar beslist niet ouderwets, zij wordt door Paters Redemptoristen gegeven. Het massa-toespreken is er al langer niet meer bij, sinds enkele jaren reeds worden retraites voor kleinere groepen gepreekt. Nu zijn de groepen zo klein mogelijk gehouden: klas na klas doet de oefeningen, terwijl voor de anderen de lessen gewoon doorgaan. 3a moet vandaag het spits afbijten en... is enthousiast! Hun „orientatiedagen“ — de linguïstische neerslag van het vernieuwingsstreven — blijken een waar succes. De conferenties verlopen in gespreksvorm, en ofschoon ze langer duren dan een uur, en dat vier maal per dag, en dat twee dagen achtereen: Pater v. Maastrigt C.s.s.R. weet er iets van te maken. Het is een geestelijke onderdompeling waar je finaal van opkikkert. Dat het „mens sana“ nu ook grote behoefte heeft aan een „corpus sanum“, begrij-

pen uitstekend de zusters, die ten besluite iedere klas des avonds een feestmaaltijd bereiden. De hoofdleraars gaan met hun pupillen, na het vieren van de slotplechtigheid, gezellig wandelen naar de stad. Alleen het bier mag nu niet best zijn... Niet voor iedere klas is het schema van de retraite hetzelfde. De zesde-gymmers en de wijsgeren krijgen zelfs vrij zware kost te verwerken. Daar staat tegenover, dat voor de kleinen het geheel in speelser geest is gedacht. Maar unaniem is het oordeel: dit is de enig juiste vorm waarin men geestelijke oefeningen kan doen. Als bezwaar voelt men aan, dat de sfeer van het huis, doordat de anderen nog niet aan de stemming toe zijn of ze al weer zijn kwijtgeraakt, niet voldoende meewerkt. Alle goeds van het vergaderzaaltje, een volgende keer zal men echter naar een geschikter lokaliteit buiten Rolduc moeten omzien.

Dit waren de dagen waarop voor de verschillende klassen, onder leiding van de volgende Paters, de oefeningen plaats vonden:
3-5 okt.: 3a, met Pater van Maastrigt.
5-7 okt.: 3b, met Pater van Maastrigt.

- 9-11 okt.: 4a, met Pater van Maastrigt.
 11-13 okt.: 4b, met Pater van Maastrigt.
 16-19 okt.: 5 gym, met Pater Hiel.
 23-26 okt.: 6 gym, met Pater Henning.
 2-5 nov.: filosofie, met Pater Henning.
 3 nov.: V.K., met Pater Elgershuizen, en
 2a, met Pater v. d. Horst.
 4 nov.: 1a, met Pater Elgershuizen, en
 2b, met Pater v. d. Horst.
 5 nov.: 1b, met Pater Elgershuizen, en
 2c, met Pater v. d. Horst.
 14 nov.: 1c, met Pater Hullegie.

8 oktober. Het is de Klein-Rolducse voetballers verleden jaar in Richterich wel voor de wind gegaan. Nu gaan zij het, als oud-Klein-Rolducsfelftal, eens dunnetjes overdoen, in gezelschap van een drietal gastspelers. De heren Lemmens en van Loo brengen Roda's bloemige jeugd heen en weer in hun wagens. „Over het algemeen”, aldus chronicus' sportverslaggever Jos v. d. Linden, „goed spel, wanneer men bedenkt dat het elftal van de onzen nog niet samen heeft gespeeld in tegenstelling met het elftal van Richterich, dat regelmatig traint.” De uislag is dan ook in ons nadeel, en al wordt het geen ramp, wij lijden met 1—2 de nederlaag. Ons doelpunt is het resultaat van een penalty en het wordt gescoord door de gastspeler Wim Driessen.

9 oktober. Pantarei voetbalt tegen de cour, de wedstrijd wordt gespeeld op het veld van Rodasport. Voordat wij daarover iets vertellen, zij een welgemeend woord van dank gewijd aan het Rodasportbestuur, dat ons, beklagenswaardige veldontberenden, zo bereidwillig een grasgroene grasmat ter beschikking heeft willen stellen. De toeschouwers bestaan uit een menigte Pantareianen en... 5 man van de cour; gelukkig, dat prefect en onderprefect met hun gewaardeerde tegenwoordigheid het feest opluisteren. Het woord is nu weer aan Jos: „Wat men nooit verwacht had, gebeurde: de cour won met 2—0. En dat niettegenstaande het feit, dat de cour met 5 invallers moest spelen (er had zich iets voorgedaan op een dortoir, en 3 van de snoodaards waren voetballers, die daarvoor niet met ex-, maar met verregaande incommunicatie waren bestraft; noot van chronicus) en Pantarei de beschikking had over een gehuurde speler van Fortuna. Fraai spel viel er niet te bewonderen, maar de overwinning van de cour was verdiend — naast een feitelijke ook een morele overwinning, omdat Pantarei zich zonder slag of stoot te geven maar wat op de

kop liet zitten. De twee cour-doelpunten werden respectievelijk gemaakt door René Creusen en Loek Hunnekens.”

Vermeldenswaard lijkt ons wel de volgende anecdote. Een jeugdig voetbalijveraartje uit Kerkrade woont de wedstrijd bij. Opeens wil hij weten, welke clubs hier tegen elkaar in het strijdperk treden. „Philosophie tegen cour”. Een begrijpende knik: „O!” Even later: „In waffür kluur sjpilt de Willem Sophie dan?”! Op deze zelfde zondag heeft Roda-jeugd een ontmoeting met Passart: 3—2.

15 oktober. Het Jaarboek ontplooit een nieuw initiatief. Aan de Heren Pastoors van ons bisdom stuurt het een exemplaar van de laatste jaargang toe om hen, zoals een begeleidend schrijven zegt, „de gelegenheid te bieden, Rolduc-zoals-het-reilt-en-zeilt meer van nabij te leren kennen”. Het is een antwoord op de meermalen geuite klacht, dat men in de cura zo weinig op de hoogte is met de gang van zaken op het Klein-Seminarie.

20 oktober. Zeer ernstig is de ziekte van Mhr. Heynen. Het heeft lang geduurd, eer men tenslotte heeft kunnen vaststellen, wat de oorzaak is van de abnormale bezinking van zijn bloed. Deze oorzaak wordt nu langs operationele weg verwijderd. Wij wensen hem oprecht beterschap toe, en dat hij weer spoedig in ons midden moge zijn.

21 oktober. In verband met Missiezondag zien wij vandaag de film „Zuster Luc” van Alfred Zinnemann, naar het geruchtmakende boek van de Amerikaanse schrijfster Kathryn Hulme. De meningen over deze film zijn ernstig verdeeld. De Missieclub heeft ons weliswaar met een foldertje terdege ingeleid in de problematiek van de film, maar dat betekent beslist niet — gelukkig — dat daarmee alle meningsverschil verdwenen is. Sommigen beschouwen „Zuster Luc” als irreëel, anderen spreken zelfs van „anti-propaganda”. Als chronicus een eigen mening mag hebben, zou hij willen zeggen dat hij het van zijn kant weer met deze kritiek oneens is. Hij vindt de film een eerlijk verhaal over een goed-bedoelend meisje, dat op een gegeven ogenblik ontdekt dat zij, na jarenlang oprechte pogingen te hebben gedaan om zich aan te passen, niet voor het kloosterleven geschikt is en dan haar consequenties trekt. Irreëel? Zulke gevallen komen voor. Anti-propaganda? Dan zou iedere moderne roman propaganda tegen het katholicisme zijn. Men kan het positieve be-

naderen vanuit het negatieve. Het positieve van het kloosterleven is er trouwens maar moeilijk vatbaar voor, door de camera gegrepen te worden. Gegronde kritiek lijkt wél de opmerking, dat de verfilming van het verhaal te weinig boven het toneelmatige uitstijgt.

Onder de gasten die de film bijwonen — Zusters Ursulinen en Zusters van Imstenrade — merken wij op Zr. Dr. Anna Dengel, de Stichteres van de Medische Missiezusters: zij is voor enige tijd in ons land en nu de gelegenheid zich voordoet om deze veelbesproken film te zien, wil zij er gebruik van maken. Hoewel zij incognito is en wenst dat aan haar aanwezigheid geen ruchtbaarheid gegeven wordt, menen wij toch, achteraf het geheim te mogen verklappen.

Wij hebben vandaag congé gehad, het eerste van dit jaar, ter ere van de surveillanten. Toch realiseren wij ons dit extra vrij maar nauwelijks, want wegens de lange film van vanavond moest de studie al om kwart voor vier beginnen.

23 oktober. Missiezondag staat dit jaar in het teken van „De Taak van de Missiezuster”. Pater Dr. Ed. Loffeld C.S.S.P. komt hierover 's morgens voor de filosofen spreken; in de aula behandelt Zr. Xaverius de Boer dit thema op hetzelfde uur voor 4, 5 en 6 gym, en in de namiddag zijn 1, 2 en 3 gym aan de beurt om Zr. Baptista Tijssen het werk van de Missiezuster concreet uit de doeken te zien en te horen doen, aan de hand van kleurendia's. Klein-Rolduc heeft een klankbeeld: „De vliegende Bisschop en zijn Mannen”, dat door Pater M. Bouwman S.V.D. ten gehore wordt gebracht. Discussie over de film van vrijdag — toen verfoond omdat hij niet op een andere dag te krijgen was — en de lezingen van vandaag vindt groepsgewijze plaats, in verschillende lokaliteiten, onder leiding van een zesttal kranige zusters van Imstenrade. Als inleiding op deze dag heeft de Missieclub ons niet alleen „Zuster Luc” voorgesteld; zij heeft verder maar liefst drie foldertjes uitgegeven die er niet om liegen. Wij lichten er de volgende passage over de Missiezuster uit: „'Zuster worden? Dat nooit! 'n Flauw gedoe!’ zeggen vele meisjes, en de jongens vinden het vaak ook maar 'n 'flauwe troep'. Flauw? Ga eens in de Missie kijken. Ze zwijgen meestal en . . . ploegen voort. Ze sjouwen rond in de grote Negerwijken, ze trekken de dorpen in op schokkende vrachtwagens of besturen hun eigen autootje door de moderne steden. Ze geven les op de lagere en middelbare scho-

len, en die bereiken een peil dat ver uitsteekt boven dat van de regeringsscholen. In en om de schamele Negerhutten beoefenen zij de daadwerkelijke naastenliefde. Je treft ze aan vanaf de tabletjes- en spuitjesuitdeling in achterlijke streken tot in de operatiekamer van een hypermodern ziekenhuis. Ze leiden jonge Afrikaanse meisjes een stadion binnen om danskunst en spel te demonstreren voor duizenden Blanken, maar ze werken ook temiddelen van de melaatsen.” Nee, een flauwe boel is het leven van de zusters in de missie beslist niet, van dat waandenkbeeld moge ons deze bijzonder fris opgezette Missiezondag voor goed hebben genezen.

25 oktober. De V.K., 1 en 2 gym zien vanmiddag in de aula een film, „Don Quichote”. Of ze er wat aan vinden?

26 oktober. De ceder van de Libanon is gevallen: overhaast wordt de Provisor naar het Maastrichtse ziekenhuis overgebracht, met een zware inwendige bloeding. Aanvankelijk tracht men, de bloeding door algehele rust te stelpen. Als dat niet mag baten, blijkt operatief ingrijpen noodzakelijk.

3 november. Vanmiddag heeft de operatie plaats. Uit des Provisors innerlijk wordt door kundige handen de nodige ongerechtigheid verwijderd. Nog hebben wij de ernst van het gebeuren niet door en veroorloven wij ons, er losjes over te spreken. Het is ook zo moeilijk, te wennen aan de gedachte, dat deze krachtige, kerngezonde mens het nu plotseling zou moeten ontgelden. Wanneer wij na de operatie vernemen, hoe ernstig de toestand wel is, worden wij er een beetje stil van. Ondertussen zijn we

29 oktober op halftrimester gegaan. Zo fris uitgerust als een hoentje keren we daarvan terug op

2 november in de avonduren; ons blazoën is wel niet smetteloos — tussenrapport! — maar daarin zal met Kerstmis verandering gekomen zijn, is ons voornemen.

6 november. De K.V.P.-jongeren van Kerkrade organiseren een Europa-dag. Rolduc's groten doen mee: filosofen, zesde- en vijfdegymmers voegen hun Europese idealen — gedeeltelijk: zij kunnen niet aan alle manifestaties deelnemen — bij die van hun Kerkraadse broeders. In de ochtendzitting, die in onze

aula plaats vindt, spreekt Dr. W. J. Schuyt, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Rapporteur van het Europees Parlement en notoir francofiel, over „Ongeduldig Europa?“ Zijn eerste en zijn tweede liefde komen met elkaar in botsing, want hoeveel goeds men van het lieve Frankrijk zeggen mag, Europafiel is het op het ogenblik zeker niet.

7 november. Waarom wordt er vandaag niet voor het diner gebeld? Het is al ver over tijd, en nog wil het vertrouwde — soms gevloekte, soms gebenedijde — geluid niet klinken. De magen rammelen, maar als je daar op af moest gaan. . . . Eindelijk, daar gaat de bel. Wat staat er nu voor een eigenaardig middageten gereed? De President maakt bekend, dat tegen het middaguur de stroom is uitgevallen. Wat op dat moment gaar was, bevindt zich op tafel: tomatensoep, warm vlees met jus, brood met boter. Dat juist op het ogenblik, dat we de eetzaal binnengingen, het licht aanflopte in de gang bij de Provisor, vindt chronicus maar een griezelige speling van het hoonlachende lot.

8 november. Wij doen weinig aan politiek, maar de titanenstrijd om het Amerikaanse presidentschap hebben wij wekenlang gevolgd. Dat nu de sympathieke Kennedy met enkele duizenden stemmen dit grootse gevecht heeft gewonnen, doet ons allen goed.

10 november. Uit voorzorg heeft men vandaag om half zes de Provisor bediend. De President en Mgr. v. d. Mühlen waren erbij tegenwoordig. De laatste dagen is de toestand wat achteruitgegaan, ofschoon gisteren iets gunstiger berichten spraken van een begin van herstel. We ontvangen het nieuws met een schok en bidden voor wat onze Provisor zalig is.

De vlijtige R.T.V. zorgt vanavond voor een verrassing. Voor een publiek van V.K. en 1 gym spelen zij met veel verve het kindersprookje „De Scepter van Koning Bombazijn“, onder regie van Wiel Stevens. De voorstelling wordt met grote waardering toegejuicht. In „Het Masker“ neemt een wijze criticus het vertoonde prijzend onder de loupe. Wij ontlenen aan zijn bespreking het volgende:

„. . . .Want dit is een echt sprookje. Het doek gaat open en als het geroezemoes verstomt, worden we op de zinderende tonen van de muziek opgenomen in een tijd- en plaatsloos wereldje. Een wereldje, waarin kabouters, een tovenaer en een fee voorkomen;

waarin een boze minister een waardige koning van de troon wil stoten; waarin het zwakke en het edele van de mens wordt uitgebeeld; kortom, een wereldje, dat het onrecht aan de kaak stelt en de deugd doet zegevieren. . . . Zo leven wij vol spanning in deze speelse, lichte, poëtische en schalkse wereld van het sprookje. Als het doek voor de laatste maal sluit en het verdiende applaus nog lang nagalmt, is dit voor mij een bewijs, dat de R.T.V. de weg van het goede toneel onvermoeid blijft bewandelen.”

En zo was de rolverdeling:
Koning Bombazijn - Jos v. d. Linden
Bimbambulla, eerste minister - Leo Coopmans
Kabouter Sikje, kamerheer - Nico Arets
Peter, zoon van de boswachter - Ton Kock
Hassebas, een tovenaer - Jan Vleugels
Potlepel, de hofkok - Joop Bartholomeus
Hellebaard, commandant van de wacht -
Jo v. d. Bongard
Slagzwaard, de beul - Frans Wilms
Lijfwacht: Jan Berden, Leo Hendriks, Sef Mols,
John Nizet, Arnold Philippens, Jan Pouwels, Jean Rouwette, Pierre Triebels,
Leo Urselmann.

12 november. De Provisor gaat zienderogen vooruit. Het zal echter nog wel een paar maanden duren eer hij geheel is opgeknapt en wij hem weer bij ons mogen hebben.

13 november. We organiseren een volleytoernooi, waaraan wordt deelgenomen door Set-up (cour), Pantarei, Roda I en Roda II, beide laatsten van Kerkrade. Terecht bereikt Roda I, dat met zeer ervaren spelers in het veld komt, de eerste plaats. Pantarei klasseert zich tweede. Daarvan zegt chronicus' correspondent: „Pantarei heeft me overdonderd. Nooit had men gedacht dat het van Set-up zou hebben kunnen winnen.“ De overwinning der wijsgeren schrijft hij dan op rekening van Hein Pasing, die met zijn deskundige aanwijzingen voortdurend gereed stond. En dan Set-up. Het komt uitstekend voor de dag, meent nog altijd onze verslaggever, en ofschoon het de jeugdigste spelers heeft, beschikt het over de beste techniek. Dat belooft dan wat voor de Intercollegiale!

16 november. Vandaag is het Prickday. Wat is Prickday? Prickday is, wanneer je door dames van het Rode Kruis een gezellig prikje in je arm krijgt toegediend. Het heeft allemaal iets met T.B. te maken en het had al voor het doorlichten moeten gebeuren. Gelukkig dat

van uitstel geen afstel gekomen is. Chronicus bedoelt: in verband met de gezondheid.

17 november. De filosofen hebben twee klaslokalen. En een casino. En een kapel. En een dortoir. En een fietsenkelder. En binnenkort gaan ze weg. Niettemin openen zij vandaag feestelijk, tijdens de onderbreking, tegenover de Herenbibliotheek een leeszaaltje. Met dieptetrom en blokfluit, en voor de rest in stilte. Als dat laatste maar blijft.

19 november. De prik van verleden woensdag wordt gecontroleerd. Het medisch devies is: Ik wil bolletje. Wie geen bolletje heeft moet thuisblijven. Naar verluidt hebben sommige grote mensen daar een verschrikkelijke spijt van.

20 november. Wedstrijden op de groene tafel: Cour-Pantarei. Uitslag: 10—0. 10—0. Pantarei is ingemaakt, tot moes geslagen, in de pan gehakt, en al wat onze arme rijke taal nog aan plastische uitdrukkingen moge hebben om een dergelijke ramp te kenschetsen. Eerlijkheidshalve moet erkend, dat ook het spel van de cour niet briljant is. Piet Thijssen, Jos van der Linden en debutant Leo Coopmans vallen tegen. Des te erger voor Pantarei. . . .

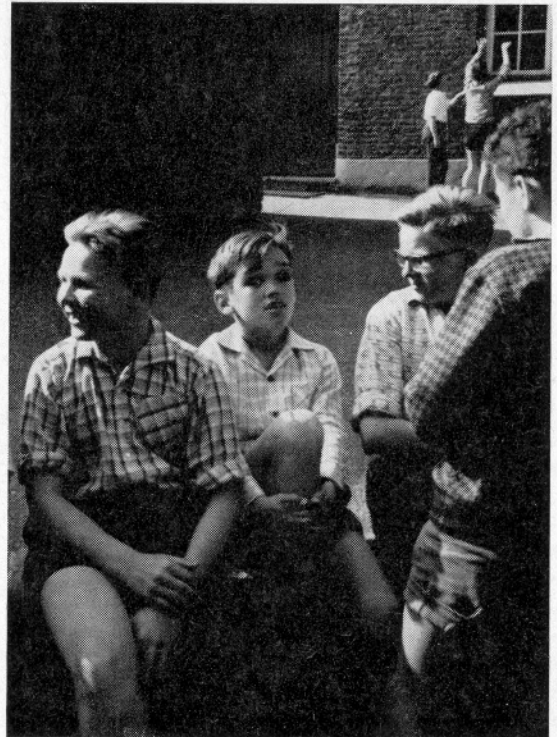
In de volley-intercollegiale, die te Weert gehouden wordt, moeten wij ons met de derde plaats tevreden stellen. Een grote teleurstelling, want sinds zondag waren de verwachtingen hoog gespannen. Dat Roermond won, is tot daaraan toe: het is de laatste jaren altijd de sterkste gebleken. Maar dat wij ons door Sittard van de tweede plaats hebben laten verdringen. . . . Zou het alleen maar pech zijn?

21 november. Nu heeft ook Rolduc zijn doorbraak gehad. Zijn dijkdoorbraak. De bovenste vijver is vannacht leeggestroomd, een baaierd van vunzige modder op de bodem achterlatend.

25 november. Het traditionele Sint-Kathrienfeest, het enerlaatste op Rolduc. Na een splendide feestmis houden de Heren, met hun docenten, een ochtendzitting, tijdens welke zij zich gemoedelijk bezinnen op hun filosoofzijn. Het diner, dat zij ons van 1 tot 2 uur aanbieden, mag er wezen: de zusters hebben van deze vrijdag maar, met bisschoppelijke permissie, een vleesdag gemaakt. Namens de cour houdt Pie de Groot een grootse rede, waarin hij op stekelige wijze de gevoelens verwoordt, die ons ook wel eens ten aanzien

van het Philosophicum bekruipten, maar waarvan wij nooit zo uitbundig uitdrukking zouden durven geven. Wel klinkt het erg stoer. Chronicus kan echter de gedachte niet kwijt, dat de druiven een beetje te zuur zijn. Wiel Stevens beantwoordt de aanval ferm. Als psycholoog kan hij 6 gym niets kwalijk nemen, en van die broek, dat is nou werkelijk een prachtidee om op die manier Sint Kathrien luister bij te zetten. Hartelijk dank.

De eind-examinandi hebben namelijk, om tot nog toe onopgehelderde redenen, deze dag gekozen om met hun traditioneel kenteken voor de dag te komen. Of liever, ze hebben het, ter onderstreping kennelijk van het grote belang, in twee etappes gedaan. Verleden zondag traden zij in de openbaarheid met iets, dat we niet zouden hebben opgemerkt als ze er door hun geheimzinnig lachen niet zelf de aandacht op hadden gevestigd. Het was een soortement schoenveter, niet zomaar een schoenveter die je beneden draagt, zoals schoenveters betaamt, maar een, die boven de plaats van een stropdas inneemt. En vandaag gaan zij gekleed in een broek die, groen en geel ziende (de broek), onweerstaanbaar het beeld van soldaten-op-karwei oproept. Eén ding ontbreekt: een zonnebril van plastic; in combinatie daarmee kreeg de

Tuinbeeldje. — Jean Houben (5 gym).

broek ineens een heel ander cachet, zo van Duitse toeristen op Hawaï.

Des avonds gaan wij kijken naar het toneel dat de filosofen zo goed zijn voor ons te spelen. Daarover mag hier niet geschreven worden. De lezer vindt een bespreking van „Het Proces Douglas” in de toneelrubriek.

27 november. Onze atletiekclub is niet de geringste onder de clubs in het land van Roda. Sinds enige tijd is zij, onder leiding van een heuse trainer, met salto's vooruitgegaan. In Schaesberg kaapt zij maar even de 5 eerste plaatsen weg.

30 november. In een openbare vergadering legt de courraad rekening en verantwoording af. De rondvraag brengt een aantal brandende vraagstukken op het tapijt, waarvan de belangrijkste betrekking hebben op avondstudie en vrije-tijdsbesteding. Het kwartier, dat de tweede avondstudie scheidt van het moment dat men facultatief weer in de boeken duikt, acht men niet wel besteed. Een voorstel wil de vrije studie onmiddellijk aan de verplichte doen aansluiten, waardoor de mogelijkheid geschapen wordt, zich in de avonden en gedurende zekere tijd met wetenschap bezig te houden en van een recreatie te genieten die lang genoeg is om recreatie te heten. Terzake van de vrije-tijdsbesteding is men van oordeel dat deze, met name op de zondagen, een gezelliger karakter kon dragen. Een en ander zal welwillend in overweging worden genomen. Andere voorgestelde vormen van gezelligheid maken minder kans op slagen.

1 december. Vanwege de Culturele Jeugdvorming kijken wij naar „Majoor Frans”; en luisteren ook, voor zover wij tenminste iets verstaan. Deze door Elisa Verkade gepleegde toneelbewerking van de 19de-eeuwse zedenkomedie van Bosboom-Toussaint, gespeeld door Studio Amsterdam, laat ons totaal onberoerd. Melodramatisch geteut, meent iemand, en van toneelspelen gesproken, dat hebben wij zelf met Sint Kathrien gedaan. Twaalf maal waait een deur open. Maar dat hoort natuurlijk bij de „couleur locale”: plaats van handeling is een vervallen kasteel.

3 december. En daar laat Mhr. Stassen zich van de sokken rijden! Of liever, hij doet het zelf, ergens op een sinister kruispunt, Bocholz-Simpelveld of daaromtrent. Men fluistert dat hij geweigerd heeft, voorrang te verlenen. Met glaswonden in het gezicht, gelukkig niet te ernstig, wordt hij opgenomen in het ziekenhuis van Kerkrade.

4 december. Geen wonder dat Mhr. Stassen gisteravond die onaangename surprise bereid kreeg, terwijl hij anderen aangenaam wou gaan verrassen: dit weekend van storm en noodweer valt er evenveel regen als anders in de hele maand december, zal morgen de krant berichten. Toch is er vandaag nog veel bezoek, in verband met Sinterklaas, want nu gaan wij op het feest van Piet en Sint eens niet naar huis. Wie geen bezoek heeft, gaapt schuurdeuren van verveling: wát een saai

zondag! Daar moest de courraad eens wat op verzinnen. Eén geluk is er, straks komt onze eigen Sinterklaas. Wie zou het zijn? Aan het souper reiken de filosofen een oproep uit. Wat nu? Een nieuw Proces Douglas? En inderdaad, wanneer wij om twintig voor acht in de aula komen, is alles zoals met Sint Kathrien. Alleen de sfeer ontbreekt. Het is niet de gespannen sfeer van een rechtszaal, maar de ietwat onbehaaglijke sfeer van: wat heeft dit met Sinterklaas te maken? Plotseling neemt de President van de Rechtbank het woord. Er zijn nieuwe feiten aan het licht gekomen, waardoor het vorig proces zijn rechtsgeldigheid verliest. De juryleden zijn niet betrouwbaar gebleken, zij worden nu tot aangeklaagden. Luid kondigt hij dan de Kroongetuige aan. Het is Sinterklaas, zoals wij al verwachtten.

Mhr. Timmermans mag verschillende moppen met een Sinterklaasbaard tappen, hij houdt ons een wonderlijke lachspiegel voor, die ons niet alleen om eigen, maar vooral om anderzins domheden doet schateren. Het plezierigst is wel het congé dat hij ons voor morgen belooft, en de toezegging dat wij volgend jaar Sinterklaas weer thuis op bezoek zullen krijgen.

Als kroniekschrijver het mag zeggen: hij vond de avond wat mat, wat kaal, hij miste een hoempa-orkestje, dat zo iets klank en kleur kan geven.

De VREE (Van Roda's Eigen Erf) is herborren! Als generale surprise wordt zij door de Sint-zelf gelanceerd, de laatste van het alfabet van iedere klas mag een stapeltje exemplaren in ontvangst nemen. Van heler harte begroet het Jaarboek zijn jeugdige collega, al is die dan van wat volker stand! De eerste aflevering zindert van vitaliteit, Hansje kan een gewaardeerde huisfeuilleton worden.

5 december. Het door Sinterklaas beloofde congé. 's Avonds draait een oudere film van Hitchcock. Reeds vroeg moet deze weergaloze cineast zijn griezelthema's gevonden hebben. De rolprent die wij zien geeft een voorproef van wat later onder zijn leiding uit de studio's zal komen, en als voorproef is „De Saboteur” best te genieten — meer dan dat.

8 december. Vrij! Wij zingen de „Messe responsoriale” van Gelineau, die Mhr. Schrijven ons reeds enkele jaren geleden leerde. — Op initiatief van de surveillantten houden wij ons in de middaguren — en Klein-Rolduc al 's morgens — onledig met een bij uitstek huiselijk amusement: wij slaan en masse

aan het kienen. Met 288 kienkaarten maar liefst, en een stel aantrekkelijke prijzen. De nerven tot het uiterste gespannen, luisterende we naar de stalen stem van Mhr. Salemans, die onverstoord nummers blijft afroepen, welke op onze kaarten niet voorkomen. Ook diverse heren doen mee, en slepen prijzen in de wacht. De prefect toont zich een geroutineerd kienmeester. De bandrecorder vult de pauzegaten met schetterende muziek. Het is een gezellige drukte. Hulde aan de organisatoren! Vaker doen!

10 december. Heel Rolduc mag vanavond voor een kwartje de „generale” van „De Scepter van Koning Bombazijn” komen meemaken. Morgen namelijk speelt de R.T.V. dit sprookje, waarvan 10 november de première ging, in Eygelshoven.

14 december. Even vergeten we de dreigende composities, als we op deze woensdagmorgen ontwaken en de wereld zien dichtgespreid met een snoezig sneeuwkleed.

15 december. Het luisterrijkste sprookjeshuwelijk van de laatste vijftig jaar wordt vandaag in Brussel ingezegend: Koning Boudewijn en Prinses Fabiola beloven elkaar eeuwige trouw. Wij leven hartelijk met onze Zuiderburen mee.

19 december. Het is de laatste avond. Om de compositie-muizenissen te verdrijven, halen we weer het kienspel voor de dag. Vooruit, jongens, zet 'm op, om een Kerstkonijn „met zeer goed beenwerk”! De animo is nog groter, de spanning geladener, de drukte vrolijker dan toen we de eerste keer onze kienkaarten kochten. Het prijskonijn zit zich de hele avond, bangelijk ineengedoken, op zijn korf ten toon te stellen. Laat het dier tusslotte voor allen-op-één-na het hazenpad kiezen, de winnaar is er gelukkig mee en wij gunnen hem de trofee, die hem in een enigszins plechtige prijsuitreiking, waar de dierenverzorger bij te pas moet komen als het beest (1ste naamval) Mhr. Poulssen (3de naamval) uit de handen dreigt te spartelen, ter beschikking wordt gesteld.

In onze droom horen we weer de stalen stem. Ditmaal roept zij maar vijf keer, en we hebben kien....

20 december. Vanmorgen nog twee composities, om kwart voor twaalf diner waaraan wij nauwelijks roeren, en dan komt tot 10 januari — een kostelijke dag extra — aan alle

schoolverdriet een einde. Voor de heren natuurlijk nog niet. Die zwoegen zich dood, de helden, op correctie en becijfering, en worstelen zich met hun laatste krachten door de vergaderingen heen. Dan is er ook voor hen . . . retraitel Pater Dr. Plat C.M. komt deze tot 23 december preken. Het stof van krijt en corrigeerpotlood valt van hen af, ontspannen laten zij zich glijden in de rust van de Heer.

TWEEDE TRIMESTER

10 januari. Regen in de Kerstvakantie. Het Nederlandse kikkerweer laat ons onderhand ijskoud. Koud is het ook al niet. En geen ijs.

Tijdens de vakantie, op 3 januari, overleed in de leeftijd van 93 jaar Br. Cesarius, in de wereld Peter Joseph Dor, oud-portier van Rolduc. In 1879 kwam hij als jongen van 12 jaar op Rolduc. Na de dood van de oude Martien Panhausen werd hij portier. Niet lang, slechts tot 1889, bleef hij deze functie waarnemen: in dat jaar trad hij in bij de Broeders van de Onbevleete Ontvangenis te Maastricht. Door zelfstudie wist hij zich op te werken tot een autoriteit op het gebied van het doofstommenonderwijs. Hij stierf te St. Michielsgestel, in het instituut waaraan hij lange jaren als voortreffelijk medewerker verbonden was.

Terug op Rolduc, constateren we dat de oorlogsschade aan de voorgevel wordt hersteld. Dat doet sommigen aan iets denken: ondanks het late uur lopen zij nog gauw naar het sportveld. Want de profeten van september hebben ongelijk gekregen, in november rolde het leder nog niet. En het zal ook in januari niet rollen. Februari, meent men voorzichtig, of maart.

De tot eetplanken ontfaarde oude tafels zijn uit de refter verwijderd. Reeds de eerste dag van de vakantie arriveerden gloednieuwe meubels — degelijke en sierlijke werkstukken van staal en formica. Niet meer in de lengterichting van de eetzaal tafelen wij voortaan: gezelligheidshalve zitten wij nu dwars. Een hele verandering waaraan je even wennen moet, want achter je rug om bediend worden heeft het onprettige van de situatie van een belaagde.

11 januari. Een ontstellende ontdekking doen wij vanmorgen: we missen het vertrouwd gezicht van Zuster Agatha. Zij heeft tijdens de vakantie een andere benoeming gekregen. Wat is dat doodjammer. Met haar waren wij beste maatjes, zij had zo'n ruim begrip voor onze inwendige mens. En waar-

om moet zij ook net in de vakantie benoemd worden? Zo kunnen wij niet eens afscheid van haar nemen. Alzo roept chronicus haar toe: Zuster Agatha, namens tal van generaties Rolducse jongelui, van ganser, ganser harte bedankt, en God lone het u!

Het voorstel van de courraad om de vrije avondstudie onmiddellijk aan de verplichte te laten aansluiten is er door. Vanavond beleven wij deze verandering voor het eerst. Of wij het volhouden?

14 januari. De vorst valt in. Nu zullen we toch kunnen schaatsen.

17 januari. Het is zover. We binden de ijzers onder, althans sommigen, want het ijs is verre van ongerimpeld. Een paar dagen verbeelden wij ons, ijspret te hebben. Dan is het onherroepelijk uit met deze schertswinter. Dooi.

We gaan vandaag naar Aken om een uitvoering bij te wonen van Beethovens „Fidelio“. Het is een merkwaardige opera, dramatisch niet sterk, maar vol goddelijke muziek. Het Stadttheater zorgt voor een uitvoering op peil. Zoals gebruikelijk zijn de koren uitstekend, het orkest niet kwaad. De solisten vallen wat tegen, vooral de damesrollen. Maar een uitstapje naar Aken is deze gebeurtenis alleszins waard, menen sommigen; maakt veel goed, denken anderen, kritischer van aard.

Het Jaarboek krijgt concurrentie. Eerst Dimensie, dan Het Masker, dan de VREE. En nu rolt er een geschrift van de persen, in naarstige samenwerking tijdens de vakantie gewrocht door IVb. Van IVb, voor IVb, zou het kunnen heten (zo heet het niet). Een eenmalige uitgave. Ter bevordering van de, toch al uitstekende, klassegeest.

22 januari. Omdat de 3de zondag na Driekoningen voorlopig de laatste zondag met Gloria is, zingt 6 gym vandaag een meerstemmige Mis, de Missa in honorem S. Clarae, van Kuypers. Ze doen het „heel aardig“, aldus onze zegslieden. Wij hebben er geen getuige van mogen zijn, maar nu schieten wij toch uit onze slof. Kan er verdimme niet wat enthousiasme af, waarom zo zuinig in deze tijd van overvloed (trouwens anders ook): al is het maar goed, dan is het zeer goed, een dergelijk initiatief verdient vanaf de daken toegejuicht. Proficiat, 6 gym, niet alleen de filosofen kunnen zingen!

Verleden trimester was het een geheimzinnige drukte achter in de tuin, omtrent de serre. Daar scheen iets uit de grond te rijzen. Onder

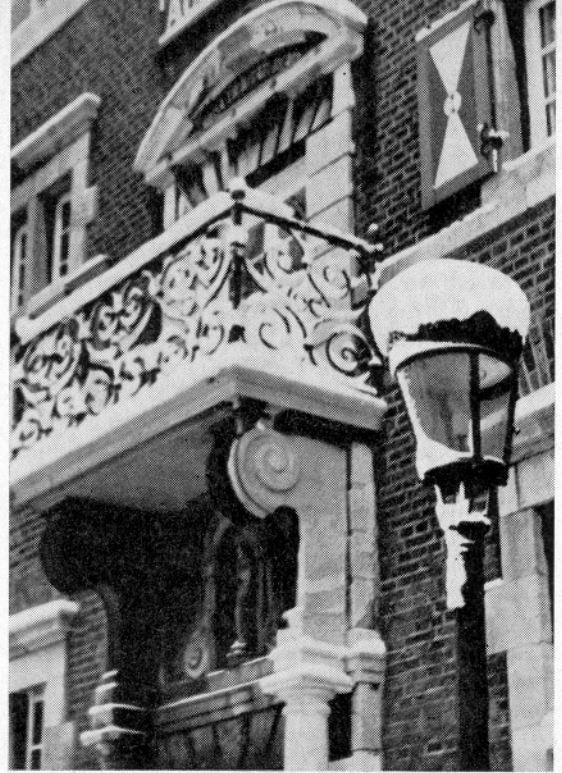
de vakantie is duidelijk geworden wat het worden moest: niets minder dan een comfortabel blokhuis, ten gerieve van de serreclub. Vanmiddag wordt het huis plechtig geopend — op het projectiezaaltje. Boze tongen (de bekende) beweren, dat de leden van de serre voortaan studiezaal, speelzaal en slaapzaal kunnen missen. Nademaal hun paleis toch niet tot bloemisterij ontwaard zal worden?

Het is een drukke zondag vandaag. Des avonds organiseert „Kerk-in-Nood” een boekenverkoop, de restanten van verleden jaar worden onder de hamer gebracht. De opbrengst is voor hongerlijdend Congo. Natuurlijk allemaal prachtig, en Congo moet geholpen worden, en boeken mogen gerust voor edele doeleinden worden geveild, maar kan er geen rem op het redeloos bieden van de kleinen worden gezet? De avond wordt opgeleust door de herrezen „Songkillers”. Het docht ons, dat het met het killen wel meevalt, maar de song is er nog niet helemaal. Komt wel, volhouden en doorzetten, jongens, wie blaast moet geluid verwachten.

25 januari. Sneeuw, sneeuw, sneeuw. Langzamerhand raken wij ingesneeuwd, de auto's van de heren kunnen niet weg. Wie het met klassieker vervoermiddelen probeert, kust de aarde.

27 januari. De Provisor, genezen, maar nog zwak, is uit het ziekenhuis ontslagen. Hij is enkele dagen in ons midden, al krijgen we maar een glimp van hem te zien.

29 januari. De witte ballen rollen en vliegen: biljart- en tafeltennis-intercollegiale. Voor wat wij vroeger „ping-pongen” noemden, laten wij het woord aan onze sportverslaggever: „Met de tafeltenniswedstrijden zijn er gekke dingen gebeurd. 's Morgens, bij de voorpools, werden twee van de spelers van Rolduc, Leo Coopmans en Jos van der Linden, direct overgeplaatst naar de finale van 's middags. Piet Thijssen echter had het minder gelukkig getroffen: zijn twee tegenstanders waren evenmin van suiker als hij. Alle drie spelers van deze pool eindigden gelijk, op de eerste plaats, en daarom moesten, volgens de spelregels, deze wedstrijden opnieuw gespeeld worden. Toen zij echter wéér alle drie op de eerste plaats eindigden, besliste het gemiddelde, zodat P. Coppes (Weert) het strijdperk moest verlaten. H. Luyten (Sittard) en Piet Thijssen werden toegelaten tot de finale. Zolang het Rolduc heugt, is het niet meer

voorgekomen, dat de spelers van Weert 's morgens werden uitgeschakeld, en zelfs onze sportmoderator kan zich niet meer herinneren, wanneer Weert niet de eerste plaats bezette. Na vele zeer spannende partijen, waarin vooral Sittard goed voor de dag kwam met P. v. d. Pluim en H. Luyten, was de eindstand als volgt:

Collegeprijs:

1. Rolduc (12 pnt).
2. Sittard (11 pnt).
3. Roermond (10 pnt).
4. Weert (0 pnt).

Individuele prijzen:

1. P. v. d. Pluim (Sittard).
2. J. v. d. Linden (Rolduc).
3. H. v. d. Born (Roermond).
4. ex aequo P. Thijssen (Rolduc).
H. Luyten (Sittard).
6. P. Delil (Roermond).
7. L. Coopmans (Rolduc).

De lang verwachte eerste plaats werd eindelijk behaald!"

Nos félicitations!

Over het biljarten vertelt Jos Roggen. „Zolang al enkele jaren achter elkaar het geval is geweest, werd ook nu de biljart-intercollegiale, tegelijk met die van tafeltennis, te Rolduc gespeeld. Toen de namen van de deelnemers binnen waren, was het maken van prognoses niet moeilijk: individueel zou ongetwijfeld Cox uit Roermond met de hoogste eer gaan strijken, en voor de collegeprijs waren, volgens goedingelichte kringen, Roer-

mond en Rolduc favoriet. Inderdaad won Cox ongeslagen, met het formidabele gemiddelde van ongeveer 7,5 — nummer twee had gemiddeld nog geen 3! Aanvankelijk gingen Rolduc en Roermond gelijk op, 's middags echter moesten wij de trotse vaan strijken. Eerste werd Roermond met 18 punten, tweede Rolduc met 14 punten, derde en vierde, Sittard en Weert, beiden met 8 punten. Naast Cox was het Puts uit Weert, die aan de Rolduciens rake klappen uitdeelde. Vooral voor Coenen in de eerste partij kwamen deze slagen onverwachts na een ruime voorsprong. Zoals verleden jaar was de President zo vriendelijk, zelf de prijzen uit te reiken, al moesten wij de beeldrijke taal die hij toen gebruikte, ontberen.

Dank zij de medewerking van het publiek, dat uitstekend de rust in acht wist te nemen, had de dag een prettig verloop.

Dit jaar was het zowel voor de collegeprijs als individueel een tweede plaats; volgend jaar wordt het wellicht een-een."

Wij helpen het u hopen, meesters van het groene laken!

31 januari. De tweede aflevering van de VREE verschijnt. Voorin lezen we iets over de „Heeren XVII”, die zich minzaam aan het Rolducse publiek voorstellen, nochtans anoniem blijvend. Zij vormen een overkoepelend orgaan voor de vrije-tijdsbesteding, werpen zij zich op. Samengesteld uit 13 Heren studenten en 4 Heren leraren, vinden zij als hun taak: overkoepelen - luisteren - stimuleren. „En vooral: heel hard rekenen op jullie aller medewerking. Blijft niet met de handen in je broekzakken langs de weg staan!”

Het is met het ontstaan van de „Heeren XVII” een heel verhaal. Of eigenlijk is het nauwelijks een verhaal. De „beruchte” openbare courraadvergadering van 30 november gaf er als vanzelf aanleiding toe. Er moest iets gebeuren aan het gezelligheidsleven op Rolduc. Wel, dan zou men daar een comité voor oprichten. In hoofdzaak bestaan de „Heeren XVII” uit dezelfde die zich bij de eerste kiengelegenheid van hun beste, organisatorische, kant lieten zien. Een bij uitstek nuttige tak aan de welig tierende Rolducse-levensboom, moge het „college van seventhien personen” groeien en bloeien en rijke vruchten afwerpen, om de Nederlandse taal eens op haar sterkst te gebruiken voor de formulering van goede wensen.

2 februari. Aan de algemene tendens in

Kerk en maatschappij om de dagen van devotie af te schaffen doen wij mee. Het is vandaag geen vrij. Daar de mens echter niet van brood alleen leeft, viereen wij in de avonden de plechtigheden van Maria Lichtmis. De lichtprocessie door de gangen is voor wie een grein poëzie in zijn aderen heeft een aangrijpend gebeuren. Het christenvolk trekt op, door de dorre vlakten van de tijd, de oase van de hemel in. „Tout au long des longues plaines, peuple immense va chantant” — Père Duval zingt het in zijn lied over de enig wenzelijke pelgrimage.

In de kruisgangen hangt werk van de Limburgse kunstenaar Gène Eggen ten toon. In hoofdzaak betreft het schilderijen uit het jaar 1960, maar ook zijn er enkele in hout gekapte beelden, waarvan de ziener Jeremias, dynamisch als totaalvorm naar boven gericht, op ons de meeste indruk maakt. Van de schilderstukken vallen ons vooral op: Christus in de Hof van Olijven, typisch om zijn eigenaardige, de eenzaamheid klemmend benadrukkende compositie, een serene meisjesportret en de Genezing van de Blindgeborene. Ook veel grafisch werk van Eggen omvat de expositie: houtsneden, linoleumsneden en monotypen. Wij menen dat het oeuvre van de kunstenaar, in vergelijking met wat wij enkele jaren geleden van hem zagen, gewonnen heeft aan monumentaliteit en durf, terwijl het palet warmer en voller geworden is. De tentoonstelling duurt de hele maand februari.

Na het souper worden de Filmstudiedagen geopend, die langzamerhand traditie beginnen te worden. Mhr. Stassen en zijn „Lumière” zoeken onvermoeid naar methoden om ons ieder jaar het verschijnsel film naderbij te brengen. Thans is het hoofdthema „De intrede van de geluidsfilm”. Terecht heten zij hun dagen „Studiedagen” — zelfs het Rolducse bioscooppubliek kan een beetje meer inzicht wel gebruiken, en inzicht wordt door studie verworven. Die van 5 gym denken daar echter anders over. Een twintigtal van hen althans verkiest oningeleid, zoals de man-van-de-sstraat, „Le Million” van René Clair tegemoet te treden. Nu moet erkend, dat 5 gym filmisch wel bijzonder geëvolueerd is, zo'n amateuristische inleiding kan hén toch niets nieuws leren!

Maar wij lopen onverantwoord op het programma vooruit. René Clair moet nog wachten tot zaterdag 4 februari. In de laatst verschenen aflevering van de VREE geeft Mhr. Stassen een voorbeschouwing op de Filmdagen, waaraan wij het volgende ontlennen:

„Samen willen wij ons bezinnen op een bepaalde periode in de ontwikkeling van de filmkunst: de begintijd van de geluidsfilm. Reeds vroeger werden fragmenten uit stomme films vertoond en ook nu zullen we, ter vergelijking, nog iets te zien geven uit de periode van de stomme film. Bij de keuze van de films hebben we ons laten leiden door het principe, alleen die films te nemen, die in de tijd van hun ontstaan als goede filmkunst werden gewaardeerd en die ook voor ons nog genietbaar zijn. Op de een of andere manier zal men er toch iets antiëks in bespeuren. Ook zullen zij op andere wijze boeien dan een sterke film van heden. Een zekere behoefte om de ontwikkeling van de film te leren kennen, moet verondersteld worden.”

De opening van de Filmdagen geschiedt al op 1 februari. Vertoond wordt De Geboorte van een nieuwe Kunst, samengesteld door het Nederlandse Filmmuseum. Aan de hand van fragmenten, o.a. uit Einsteins Generale Lijn, Dorjenko's Aarde en Dreyers Jeanne d'Arc, behandelt deze film de montage en de close-up. Daarna zien we nog Nightmail, een klassiek geworden documentaire over de nachtpost per trein.

Voor V.K. t/m 3 gym laat Mhr. Stassen illustratiemateriaal zien over de stomme film, de geluidsfilm en de filmmuziek, en geeft daarbij deskundige uitleg. Voor 4 gym en hoger is er het bekende werk van Fritz Lang: M, Een Stad zoekt zijn Moordenaar. Deze in 1931 vervaardigde film heeft nog maar weinig „antiëks”, vonden wij. Scènes als de achtervolging door gangsters en politie en de door misdadigers in een obscuur hol gepleegde berechting van de moordenaar zullen wij niet licht vergeten. Verademend in dit werk van Lang is de humor, die aan het gegeven alle macabers ontnemt en het toch reëel genoeg laat om geloofwaardig te zijn.

Na een zeer goede inleiding van André Franssen, die ons enkele gedachten over de verhouding van stomme film en geluidsfilm ontvouwt, kijken wij 4 februari eerst naar Opus I, een absolute film van de Deense cineast Jörgen Roos, en daarna naar de hoofdfilm van deze avond, „Le Million”. Jammer dat wij dit thema al eens in een moderne rolprent verwerkt hebben gezien: nu doet het archaïsch aan, al moet onmiddellijk worden toegegeven dat men ook in deze „farce musicale” — kostelijke persiflage van het opera-pathos — ware filmkunst genieten kan. Als toegift krijgen de groteren nog Flugén, een ronduit knappe evocatie, in beeld en geluid, van de

angst die een vluchtende misdadiger verteert. Het is een experimenteel filmpje van Alb. Mertz en Jörgen Roos.

Op het Forum, dat zondag 5 februari in de ochtenduren wordt gehouden, komen de tongen los. Wezenlijke en onwezenlijke vraagstukken met de film in verband staande verschijnen op het groene laken en worden druk besproken.

De inleiding van Jos Grootjans, 's avonds, over het samengaan van filmbeeld en muziek, moge geleerd zijn, voorzover begrijpelijk betreft zij zich nauwelijks op het aangekondigde thema. Dan hebben wij veel plezier — dat mag toch ook als je naar een film kijkt? — met Robert Youngsons Kluchtig en Luchtig, waarin wij op bijzonder amusante wijze de Amerikaanse stomme film vertegenwoordigd zien.

Alles bij elkaar zeer geslaagde dagen, een

grote pluim daarom op de hoed van „Lumièrè"! Eén opmerking: wij kunnen ons vergissen, maar wij hebben de indruk dat het programma wat overladen is. Het lijkt moeilijk, zoveel interessants tegelijk te verwerken. Een zekere spreiding ware misschien te overwegen.

5 februari. De schaak- en damclub trekt naar de intercollegiale te Roermond. Als vele koningen schaak zijn gezet en tal van dammen zijn opgeworpen, keren zij terug — met goede resultaten. Het schaken moge dan geen groot succes zijn geweest — een derde plaats met 1½ p. en 9½ brdp. is zeer eervol, vooral wanneer men bedenkt dat de winnaar, Siffard, met niet meer dan 11 brdp. eindigde. Een heel wat gunstiger uitslag behaalden wij in het spel der witte en zwarte schijven: we veroverden maar liefst de eerste plaats met 5 p. en 23 brdp.

11 februari. Gekoesterd door een zomerzon in hartje winter, vieren wij, ondanks de korte duur van het trimester, een vlotte carnaval in huiselijke kring. Geen Congo-drama, geen Russische raket naar Venus die daaraan iets vermogen te veranderen.

Vandaag wordt onze oud-leraar Mhr. H. Reijnen in het ziekenhuis opgenomen. Zijn toestand is zorgwekkend.

15 februari. Wij komen van halftrimester terug en beginnen op deze Aswoensdag de Vasten met een avonddienst. De Provisor is nu voorgoed bij ons: hoewel lichamenlijk minder blakend, toch geestelijk ongebroken.

16 februari. Na een korte ziekte is Mhr. Reijnen gestorven. Het bericht veroorzaakt een schok, vooral onder de leraren. Maar ook onder de studenten zijn er nog tallozen, die deze beminnelijke, fijnbeschaafde mens hebben gekend. Wie had gedacht dat er aan dit leven, dat waarlijk niet in nietsdoen verliep, hoe verdiend het otium ook was, zo spoedig een einde zou komen? In december nog zagen we Mhr. Reijnen, in de bloei van zijn jaren, zou men zeggen, deelnemen aan de lerarenretraite. Mhr. Reijnen werkte op Rolduc van 1915-1957, met een korte onderbreking in verband met zijn studie. Niet alleen gaf hij zich geheel aan het werk waarvoor hij gesteld was, maar ook wist hij nog tijd te vinden voor het schrijven van tijdschriftartikelen en vertalingen, waarvan wij die van zijn lievelingsauteur Chesterton in het bijzonder noemen. Velen zijn zij, op wie hij in de loop van zijn

uiterst verdienstvolle carrière een onuitwisbaar stempel heeft nagelaten. Zijn consequente priesterschap hield voor ons een boeiende les in. Requiescat in pace.

17 februari. Op het bord in vele klassen staat een vreemde vraag: Wie heeft mijn cijferboekje gezien? Het kostbare getuigenis van kunde en onkunde wordt uiteindelijk teruggevonden achter een kast op een grote kamer, waar wij aan menige vruchtbare Redactievergadering mochten aanzitten.

25 februari. Er zijn dieren, die gymnasiasten vertrouwd zijn dan een hond, maar wie klasieke opvoeding genoot, weet van „Cave canem" en Cerberus. In levenden lijve ontmoeten we het beest vandaag in het schoolgebouw, wanneer wij ons na de eerste les naar de vaklokalen spoeden. De ontmoeting is collegiaal.

Vanmorgen zijn we met een experiment begonnen. Voor de duur van de Vasten zal er elke woensdag en zaterdag een tweevoudige Misviering plaats hebben, een voor de hogere en een voor de lagere klassen. Voor een van beide groepen komt de ochtendstudie in verband hiermee op een ander uur te staan. Het experiment vindt veel bijval.

28 februari. Het Zimmertheater uit Aken geeft een uitvoering van Jean Anouilh's Antigone. In een ons tevoren ter hand gesteld geschrift vernemen wij naders over de Franse toneelschrijver het klassieke Antigone-gegeven en de moderne transcriptie die Anouilh daarvan heeft gemaakt. Ook in de klassen krijgen we enige uitleg terzake. De voorstelling sleept ons mee, zelfs 3 gym raakt in de ban. Het zijn vooral Kreoon en Antigone die door hun bijzonder doorleefd spel voor het enorme succes van dit eigenlijk beangstigende stuk verantwoordelijk gesteld moeten worden.

1 maart. Vanaf vandaag is onze atletiekclub aangesloten bij de atletiekvereniging Schaesberg en de Koninklijke Nederlandse Atletiek-Unie.

2 maart. De speelzaal, enkele jaren geleden zo schilderachtig van aanzien veranderd, ontvangt nieuwe meubelen — nieuwe dan in de zin van andere. Ze komen met twee vrachtwagens van de mijnen, wie bij dezen een welgemeend woord van dank zij toegevoegd.

Tegen de jongens volleyen de heren. En

winnen met 4—1. Zo iets moet geboekstaafd worden. Het is in geen tijden gebeurd, en of het ooit zal hergebeuren?

5 maart. De postzegelclub „Rodaphiel” organiseert haar eerste tentoonstelling. De nijvere bestuurderen Pierre Seeverens en Wim Goossens weten hoe het hoort. Zij schijnen er vier kranten mee gemoeid te hebben, en nu is alles in de puntjes, tot wegwijzers naar het vergaderzaaltje toe. De tentoonstelling word druk bezocht.

8 maart. Une rencontre, een ontmoeting. Of om het in vlot Duits te zeggen: Eine Dreigrenzbisümerbegegnung. Onze 5 gym ontvangt de Unterprima van het Knabenkonvikt „Haus Eich” uit Aken en de vijfde klas van het „Collège Patroné” uit Eupen. Het geheel staat onder auspiciën van het Katholiek Genootschap voor Internationale Betrekkingen, maar toch hebben de feitelijke leiding meneer de President en meneer Augustus — die er een in alle opzichten geslaagde dag van maken. Zoals Jos Boesten in het maartnummer van de VREE zo treffend schrijft, duurt het even eer het ijs gebroken is. Dit breken gaat gepaard met een zonderling lawaai: het luidkeels om hulp roepen van het Duits dat gemassacreerd wordt. Voor de rest wordt er werkelijk niets stuk gemaakt, en de echte koffie met heuse koek, geserveerd in de rookzaal, blijkt een internationale attractie. Natuurlijk bezichtigen de gasten ook ons huis. Om twaalf uur is er een officiële les, waarbij niet alleen de gastheren, maar ook hun bezoekers aanwezig zijn. Of de betreffende leraren zich ook aanpassen aan deze uitheemse eenden in hun vertrouwde bijt? Aangepast is in ieder geval wél de Vortrag van Herr Dr. H. Pauels: „Europa, Pflicht und Verantwortung für uns Katholiken”, een vurig pleidooi voor wat ons te verbinden heeft tot Europa's kern. Dan gebruiken de congressisten, wel wat laat, om 2 uur, in de eetzaal van Klein-Rolduc het middagmaal, waarna er gelegenheid te over is voor het uitwisselen van indrukken en het leggen van contacten. Met een lof in de namiddag wordt deze ontmoeting besloten. Vanzelfsprekend is het afscheid een tot weerziens.

10 maart. Weer Prickday.

12 maart. Halfvastenzondag. Als er ooit voor een toneeluitvoering werk is verzet, dan is het voor de „Macbeth” van dit jaar. Hoe knap Mhr. Meertens dit drama van de eierzucht

voor de vele schijnwerpers bracht, kan men lezen in de toneelrubriek, waar een medewerker er menig warm woord aan wijdt.

13 maart. Weer bolletje voelen.

Een keurig boekje wordt vandaag klasgevijs door de hoofdleraren uitgereikt: Aan en Studenten van Groot-Rolduc. In een frisse foto-omslag uitgevoerd, is het de moderne presentatie van het in gemeenschappen als de onze van oudsher onmisbare reglement. Wellicht schudt de oudere lezer zijn wijze hoofd, als hij verneemt dat veel ontbreekt van wat hem in de dagen zijner lichtzinnigheden tot wijsheid heeft gebracht. Zo zal hij er amper verbodsbepalingen in aantreffen, en de algemene regels beperken zich tot niet meer dan zes. Het boekje bedoelt op de allereerste plaats een positieve oriëntatie te zijn, of, zoals het in de bondige inleiding heet: „We gaan van de veronderstelling uit, dat we met echte idealisten te doen hebben, die zich totaal voor hun ideaal willen inzetten”. Monseigneur formuleert in zijn sympathieke voorwoord nog scherper de bedoeling: „Rolduc is het huis waar mijn toekomstige helpers worden opgeleid voor hun taak. De geest die daar heerst zal eens over ons bisdom worden uitgedragen. Daarom is het nodig dat de liefde die uit God is, er voelbaar is bij alles wat men doet”.

18 maart. Op zaterdag „Sitientes” vindt in de Roermondse kathedraal de priesterwijding plaats, die door onze zesde-gymmers wordt bijgewoond, zoals al enkele jaren traditie is. Er zijn dit jaar 22 kandidaten, met wie wij van harte meevoelen, nu zij het ideaal hebben bereikt op het nastreven waarvan wij ons iedere dag ernstiger willen toeleggen. Omdat hun feestdag ook de onze is, zingen wij een Hoogmis in de kerk en brengen de namiddag in gepaste vrijheid door. De film „Me and the Colonel” kan ons uitstekend bevallen. De teksten zijn wel héél erg spits, en dat de kolonel wat te nadrukkelijk speelt — och, „in the cathedral of our heart” dragen wij hem beshist geen kwade gevoelens toe.

20 maart. Feest in huis. Zuster Euberta — de zuster van slaapzaal I — gedenkt de dag dat zij voor 25 jaar in het klooster trad. Tijdens de onderbreking huldigen wij de feestelinge, met muziek die wij teweegbrengen en met een goede sigaar die de héren krijgen.

25 maart. De Annunciatie is een lesvrije

feestdag gebleven — heerlijke adempauze voor de composities. Er is door 4 gym een „Mussenkoortje“ opgericht, dat na hard oefenen in staat blijkt te zijn, op hoogst verdienstelijke wijze de opname van hun jongere collega's van 3 gym in de Maria-Congregatie te omlijsten. Na het diner begeven wij ons aan een spel, dat weer eens aan het immer op nieuwe initiatieven zinnende brein der surveillantanten ontsproten is. We gaan ganzeborden. Levend ganzeborden op de cour. De deelname is overweldigend, de organisatie perfect, het verloop vlot, de stemming uitbundig. Die stemming. Zij heeft iets van een gezellige dorpse kermisdrukke, of in Rolducse termen: een geanticiperde jour des jeux, sectie volksspelen. Met dit verschil, dat je nu een formulier moet kopen en door het lot krijgt voorgeschreven, welk spel je te spelen hebt. Blinddoeklopen en pingpongwerpen blijken de moeilijkste opdrachten, en ook strandt menigeen in de verkeersquiz. Van liedjezingen, dat men aanvankelijk voor onuitvoerbaar houdt, weet iedere deelnemer wel wat te maken — eerst moeten natuurlijk de nodige schapen over de brug zijn. Maar dan is het hek ook van de dam, en al laat men enkele steken vallen, het is de klap op de vuurpijl! Ondertussen jengelt de pick-up toepasselijke muziek door de speakers. Dat een enkeling het om-onpasselijk-te-woorden vindt, mag de pret niet deren: buitenshuis klinkt zo iets echt anders dan binnen.

Journalist B. Dijkstra vertoont 's avonds veel te veel en veel te laat interessante films over

Londen, Engeland en Schotland. Zijn commentaar, vooral wanneer een der celluloids weerbarstig wordt, munt niet uit door pedagogische kwaliteiten, wat ons menig binnenpretje berokkent, des te meer echter door de bril van de wereldreiziger, die verre landen zag en uit zijn ogen keek.

29 maart. Autorijden schijnt besmettelijk. Niet alleen breidt het aantal drivers onder de heren zich angstwekkend uit, ook de jeugd begint hoe langer hoe meer kijk op verkeersproblemen te krijgen. Zij bewijst dat in een te Kerkrade voor alle scholen van voortgezet onderwijs gehouden verkeersquiz, waar zij met vlag en wimpel de eerste prijs weghaalt. Ons team bestaat uit de volgende jongens: George Beusmans, Leo Claessens, René Creusen, Leo Kohl, Jan Koolen, John v. d. Schaff. De boekenbon van een tientje is meegenomen, en wat meer is: na de Paasvakantie mogen zij in Heerlen aan de verkeersquiz voor Zuid-Limburg deelnemen. Een hele eer voor onze heren in het verkeer!

30 maart. Als donderdagmorgen de laatste composities achter de rug zijn, is het trimester om. Natuurlijk blijven we voor de Goede-Week-diensten. Om in de stemming te komen, is er voor liefhebbers in het vergaderzaaltje religieuze muziek en een hoorspel van Guillaume v. d. Graff. Na de avondplechtigheid wacht ons in de eetzaal een Paasverrassing, de zusters hebben zich weer eens alle moeite gedaan om het er feestelijk te maken. Servetten torenen op de borden, de tafels zijn met lopers bekleed en stemmig met bloemen versierd, voor iedereen ligt een stuk choc klaar en kuikens piepen boven op Chinese hoedjes, die eieren tooien in vrolijke eierdoppen.

31 maart. 's Morgens worden er in beide studiezalen van Groot-Rolduc verwoed enveloppen geschreven voor de door Kerkrade georganiseerde S.O.S.-actie ten bate van de onderontwikkelde gebieden; in de grote studiezaal klinken bij dit werk fragmenten uit de Mattheus-passie, in de kleine wordt klassieke amusementsmuziek ten gehore gebracht. Daarna dragen de Heer en Mevrouw Heyboer-Cremers een Passie-programma voor.

En wanneer de namiddagdienst van Goede Vrijdag zonder strubbelingen, op één na, verlopen is, brengen de vertrouwde bussen ons naar moeders pappot terug.

18 april. Eén belangrijk feit deed zich in de Paasvakantie voor, dat kroniekschrijver meent te moeten boekstaven: op 12 april, om 07.07 u. Nederlandse tijd, begon de Rus Joeri Aleksejewitsj Gagarin, in het 4.725 kilo wegende ruimteschip „Wostok“, een reis van 1 uur en 48 minuten, die hem tot de eerste kosmonaut van het menselijk geslacht maakte. Wij zijn een ogenblik in glanzende bewondering bij deze alom als uniek geprezen prestatie blijven stilstaan, realiseerden ons toen plotseling dat, zo majoor Gagarin de ruimte kreeg, het zeer binnenkort met ónze ruimte gedaan zou wezen. Op deze 18de april sluiten zich achter ons weer Roda's poorten, voor o zo lang: voor bijna 13 weken, voor welgeteld 89 dagen, langer dan de oude Jules Verne, wiens naam thans weer op veler lippen ligt, voor zijn primitieve wereldreis nodig had. Maar onze reis is dan ook een race van zeer beslissende betekenissen. Wie eerlijk is, prijst zich gelukkig, in zo'n eindeloos laatste trimester zijn kans te mogen benutten. En ruimte hebben we eigenlijk toch genoeg, of anders scheppen we ze ons!

Natuurlijk is er ook weer nieuws over de toren. In de Paasweek is de directie van Monumentenzorg op Rolduc geweest om in het bijzijn van onze architect de toestand te bespreken. Het resultaat van het overleg is het volgende besluit: de houtconstructie zal grotendeels gehandhaafd blijven, de beschadigde gedeelten worden hersteld, de spits ondergaat een volledige vernieuwing. Nu kunnen de metselaars dus hun troffels wegbergen, de timmerlui nemen met zaag en hamer hun plaatsen in. Het laatste stadium van de restauratie is hiermee ingetreden. Dat de op het voorplein, in een overdekte werkruimte opgestelde, cirkelzaag — of is het een lintzaag? — niet geluidloos is, mag voor sommige ouderen onder ons geen bezwaar zijn, bij pogingen om van een welverdiende rust te genieten het geluid, snurkend dan wel morrend, te overstemmen.

Tenslotte zijn, tijdens de afgelopen vakantie, door de Domaniale enkele kamers in de Klein-Rolduc-vleugel opgeknapt, waar de traditionele scheuren iets te angstaanjagend begonnen te worden.

20 april. De voetbal-intercollegiale staat voor de deur, en wij hebben dit jaar amper het leder aangeraakt. Daar moet iets aan gedaan worden. Er wordt iets aan gedaan in een

trainingswedstrijd, gehouden . . . op het nieuwe veld! Ja, lezer, wij begrijpen er ook niets van, maar het is zo ver. Het nooit-verwachte, het nauwelijks-nog-geloofde, het niet-meer-voor-mogelijk-gehoudene is dan toch gebeurd. Niet dat enige instantie in huis op de werkzaamheden invloed heeft kunnen uitoefenen. Er zijn van die dingen waarover je geen zeggenschap hebt. Maar verheugen wij ons nu: het sportveld is klaar!! Of klaar? Mhr. Poulssen acht het wijzer, de voor 5 mei geplande intercollegiale toch maar niet op Rolduc te doen plaats vinden, ook al is het onze beurt. „Je kunt nooit weten“, kijkt hij de kat uit de boom. Want kláár is het allemaal nog niet. Er is een mogelijkheid geschapen om te voetballen, dat kun je ervan zeggen. Aan de entourage echter ontbreekt nog zeer veel. Maar toch, het moge waar zijn dat je zo geen gasten kunt ontvangen, wij scheppen de entourage maar zelf, in gedachten, en storten ons met de moed van leeuwen in het avontuur van de geschaafde knieën en de bloedende dijen. Een nieuwe traditie wordt aan de vele bestaande toegevoegd: zorgende handen zetten voor de doelmannen de nodige voorraad jodium gereed.

23 april. Volstrekt ongeloofwaardig, en juist daardoor zo boeiend, is Shakespeare's Spel der Vergissingen, dat de Culturele Kring vandaag voor ons laat spelen door de vrolijk-dartelende Toneelgroep Arena uit Den Haag. Een feest van een voorstelling, bijzonder verkwikkend door Erik Vos geregisseerd.

26 april. Sinds verleden jaar, toen het Mhr. Vogels' beurt was, tekent zich een lange stoet

van priesterfeesten af, die van jaar tot jaar Rolduc's bewoners met gepaste vreugde zullen vervullen. Vandaag vieren wij, stemmig en stijlvol zoals wij dat kunnen, het zilveren feest van Mhr. Senden. De Hoogmis is zeker het gedeelte van het program, dat Mhr. Senden zelf de meeste voldoening geeft. Wij kennen hem immers als de man, die bescheiden eigen verdiensten wegwimpelt en alles herleidt tot de Schenker van alle goed. In de Missa Regina Martyrum jubelen wij, met hem, onze dank uit: dank voor wat God aan hem deed, dank omdat God hem ons gaf. De rest der feestelijkheden is minder naar het hart van de jubilaris, al is hij zo grootmoedig, zich terwille van ons alles te laten welgevalen wat het ons belijft hem aan te doen. Zo richten wij, in de ochtendzitting in een feestelijk versierde aula, verblindende schijnwerpers op hem. Na een schallend „Jubilatel!“ van het koor tekent Herman van Horen hem als de rustige schipper op de achterplecht die, hoe het ook stormt over de gymnasiale wateren, op krefen als „Wij vergaan!“ bedaard reageert met een: „Dat is geen reden om je les niet te leren“. Een man van weinig woorden, een voorbeeld metterdaad, een priester en een leraar ten volle: dat is Mhr. Senden. Op hun beurt schilderen de filosofen, door de mond van Wiel Stevens, de feesteling af — daarmee voor een ogenblik de rollen omkerend — als iemand die thans aan de moeilijke kant van de examentafel zit: hij heeft een werkstuk ingeleverd, waaraan hij 25 jaar heeft gewerkt, en aan het cijfer dat er voor gegeven zal worden, kan hij zelf niets meer veranderen. „Summa cura opus perfecit“, is het oordeel van de commissie, die voor deze gelegenheid in een oude

grammatica gebladerd heeft om een passende waardering te vinden. Ook deze woordvoerder bewondert Mhr. Senden omdat het hem gelukt te bewijzen, dat priester en leraar, in een geest van gebed, tot grote eenheid kunnen samensmelten. Namens heel Rolduc is het dan de President, die Mhr. Senden het recht bestrijdt, het op een dag als deze maar bij dank aan God te laten. Trouw aan het „adsum“ van zijn wijding, heeft de jubilaris zich 25 jaar lang aan Rolduc gegeven — wij mogen daarvoor iets terugdoen, menen wij. En dan doet het ons allen deugd, wanneer even een sluier gelicht wordt van Mhr. Sendens levensloop. Onveranderd, onverstoord, recht afstevend op zijn doel met het tempo van de lange-afstandsloper, dat nimmer aan kracht inboet, zo is hij zijn leven gegaan, met de grootste vanzelfsprekendheid gehoor gevend aan de roep „Volg Mij!“. In een uitspraak van Vergilius vindt de President voor deze gestage toewijding een verklaring: „Amor vincit omnia“, een uitspraak die niet verkeerd wordt vertaald als zij christelijk wordt begrepen.

Met enige spanning hebben wij intussen gewacht op het moment, dat de jubilaris zijn dankwoord zou spreken. Hij doet het met de hem kenmerkende rust, blij overigens dat het zover is, en hij grijpt de gelegenheid aan om zijn diepe dankbaarheid te uiten, om, zoals hij het formuleert, met het hart de goedheid te erkennen die hij van anderen ondervonden heeft. Vooral frappeert ons zijn bekentenis, dat er geen moment in zijn leven valt aan te wijzen, waarop hij zich, als priester en leraar, niet gelukkig heeft gevoeld, en wij geloven het gaarne. Wij vinden hem echter schromelijk overdrijven, als hij al zijn collega's uitnodigt om naast hem op het voetstuk te komen staan. Nee, Mhr. Senden, ú bent de ludi magister, die ons de spelregels onvergetelijk inprent, die ons, met harde mentaltraining, zeker, weet te brengen tot het scoren van het vereiste aantal doelpunten. Van harte dank daarvoor, en voor uw voorbeeld, en voor uw priesterschap, en dat u ons nog lang mag laten exerceren!

Genoten hebben wij allen van het Feestconcert, uitgevoerd door het Harmonie-orkest „Wilhelmina“ en de Koninklijke Zangvereniging „Maastreechter Staar“, o.l.v. Martin Koekelkoren. Vooral het eerste gedeelte van de avond, meent onze muziekrecensent Willy Huyts, het gedeelte dat het harmonie-orkest alleen voor zijn rekening nam, was voortreffelijk: fel, scherp geritmeerd spel, waarin de vreugde van het muziek-maken briljant doorklonk. De „Staar“ viel sommigen wat tegen,

wellicht doordat een verkeerde opstelling veel van het volume verloren deed gaan? Hoe dan ook, de stukken die door beide gezelschappen tezamen gebracht werden, enkele operakoren, bevielen tenslotte weer bijzonder goed, zodat terecht mag worden gezegd, dat alles bij elkaar deze avond op peil stond.

30 april. Met een groep van zijn natuurvergoders trekt Mhr. Janssen in stromende regen naar België.

In Chèvremont wordt een speciale roepingendag gehouden, met medewerking van Rolduc: de President doet de Hoogmis, Mhr. Hommes preekt, ons zangkoor luistert de plechtigheid op. 's Namiddags speelt de R.T.V., voor een juichend en joelend kinderpublik, samengepropt in een afgeladen zaal, haar hoogste troef, het sprookje van Koning Bombazijn. Een forum over het roepingenprobleem, dat in de avond gehouden zou worden, kan jammerlijk niet doorgaan.

1 mei. Dag van de Arbeid, wij werken niet. Het is trouwens tevens Koninginnedag. Hoe zou ons vaderlandse bloed sneller aan het kloppen gebracht kunnen worden dan met een kleurrijke vlaggenparade: driftig wapperend vertolkt het oranje-blanje-bleu wat wij voelen maar niet zeggen. Zo meent Mhr. Poulssen, en omdat het sportveld nu gereed is, neemt hij de gelegenheid te baat om het met een feestelijke ceremonie officieel te openen. Om kwart voor tien draven de eerste drapeaudragers voor. De plechtigheid ontrolt zich volgens een feilloze regie. Om vijf voor tien is het veld onherkenbaar omgetoverd in een indrukwekkend olympisch tafereel, waarin zelfs de toortsen niet ontbreken, al doet het vlammetje iel aan. De President zegent het veld in, onder de klanken van volkslied en lijflied kruipen de hoekvlaggen tegen reuzemasten omhoog en voltooiën het beeld. Nu kan de eerste wedstrijd op dit superbe terrein een aanvang nemen. Overmoedig neemt de Cour het op tegen Pantarei. Er vallen bijzonder veel doelpunten, twaalf in totaal: gevolg misschien van een oude speltechniek die nog niet is aangepast aan de veranderde omstandigheden? Niettemin is het allemaal aardig om te zien. De uitslag, 6—6, geeft de verhoudingen wel weer.

's Middags kijken wij naar de optocht in Kerkrade. Op de markt spelen kinderen een massaal levend-ganzenborden-spel. Wij verlenen assistentie, als controleurs bij de verschillende posten.

De dag wordt beloten met een film: *Les Fanatiques*, met Pierre Fresnay in de hoofdrol. Van klein tot groot smullen wij van dit werkelijk spannende verhaal.

2 mei. Het loopt mis met onze verkeers-experts. Nu is het waar dat hun van hogerhand niet allemáál goede voorbeelden gegeven worden. Edoch, tussen stoppen en parkeren bestaat een verschil, dat zelfs kroniekschrijver enigszins aanvoelt. In de verkeersquiz, die te Heerlen in het Pancratiushuis gehouden wordt en waarin wij het op moeten nemen tegen de Huishoudschool van Hoensbroek, de meisjes-ULO van Schimmert en het Bernardinus- en Grotiuscollege van Heerlen, is het met onze eer als heren in het verkeer voorgoed gedaan.

5 mei. Maandag vrij, vrijdag maan . . . , par-don, ook vrij . . . sommige leraren lozen diepe zuchten over de hartstocht van het feesten. Nu

héb je eens een lang trimester en nu kun je nóg niks uitrichten! In ieder geval is het vandaag Bevrijdingsdag. Wij houden, nog altijd in zijn oude vorm, de telkenjare terugkerende bedevaart naar Schaesberg. Die vorm zou misschien eens bekeken kunnen worden: valt er niets te leren van, bijvoorbeeld, de Pax Christi-bedetochten, waarbij gesprek en gebed elkaar afwisselen?

In Sittard heeft de voetbal-intercollegiale plaats. Wij ontfenen aan de uitvoerige reportage van Wiel Stevens, die voor kroniekschrijver de wedstrijden versloeg, het volgende: „Met gedempte geestdrift vertrokken 's morgens spelers en supporters in de richting Sittard. In de bus was het stil. Was men bezorgd? Inderdaad waren de verwachtingen van vele Rolduciens niet erg hoog: wij hadden ons elftal zo weinig zien trainen en spelen. Vóór het begin van de eerste wedstrijd (Sittard-Weert) kwamen wij aan en werden verwelkomd met een fikse mars door de luidsprekers. De afwezigheid van de intussen met de intercollegiale zo zeer vergroeide Rolduce Harmonie viel mij daardoor des te meer op.

Om half elf begon de eerste wedstrijd. Plots openden zich voor Rolduc nieuwe perspectieven. Nee, zó slecht kon ons elftal toch niet zijn. Er stond een sterke wind, waardoor het spel ernstig werd beïnvloed. Wij hadden niet eens in de gaten dat wij op een intercollegiale waren. Niet één supporter durfde zijn stem te verheffen. Ook een penalty, waarvan de reden voor spelers en toeschouwers verborgen bleef, kon daarin geen verandering brengen. De eindstand werd 0—0.

Daarna kwam Rolduc in het veld, tegen Roermond. De wedstrijd kreeg ineens een heel andere sfeer. Supporters lieten zich horen, spelers voetbalden, alleen de scheidsrechter vergat enkele regels toe te passen! Ondanks tegenwind en scheidsrechter slaagden wij erin, in de 22ste minuut een goal te forceren, al was het dan met behulp van een Roermondse schoen. In de tweede helft werden we even onder druk gezet, maar dank zij Toon Frenken en Vrouwe Fortuna kwamen wij er toch door heen. Wij wonnen die wedstrijd verdiend met 1—0.

Onze kansen stegen en wij kregen zelfs vermetele gedachten. Zou Rolduc het dan toch nog halen?

Met een intussen enorm aangroeiende supportersschare begon de spannende match tegen Sittard. In het begin was Sittard beslist sterker: reeds in de 5de minuut maakte het 1—0. Daarna kwam Rolduc goed terug, in het

veld was het nu de baas, maar het produceerde geen doelpunten. Even later scoorde Sittard 2—0. Vlak voor rust wist Kuypers van een fout van Sittards spil te profiteren, 2—1. Met een schitterende tegengoal nam Sittard revanche, 3—1. Onder de rust vond er een verandering plaats; Toine Elissen, die uitstekend had gespeeld, moest vervangen worden, en Hub Aendekerk nam de midvoorplaats in. Zeven minuten na rust toonde Aendekerk zich zijn nieuwe plaats waardig en kopte de bal, die na een schot tegen de lat terugstuitte, feilloos in. Bij deze 3—2 stand steeg de spanning tot het hoogtepunt en de supporters spaarden hun kelen niet. Ik had echter de indruk, dat de onzen wat bang waren voor het weliswaar faire, maar toch erg robuuste spel van Sittard. De wedstrijd eindigde met 3—2 in ons nadeel.

Toen wij omkeken, zagen wij nog juist hoe op het andere terrein de scheidsrechter (de oude bekende van 's morgens) door een fluitend en joelend publiek van het veld werd gevoerd. Hij had de wedstrijd Roermond-Weert trachten te leiden, die geëindigd was in een 1—0 overwinning voor Roermond.

Wij berekenden nu onze kansen. Er zat inderdaad voor ons nog een mogelijkheid in. Enthousiast begonnen we daarom aan de laatste wedstrijd, Rolduc-Weert. Aanvankelijk waren wij sterker en kwamen zelfs tot enkele zeer goede schoten. Weert maakte echter 1—0, en in deze stand kwam geen verandering voor rust. In de tweede helft trad een frisse kracht voor ons in het strijdperk: Cleven, die de plaats van Creusen innam. Niettefemin viel er zo'n matheid over onze ploeg, dat we het ergste vreesden. Wel wist Aendekerk tegen te scoren, maar ons gejuich was nog niet verklonken, of Weert hief een daverende vreugdekreet aan, omdat hun rechtsbinnen (de beste speler van de 4 colleges) een juweel van een goal maakte: 2—1. We sleepten ons naar het einde. Alleen Hub Laumen deed nog goed werk, tevergeefs. Ik kreeg sterk het idee, dat de manager te weinig adem had meegebracht voor de zijnen: hier zou een koffer levenslucht beslist meer geholpen hebben dan een tas sinaasappelen. Tot overmaat van ramp scoorde Weert vlak voor het einde een derde maal, wat voor ons een nederlaag van 1—3 betekende.

Intussen hadden Sittard en Roermond hun wedstrijd ook uitgespeeld (tijdens de rust had Roermond willen staken). De stand 1—10 bespaarde Rolduc de laatste plaats en bracht ons op de derde.

Wij mogen niet ontevreden zijn over deze

intercollegiale. Wij hebben de wedstrijd tegen Roermond verdiend gewonnen, tegen Sittard hebben wij heel goed partij gegeven. Helaas hebben wij in de laatste wedstrijd onnodig een tweede plaats verspeeld. Maar volgend jaar ...!"

Tot zover Wiel Stevens. De uitslagen van de wedstrijden zagen er als volgt uit:

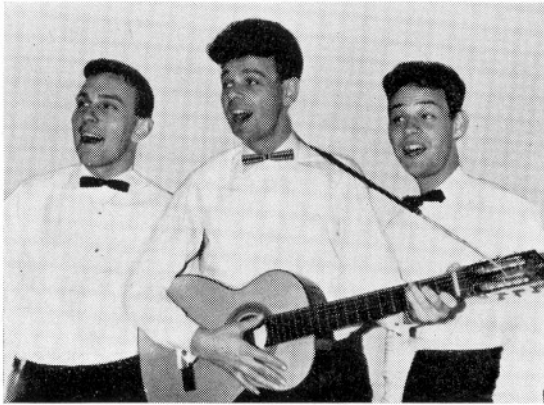
Weert	- Sittard	0—0.
Rolduc	- Roermond	1—0.
Rolduc	- Sittard	2—3.
Roermond	- Weert	1—0.
Rolduc	- Weert	1—3.
Sittard	- Roermond	10—1.

En zo was de volgorde:

1. Sittard	5 pnt	doelgem.	13— 3.
2. Weert	3 "	"	3— 2.
3. Rolduc	2 "	"	4— 6.
4. Roermond	2 "	"	2—11.

8 mei. De eindexamen-kandidaten mogen zich drie dagen lang schriftelijk ontdoen van de pijnlijk vergaarde kennis. Dat wij met hen meelevend, dringt wellicht amper tot hen door.

10 mei. Wij doen zo van alles op Rolduc, behalve studeren (kroniekschrijver bedoelt niets gemeens, als men hem maar goed leest: „behalve" is insluitend). Zo spelen wij het zelfs klaar, een heus cabaret op poten te zetten. Onder het motto „Heb plezier" treedt het vanavond, onder leiding van Frans Slangen,

voor ons op: goochelen, conférences, song-killerij. Wel worden de trucs met te weinig verve gebracht, zijn de conférences aanvankelijk van een niet bijster hoog niveau, is zuiver ritmisch gevoel een zaak die het orkestje nog zal moeten leren, maar verdienstelijk is het beslist en tegen het einde wordt het zelfs uitstekend.

13 mei. De stoere mannen van de atletiek doen dit jaar wel bijzonder van zich spreken. Nu is er voor hen op het projectiezaaltje een avond, waarop zij kennis maken met het bestuur van de A.V. Schaesberg. Sinds 1 maart zijn zij namelijk bij deze vereniging, blijkbaar tot grote tevredenheid aan beide kanten, aangesloten. Chronicus moet een fout herstellen, die hij in de kroniek van het eerste trimester zonder kwade bedoelingen beging; pas sedert 18 januari oefenen onze atletiekers onder leiding van hun trainer, meneer H. Scholtes.

14 mei. In Weert wordt de jeugd-intercollegiale gevoetbald. Voordat wij daarover berichten, moet ons iets van het hart: is het tegenwoordig niet meer gebruikelijk, zich aan de regels te houden? In deze ontmoeting bijvoorbeeld komen Weert en vooral Sittard met spelers voor de dag, die de helft groter zijn dan de onze, en bovendien vermeest Weert zich, twee spelers uit het A-elftal op te stellen! In gemoede, organisatoren, dit lijkt nergens op.

En nu de wedstrijden. Onze eerste match, tegen Roermond, spelen wij zwak, waarschijnlijk omdat wij onze krachten overschatten. Het wordt een 2—3 nederlaag. Daarna treden wij in het veld tegen Sittard. Het gaat goed. De eerste speelhelft eindigt met een 1—0 voorstand. Even na de hervatting echter moet doelman Prompers met een lichtgebroken pols naar de dokter worden gebracht. Ons moreel stort krakend ineen. We verliezen met 1—4, ondanks het goede werk van de vervangende doelvredediger Boumans. Pas in de laatste wedstrijd komt Rolduc los: onze mannen spelen alsof ze nog niet gevoetbald hebben vandaag. Weert wordt dan ook finaal onder de voet gelopen, hetgeen, tengevolge van een gebrek aan schotvaardigheid, in de uitslag van 2—1 maar zwakjes tot uitdrukking komt.

De uitslagen:

Rolduc	- Roermond	2—3.
Weert	- Sittard	1—3.
Rolduc	- Sittard	1—4.
Weert	- Roermond	6—2.
Sittard	- Roermond	5—1.
Rolduc	- Weert	2—1.

De stand:	1. Sittard	6 pnt.
	2. Weert	2 pnt.
	3. Rolduc	2 pnt.
	4. Roermond	2 pnt.

's Avonds heeft de R.T.V. een lachavond voor ons in petto. Jammer dat het „Masker"

dit trimester niet verschenen is, anders zouden wij het woord aan een onbevooroordeeld criticus geven. Wat wij schrijven wordt toch verkeerd verstaan. Of zullen wij het maar wagen? Goed dan. Het was . . . wel aardig. „Jopie als standbeeld” kwam zelfs verrassend goed voor het voetlicht. Met name Arno Hanraets in de rol van Jopie was een openbaring, maar ook beide anderen, de schilder en de graaf, kweten zich best van hun, het zij toegegeven, gemakkelijke taak. Met „Flip en Flap”, het tweede stuk van deze avond, hebben wij niet goed raad geweten. Het begon veelbelovend, maar verliep angstig snel in de dolste gooi- en smijthumor. Nu ja, dat is ook een genre, en niemand van de grote toeschouwersschaar heeft zich bekocht gevoeld. Colla Bemelmans zette een over-koldereske professor op de planken, die om zijn idioterie vermelding verdient, terwijl ook Flip en Flap, Jo Dautzenberg en Go Groofen, flap genoeg waren bij wat zij er uit flaptten. Maar de R.T.V. moet voortaan hoger mikken!

16 mei. De Katholieke Levensschool van Maastricht komt bij ons op bezoek. De bedoeling is: nadere kennismaking met het klein-seminarie. In de voormiddag leidt Mhr. Augustus de gasten langs het historische Rolduc, een rondleiding door het internaat wordt verzorgd door Mhr. Poulssen. De basketballwedstrijd wint Rolduc met 51—18.

19 mei. Het is onmogelijk allemaal te begripen, de kolder die de filosofen ons vanavond voorzetten, maar het is hartverwarmend om hen bezig te zien. Zij klutsen al wat wij dit jaar meemaakten, aan toneel, film en alledaglevens, zo wonderlijk origineel dooreen, dat je je schuddebuikend en hoofdschuddend zit af te vragen, wáár ze het toch vandaan halen. Wat is het hoofdthema? Hoe loopt Ariadnes draad? Heeft die geheimzinnige meeneer hem in zijn koffertje? Of weet die straatwerker er meer van, die telkens opduikt uit zijn riool? Het is duidelijk, dat Macbeth en het Proces Douglas de grondstof leverden. Verder echter weeft de draad iedereen en alles aan elkaar. Dit is een revue van een zeer bijzondere soort, waarover het moeilijk valt te schrijven. Mogen wij enkele scènes noemen die buitengewoon in de smaak vallen? Dan zijn het de proloog, de openingsscène, de gastmaalscène met het maaltijdlid, de legers in voetbalshirt, de twee Charly Chaplin-clowns. De teksten, minder belangrijk op zichzelf, ofschoon soms zeer spits, krijgen kleur in de

telkens wisselende situatie, die in een goedverzorgde entourage vlot geschapen wordt.

Zo'n revue mag een traditie worden!

Of nee, de filosofen gaan weg van Rolduc, beweert de pers sinds enige tijd hardnekkig.

20 mei. Nog lacherig van gisteravond, gaan wij tot de 23ste naar huis, twee dagen regen en twee dagen slappe zon tegemoet. De laatste aanloop voor de grote wedren.

25 mei. De zomerorde gaat in. Tegen een jeugdelftal uit Berlijn, de Berliner S V 1893, dat toevallig in Richterich is en graag eens tegen een Nederlands jeugdequipe speelt, voetballen onze 16-jarigen. Het gaat echt internationaal toe, met patriotische dundoeken en volksliederen. De Berlijners winnen dit treffen met 3—0.

27 mei. Lumière laat ons, vanaf 4 gym, van een prachtige film genieten: het intussen reeds beroemd geworden Zevende Zegel van Ingmar Bergman. De film is inderdaad overrompelend, maar achteraf, bij nadere reflexie, realiseert men zich toch, dat het niet dankzij het filmische uitdrukkingsmiddel is dat men ontroerd wordt. Als wij onze mening mogen zeggen zonder ruzie te krijgen, is dit een film met grote literaire kwaliteiten, boeiend door het rijk-symbolische verhaal en de diepzinnige dialogen. Natuurlijk erkennen wij graag, dat met name de boetprocessie een weergaloos knap stuk filmwerk is.

28 mei. Voor de kleineren en voor 3 gym draait „Vater, unser bestes Stück”. Een Duits-humoristisch produkt, goedmoedig en een beetje flauw, maar met een zeer positieve strekking.

De Academie van de filosofen organiseert een cyclus spreekbeurten over sociale onderwerpen. Zo komt vandaag Prof. Dondeyne voor hen een voordracht houden over verdraagzaamheid, terwijl a.s. zondag Prof. Dr. Kwant zal spreken over Marxisme en christelijke Caritas.

30 mei. De S-afdeling van 5 en 6 gym onderneemt een cultuurhistorische reis. Onder leiding van de heren Stassen en Poulssen brengen zij een bezoek aan Leiden, waar zij het Oudheidkundig Museum en de Lakenhal aandoen. Aan zee maakt Mhr. Stassen filmopnamen van woeste golvenkoppen — zouden die ook al een plaats krijgen in de film over Rolduc, waaraan hij volgens de volksmond al lange tijd bezig is?

1 juni. Sacramentsdag. Ofschoon sinds enige jaren het gebruik ingang heeft gevonden, dat de vrije clubs voor uitgangsdag een object kiezen, min of meer in de sfeer van hun clubwerkzaamheden gelegen, en derhalve niet meer alle tegelijk op Sacramentsdag uitgaan, nemen de meeste clubs deze dag toch maar voor hun uittocht. Vandaag kan het aanvankelijk goede weer daarvoor de verklaring zijn. Harmonie, Missievereniging, Trekkers, Serre, R.T.V. en vele andere keren voor een uur of tien het huis de rug toe om elders hun vertier te zoeken. De missiemannen bezoeken een missiologisch museum, de trekkers begraven zich ergens in een verre Belgische natuur, de R.T.V.-ers bewonderen de gerestaureerde schouwburg van Maastricht. Wat drommel mag echter de harmonie bewegen, zich in Valkenburg op te houden? Het is waar dat anderen er hun aanwezigheid even moeilijk kunnen verklaren . . .

4 juni. Klassewedstrijden op het veld. Trefen tussen 3 en 4. De supporters van de derde zijn sinds enige jaren krachtens traditie verplicht, op het stuk van hun kleding voor een verrassing te zorgen. Het is wel eens minder smaakvol uitgevallen dan wat de inventieve geest van onze dappere derde er nu weer van weet te maken. Zij verschijnen in complete mijnkleding, met Glück-auf-lamp en al. Als ze echter denken daarmee die van de vierde te kunnen intimideren! Er wordt aan beide kanten fel gespeeld, maar de vierde heeft natuurlijk duidelijk de overhand. Het pleit voor het moreel van drie, dat zij doorbijten tot het einde, en nota bene hun twee doelpunten scoren in de laatste tien minuten. Het mag niet baten, de vierde wint verdiend met 3—2.

4 juni-11 juni. De ouders krijgen op deze zondagen de gelegenheid, die van het Zuiden vandaag en die van het Noorden de volgende week, om hun spruiten te komen bezoeken en contact met de hoofdleraars op te nemen. Zij luisteren in de aula naar de wijze woorden van de President. In plaats van de gebruikelijke manifestaties, die hun een idee moeten geven van hoe Rolduc reilt en zeilt, is er nu alleen een korte voorstelling — grepen uit het cabaretprogram „Heb plezier”, met aangepaste conférences. De harmonie verzorgt een concert op het bordes van de cour; door het openstaande raam genieten pratende heren en ouders mee.

8 juni. Ook de priestercontactdag is dit jaar

enigszins anders van opzet. Het wordt nu een echte studiedag over het probleem der priesterroepingen. Met dit probleem confronteert Mhr. Notermans de druk opgekomen geestelijkheid, en om de zaken niet te eenzijdig te stellen, is er een uiteenzetting van een deskundige uit het bisdom Rotterdam, Mhr. Raadschelders.

Waarom zou ook 4 gym geen contactdag hebben? Zij organiseren een veelzijdige sportontmoeting met 4 H.B.S. van Bernardinus. Voetballen en volleyen winnen zij, in de overige takken van sport delven zij een schandelijk onderspit.

11 juni. Eigenlijk zouden op deze zondagavond de klassewedstrijden moeten worden voortgezet. De moderator van de R.T.V. is echter met de moderator van de sport, zij het na enige moeite, tot een vergelijk gekomen. Geen voetballen nu, maar toneel, en wat voor toneel: „De lachende Moordenaar”, psychologische thriller in drie bedrijven, door onze bloedeigen Jos Boesten. Een wereld-gala-

première. Wij hebben Herman Veugelers gevraagd, zijn indrukken over stuk en spel samen te vatten. Hier volgen enkele grepen uit zijn lovende kritiek:

„In Chicago loopt een moordenaar rond, die waarschijnlijk psychisch gestoord is. De moorden die hij, naar men meent uit minnehaat, bedrijft, vinden bijna alle op dezelfde wijze plaats. Donald Scott, commissaris van politie, en James Neal, adjudant van de F.B.I., staan voor een raadsel. Wanneer de moordenaar voor de derde maal toeslaat, menen zij voldoende bewijsmateriaal in handen te hebben om de journalist Andrew Hudson te arresteren. In het laatste bedrijf worden we geconfronteerd met een hard staal van het ongeoorloofde derdegraadsverhoor, en dan kan het wel niet anders of Scott zelf komt in een verdacht licht te staan. Het is dan ook een verrassend ogenblik als de ware dader, Carol Britton, eindelijk zichzelf ontmaskert en op een uiterst kritiek moment gegrepen kan worden.

Een aanvankelijk iets gejaagde Jan Vleugels groeide, in de rol van Scott, geleidelijk naar een hoogtepunt. James Neal, vertolkt door Arno Hanraets, misschien iets te week voor

een staalharde F.B.I.-adjudant, was niettemin een van de steunpilaren waarop dit stuk rustte. Jos v. d. Linden gaf zeer verdienstelijk de rol van Andrew Hudson, de nonchalante, artistieke journalist, door de auteur ietwat in het vage gelaten. Een glansrol speelde Go Grooten als Carol Britton. Hoewel wij eerst dachten dat hij weer erg zou chargeren — de scène van de dronken acteur in het tweede bedrijf leende zich daar wel voor — bracht hij de slotscène zo aangrijpend, dat de spanning in de zaal voelbaar was. Waanzinnig en gefolterd door haat en jaloezie, was hij de meedogenloze moordenaar in wie wij konden geloven.

Een geslaagd stuk, met de onvermijdelijke mankementen van de eersteling, en een geslaagde avond, met de onvermijdelijke tekortkomingen van jeugdige amateurs. Het enthousiaste applaus verdienden Jos Boesten en de R.T.V. ten volle.”

12 juni. De nieuwe aanwinst legt een proeve van bekwaamheid af. Vandaag en morgen proberen de bedremmelde novietjes, of zij volgend jaar op 1 gym mogen komen.

15 juni. In de derby der klassewedstrijden wint 5 gym van 3 met 3—2. De mannen van de derde protesteren — te laat — omdat Mathieu Thelen met zijn verwenst microfooncommentaar tijdens de eerste helft hun moreel zou hebben aangetast. Kom nou: zonder waakzame hoofdleraar zou wellicht het spektakel de gehele wedstrijd hebben voortgeduurd.

Vandaag moeten de zesde-gymmers onder het mondeling examen-mes. De beproeving duurt tien dagen.

16 juni. In het moederhuis van de Kleine Zusters van Sint Jozef te Heerlen overlijdt onze zuster Saloma, in de leeftijd van 51 jaar. Reeds lang was zij sukkelend, maar tot Pasen deed zij nog trouw, stil en onopgemerkt, het vele en veelsoortige werk dat zoveel van onze zusters, wij bedenken het te weinig, in de naamloosheid van het offer voor ons doen. Zuster Saloma ruste in vrede.

17 juni. In de strijd om het Kerkraadse Judo-kampioenschap behalen onze filosofen hoogst opmerkelijke resultaten. Moeten zij zich in de teamwedstrijden met de tweede plaats tevredenstellen, in de individuele wedstrijden worden hun in twee onderdelen een eerste prijs (Jean Thijssen, 4e Kuy Oranje; Piet Selen, 6e

Kuy Oranje) en in een onderdeel een derde prijs (L. Brands, A. Kuypers, 5e Kuy Geel) toegekend.

18 juni. De nieuwe volleybanen worden officieel geopend met een toernooi, waaraan de volgende clubs deelnemen: Roda (Kerkrade), Stavoc (Bissch. College Roermond), Lightning (Rolduc-cour), D.O.C.K. (Kerkrade-douane), Bernardinus (Heerlen) en Smash (Schaesberg). Piet Thijsen vertelt het verhaal van deze ontmoeting:

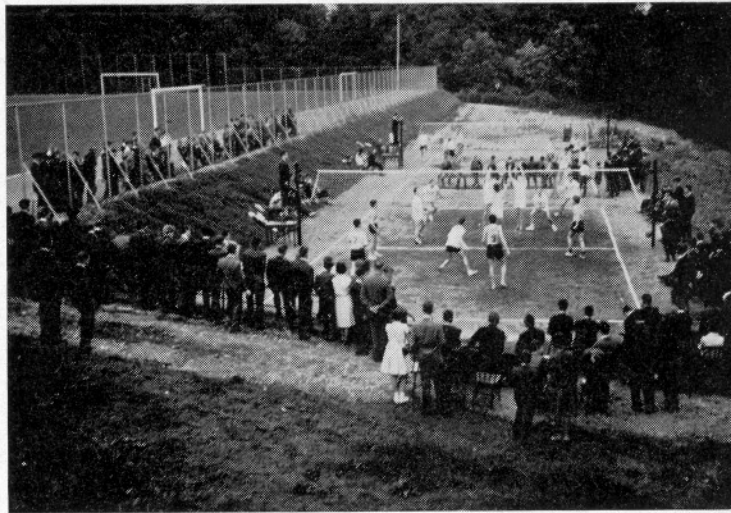
„De eerste wedstrijd speelt Rolduc tegen het sympathieke team van Roermond: een bevestiging van de vriendschapsbanden, die op de intercollegiale te Weert zijn aangeknoopt. Aanvankelijk laten de weergoden zich van hun beste kant zien, maar later verandert hun gezindheid, en de laatste wedstrijden worden in stromende regen gespeeld. De stemming blijft desniettemin uitstekend. Ook aan spanning ontbreekt het niet, want het setgemiddelde moet uitmaken of Roda dan wel Stavoc de standaard krijgen. Het is Roda, dat de gelukkige blijkt te zijn. Het spelpeil ligt vrij hoog: vooral de jongens van Roermond komen tot goede resultaten, maar Roda is geharder en heeft meer ervaring. De derde plaats van ons Lightning (= bliksem!) mogen we wel verdiend noemen, en eervol ook, want het is zeker geen schande om van teams als Roda en Stavoc te verliezen.

Na afloop vond de prijsuitreiking plaats in de sfeervolle ruimte van de houtschuur bij de schietbaan. Met een woord van dank aan spelers en organisator Jan Simons, overhandigde Mhr. Poulssen de standaard aan het winnende team.”

20 juni. Dat 4 gym de wisselzuil van de zomersport zou halen, stond bij voorbaat vast. Zij beantwoorden dus slechts aan de verwachtingen, wanneer zij 5 gym verslaan met 3—1. Een proficiat is dit natuurlijk alleszins waard.

22 juni. Met grote vreugde doen wij der gemeenschap kond, dat hedenmiddag, ter ure van 14.30, een allerliefst piepjong reetje het levenslicht aanschouwde. De diergaarde van Rolduc ondergaat hiermee een door de betrokkenen zenuwachtig verbeide uitbreiding. Moeder en kind maken het wel.

24 juni. Het eindexamen is aan zijn slotfase toe. De laatste groep overschrijdt vandaag ongehinderd de eindstreep: allen slagen regle-

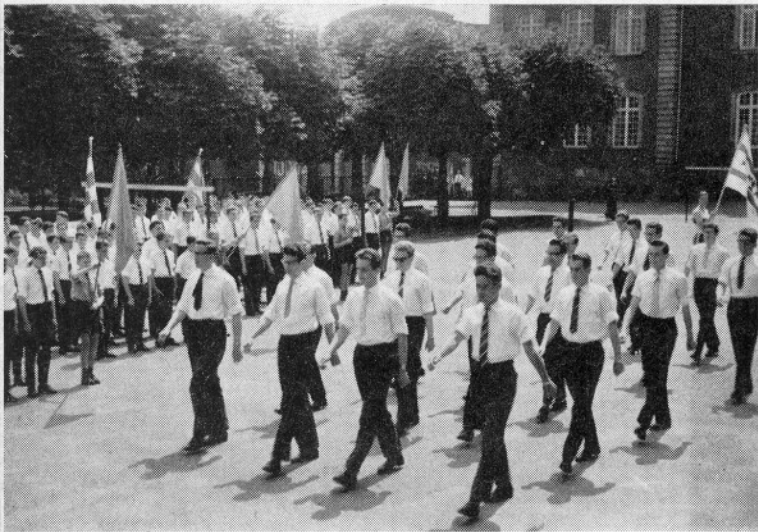

mentair. Maken wij de balans op, dan constateren wij dat de uitslag, ondanks pessimistische verwachtingen, nog verheugend is uitgevallen: van de 30 kandidaten zijn er 24 toegelaten, waarvan 17 alpha's en 6 bèta's, en 6 afgewezen, waarvan 3 alpha's en 3 bèta's. Dit niet onredelijke resultaat is te danken aan de tegemoetkomende houding van heren examinatoren en gecommiteerden en aan de noeste ijver van de kandidaten.

25 juni. In kringen van de handboogschutterij doet zich een staatsgreep voor. De revolutie stoot Loek Hunnekens van de troon en bekleedt Piet Bruynen met het koninklijke zilver. Met 40 pijlen (zoveel hebben zij er wel allemaal op hun boog) scoort hij 253 punten, een ruime 6 gemiddeld. Niet erg briljant voor een koning. Is het dan het lot aller koningen van deze tijd, dat zij door middelmatigheid getroffen worden?

En dit is beslist het laatste bericht dat er over de atletiekelingen in de kroniek komt. Het dreigt saai te worden, al die eerste plaatsen. Zij gaan naar de intercollegiale te Roermond en, nou ja, de eerste plaats, hè? Dat is het dan. Daarmee is de kous af. Spijtig wel voor de Sittardenaren, die meenden dat die van ons nog altijd in het amateurstadion verkeerden en daarom maar de beker thuis hadden gelaten...

In de Zwarte Hel van Roda wordt dé competitie van het jaar gespeeld: om de wisselbeker van de hoofdklasse. 's Morgens verliest Sparta tegen Minor, 's middags wint Pantarei tegen Sparta. De lezer met verstand van zaken kan zich voorstellen, wat een heksenketel het 's avonds wordt, als Minor tegen Pantarei

de eer van de cour moet verdedigen. Het wordt een heksenketel. De opkomst der Pantareianen, met paard en zegewagen compleet, en leuzen als „Dit is zeker, Pantarei de beker!“, is tergend en uitdagend. Trouwens, de afgelopen dagen hebben de wijsgeren reeds getracht, met oirbare en onoirbare middelen, de cour murw te maken. Deze wedstrijd bewijst dat het hun niet is gelukt, al is Minor aanvankelijk, door het machtsvertoon der zich onoverwinnelijk wanenden, danig verbouweerd. Het herstelt zich snel, en dan weet het brullen van de Minorsupporters en het sportieve meeleven van de Spartanen wel te bewerken, dat het Minordoel nagenoeg ontoegankelijk blijft. Wanneer de scheidsrechter het einde van deze hoogst enerverende match aankondigt, is de stand onbeslist, 1—1. Minor had kunnen winnen, en verdiend, is alom het commentaar.

29 juni. Ons aller feest is het Presidentsfeest, waarvan men zich wel de eeuwen door zal blijven afvragen, of het nu in de eerste plaats het feest van het huis dan wel het feest van de President is. Hoe dan ook, de zon schijnt zo verlokkelijk zomers, dat wij ons van dit maar onoplosbaar probleem afmaken door ons doodeenvoudig aan de feestvreugde over te leveren. In hagelwit shirt gekleed, sommigen met zonnebrillen op de feestneuzen, marcheren wij langs de autoriteiten in een anders-dan-anders défilé. Niet strikt klasgewijs, doch in formaties van 24 man trekken wij, een groep door de poort naar het bosquet en een door de poort naar Klein-Rolduc, de speelplaats op, voorafgegaan door vlaggen, die door athle-

ten gedragen worden. Vlak voor het bordes kruisen de groepen elkaar, een verrassend gezicht, waarna zij zich opstellen rond de mannen met het dundoek. Als wij allen gereed staan om de President ons saluut te brengen, blaast de harmonie plechtig de nationale hymne, het Limburgs volkslied en het Lève Rolduc. Daarna neemt dit défilé ook werkelijk een einde, niet door verwarde ontbinding, maar met een ordelijke afmars!

Aan het diner laat chronicus zijn blikken dwalen door de onmetelijke feestzaal, waar ook ditmaal weer, dankzij der zusters toegewijde zorg, een maaltijd staat aangericht die voor de meest verwende culinair nog het beste doet verhoplen. Hij ontdekt dan, naast de glunderende gezichten van onze groten en kleinen, een aantal vertegenwoordigers van onze afgezwaaide zesde. Een goed ding, denkt hij, dat steeds meer abituriënten beseffen, dat dit ook hún feest is. Zijn ogen verheffend langs de muren, vraagt hij zich ineens af, zonder enig verband, of de wapens van de provincies in ons milieu onderhand geen anachronismen geworden zijn. Maar daar voert een der allerkleinsten reeds het woord en wijst de President vriendelijk op zekere Klein-Rolducse toestanden, welke eerder in een onder-

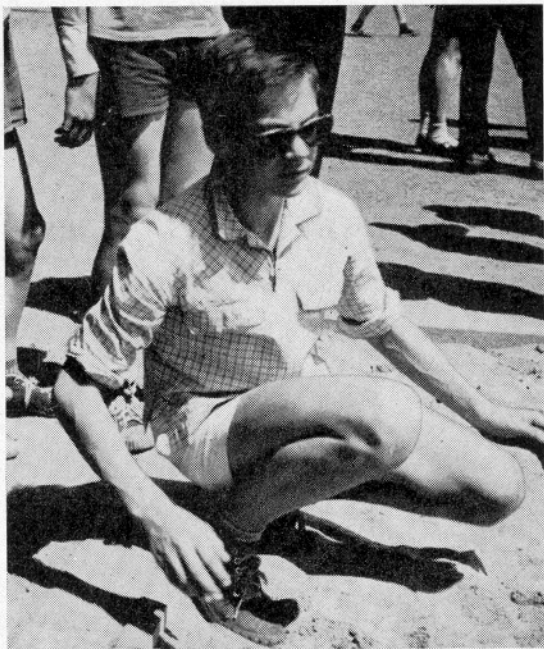
ontwikkeld gebied thuishoren. Namens de cour tekent Jan Maas de President als de meester die, voornamelijk in de studiezaal, het paard vet maakt onder zijn oog, legt vervolgens de nadruk op des Presidenten ernst. Geen filosofisch gemijmer, geen steken, luidt het parool van de woordvoerder der wijsgeeren, Wiel Stevens. Het Presidentsfeest is voor hem een vaderdag: zoals een vader aan het hoofd van het gezin, zo staat de President aan het hoofd van deze gemeenschap, die zonder oprechte eerbied voor elkaar geen grondslag heeft waarop zij rust.

De sfeer is intussen gespannen geworden. Wie van de heren zal aanstonds, onder voorwendsel van de President te huldigen, collega's en ons prikkende steekjes toedienen, éven pijnlijk, maar achteraf niet onaangenaam? Het duurt en duurt . . . Dan staat achter in de zaal iemand op, lichtelijk nerveus. Mhr. Gijsen! En Mhr. Gijsen houdt een rede die we niet achter hem hadden gezocht. Puntig geformuleerd, vol woordspelingen en onverwachte wendingen, valt het ene steekje na het andere tussen het verbluffte publiek. Zijn peroratie zullen wij niet licht vergeten. Rolduc in de steigers. Altijd zullen wij een Rolduc in de steigers moeten zijn, waar getimmerd en gemetseld wordt aan onszelf, onder het oog van de opzichter.

De President dankt. Voor wat wij er dit jaar, niet terwille van hem, maar terwille van ons en de gehele gemeenschap, van hebben trachten te maken, met alle feilen, maar ook met alle goede wil van dien.

In de namiddag nemen de spelen een aanvang, die de prefectuur dit jaar maar weer gewoon „jours des jeux" gedoopt heeft. De organisatie is in handen der filosofen, maar schijnt, door personeelsgebrek, niet feilloos te kloppen. De sfeer is er niet minder olympisch om en het aantal deelnemers overtreft alle verwachtingen. Spoedig echter verwisselen wij, tot morgen, sporttenue voor burgerlijker kledij en luisteren dan, op de cour waar meubelstukken her en der staan als op een Italiaans dorpsplein, naar een concert van het Harmonie-Orkest der Oranje-Nassau-mijnen, waarmee deze eerste dag passend besloten wordt.

30 juni. Tot aan het diner zetten wij de spelen voort. Uitzonderlijke prestaties worden niet bereikt, tenzij misschien door leden van de atletiekclub — alweer! — die echter zo genereus zijn, van elke mogelijke prijs af te zien en hors concours deelnemen.

Een boeiende attractie, voor insiders zowel als voor belangstellende buitenstaanders, blijven de zogeheten volksspelen. Cour en achterzijde van de gymzaal, tot de ingang van het bosquet toe, zijn herschapen in niet minder dan een kermisemplacement. Limonade, ijs, luidsprekers dragen bij tot de vreugde, die eenmaal per jaar moet kunnen losbarsten in het zotte vermaak der massa — wat Breugheliaanser mocht het nog wel — waaraan zelfs heren zich verwaardigen met kinderlijk plezier mee te doen. De aandachtige toeschouwer beleeft genoeg aan de overgave van de vijfde, die dit alles tip-top weet te leiden, glimlacht geamuseerd als hij de hulpmiddelen ziet waarmee, voor de microfoon, officials hun zwakke geheugen schragen: een groot vel papier met 3 namen, een lucifersdoosje met 10 . . . Veel te vroeg, om half vijf al, sluiten de spelen. Maar het is waar, twee uur heeft zelfs het rekenwonder Salemans nodig om uit te tellen, wie recht heeft op welke prijs. Dat wordt om half zeven vanaf het bordes bekend gemaakt, en tegelijk worden alle beste prestaties van het jaar op gebied van sport en spel voorgelezen. Aparte prestatieprijzen zijn er onder andere voor Jan-Pieter Derksen, die het hele jaar geen Limburgs dialect sprak, en voor Gerard Seuren, die de 1500 meter in 1746.70 meter liep! Het laatste woord van deze dagen is dan aan de Songkillers. Zij geven een avondvoorstelling op het bordes, bewijzend dat zij sinds hun heroprichting

aardig hebben bijgeleerd: hun beste nummers zijn de niet-ingestudeerde . . .

2 juli. Men had er zich teveel van voorgesteld. Men dacht dat het nu zou gebeuren. Men meende dat het ditmaal niet kon missen. Waren de zenuwen te zeer gespannen? Een match van niks, deze beslissingswedstrijd om het kampioenschap van de hoofdklasse, Minor-Pantarei, die door Pantarei met 2—1 gewonnen wordt. Pantarei heeft de beker. Proficiat. Jammer alleen dat hij in zo'n wedstrijd moest worden behaald.

De Provisor schijnt toch wel volledig hersteld. Zijn werkdrijf is van dien aard, dat hij niet eens wacht tot de vakantie voor de restauratie van de kruisgangen. Nu lopen we ons herhaaldelijk vast tegen barricaden. Je went aan alles.

De toelatingsexamens voor de V.K. worden vandaag afgenomen.

6 juli. De composities dreigen, maar de competitities zijn nog niet uit. Door de eerste laten onze benjamins zich niet deren, zij spelen hun laatste bekerwedstrijden van de tweede klas. Limburgia II is de overwinnaar.

8 juli. Bijzonder actief is Lumière dit jaar geweest. Wegens inwendige verhoudingen echter kan Bergman niet vertoond worden

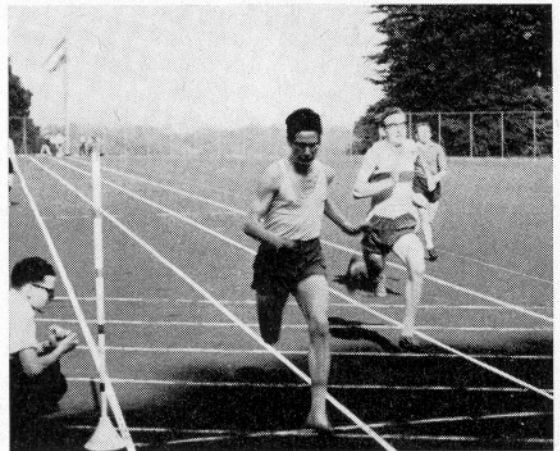
zonder Fellini. Zodoende moet er nog één film bij: wij zien, vanaf 3 gym, het meesterwerk van de Italiaanse cineast, La Strada. Moeilijk, maar film tot en met. Goed gegrepen, Lumière.

9 juli. De laatste week van het jaar brengen onze filosofen elders door. In het kader van de onderzoeken van het Opbouw-organ Limburg houden zij een werkkamp, dat de problematiek der forensen in de dorpen rondom Gulpen bestudeert. Zij zijn gelegerd in Pesaken, in het hooi van Hoeve Wachten-donck. Zo goed als wij hebben zij last van regen, maar in geval van nood biedt de grote kooktent primitieve beschutting voor allen. En enige avonden zijn er toch nog wel, die gezellig kunnen worden doorgebracht op café-terrasjes. De enquête duurt van 10-14 juli.

10 juli. De vrijheid wenkt. Wel moet zij duur gekocht worden: enkele dagen schrikkelijk aanpakken is de prijs die zij vraagt. Het erg warme weer is voorbij, nu kunnen wij studeren. Na het diner, tot aan de studie van 3 uur, is er deze dagen gelegenheid om te zwemen. Er wordt geen druk gebruik van gemaakt, ook al omdat je nat bent eer je er bent.

11 juli. Een laatste sportbericht: 2a wint de wisselzuil van de junioren.

13 juli. Als we om 1 uur met een grote zucht de pen neerleggen, zit het er op. Nu maar wachten op de uitslag, morgenavond. Tot zolang is er echter nog allerhand werk aan de winkel. Er komt een voorschrift af, dat het mogelijk maakt het jaarlijkse uitmesten van de Augiasstal iets radicaler te verrichten. De buitenste banken van de studiezalen, langs raam-

en muurkant, moeten ontruimd worden, tijdens de vakantie krijgen deze lokaliteiten een fikse beurt. De boeken verdwijnen naar de nieuwe bibliotheek boven. Sommigen is de vermoeidheid zozeer in de benen geslagen, dat zij liever trap-af dan trap-op lopen en hun boeken maar in kasten in het souterrain brengen. Wat de slaapzalen betreft, de zusters zien liever dat de jongens zelf hun wandverandering afnemen, er mocht eens iets aan beschadigd worden. Het grappige is nu, dat menigeen kordaat een bepaalde levensperiode afsluit door in koelen bloede filmsterren om hals te brengen, die de zusters juist zo bang waren aan te raken. Het doet er allemaal niet toe, als het maar niet zo regende. Het „flatsj-concert" moet in de aula gehouden worden. Aanvankelijk gaat daar alles best. Dan komt het tweede, lolliger, gedeelte. O wee, de bende slaat aan het sjoenkelen en davert al hossend over het podium heen en terug. Wat een geluk dat de man van „mijn aulaatje" op dit moment zijn zweet zit af te vegen in de, door felle schijnwerpers tienmaal vergrote, hitte van de vergaderingen. Die zijn namelijk om half vijf begonnen, en Mhr. Stassen probeert om, in het licht van enkele authentieke studiolampen, de wanhopige gebaren van President en leraren alsmede hun zorgelijke gezichten op het celluloid vast te leggen. Intussen is het in de aula hommeles. Echter niet Hommes-loos: op een seintje van de prefect — een verstoorde Provisor kwam en ging —

weet Mhr. Gerards de gemoederen te kalmeren. De taptoe verloopt in alle orde.

14 juli. De Heeren XVII hebben dit trimester geen VREE uitgegeven. In plaats daarvan verscheen eind april een bundel poëzie, door negen zich dichter noemende bewoners van ons huis gepleegd. Wij behoefden daar indertijd niet verder op in te gaan, aangezien elders in dit Jaarboek aan de huidige dichtergeneratie een artikel is gewijd. Wel huldigen wij alsnog het initiatief. Nu, deze zelfde Heeren XVII hebben er voor gezorgd, dat er diverse gemeenschapsspelen voorradig zijn. Nu het zo druilerig regent, kan de tijd niet beter worden gedood dan met een „kwajongensconcours". Een honderdtal spelers (kroniekschrijver dacht dat er meer kwajongens op Rolduc waren) nemen er van 10 tot 1 uur aan deel. Als dan 's namiddags nog een film heeft gedraaid, De Ridder van het Zwaard, rukt het grote ogenblik nader en nader. De prijsuitreiking, of beter: de Plechtige Zitting tot Besluit van het Schooljaar, is nu het enige wat ons van de uitslag scheidt. Toch weten wij allen zoveel zelfbeheersing op te brengen, dat wij geduldig luisteren naar wat President en Bisschop ons te zeggen hebben op deze laatste dag. Beiden wensen ons geluk met het jaar dat achter ons ligt, niet om de uiterlijke

resultaten, maar om de vorming die wij ontvingen, en beiden wensen ons, ieder op zijn manier, een goede vakantie toe. De President legt er de nadruk op, dat wij in het geestelijke rijker worden door te geven: onze dankbaarheid, onze liefde aan onze ouders, die ons alles schonken. Monseigneur werkt het thema uit van de mens, de christen, de christen-mens: met kritische zin zullen wij de grotere vrijheid gebruiken, die ons in de vakantie is toegestaan.

Op het teken van de bel worden de herenkamers bestormd. Lachende en betraande, bedrukte en stralende, vertrokken en grijnzende gezichten verraden aan meelevende klasgenoten, die trappelend hun beurt afwachten, wat achter de deur in weinige mi-

nuten is meegedeeld. Weinige minuten, die over veel beslissen.

15 juli. De laatste gebeurtenis van het jaar: een Plechtige Hoogmis tot dankzegging. Het Te Deum zegt namens ons wat wij niet meer bij machte zijn te zeggen. We zijn moe, en verlangen naar de vakantie. Op het voorplein staan al de bussen en de wagens. Na het ontbijt drukken we vele handen ten afscheid. Sommigen verlaten ons voor goed, de meesten keren straks weer terug. Onzegbaar blij zijn we allen, een tikkeltje weemoedig ook. Het was een goed jaar, ondanks alles.

Tot ziens!

J. A. C. LENDERS

VAN PIONIERS EN TREKKERS

In het jaar 1907 begon Baden-Powell, een koloniaal militair, met verkennen voor jongens. Dit feit hing niet zo maar in de lucht, maar was een tijdsverschijnsel, dat voortkwam uit de sociale en culturele levensomstandigheden.

De opvoeding van de jeugd werd tot dan toe praktisch alleen door de ouders ter hand genomen. Toen het leven echter gecompliceerder werd, was het onderwijs noodzakelijk. Nu dringt het besef sterker op de voorgrond dat er een derde milieu is, waarin het kind leeft en waardoor het gevormd wordt, n.l. het ontspanningsmilieu. Er ontstaan problemen rondom de vrije-tijdsbesteding en een oplossing voor dit probleem leidt tot het verkennen voor jongens.

Verskillende factoren hebben tot het ontstaan van het verkennen bijgedragen: ouders, priesters en sociale werkers stichtten verenigingen voor jeugdzorg, waarin de jeugd zelf voor vernieuwing en levensstijl zorgde. Dit uitte zich in een drang naar lichamelijke en geestelijke ontwikkeling. In een gespecialiseerde en geïndustrialiseerde samenleving nu zijn sport en leven in de openlucht voor deze ontwikkeling noodzakelijk.

Reeds vóór de stichting van het verkennen bestonden in Duitsland, Engeland en Amerika groepen waaraan deze beweging verwant is, zij beoefenden ook het buitenleven en de sport. Baden-Powell gaf aan zijn beweging een diepere zin: door spel en techniek wil hij de jonge mens harmonisch ontwikkelen. Zo

ving hij de tijdsevolutie op, nadat ze zich in hemzelf voltrokken had. Daarbij kwam nog dat hij een geboren leider was, die de jonge mensen op zijn vele reizen, welke hij als militair maakte, had leren kennen. Daardoor berust zijn systeem op psychologische en pedagogische basis.

De mens moet ernaar streven een zo rijk mogelijk ontwikkelde en harmonische figuur te worden, zowel geestelijk als lichamelijk, natuurlijk en bovennatuurlijk. Daarom heeft het verkennen tot doel de jongen te helpen zich alzijdig en evenwichtig te vormen tot het bereiken van zijn tijdelijke en eeuwige roeping.

Dit tracht zij te verwezenlijken door spelen, wet en andere bezigheden, waarin ook de spontaneïteit en zelfwerkzaamheid tot hun recht komen, omdat thuis en op school de jongen zich niet altijd zo vrij kan uiten. Het grote beginsel van B.P. was: Luister naar wat er leeft in de jongen en tracht hem hierbij helpend terzijde te staan, want opvoeden is niet een klakkeloos doen overnemen, maar een doen uitgroeien van mogelijkheden, die in de jonge mens liggen, door hem zelf initiatieven te laten nemen en deze te stimuleren.

Op Rolduc deed het spel van verkennen zijn intrede op 19 febr. 1935. De staf werd gevormd door Mhr. P. Meissen, aalmoezenier, Hein Lochiman, hopman, en vaandrig W. Del-

hoofden, de tegenwoordige secretaris van de Kerk van Roermond.

Bij de inval van de Duitsers in 1940 werden door de bezetters, zoals op vele plaatsen, de troepen opgeheven. Onmiddellijk na de oorlog werd het verkennen weer voortgezet onder leiding van R.D. Ch. Janssen en R.D. A. Timmermans.

Toen Rolduc in 1947 seminarie werd, kwamen alle troepen te vervallen. In 1954 werd echter opnieuw gestart, maar nu met pioniers en trekkers.

De trekkers en de pioniers ontleen hun systeem aan Baden-Powell. Het doel ervan is echter een vorm van vrije-tijdsbesteding. Omdat we op Rolduc in een internaat leven, waar culturele en godsdienstige ontwikkeling en regelmaat in het leven hun deel krijgen, worden deze bij de pioniers niet uitdrukkelijk beoefend, hoewel de essentiële factoren van het verkennen aanwezig zijn.

Zoals Baden-Powell spel, openluchtlevens en zelfwerkzaamheid belangrijk achtte, zo beoefenen ook wij het spel, trekken door de natuur en trachten in allerlei activiteiten de nodige vaardigheden aan te kweken.

Omdat het kampeven hierbij een grote rol kan vervullen, zetten we ook onder de vakantie onze activiteiten voort. In de paasvakantie beperken we ons gewoonlijk tot een bivak, in de augustusvakantie houden we trektochten en kampen. Enkele trektochten leidden al door Luxemburg en Zwitserland, kampen werden opgeslagen in de Eifel en de Ardennen.

JO JANSSEN

ACADEMIE ALBERDINGK THIJM

Eindverslag over de vergaderingen van de academie Alberdingk Thijm
gedurende het academisch jaar 1960-1961

Er was eens een dwerg. Zijn naam was gewoon Pol. Een van zijn veel eigenschappen was zijn nieuwsgierigheid. Hij was wel iets verlegen, maar liet zich door niets tegenhouden, als zijn belangstelling eenmaal gewekt was. Het meest markante aan Pol was zijn zacht karakter, waardoor hij in contact met andere wezens nooit het laatste woord sprak, maar steeds een sfeer van gemoedelijkheid wist te scheppen. Pol hield er geen ideeën op na die een wereldrevolutie ten gevolge hebben. Pol was een intellectueel en hij gebruikte graag vreemde woorden. Hoe oud Pol was wist niemand. Op een schone zomermorgen was hij zo maar uit laag kreupelhout te voorschijn gekomen. Oud was hij zeker, want hij had een lange baard; hij was, naar zijn zeggen, volwassen geboren. Hij had dus nooit zich verveeld in zijn jeugd, noch de moeilijkheden ondervonden van een puberteit, maar, belezen als hij was, kende hij uit vage boeken vaag de dwaze verlangens en voze genietingen van de onvolwassene.

Pol woonde in een nederig stulpje in een moerassige streek. Het riekte er kwalijk. Hij verkommerde deerlijk en verlangde naar de dag om weg te gaan. Waarheen? Och, het deed er niet toe. Pol voelde slechts de „Drang nach dem Süden” en hoe dichter hij de herfst voelde naderen, hoe intenser dit ver-

langen werd. Op zekere dag hoorde hij het gerinkel van een fietsbel en van brillleglazen. Pol sprong verschrikt opzij, en daar naderde een vreemd verschijnsel: een man met een vergiet op zijn hoofd per fiets — made in Hongkong — en hij belde verwoed, lezend in een boekje: Alles over de C.P.N. Pol liet hem kalm in zijn valkuil rijden. Verschrikt lag de man te kermen en zei dat hij een gevluchte Rus was, die eerst naar het Peter de Grotehuisje in Zaandam wilde en dan asyl zou vragen. Hij nam Pol, die hem de weg wees, mee tot aan de Rijn, waar Pols hart opsprong van blijdschap. Ongezien kwam hij namelijk op een rijnaak terecht. Holland vond hij maar kaal en het weer was erbarmelijk slecht. Rotterdam werd aangedaan, de grootste haven van Europa en 's werelds tweede havenstad. Pols nationale trots gloeide flauwtjes. Rotterdam is ook de stad van Erasmus. Pol had een boekje over **Erasmus** en wist er dus alles van. Hij lifte in een kinderwagen over de Lijnbaan en de Coolsingel en kwam zo bij het beeld van de beroemde man, aangevreten door regen en wind. „Erasmus, olim rodisti, nunc roderis”. In een late zonnestraal lag daar een heerschappij.

„Dag”, zei Pol. Maar het heerschappij las een boekje over Erasmus. „Weet U er ook iets van?” vroeg Pol bedeesd. „Alles! Wel een

bastard, maar toch een groot man". En het heerschappij las verder en de zon ging onder.

Pol grinnikte; hij klauterde op een groot schip en nestelde zich in een reddingsboot. Toen hij 's morgens ontwaakte, zag hij nog juist de vage Europoort, met daarachter, nog vager, het silhouet van de Euromast. En toen Pol, toepasselijk, met Potgieter dacht:

Hoe, telg der eeuw,
hoe leeft G'uw tijd,
Gij wijd en zijd
De blikken wendend . . .

toen werd het hem te machtig. Potgieter wendde zich amechtig in zijn tombe. En Pol braakte, intens, over de reling.

Wellicht zult gij, waarde toehoorders, deze alleszins geniale gedragswending van Pol niet begrijpen, mogelijk zoudt gij bij de grootse aanblik van vervagend Holland, uw nationale trots extatisch voelen opvlammen; en misschien walgt gij te zeer van vomeersel, dan dat gij nog verdere interesse kunt aan de dag leggen. Toch staat het vast dat Pol over een zo grote intelligentie beschikte, dat, ware hij niet zo inert en timide, gij Europa zoudt bewonderen in plaats van het kleine Holland.

Maar dat zat hem niet glad, want juist onder de sloep zat een man **Shakespeare en zijn Hamlet** te citeren: „Om zijn doel te bereiken, citeert zelfs de duivel uit de Heilige Schrift". „Witgepleisterd Graaaf!" galmde Beëlzebub en Pol glimlachte. Scheldend holde de citator naar de kapitein: „Daar boven mij huist een schelm, een spitsboef, een schotellik, een lage, trotse, vodderige bastardkerel, een liederlijke doortrapte schurk, een die niets is dan een samenraapsel van een schavuit, een bedelaar, een lafbek, de zoon van een bastaardteef; een X in het alfabet; haal hem, capitein, en ik zal de onderdanen van deze galgebok tot karbonaden ziften!" (vrij naar Shakespeare). De kap vatte Pol bij zijn lurven en het arme ventje moest de hele verdere reis mee het dek zwabberen. Cru, niet?

De stille Zuidzee werd bereikt: Tahiti, Hawaï, Honolulu, Loemoemba, Hoelahoep, en ga zo maar door, de ene heerlijkheid na de andere. En dan, de zon! Uitgelaten ging Pol aan land, struikelde over een ratelslang, werd door een bever afgetuigd en belandde tenslotte via de horens van een buffel in een duiventil.

De meeste toehoorders zouden na dergelijke enerverende gebeurtenissen allang mismoedig het hoofd hebben laten hangen, maar Pol met zijn sublieme aanpassingsvermogen

nam een schat van een duifje in vertrouwen, dat hem in de alteratie op een zwakke plek in de vloer wees; daar suisde Pol door en na door een versleten tentzeil gedrongen te zijn, belandde hij in de stekels van een egel. Pol deed een ontstellende ontdekking: midden in de tent zat een man, een echte man, in verkennerkostuum, die vertelde over een bosjes-besluitende **Baden-Powell** en daarna over de **dierenwereld**. Een mus kweelde in zijn oor en een eekhoorn streek met zijn staart 's mans hardos glad. "D'r uit! Jij weekdier!" kreet-ie, en twee slakken transporteerden hem snel door de huisdeur naar buiten. Op een klip zat een personage de lijvige romans van **Gertrud von le Fort** te lezen. Het genoot blijkbaar van de zon en daar Pol wel wat van Gertrud afwist, bepaalde hij zich tot een: „Gedag".

Pol naderde nu een eiland, waarop een fonkelende grot van koraal. Hij beklom een wenteltrap en kwam zo in een schitterende zaal, waar een druppel water uit het kristallen plafond tikte. Aan een vleugel speelde zacht een weemoedig heer. „Wat speelt ge?" vroeg Pol vol belangstelling. „Ssst, **Chopin**, in f-kleine terts". Iets verderop hielden twee statige heren een daverend symposion. „Van de muziekgeschiedenis blijkt de **opera-geschiedenis** het belangrijkste facet te zijn", merkte de een op. „In de geschiedenis van de opera blijkt de belangrijkste componist te zijn **Verdi**", antwoordde de ander snedig. „Dus was Verdi de belangrijkste man in de muziekgeschiedenis", concludeerde de ander. Als teken van instemming volgde toen een omhelzing die klonk als een klok.

Het verschijnsel mens begon voor Pol steeds minder moeilijkheden op te leveren in zake onderlinge overeenkomst en verschil der individuen, toen zijn aandacht zich vestigde op een eiland waar tien boze nikkers elkaar het leven trachtten moeilijk te maken, terwijl ze het achteraf zo kwaad niet bedoelden. Het stof van de worstelarena trok nooit weg van dat eiland, en toen Pol vertrok, vielen de nikkers hem te voet uit pure dankbaarheid, die blijkbaar het criterium vormt voor een goede kritiek.

Pol kwam nu op een vreselijk verlaten en dor eiland: **Bikini, het atoomeiland**. Midden op het eiland bevond zich een onderaardse bunker. De Amerikanen hadden weer eens een verderf-zaaiende atoombom tot ontplofing gebracht, met tot gevolg dat een van de **combutoeren** stuk was. Het gladde brein van Pol repareerde hem eventjes. Zo komt de ex-

acte intelligentie toch nog ten goede aan het mensdom.

Verderop was een jongmens bezig met bakstenen een standbeeld voor **dr. Schaepman** te bouwen, terwijl een kranig jeugdlieder zijn discipelen onderwees in het maken van vogelnestjes, aan de hand van de beproefde pedagogische methode-**Jan Ligthart**. Maar het meest treffende wat Pol zag, was ongetwijfeld een grote tafel met de uitgelezenste spijzen, van gevulde duiven tot zoute amandelen. Twee keuvelende mijnheren, echte Hollandse Jannen, deden er zich te goed, daardoor blijk gevend van een „mens physica”. Spreken deden ze weinig, en dan nog uiterst literair. Zo zei de ene meneer, in navolging van **Louis Couperus**: „Conversatie-aandrang is een menselijke zwakheid; het bewegen der kaken en het voortbrengen van min-of-meer-beduidenis-hebbende woorden, zinnen en peroraties is een fysieke behoefte zoals eten en slapen.” De andere meneer zei, met **François Mauriac**: „De vergetelheid bewijst grotere diensten aan het hart dan het geheugen aan het verstand”. En zij voegden beiden de daad bij het woord door zo te schransen dat Pols hoofd er bijna van omliep.

De tocht van Pol liep naar zijn einde. Ergens zag hij in een grot een zeer lang persoon, die magische woorden prevelde bij een vuurtje, terwijl de tafels hem om de oren dansten. En in een nis zat een man als **Boeddha** zijn navel te bestuderen, tuk op het Nirwana. **Occulte verschijnselen**. Weer elders zat **Chroetsjew**, zich vermeiend in zijn roem, te heersen vanaf een heuveltje, dat een heer trachtte te ondergraven in een bespreking van het **Europa-van-na-de-oorlog**. **Antarctica** gold zijn volgende bezoek, waar hij sleetje reed en baantje gleeed met enkele nette pinguïns, bulderend van plezier ondanks de koude. Tot Pols geluk had de K.L.M. haar landingsplaatsen moeten verleggen naar de Zuidpool, zodat hij met een tweedekker naar het vaderland kon terugkeren; waar hij niet vergat, zich nog even op de hoogte te stellen van het **Schisma te Banholt**. Een corpulente kerel bezat er een uitgebreid stel brieven

over. Toen was het pierewaaien gedaan. Nu koestert Pol zijn herinneringen.

Wij zullen Pol rustig afscheid laten nemen van zijn avontuurlijke tocht. Ik roep hem met Multatuli een halt toe: „Ik heb u geschapen . . . verdwij!” Geachte Academieleden, aan sommigen wilde het doel van de vereniging wel eens ontgaan. Van een speeluurtje kan geen sprake zijn; met betrekking tot de academie kan geenszins gesproken worden van een niet-verplichte research in wetenschap en cultuur. Veeleer zoudt gij, met enige overdrijving, kunnen spreken van een allesomvattende integratie, waaraan humor en cynisme, luim en ernst niet vreemd behoeven te zijn. Tekenend voor een abituriënt is voorwaar zijn lachlust: mensen die het diepst in de put zitten lachen het meest. Het einde nadert! De hemel wacht! Kendet ge „livresque” niet bij het schriftelijk? Zit niet bij de pakken neer! Markante figuren zaten bij u aan de bestuurstafel: een dappere moderator (Mhr. Berkels), die zijn vreugde nauwelijks behoefde te matigen en in zijn slotwoord steeds wees op de waarden van het menselijke wezen. Een voorzitter (Fr. Wiertz), die zich voortreffelijk kweet van een inspannende en licht tot verveling aanleiding gevende taak, en in wiens woorden de humor prevaleerde. Gij, leden, hebt aandachtig geluisterd. Helaas bleef het daar vaak bij: felle debatten hebben wij zelden gehoord, maar wij nemen aan dat gij de krenten van de academie in het papje van de zesde hebt weten te appreciëren. Hoe tenslotte de secretaris was, laat dát de moderator maar zeggen. Ad fundum!

HERMAN VAN HOREN, secretaris.

Om de lezer te helpen, hebben wij de onderwerpen van de lezingen en causerieën vet laten drukken. Nietem in zal het voor niet-leden van de academie moeilijk zijn in de ver-doorgevoerde allegorie van Pol (de leden van academie Alberdingk Thijm) de fijne zinspelingen op personen en gebeurtenissen te begrijpen. Zes gymnasium zelf zal er nog lang over na-gniffelen. Niet-ingewijden zullen zich wellicht toch een — zij het vaag — beeld kunnen vormen van de sfeer en het peil der vergaderingen.

(Redactie)

HET PROCES DOUGLAS

ONEELSPEL IN DRIE BEDRIJVEN

Regie: J. A. C. Lenders.
Decor: J. Stassen en de R.T.T.
Grime: H. de Serno.

In dit proces traden op:
Als rechter: J. Poell.
Als officier van justitie: I. Postma.
Als verdediger: C. Bemelmans.
Als deurwaarder: J. Peters.

Gedagvaard als getuige werd: H. Veugelers.

Gehoord als getuigen werden:
Inspecteur van politie: M. Vogten.
Gerechtelijke lijkschouwer: Fr. Boers.
Liftboy in de flat van Park Gardens: J. Salden.
Commissaris van Politie: P. Selen.
Leden van de band "The Hawaiian Boys":
J. Simons, Fr. Sniijders, J. Rouwet.
Kok: W. Huyts.
Particulier detective: J. Coppel.
Kleermaker: G. Smeets.
De zoon van de vermoorde: B. Knubben.

De verdediging nam over: G. v. Caldenborg.

Op de avond van de 19de april 1960 werd inspecteur Turner rond 11 uur te zijnen huize opgebeld door zijn superieur, en ontving het bevel zich „als een kievit“ te begeven naar een flat in Park Gardens. Binnendringend de appartementen van een zekere Paul Douglas

— de deur stond open — vond hij daar de bewoner versuft op de grond zitten, met een dolk in de hand, starend naar het lijk van een oudere heer. De consciëntieuze politieman raakt niets aan, maakt enige foto's van de situatie der twee personen en geeft zijn ogen goed de kost. Zo ontdekt hij op een tafeltje naast de getroffene twee glazen whisky en een fles van dezelfde drank, ordelijk en netjes, alsof er geen geweldpleging was geschied. Aangezien dit wijst op een „gezellig“ samenzijn, put de rechtgeaarde man daar nog meer afgrijzen uit over de moord en schreeuwt de lamgeslagene drie maal toe waarom hij „het“ gedaan heeft; doch Douglas ontkent de moord te hebben gepleegd.

Korte tijd later arriveert het parket, waarbij de commissaris, die het mes onderzoekt op vingerafdrukken (drie vingers van de rechterhand van beklagde staan er op, horen we) en de lijkschouwer-politiedokter, die constateert wat ieder meestal al weet: dat de dood is ingetreden, en als doodsoorzaak vaststelt: een scherp voorwerp (zonder twijfel de dolk), dat met kracht in de richting hart is gestoten en dit heeft doorboord.

Dan treedt het machtige politie-apparaat in werking. De burgerlijke stand licht ons in dat het slachtoffer de heer Paul Winfried Anderson is, stiefvader van verdachte, vader van een zoon Tom; de fiscus weet dat hij multimiljonair is, de Raad van Commissarissen der Nationale Verzekeringsmaatschappij (in het

dagelijks leven de N.V.M.) noemt hem haar directeur. Een liftboy weet te vertellen dat de Oude Heer Paul tegen 10 uur van diezelfde avond in de lift is gestapt en door hem naar de verdieping is gehesen waarop hij later werd gevonden. De anders zo joviale man keek zuur, groette niet eens; daarna heeft niemand meer van de lift gebruik gemaakt. „Band-genoten” verklaren dat beklaagde een opvliegend persoon is, die zelfs eens om een brief zijn stiefvader met een mes heeft bedreigd. De politie twijfelt niet meer, en op haar aanwijzingen evenmin de officier van justitie. En het motief? Hebzucht, beweert plompverloren het O.M., en vindt een bewijs in de naar zijn mening „gezonken” staat van de beklaagde, die in een band sousephoon speelt — als de jury weet wat dat is. Naar zijn mening zou Paul Douglas gevreesd hebben dat aan de gulheid van zijn tweede pa een einde kwam en dat deze onder meer de huurprijs zou intrekken van het voor een jazzmusicus-in-„gelegenheden” wel verkwisterige appartement. Te meer is de jury geneigd aan deze voorstelling van zaken geloof te hechten, daar de diepbedroefde zoon van vermoorde meedeelt dat juist op de avond van de moord zijn vader van plan was, te breken met Douglas, die geregeld geld van hem ontving en kostbare sieraden.

Zo gezegd een „rond” geval; hardnekkige ontkenning kan verdachte slechts schaden . . . Maar de evidentie verleidt de inspecteur tot enige oppervlakkigheden. Zo vergeet hij te informeren naar de flatburen van de jonge Douglas en blijft hem onbekend dat een van hen King heet, welke King nog diezelfde avond aan Paul aanbood, zijn welhaast hopeloze zaak te verdedigen. Combinerend en deducerend had hij ook te weten kunnen komen dat Johnny en de jongere broer van Paul een en dezelfde persoon is. Nu blijft het een grove nalatigheid dat zelfs de rechtbank geen belangstelling schijnt te koesteren voor degene wiens naam beklaagde bij het lijk telkens mompelde. De liftboy zal onder dwang van de verdediging ook een stap tegemoet komen: als de lezing die verdachte geeft van het gebeurde, juist is, dan moet de knaap toegeven dat Paul van de trap had kunnen gebruik maken, zonder door hem gezien te worden.

De bewuste Johnny verschijnt! Hij blijkt, financieel gesteund door zijn arbeidzame broer, zich bekwaamd te hebben tot rechtsgeleerde; zodoende ziet hij in dat de verdediger een fout maakt, door een verhoor van

de zoon Tom af te wijzen. Het klinkt dan allemaal een beetje jongensachtig, maar van het moment dat hij in de plaats treedt van King, keert zich het proces ten gunste van zijn broer. Wij hadden al lang die Tom Anderson niet vertrouwd. Onze twijfel blijkt een gerechtigde. Want voorzeker, de verandering van pleitbezorger drijft hem tot een argwaanwekkende daad: een particulier-detective deelt een onthutste balie mee dat mister Tom een passagebiljet voor Europa heeft gekocht. Het buitengebeuren! Hoe kan hij zich zo bloot geven! Vanaf dat ogenblik is de officier — zo zelfverzekerd en arrogant eerst — een dociele knaap. Johnny leidt nu de rechter en de hele jury — wijzelf — naar de onvermijdelijke vrijspraak. Een kok weet te vertellen van een geheimzinnige vriend, die zeer intiem met de jonge Anderson omging, en identificeert hem later met King. Ook bleek het slachtoffer zeer geagiteerd zijn huis verlaten te hebben die avond, hetgeen zijn zoon heeft ontkend. De pasbuste van de vermoorde wordt opgebracht en de dokter wijst welke kracht er vereist was, om de omvangrijke tors van de heer te doorkruisen op zoek naar het hart. Wij voelen dat de ontknoping nadert, als verdediger de aanwezigen er van overtuigt dat de wonde enkel kan zijn toegebracht door een steek met de linkerhand. Linkshandige gezocht!! Niet Tom Anderson, niet de beklaagde. Hardnekkig ontkent zoonlief dat hij op de bewuste dag in de vroege avond een half uur uithuizig is geweest, en de verdediger vergeet niet kwaadaardig te beweren dat hij toen een

kwartier getelefoneerd heeft, voorzeker met King. Hij reconstrueert de gebeurtenissen op zoek naar een motief als volgt: Anderson was geagiteerd, omdat hij gemerkt had dat zijn zoon hem uit de N.V. wilde dringen; na een heftige scène verlaat hij het huis, om zijn stiefzoon in genade aan te nemen; de heftige emoties doen de oude heer op diens kamer enige ogenblikken bezwijmen en terwijl Paul op weg is naar een apotheek, sluipt King de kamer in en doodt Anderson, om een beloning. Wij — de jury — twijfelen niet meer aan de onschuld van de aangeklaagde. Als er maar een of ander teken was dat de verdenking op iemand anders zou doen vallen... De truc met het mes bewijst glansrijk dat King spontaan links reageert en bevrijd roepen wij dan ook ons onschuldig over Douglas door de zaal, het bewijs dat King de feitelijke moordenaar is, aan een nieuw rechtsgeding overlatend.

Wij willen niet beweren dat Het Proces Douglas een overtuigend stuk is. De ommekeer komt te vroeg, reeds in het eerste bedrijf, op een ietwat Deus-ex-machina-achtige wijze; de leemten en zwakke punten in de onderzeringen en in het verweer van de eerste verdediger zijn te apert, slechts branie-achtig vertoon van zekerheid kan deze rol aanvaardbaar maken. Ontbreekt in het eerste deel een tegenstander, de oppermachtige Blayton waardig, in het tweede bedrijf zien wij even een flikkering van gelijkwaardige degens rondom verdachte; maar het was niet nodig dat een excellent man als de officier van justitie in het laatste bedrijf tot een overbluffte, lichtelijk domme man wordt, om Pauls vrij-

spraak van de jury los te krijgen. Dank zij de handigheid van de schrijver echter zal de niet-kritische toeschouwer, die zich geheel overgeeft aan toneelgenot — en dat wás er in onze opvoering — de zwakke punten niet aanstonds opmerken. Zijn gevoel wordt zo virtuoos bespeeld dat de verstandelijke argwaan weinig kans krijgt. Dit moet nog meer het geval zijn geweest in de oorspronkelijke Amerikaanse tekst, waarin de onschuldig-aangeklaagde een stiefdochter is — het insisteren der verdediging op de kracht die vereist was voor de dodelijke steek is o.a. hiervan een overblijfsel (de sousephoon mogen wij dan wel door een passender instrument vervangen), alsmede de voor herentoneel al te gevoelige toon van het tweede bedrijf. Ik meen dat de veronderstelling ook gewettigd is dat de vreemde figuur van de Franse kok de vervanger is van een oude getrouwe familiediensbode, die waarlijk in staat zou blijken bij het weerzien van „haar” stiefkinderen zo'n grote ontroering te ondervinden en bij de ondervraging deze argeloze domheid ten toon te spreiden.

Vragen wij ons af wat de vertoning van zulk een rechtszaak eist. Daar zijn de gewone spelkwaliteiten, de aangepaste kleding, de vrij constante belichting, de statige, ietwat koele zaal, de deskundige opbouw van het decor. Mhr. Lenders heeft geen moeite gespaard om Rolduc te vergasten op een echte rechtszaak, hetgeen het stuk ten goede kwam niet alleen, maar tevens leerzaam was voor ons allen. Met de „eerste spelers” heeft hij in Maastricht een heuse zitting van het tribunaal bijgewoond, om zich van de algemene sfeer op de hoogte te stellen, en daarna nog bij Mr. Paulussen navraag gedaan naar talrijke details. En wij moeten volmondig erkennen dat de voorstelling in dezen volledig geslaagd is. Ik noem: het machinaal opdreunen van de eedtekst, de onzekerheid bij de ene, de routine bij de andere helft van de getuigen, de klaarblijkelijke verving van de balie bij onbelangrijke, of door het rechtsformalisme vereiste vragen, het onbewuste lopen van de ondervragers al voortspinnend aan de opbouw van hun ondervraging. Vaker ook was er het toespelen naar het hoogtepunt in het verhoor, de heftige interruptie, de geagiteerde onzekerheid bij bezwarende getuigenissen.

De inrichting van de rechtsspraak in de Angelsaksische landen kent het systeem van de jury, samengesteld uit personen van verschillende sekse, sociaal milieu en leeftijd. Dit

brengh bij de vertoning altijd een aparte moeilikhede met zich. Zich bezinnend op de belangrijke taak van dit gewichtig instituut, denkend dat het onderhevig is aan stemmingen, dat zijn leden ook oordelen met het hart en ieder een geheel eigen gedachtenwereld en ervaringsubstraat meebrengt ter vergadering, trachten verdediger en officier van justitie „op hen te spelen”. Zij betrekken hen er bij, vragen nu eens hun speciale aandacht, dan weer bagatelliseren zij in houding en gebaar sommige kwesties, voor hén; hun optreden heeft iets van een kijkspel. Look before you vote! Er wordt een zeker theatraal talent van hen gevraagd, als zij de jury trachten te winnen, suggererend, snijdend-fel, koelbloedig, triomfantelijk. Deze beïnvloeding nu hebben wij vrijwel doorlopend gemist, hoewel het zeker de bedoeling is geweest van de schrijver; men zou bewijzen hiervoor kun-

nen aanhalen uit de opbouw van het stuk en uit de tekst.

Komen wij tot de spelers, dan moet erkend dat velen een rake typering gaven van hun rol. Een dikke pluim op de hoed van Blayton, die in dit opzicht bijzonder verdienstelijk speelde. De éérste verdediger gaf hem goed partij, de twééde ook, met uitzondering van enkele momenten van aarzeling. Houdt men rekening met wat wij boven hebben opgemerkt over de rol van Paul Douglas en de kok Lamotte, dan is er des te meer reden er tevreden mee te zijn dat zij — en vooral eerstgenoemde — een aanvaardbare interpretatie van de figuren gaven. En voor de rest: wij hebben een echte rechtszitting meegemaakt, die boeiend een voor de meesten van ons, gelukkig, heel nieuwe wereld opriep. De spelers en vooral de regisseur proficiat!

L. W. W.

GRADUS AD PARNASSUM

Elders in dit nummer van het Jaarboek vindt u een artikel van prof. Sassen over de poëtische bedrijvigheid die leraren en leerlingen in de afgelopen veertig jaren hebben getoond. Vergissen wij ons wanneer wij onder zijn woorden een lichte spijt vermoeden, als zou op het vierde Rolduc „de lier niet meer ruisen”? Wij kunnen de hooggeachte schrijver geruststellen; zonder het derde Rolduc in het minst te kort te willen doen, wagen wij vrijmoedig de bewering dat de huidige oogst aan gedichten in het verleden moeilijk kan overtroffen zijn; althans met betrekking tot de studenten. Als men leest hoe vroeger meerdere heren het gevoelige instrument bespeelden en bij feestelijke gelegenheden niet schroomden in edele wedijver met de studenten hun zangen in de openbaarheid te werpen, dan zou men het jammer kunnen vinden dat er onder de tegenwoordige leraren geen Gezelle meer voorkomt. Wil men gebrek aan talent in vergelijking met het vorige geslacht niet als verklaring laten gelden, dan zou men te hulp kunnen roepen een gevoel van onbehagen en onzekerheid in aestheticis tengevolge van de snelle wisseling van elkaar bestrijdende richtingen; en heeft de moderne zin voor het ware ons gehoor misschien te scherp gemaakt voor de onzuivere toon, het overmatige akkoord, dat in zoveel gelegheidsgedichten wordt aangetroffen?

Laten de leraren dus verstek gaan, het is tot hun grote tevredenheid dat zij constateren dat, na jaren lang doende te zijn ge-

weest hun smaak te vormen, fijnere nuances in gevoel bij hen aan te kweken en hun zin voor literaire schoonheid te scherpen, verscheidene van hun leerlingen zich gedrongen voelen, lyrisch uiting te geven aan wat in hen leeft. Hun gevoel voor taalgebruik staat zeker niet achter bij de dichtproeven van vroeger; de scala van gevoelens die worden geuit, is zeker rijker: naast ernstige persoonlijke problemen treffen wij aan natuurgedichten — de meeste, dus waarschijnlijk het meest voor de hand liggende, misschien gemakkelijkste genre voor een ontlukend talent.

Natuurlijk vinden veel gedichten hun uitgangspunt in het studentenleven, zoals het volgende roerende fragment getuigt:

EXTREMUS = uiterst
Hoor! Een merel zingt:
de tere klankjes klinken
als tikte hij zijn gele snavel
tegen zilv're bellen in de boom.

PULCHER = mooi
Een warme zonnestraal
omschittert Caesar's boek
en schrijft de moeilijkheden
eventjes in gouden letters.

LEICO

Wij vinden parodieën en spottichten, die beïnvloeding door de algemeen bekende humoristen niet loochenen. Uitingen van sociale of religieuze bewogenheid zult u vrijwel enkel bij de filosofen aantreffen; het incidentele voorval, een jubileum, een sterfgeval spreekt

de tegenwoordige jeugd niet meer aan. Zien de kinderen van deze onzekere tijd te zeer de betrekkelijkheid van deze gebeurtenissen, of zitten zij te vol met eigen problemen? De tegenwoordige studenten-poëzie heeft met de vroegere gemeen, dat de adem der inspiratie vaak niet toereikend is voor het hele gedicht, en de gedachten of gevoelens niet genuanceerd zijn en niet uitgediept.

Dat een Rolducien van nu zich anders uit dan zijn oudere broer, is waarschijnlijk. De leeftijd spreekt in de vormgeving overigens een grote rol. De jeugdigen houden nog vast aan de gemakkelijke dreun van de klassieke vormen (een niet te missen steun voor de eerste stappen), de ouderen zijn meer revolutionair. Het prosodisch vers ondervinden de na-oorlogsen als kunstmatig, het bezit voor hen niet de waarachtige toon en zou gemakkelijk tot een dreun ontaarden, omdat zij het innerlijk evenwicht missen dat de gevoelsstroom beheersen kan zonder hem te vervlakken. Hun poëzie dient zich dus niet aan in een zorgvuldig afgewogen vorm. Hoe zou trouwens het aan grote schokken onderhevige levensgevoel van de moderne jongere zich kunnen wringen in het harnas van het metrum, in gekruist of gepaard rijm, in afgewogen strofenbouw, of in een zinsbouw die zijn duidelijkheid markeert met de wegwijzers van leestekens? Het ritme schikt zich niet meer in een vaste cadans; in de directe uiting slobbert het voort of schudt en schokt als het staccato van jazztrompetten. Of „ónze jongeren“ dit alles bewust is? Of zij werkelijk het besef hebben dat de gerenommeerde letterkunde van eeuwen „het“ niet meer zeggen kan? Zij zijn meer aan de traditie gebonden dan u uit het voorafgaande misschien zou denken en vaak is het „vrije vers“ een gemakkelijker uiting voor iemand die de drang van het ogenblik voelt tot gestileerde weergave van wat in hem leeft. Maar de nieuwe vorm schijnt hen ook aan te spreken. Er ontbreekt niet een zekere gewildheid, die een gevolg is van hun lectuur van jongere schrijvers. Wij mogen echter niet vergeten: zij zijn in het nieuwe seizoen en hebben behoefte aan een nieuwe huid, naakt en dun, die het kloppen van het hart duidelijker laat zien. De oogst overziende, kunnen wij zelfs de stelregel poneren: naarmate het traditionele gegeven (de natuur b.v.) wijkt voor de persoonlijke beleving, naarmate de verzen meer de persoonlijke relatie tot het leven blootleggen, voldoet het nieuwe gewaad de novieten meer.

Wij nemen in de volgende keus niet de

meest radicale verzen op, omdat wij uw interesse niet vruchteloos op de pijnbank willen leggen. Ook willen wij geen overzicht geven van wat er in de psyche van een jeugd omgaat. Wij hopen dat deze dichtoefeningen bewijzen dat er op Rolduc literaire belangstelling bestaat en dat ook onze jongens de behoefte kennen die wij bij veel van hun leeftijdgenoten op veel scholen aantreffen. Of er talenten bij zijn die misschien nog meer kunnen beloven, wie zal het zeggen? Wij zijn er tevreden mee; zij openen soms onvermoede doorkijkjes, zij weten vaak een stemming voelbaar te maken of verrassen door tekening of beeldspraak.

Het is uit chauvinisme dat wij beginnen met een cyclus-je dichtproeven, gewijd aan ons woonoord. Deze vierde-klasser behoort tot de traditionelen. Met korte typeringen en vluchtige strofenbouw wil hij accentueren wat de woorden zeggen: tijdeloos en altijd gelijk liggen er de gebouwen in de wisseling der dagtijden. Maakt u zelf uit, waar de krachten niet gereikt hebben.

ROLDUC

1

Verzonken zomernacht
schuift langzaam open
in een nieuwe dag
het maanblauw landschap
gaat ontwaken
langs de dalrand
trekken nevelslierten weg
vlasachtige zonnestralen
tasten aarzelend rond
de toren op de heuveltop
Rolduc bruist al van leven
nu de tijd nog slaapt.

2

Doodstil in de middaghitte
peinzen de eeuwenoude gebouwen
alleen hun ademloze
spiegelingen in de vijvers
rimpelen soms héél even
op de zomerwind
toccata's zonlicht
druipen langs de bomen
en verdrinken grillig dansend
in het zeegroen mos.

In het donker van de crypte
staat de verstarde tijd gebeiteld
in verweerde kapitelen
er hangt een ijle lucht
die nooit verandert
het daglicht in de rondbogige
ramen is altijd zo geweest
scherven glas-in-lood-blauw
kris-kras gebrokkeld
over de pilaren
trillen in de schemering.

Plassen maanlicht
drijven in de holle gangen
en zwemmen op de kleine vijver
in het zwiigende carré
vanachter tientallen verlichte ramen
ademt niets dan rust.

LUCTOR

Dezelfde zag in het plaatselijk weekblad
De Zuid-Limburger van 4 november 1960 een
gedicht opgenomen dat nog vluchtiger notities
geeft van een

HERFST OP ROLDUC

De herfst reikt met verkilde handen
tot in het raam van mijn kamer.
Een windvlaag door de bomen
in het carré
rukt dode blaren weg.
De gelige lichten van de slaapzalen
aan de overkant
dringen vaag door de mist heen.
Terwijl de morgenkoude langzaam
de donkere muurhoeken vult
dwarrelen goudbruine
lindeblaren
langs de gordijnen naar binnen.
Alle dingen sterven
om nieuw leven te begroeten.

Wij vervolgen met twee wintergedichten,
meer conventioneel van uitwerking, waarbij
in het eerste als een merkwaardigheid treft de
beeldspraak. Zoals wij reeds eerder hebben
gezegd bestaat een groot deel van de poëtische
oogst uit korte gedachten of impressies,
een inval, enkele regels die soms vermogen
te verrassen door de vinding of door de stemming.
Als een obsessie werd voor Ad van Halzen het beeld
van zijn leraar, die buigend over de kathedraal hem
een reprimande toe-

diende. In hevig laaiende woede zag hij het groteske beeld dat u ook hier beneden vindt, en dat aan het eind aan de pathetiek de voorstelbaarheid opoffert.

HET SNEEUWT

en wervelingen van witte atomen spelen tus-
sen hemel en aarde,
blij om hun bevrijding uit de onzichtbaarheid,
juichend om hun geluk,
vrij zwevend en zwaaiend door de ruimte,
als avonturiers de wijde wereld doorkruisen.

Nu eens glimlachen zij geheimzinnig,
kussen stralend hun boodschap op de aarde en
rusten moe en tevreden uit.
Dan weer jagen zij recht op haar af,
zich stortend op hun prooi
kwaad over haar starre onwil,
zij dwingen en drukken haar klemmend neer
en overweldigen haar in hun omklemming
zij ziet haar gelatenheid beantwoord
en laat zich betasten en bedekken
vol bevrediging geniet zij van haar schoonheid
blijft stil voor zich uitstaren en ademt haar
kuisheid uit.

ALAN STAEN

WINTERNACHT

Het cyclopen-oog der nacht
tuurt melkweit omlaag
en op de aarde wordt zijn stalen licht
een spel van sneeuwkrystallen
in een ongeschonden laag.
Tussen de draden van het web der nacht
kijken duizend schuwe knipperoogjes
verlegen in die inkten zee.
Ginds langs de einder droomt het leven
Zijn onrustige roes van het alledaags bestaan.

ED VALENTIJN

ZONDAGMORGEN

Met dromende ogen in mijn bed
hoor ik ver
tussen de dennen
het vlinderen geluid
van klokken
de zon schijnt wierookwarmte
tegen mijn witte muur
en een dikke vlieg zoemt
onzichtbaar een orgeltoon
in de heilige stilte.

AD VAN HALZEN

KAMPOVERDENKING (juli 1960)

Wij zijn zo stekelig
als blauwe distels
die scherpe wondjes
in tere plekjes maken
maar die een zachte honing
van begrip en vriendschap
slaken.

AD VAN HALZEN

SCHOONHEID

schoonheid is argeloos
en vraagt stilte
schoonheid is schuw -
het vlugge kopje van een vogel -
een dauwdruppel
op mijn warme hart.

AD VAN HALZEN

BIJ EEN UITKAFFERING

De zwarte raaf hangt
schringend over 't bruine hek
twee ronde slangenogen
en een scherpe snavel
vervloekte haaienbek
en alle gonzend gras
zou verdorren en opensplijten
als het niet wist aan 't slot
de schorre ravenstrot
te kunnen schrijven en openrijten.

AD VAN HALZEN

Wanneer u denkt dat dichten zo maar dromend mijmeren is tot het vers als een zeepbel moeiteloos opwelt, of de hete flits van een ogenblik, dan zijn er getuigenissen van waarachtige dichters te over, die leren dat het innerlijk beeld eerst na veel spanningen glorieus te voorschijn treedt. Aafjes voelde de voetjes van het ongeboren kind zwaar wegen, en Nijhoff klaagde reeds: O, zoontje in me, o woord ongeschreven, o, vleeschloze, o, kon ik u baren. — Is het dit wat een van de onzen bedoelde, toen hij schreef:

In de welving der dagen
ben ik verdergegaan
arm in arm met ogenblikken

tot ik weer stil kwam te staan
omdat opeens weer de vrucht
bewoog in mijn schoot

Wanneer zou ik eindelijk
dit kind kunnen baren
eindelijk het zogen
aan de borst van mijn hart

ED VALENTIJN (fragment)

Hierna nemen wij nog enige gedichten op die uw indruk van de taalvaardigheid onze leerlingen zullen afronden. De belangstellende lezer zal zien dat zij het bovenstaande bevestigen en behoudens enkele schommelingen op het zelfde peil liggen.

Tot de goede persoonlijke uitingen behoort naar onze mening het eerstvolgende; teer en sensitief, dat de stemming tot het einde toe vrij goed weet te bewaren. Van eenzaamheid en onbegrip spreekt „Samen“. De felle verwoording van het eerste deel vindt zijn complement in het uitbundige bierfestijn van het slot, waardoor wij in onzekerheid blijven aangaande de ernstige bedoeling van de schrijver.

Nog de Fizieke Jas; wij drukken er naast af de Metaphysische Jazz, waarvan het een parodie pretendeert te zijn. Het was Paul van Os-taijen die deze experimenten in onze letterkunde invoerde; de indruk die zij op Alan Staen maakten, kan men afleiden uit deze „navolging“, die misschien té slááfs navolgt en daarom het toch nog zinvolle mist dat des dichters expressie heeft.

L. W. W.

ROMANCE VOOR DE LIEFSTE

Wij lopen langs de rand
van de tulpenzwarte avond
ik voel je hand
de hartklop van een jonge vogel
de geur van je haar
doet me aan vinkeveertjes geloven
je aardbeienzachte lach
aan room op zondagmiddag
de avond in ons is warm
als een kanariekeel
de wereld valt ruggelings neer
alleen wij blijven staan
twee sterren voor een open raam
de nacht slaat zijn handen
haardwarm om onze halzen.
ik moet zachtjes in je bijten als in perziken
en aan je ruiken
als aan een dameszakdoek
of een meisjestruijtje
ik zie mijn hart in je ogen kloppen
in de muziek
die als lucht
tussen ons kleeft
sterft met een warme zucht
de tijd.

AD VAN HALZEN

SAMEN

Samen stonden wij
tegenover elkaar, rokend en 't duister binnen-
zuigend;

vier verschillende meningen
fel uitgestoten tegen de gezichten:
kreten, uit het lichaam bevrijd wegvluchtend,
maar zonder bevrijding,
afgeketst, beluisterd, teruggeworpen in 't hart,
dat tranen omhoogdrukte van onvolwassen
smart.

Wij zwegen, vertrokken en
dronken, lieten spoelen,
lieten binnenglijden, slurpten
't vocht dat tranen wegspoelde,
dat lichaam en hart kalmeerde
't vocht dat koorts deed verschijnen en tem-
peratuur temperde.

(Kerkrade, park,
zondagavond 13 november 1960).

ALAN STAEN

NIEUWJAARSWENS

Het vorig jaar valt
ruggelings op de tijd
en tuimelt het verleden in
langs huizen dode uren
nu beginnen we opnieuw
maken van alle fouten bloemen
van alle leugens zoenen
van alle onechtheid anemonen
ik wil een nieuwe wereld
van zonnestelsel tot atomen
als wij elkaar maar blijven helpen
door te praten en te lachen
dan gieten wij samen over de wereld
een geur van liefdewijn
dan moet dit jaar gelukkig zijn.

AD VAN HALZEN

NATUURLEVENMUZIEK

een steen heeft ook een hart
een kloppend, een roerloos kloppend hart
wij, wij zien niets
dan de trillende levende huid
zonbeschenen.
het leven is overal
als ik klop tegen de bronzen welving
van een roodaarden kruik
begint het binnen te zingen
leg ik het oor tegen de stam
van een zomergroene boom

dan hoor ik het geluid stromen
het begint al beneden
en loopt in ontelbare draden
naar boven
en ruisend borrelt het op
in het duizendvoud ritslen
der blaren.

DIDYMUS

METAPHYSISCHE JAZZ

Brak
 violen
dans
 muziek van latten
 ge-bro-ken violen
wij steppers incognito
 en avant
 The Lord is my Life
immer
 dat
 met
 banjo's
 The Lord is my Life
 autosirenen
 trommels
 paardenklingelen
 Bois de Boulogne
 Tiergarten
 Made in Germany
Ghettogeluid
 The Lord is my Life
gallicische jood jazzband
 opdat
 de poorten van Zion
 vallen
de roos van Jericho
 The Lord
 banjo's whisky Jazz
 PAUL VAN OSTAIJEN

FIZIEKE JAS

Krak
 kapriolen
Bomans
 gejank van katten
 ge-bro-ken sinjoren
proletariërs aller landen
 verenigt u
 O Wenn the Saints
immers
 man
 sisi
 pathies
 O Wenn the Saints
 autodafé's
 drommels
 fietsenbellen
 soep de bouillon
 Bierkartchen
 Aller landen
Geitengelslurp
 O Wenn the Saints
van Rossums troost
 bontjas
 opdat
 de stoppen van vaten
 knallen
de roes der Zoeloe's
 O Wenn the Saints
 banale kippengaas.

ALAN STAEN

ZONDAG LAETARE

MACBETH

een treurspel

door

WILLIAM SHAKESPEARE

PERSONEN:

Duncan, Koning van Schotland	G. v. Caldenborgh
Malcolm	J. v. d. Schaff
Donalbain	T. Koenraad
Macbeth,	I. Postma
Thaan van Glamis	} Generaals v. h. Schotse leger
Banquo	
Macduff, Thaan van Fife	F. Boers
Lennox	H. Veugelers
Ross	} Schotse Edelen
Angus	
Menteith	
Caiithness	
Fleance, Zoon van Banquo	
Siward, Graaf v. Northumberland,	A. Simons
Generaal v. h. Engelse Leger	T. Lenders
De Jonge Siward, zijn Zoon	E. Hermans
Seyton, een Officier uit het gevolg v. Macbeth	T. Gorissen
Het Zootje van Macduff	J. Janssen
Een Engelse Dokter	R. Smets
Een Schotse Dokter	H. v. Gastel
Portier	T. Kock
Een Oude Man	R. Niesten
Een Gewonde Kapitein	G. v. Caldenborgh(d.)
3 Moordenaars:	M. Thelen
	A. Meertens
	M. Mevis
Bode van Lady Macduff	L. Coopmans
	H. Hoenen
	J. Dautzenberg
Dienaren van Macbeth:	J. Vleugels
	J. v. d. Boom
	A. Hanraets
	A. Borghans
	Ch. Genders

Lady Macbeth	R. Riepen (a.g.)
Lady Macduff	H. Schiffelers (a.g.)
Hofdame van Lady Macbeth	T. Ploum (a.g.)
3 Heksen:	J. Riepen (a.g.)
	N. Arets (a.g.)
	M. Arets (a.g.)

Verder: Verschijningen, Hovelingen, Soldaten, Dienaren.

Souffleur: M. Hilak.

Grime: L. J. J. de Serno.

Costuums: D. v. Nooyen, Rotterdam.

Belichting: Tovèrli, Amsterdam.

Regie: A. H. Chr. Meertens.

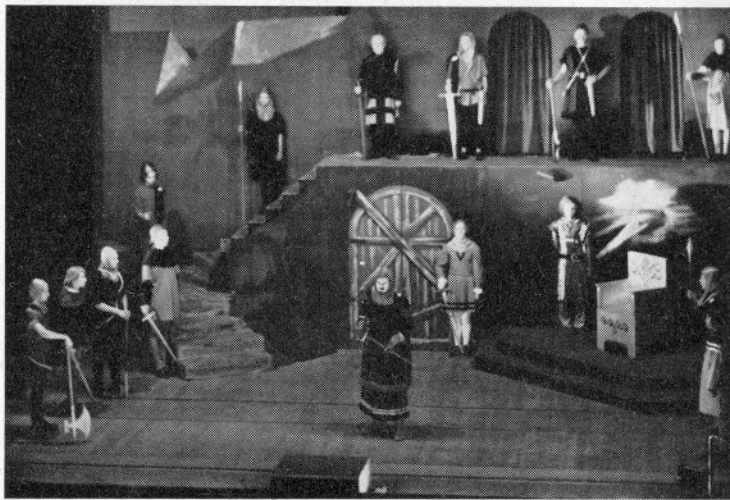
Decor: J. Stassen, L. Vliegen, A. de Bruijn, R.T.T. en St. Lucas.

Een gedurende twintig jaar onderbroken traditie is voortgezet. De Macbeth van Shakespeare, een gebeurtenis op Rolduc, waarnaar allen met grote verwachtingen hadden uitgezien. En het stond tevoren reeds vast dat de ouderen onder de heren, die nog de uitvoeringen van oud-collega Boosten hadden bijgewoond en de monumentale toneelbouw van wijlen A. Smits hadden bewonderd, een geheel andere Macbeth voor ogen zou worden gesteld.

Het kortste stuk van Shakespeare en zijn strakste drama; inzover er slechts twee personen in voorkomen wier karakter volledig wordt uitgewerkt. Geen veelheid van personen met individuele structuur; het karakter van de overige figuren, zelfs van Banquo, Duncan en Macduff, wordt slechts in omtrekken aangeduid; zij groeperen zich om de hoofdpersonen. Macbeth, koortsachtig voort-gespoord

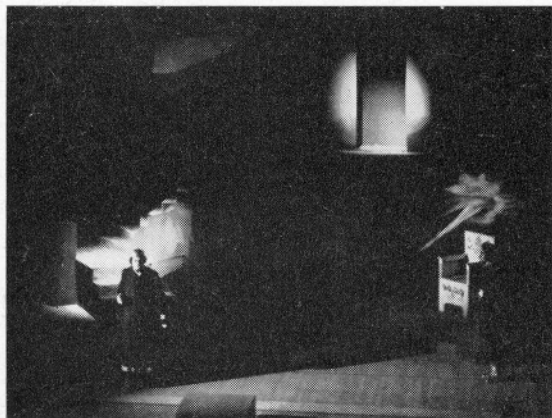
in slechts een bedrijf tot het hoogtepunt: de moord op zijn vorst, rent in gestrekte draf naar de ondergang. De krijgsman, die zoëven nog op het slagveld wonderen van dapperheid verrichtte voor zijn heer en koning, ontmoet op de terugweg de weirdsisters. Projecties van lang verborgen wensen, die de meest-geëerde, de meest-geprezene reeds a priori vatbaar maken voor de laagste daden? Bezeten door de wereld van de Boze, die de mens welke zich met hem inlaat, brengt tot dingen welke hij nu nog niet kent? Het is geen overgang zonder aarzeling, zonder strijd. Maar die eerst zo weerstreeft, kent, eenmaal volvoerd de daad, geen terugkeer. Balancerend op de rand van de geestelijke ineenstorting, onderdrukt hij berouw en wroeging in een drang tot zelfbehoud. Noch Lady's noch Macbeth's schouders zijn in staat de last van de moord te dragen („Denk niet zo door op zulk een daad, want dat zou ons krankzinnig maken”), maar waar de eerste breekt doordat zij haar vrouwelijke wezen geweld heeft aangedaan, daar schrijdt de vorst van misdaad tot misdaad, maakt zijn regiem onvruchtbaar en oogst voor zichzelf onrust en ontsteltenis die niet meer zullen wijken. Voortgaan is gemakkelijker geworden dan terugkeren, het Wollen wordt Müssen; eerst veel later, na de dood van zijn echtgenote, als hij alles rondom zich ziet wegzinken, maakt zich de wanhoop van hem meester.

Lady Macbeth spreekt het eerst uit wat er in de geest van haar man reeds lang is gerezzen (O, never shall sun that morrow see!). Zij is de boze genius die het plan ontwerpt en hem prikkelt tot de uitvoering. Het is niet verlustiging in het denkbeeld van eigen grootheid, die haar drijft. Zij geeft een les in schijnheiligheid en ontvangt charmant de reeds ter dood gedoemde koning, geheel

alleen. Zij voltooit de laaghartige daad door de knechten te besmeuren met het bloed van hun meester, maar zou de misdaad nooit zelf hebben kunnen plegen . . . omdat hij slapend zo op haar vader leek. Zonder twijfel waren de moordenaar en zijn vrouw liefhebbende echtgenoten, al zal de liefde voor de medeplichtige bezwijken onder de last van zelfverwijt en schuldgevoel, die uit de gemeenschappelijke zonde voortvloeien. En de vrouw die zo haar geest tot uitersten dreef, vindt later zelfs in haar slaap geen rust meer; haar krachten blijken in één daad opgefeerd, zij verdwijnt haast ongemerkt, van het toneel als uit het leven.

Het moet een prettige taak voor de regisseur zijn geweest, dit spel van verborgen verlangens en duistere daden, deze tragedie van de ongelukkige mens tot uitbeelding te brengen. En het te plaatsen in de sobere Vroeg-middeleeuwen; de primitieve karakters, zoals die te voorschijn treden uit de harde directheid van Shakespeare's taal, te omringen met het ruwe leven van die tijd, de onherbergzame vestingbouw, de strenge kleding, de sobere stoffering. Mhr. Meertens heeft zich onthouden van gemakkelijke effecten, waarmee een occulte wereld huiveringwekkend en mysterieus op het toneel zou verschijnen; sommige scènes zouden hiertoe kunnen verleiden (de heksen, de „verschijning” bij het feestmaal). Wat ons voornamelijk van deze voorstelling zal bijblijven, is de kundige wijze waarop hij gebruik heeft gemaakt van het licht. Wisseling in belichting scheidde de scènes waaraan deze stukken zo rijk zijn, en verdeelde het toneel tegelijk in verschillende speelplannen. Dat de spelers

zich zo veelal beperkingen moesten opleggen in de vrijheid van beweging, werd vergoed door de verrassende lichteffecten die de dramatische handeling de juiste sfeer verleenden. Wat hebben wij genoten van de vondsten bij het gebruik van het record aantal schijnwerpers; sommige scènes kan schrijver dezes zich niet meer losdenken van de wijze waarop de regisseur ze in het licht ving: de eerste heksenscène b.v., de tronk die wortelt in de hel en plots tot leven komt; de portiersscène, die daarbij nog kostelijk gespeeld werd; het beraad voor de moord, de komst van de koning. Waren we te veeleisend geworden, zodat latere tafereelen bij „vol licht” ons teleurstelden? Het decor, dat zich zo uitstekend had geleend voor suggestieve belichting, bleek ietwat te precieus voor de machtige psychologische ontwikkelingen; het werd een enigszins prentjesachtige wand; en dit werd soms nog versterkt door een symmetrische rangschikking van figuren in kleurige kledij. De dynamiek — het is reeds moeilijk deze in massascènes in te brengen, gezien de onervarenheid speciaal van de figuranten — was er dan soms uit.

Mhr. Meertens heeft een grote hap moeten nemen uit de Rolducse studentenschaar. Naast de gekende spelers heeft hij nieuwe moeten vinden en kweken voor de talrijke sprekende rollen, wier verschijning op het toneel en soms slechts kortstondig spreken geen afbreuk mochten doen aan de algemene indruk.

Wie zichzelf al eens met deze taak belast zag, zal het resultaat alleszins bevredigend moeten noemen. Het met begrip en juist gevoel zeggen van de tekst eist veel oefening en de regisseur heeft daarvoor veel tijd over gehad. Deze „natuurlijke” spreekwijze, wars van alle declamatie en zelfs verheffing van stem, is ongetwijfeld de enig juiste voor het uitbeelden van ware menselijke bewogenheid. Wij herinneren ons de scènes na de pauze, waar Macbeth vol en rijp uiting gaf aan de schrijnende onzekerheid, de laaiende woede, de bittere onrust van zijn innerlijke kwelling; terwijl ook het schichtige fluisteren van man en vrouw voor en na de misdaad van grote suggestieve kracht was. Waar de gesprekken niet zo affectief geladen zijn, worden de ongeschoolde jongensstemmen echter al gauw onverstaanbaar in de grote ruimte van de aula, zodat men soms de klacht hoorde dat een of ander niet „over het voetlicht kwam”. Op haar beurt weer concorderend met de onomwonden tekst van de dramaticus, sloot hierbij aan de natuurlijkheid in het spel, die Mhr. Meertens had gekozen, en die zich uitte in soberheid van gebaren en mimiek en eenvoudige bewegingen. Mocht men uit zijn verslag de opmerking putten dat het dramatisch gebruik van de belichting en van de decormogelijkheden hiermee in strijd is, dan kan schrijver dezes opmerken dat, hoewel misschien de penseelstreek van de belichting dik was aangezet, er heel vaak kleurige en bewogen tafereelen ontstonden waarbij van geen onevenwichtigheid sprake was.

Weer hadden enkele dames uit de omgeving de bereidwilligheid gehad, de vrouwenrollen te vervullen en zodoende dit toneelstuk mogelijk te maken. Wij zijn hun dankbaar daarvoor. Temeer daar zij talenten hadden en zich zo wisten te schikken en te plooiën naar de hand van de regisseur, dat wij plezier aan hun optreden hebben beleefd. Een pluimpje voor de heksen die hun (gedunde) tekst wisten waar te maken. Van geroutineerden als Lady Macduff en de Hofdame durfden wij niet anders verwachten dan dat zij hun weliswaar kleine rol goed zouden spelen. Lady Macbeth vonden wij het beste in twee tonelen: na de moord en in de beroemde slaapwandelscène. De beschuldiging van chauvinisme mag niet gelden, als wij vergelijkend tot de bewering komen dat het optreden van Macbeth méér dan opwoog tegen haar spel, tengevolge van een zekere beklemming in haar dictie en enkele aarzelingen. Ivo Postma had zich goed ingeleefd in de emoties van

zijn rol en groeide er in naarmate de vertoning vorderde. Centraal als deze figuren staan in dit stuk, hing het slagen van de opvoering vooral af van hen, en danken wij dus hun, na de regisseur, deze als geheel boeiende opvoering.

Wij mochten van de regisseur verwachten dat de vertoning blijk zou geven van een grote kennis van het stuk en van het toneel in Shakespeare's tijd. Dientengevolge was de

opvoering tot in tekstfragmenten en kleine scènes toe doordacht en verzorgd. Als wij niet meer in details zijn getreden, dan moge hij daarvoor een verklaring vinden in onze constatering dat de vermeldenswaardige dingen legio waren. Het halfvastentoneel was ook dit jaar weer het hoogtepunt in de culturele vorming op Rolduc.

L. W. W.

ACADEMIE ST. AUGUSTINUS

JAARVERSLAG ACADEMIEJAAR 1960-1961

Toen we in het eerste nummer van de tweede jaargang van *Dimensie* lasen, dat de vrijheid een van de wezenlijke kenmerken van onze academie vormde, betekende die term voor ons allen, zo goed als voor de voorzitter die hem daar gebruikte, nog: de vrijheid om een lezing te houden of het niet te doen, de vrijheid de vergaderingen bij te wonen of niet. In de loop van het jaar heeft dit woord in theorie en praktijk een meer positieve betekenis gekregen. Vrijheid, bleek in de filosofielessen, is identiek met het menselijk bestaan. Ze is zowel gave als opgave; ze is zelfontwerp; ze betekent openheid voor de wereld, voor de andere mens, voor het transcendente. De hoogste vrijheid valt tenslotte samen met noodzaak; ons mogen wordt een moeten, ons moeten een mogen. Zó zijn we haar ook gaan ervaren in ons academisch samenzijn. In een lezing over het existentialistisch denken van Martin Vogten (*Op Zoek naar Geborgenheid* bij enkele Hedendaagse Denkers, 25 maart) leerden wij haar nog nader omschrijven als de taak om geborgenheid te veroveren. In alle inleidingen tezamen hebben wij geleerd dat de zin van de academische vrijheid was: samen te bevestigen onze hoop op en ons vertrouwen in een wereld die openstaat voor werklieden in de wijngaard van de geestescultuur, een wereld, die op haar beurt weer openstaat voor diegenen die zich verbreederd weten in een bevruchtend samenzijn. We raakten

er van overtuigd dat de verbroedering van waaruit wij vertrokken na de ontgroening, een taak bleef; dat ons menselijk Mit-sein in de academie evenzeer een Zu-sein was, gericht op een End-tum, dat we pas volledig zouden kennen, als we het bereikt hadden.

In het begin van het jaar stelden we ons tot doel onszelf „in te leiden in de academische sfeer“, al hadden we maar een vaag vermoeden van wat dit betekende. We hoefden het gelukkig ook niet zo erg nauwkeurig te weten. Zoals ieder menselijk zijn was ons academisch-zijn opgenomen in een historie, die ons een belangrijk stuk op weg hielp. Met een rijke traditie van 59 jaar achter ons, was het niet moeilijk voor ons te ontdekken, welke richting we moesten inslaan: de weg van de dialoog, waarbij „eenieder openstaat voor de ander, met wie hij in gesprek treedt, naar wie hij luistert en aan wie hij zijn interesses uitzegt“. Het was Hub Bour, die op 3 december in een lezing over *De Zin van de Geschiedenis* verwoordde dat doorzicht krijgen in de geschiedenis ons een juist inzicht geeft in ons ontstaan en bestaan, ons bovendien wijze lessen oplevert en een ervaren schrijver daarbij nog stof voor een interessant verhaal. Ook zonder het verhaal van 60 jaren „academische geschiedenis“ zullen wij inzien dat wij dit jaar niet hadden kunnen beleven, zonder die geschiedenis. In 1961 mag „Augustinus“ dan een heel andere vorm en functie hebben dan in

1901, zonder „de navelstreng met het verleden” zou hij bloedloos zijn geweest, zou hij niet eens de kracht hebben gehad, nieuw en eigen bloed te vormen. Dank zij onze voorgangers hebben wij er een jaar van kunnen maken dat wellicht alle vroegere overtreft; wij hopen dat onze navolgers op hun beurt in staat zijn ons te overtreffen; dan krijgt de geschiedenis haar zin, brengt ze „Weisheit und Klugheit für immer”.

Wij noemden ons dus reeds academie in de eerste vergadering op 9 oktober, omdat wij toen ons verbreederd opgenomen wisten in een geschiedenis, maar we hoorden van Bert Knubben (De Teenagers), dat we zouden moeten groeien in een liefdevolle ontmoeting, de enige manier om ons samenzijn geen holle leuze te doen zijn, zoals het zo vaak is voor de nozem tussen 10+ en 20-. Enkele weken later (20 november) maakte Jan Braun ons nog eens duidelijk in verband met De Vereenzaming van de Moderne Mens, dat we in een geladen stilte te luisteren hebben naar de ander, die een gesprek met ons voert, wil er ooit hoop bestaan op een broederlijk bijelkaar-zijn. Dit bleek ook de voorwaarde voor een ontmoeting met de wereld. In een uiteenzetting over „De Verhouding Priester-Leek (1 maart) benadrukte dr. F. Nuyens uit Heerlen, onze tweede gastspreker, dat de belangstelling voor ieder medelid in de kerk een sine-qua-non is voor de opbouw van een heilsgemeenschap. Waarom zouden wij dit niet direct in praktijk brengen? Niet het bestuur, de hiërarchie, maar de samenwerking der leden „maakt” de vereniging.

De leden, zowel zij die een inleiding hielden, als de anderen die door te luisteren of te spreken deelnamen aan het debat, hebben dit jaar tot een hoogtepunt gemaakt. Het aantal en het gehalte van de lezingen evenzeer als de toegankelijkheid van de hoorders en de sfeer in de vergaderingen waren beter dan ze blijkens ons archief de laatste jaren zijn geweest. Wij hebben misschien ook sterker dan ooit de behoefte gevoeld, om een geestescultuur op te bouwen. In een lezing ter verdediging van het pacifisme (Oorlog en Vrede, 16 oktober) trachtte Ger van Enckevort al aan te tonen dat er met geweldsmiddelen geen positief goed meer te bereiken valt, nu het technisch apparaat een zelfstandige macht is geworden: we hoefden niet 's konings wapenrok gedragen te hebben, om dat aan te voelen. Er wordt dan ook een nieuwe constellatie vereist, waarin de mens de mogelijkheid krijgt, zijn persoonlijkheid uit te bouwen, een con-

stellatie ook waarin beroep gedaan wordt op zijn persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel. Een positieve bijdrage daartoe zou in de arbeiderswereld de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie kunnen leveren, betoogde Herman Veugelers (De P.B.O., 13 november). Getrouw aan hetgeen Hub Bour in zijn reeds vermelde lezing had uiteengezet, leerde Paul Philippens ons dat dit ook de zin was van de Geschiedenis van De Sociale Strijd als gevolg van de Industriële Revolutie in Nederland van 1870 tot 1940 (15 januari). Voor een menswaardige arbeidsopvatting en een vreedzame samenleving van de verschillende maatschappelijke groeperingen hebben de voormannen van de werknemers een eeuw lang gevochten. Vanuit het bestel van onze wereld ontstond de behoefte aan vrijwording, de behoefte aan de vrijheid om zichzelf te zijn op een hoger niveau. Nu die vrijheid eindelijk in zicht is, is een nieuwe organisatie van het katholieke verenigingsleven vereist. Mich. Kirkels toonde aan dat het Nederlands episcopaat hiertoe opriep in Het Bisschoppelijk Schrijven van Maart 1960 (26 januari).

Midden tussen deze gedegen beschouwingen nam onze eerste gast, Wies Moens, in de technische voortgang al de kreet waar: Red de mens! In een grandioze spreekbeurt over Het Hedendaagse Cultuurprobleem (11 december) riep hij ons deze kreet toe met al de warmte en al het enthousiasme waartoe hij in staat is. In het huidige produktiestelsel bleek voor ons allen de taak weggelegd, het champagneglas van de vrije tijd te vullen met de bruisende drank van de levende cultuur. De spreker, de dichter en de mens Moens riep ons op, als persoon, niet als individu, de cultuur te beschouwen als het concretiseren van de liefde in de stof, om zo voor de toekomst voor te bereiden het grote mirakel dat liefde moet bewerken op aarde. Hij plaatste ons samen met de lopende-bandwerkers voor de opdracht, in eendrachtig streven te bewerken, dat „de blanke aarde zal zijn als een feestdis waaraan wij allen aanzitten voor nieuwe agapen”.

Deze academische taak, waarvan wij ons bewust gingen worden, was een zware plicht. Misschien te zwaar in een tijd waarin we zitten met herinneringen aan de verschrikkingen van twee wereldoorlogen. In de lezing van Ger Caldenborg over De Duitsers en het Nationaal-Socialisme (5 februari) bleek echter gelukkig ook dat de situatie niet determinerend werkt, dat de mens zelfs in de meest-ongunstige omstandigheden weerstand kan bieden

aan wan-cultuur en on-cultuur. Daarna hoorden wij echter weer dat er zelfs in gewone omstandigheden genoeg ellende is, om zich ten aanzien van sommige mensen af te vragen, of zij wel in staat zijn hun mens-zijn waar te maken. Jan Vaessen gaf van de verschrikkelijke vormen van psychische verwording een benauwende opsomming in *Psychosen en Psychopathen* (19 februari). De gedachte daaraan zou tot wanhoop kunnen leiden, maar in de juiste benadering doet ze ons de plicht verstaan de menselijkheid van onze medemensen mede te verwerkelijken. Enkele weken later gaf de geschiedenis ons weer moed. In een vroegere renaissance, een tijd, misschien woeliger en verschrikkelijker dan de onze, een tijd die mede bepaald werd door niet-altijd-evenwichtige mensen op de pauselijke troon, kon een cultuur ontstaan die ons nu nog verbaast. Jan Coppus schiep ruimte voor die verbazing in zijn beschouwing over *Hoogtij en Verval van de Renaissance in Italië* (5 maart). Mochten we nog denken dat het allemaal hallucinaties en spookverschijnselen waren, Jan Thijssen bewees haast afdoende dat ook in deze verschijnselen een diepte schuilt. (*Parapsychologie*, 22 januari).

Ondanks alles wat reden zou kunnen zijn, om met de handen in de schoot te gaan zitten, gingen wij geloven in de mogelijkheid, om onze vrijheid uit te bouwen tot een waarachtige cultuur van vrede en vriendschap. Telkens zou er iemand opstaan, die van deze mogelijkheid getuigde. Colla Bemelmans presenteerde de poëzie in een Inleiding tot de Dichter Guillaume van der Graff (18 december), een man die nu, in 1961, vrijheid, blijdschap, liefde en godsbesef in ritme en klank tot levende waarheid weet te maken. Bij de opening van het nieuwe sportpark van Rolduc liet Piet Selen zien hoe Een Christelijke Zingeving van de Sport (30 april), uitgaande van de wezenlijke eenheid van de mens als geïncarneerde geest, ons opvoedt tot waarachtige mensen, personen die in het spelen zichzelf, d.w.z. de hele mensheid cultiveren. In een lezing over de Middelen tot Esthetische Vormgeving van de Film (14 mei) maakte ons Dré Franssen duidelijk hoe ook met de moderne techniek uitdrukking kan worden gegeven aan de waarachtige geestescultuur. Onder de deskundige leiding van Wiel Huyts en onder de dwang van zijn illustraties ervoeren wij dat er kunst bestaat die van de toehoorders een ware gemeenschap maakt; in dit geval deed het de muziek van Giuseppe Verdi die ten gehore werd gebracht bij Verdi's Ideeën

omtrent de Opera. En op de laatste vergadering betoogde Jos Grootjans dat De Poëtische Idee van Beethoven (17 juni) de kracht heeft, ons bij het beluisteren van zijn symfonieën te doen delen in het geheim van de intermenselijke ontmoeting. En ofschoon wij nooit het eindpunt van een bevredigende oplossing zullen bereiken, zullen wij steeds gelukkig zijn, zo wist hij ons mede te delen, wanneer wij het telkens opnieuw proberen.

In onze academische activiteiten ontdekten we dat er voor de opbouw van een dergelijke levende cultuur een structuur nodig is, maar dat er zelfs in een gunstige structuur niets bereikt wordt zonder een sfeer van broederschap. Wij waren blij dat we prof. Kwant dit hoorden uitspreken tijdens de Sociale Dagen. Hij kwam op uitnodiging van de Vincentiusvereniging en van de Missievereniging. Hij pleitte voor een onderlinge bevruchting van het structurele denken en de christelijke caritas. We waren hiermee te meer blij, toen wij een week later Hub Laumen hoorden verklaren dat Henriëtte Roland Holst-van der Schalk deze wederzijdse beïnvloeding in haar leven van strijd en poëzie, van strijdende poëzie en poëtische strijd, had bewaarheid. Zo trouw was deze vrouw geweest aan de werkelijkheid, dat haar ijveren voor een bewoonbaar maken van de aarde, voor een tehuis voor de verschillende mensen — waarover wij intussen ook prof. Dondeijne hadden horen spreken in een referaat over Verdraagzaamheid — tenslotte uitmondde in een smachten naar het bereiken van God. In een geloofsfilosofie, zoals die ontwikkeld werd in Newman's Weg tot het Geloof, lag dit gegeven reeds opgesloten. Deze lezing, van Lambert Brands, over de grote Engelsman mochten we tevens beschouwen als een posthume hulde en een uiting van dankbaarheid aan de eerst voor kort overleden oud-moderator drs. H. Reijnen.

In het begin van het jaar bevroeden wij wel dat ons zoeken naar een doel voor de academie zou moeten uitlopen op een vrijheid die noodzaak zou worden in een openstaan voor het Absolute. Op het einde konden we constateren dat dit al verscheiden malen was verwoord. Jeu Swinkels had in een inleiding over Het Ontstaan van de Mens volgens de Bijbel (7 mei) vanuit de exegetische laten zien dat het God is die ons de waarheid meedeelt van een intermenselijke vermeerstering-inliefde van de aarde, waaruit de cultuur ontstaat. Die waarheid beleven wij in ieder waarachtig samenzijn; wij zingen ze zelfs uit in de muziek. Hoe in de kerk een zangkunst heeft

kunnen ontstaan waarin het samenzijn verwezenlijkt is, toonde Jan Peters aan in zijn lezing over De Oorsprong en de Ontwikkeling van het Gregoriaans (29 januari).

Het was de vrijheid tot deelnemen aan de vergaderingen, die wij aanvankelijk het meest waardeerden in „St. Augustinus”. Toen die vrijheid voor velen veranderde in een innerlijke noodzaak, werd de waardering nog groter. Het moesten wel heel dringende redenen zijn die hen er toe zouden brengen, van die vrijheid gebruik te maken. Daar allen zich inspanden, ging spoedig blijken dat iedere vergadering de belangstelling ruimschoots verdiende. Niet enkel de inhoud der lezingen rechtvaardigde dit, ook de wijze waarop ze „aan de filosoof” werden gebracht. Zo werd de wekelijks terugkerende zitting een niet weg te denken factor in het leven van Rolduc's philosophicum. Er lag een kans om zich „op breder schaal te ontwikkelen en de vrije loop te geven aan een persoonlijke interesse”. Bewaarheid werd dat wij de belangrijkste overtuigingen opdoen in een dialoog, met elkaar, met denkers en met kunstenaars en tenslotte met God, die in de bijbel spreekt. De stencil die met de medewerking van Dimensie enige dagen voor iedere vergadering kon worden uitgereikt, betekende telkens een uitnodiging en gaf door een literatuurlijstje de eerste stoot tot verdere verdieping. Natuurlijk bleef onze academie een leerschool. Er waren altijd wel

enige aanmerkingen te maken op inhoud en vorm van de lezingen. Dit bewees weer de noodzaak van het instituut.

Het gevolg van dit alles was een academiejaar zonder hiaten, zonder „onbezette” zondagen. In totaal werden 23 vergaderingen gehouden, waarvan er 21 werden „gevuld” door eigen krachten: de supérieure verzorgde 14 lezingen, de inférieure 7. Het bestuur had hierbij de prettige taak, voor een vlot verloop van het technische deel te zorgen. De moderator, dr. J. Bosch, zorgde voor de tot traditie geworden verhelderende opmerkingen in het debat en stimuleerde door een voortdurende actieve belangstelling. De twee keren dat hij zich moest laten vervangen door ambtgenoot drs. M. Lemmen, betreurde hijzelf dit het meest (Honni soit qui mal y pense), want wij hadden in zijn collega en vriend een waardige vervanger. Voorzitter J. Grootjans danken wij zijn bezielende en stimulerende leiding, waardoor ons deze rijke ononderbroken stroom van tot bezinning stemmende inleidingen te beurt viel. De secretaris acht zich nu ontslagen van de taak een eenheid in de gevarieerde onderwerpen te zien, in welke poging hij waarschijnlijk niet geheel geslaagd is. Wij wensen „Onze Augustinus” een nieuwe succesvolle ontdekkingsstocht toe in zijn eenzestigste jaar.

GER VAN ENCKEVORT, secretaris.

IN MEMORIAM DRS. H. M. H. REIJNEN

Met Herman Reijnen, die op 16 februari j.l. onverwachts overleed in het ziekenhuis te Heerlen, is een markante figuur uit het oudlerencorps van Rolduc van ons heengegaan.

Hij was een man met uitzonderlijk grote gaven naar geest en hart: een wijs mens, een theoloog, een filosoof, iemand met een bijzondere feeling voor het idioom van de vele talen die hij bestudeerde, een bekwaam leraar, een goed stilist, een nauwgezet objectief-wetenschappelijk denker.

Niet minder opvallend als zijn vele gaven, was in Reijnen zijn eenvoud.

Of hij zich ten volle bewust is geweest van de vijf talenten, die hem waren toevertrouwd, mag gerust betwijfeld worden, want geen prenties, geen ongepaste aspiraties of ambities waren in hem te bespeuren. Met een kleine variant kan van hem gezegd worden: hij wilde geen licht zijn, maar alleen testimonium perhibere de veritate, slechts getuigen van de waarheid, vooral van de geopenbaarde waarheid, die hij zijn hele leven door gezocht en verkondigd heeft, zonder persoonlijke bijbedoelingen.

Door zijn eenvoud van geest en hart is hij bewaard gebleven voor de perikelen, die zulk een rijk bezit vaak meebrengt en is hij die stille, rustige, volhardende, objectieve vorser gebleven tot het einde toe.

Herman Reijnen werd in 1915, nog diaken, benoemd als leraar te Rolduc. In 1916, na zijn priesterwijding, kreeg hij als studietaak Engelse taal en letterkunde. Ofschoon deze taak

niet lag in de lijn van zijn wijsgerig-theologische aanleg, aanvaardde hij ze met inwendige en uitwendige bereidheid. Reeds na twee jaren behaalde hij de akte M.O.-A.-Engels met de hoogste cijfers. Daarna voltooide hij zijn studie aan de Amsterdamse Universiteit met het doctoraalexamen cum laude in de Germaanse Taal en Letteren (afd. Engels).

Teruggekeerd naar Rolduc, gaf hij zich met grote opgewektheid en toewijding aan zijn leraarstaak.

Geleidelijk ontwaakte daarna in hem de wijsgeer, de apologeet, de dogmaticus. In diverse tijdschriften verschenen artikelen van zijn hand. Vele in Het Schild. Het meest bekend waren wel zijn artikelen over Erasmus, die later samengebundeld werden en uitgegeven onder de titel: Erasmus en Luther. Alles doorwrocht werk, na een grondige studie van de bronnen: de brieven van Erasmus.

Daarna ging zijn belangstelling uit naar grote katholieke schrijvers uit de Engelse letterkunde, vooral Belloc en Chesterton. Van twee werken van deze laatste gaf hij keurige vertalingen uit: De Eeuwige Mens en De Heilige Thomas van Aquino.

Na de wijsgeer en apologeet kwam de theoloog aan het woord. Het waren de werken van Dom Anscar Vonier O.S.B., abt van Buckfast, die hem interesseerden. Twee ervan bewerkte hij voor het Nederlandse taalgebied, n.l. De H. Geest en Christus' Mystiek Lichaam en Het Nieuw en Eeuwig Verbond. Het feit dat de nauwgezette Reijnen hier niet van vertaling

maar van bewerking spreekt, bewijst genoeg dat hij aan zijn werken grote zorg besteedde. De originele visies van Vonier moesten hem wel bijzonder aanspreken.

Sinds de bewerking van de boeken van Vonier heeft de theologie voor goed beslag gelegd op Reijnen. Het is misschien onder invloed van Vonier geweest, dat Reijnen zich geheel concentreerde op de Evangelieën, speciaal op dat van St. Jan, op de Brieven van St. Paulus en op de figuur van Jezus Christus.

Buiten het boek van E. Boylan, Moeilijkheden bij het Inwendig Gebed, vertaald in 1950, heeft hij naar buiten niets van betekenis meer gepubliceerd, hij had een ander forum gevonden, waar hij zijn theologische overvloed kwijt kon raken. Dat waren de leerlingen van de hoogste klassen, aan wie hij de godsdiensten lessen ging geven.

Of deze lessen steeds ad captum van alle leerlingen geweest zijn, kan betwijfeld worden, maar zijn lessen werden met overtuiging en vuur gegeven, zodat de leerlingen eerbied kregen voor het vak „religie” en het voor hen geen bijvak meer was. Zij leerden van hem de diepte aanvoelen van de geopenbaarde waarheid en van de laatste oplossing van alle levensproblemen, die daarin besloten ligt.

Eerbied voor Gods boodschap en het groeiend vermoeden dat in de Openbaring nog tal van geestelijke diepten lagen, deden veel leerlingen contact zoeken met Reijnen buiten de lessen. Zo ontstonden en groeiden de persoonlijke gesprekken over religieuze onderwerpen, gesprekken, die, goed geleid, tot ontmoetingen met Christus kunnen worden.

Zo groeide in Reijnen, de theoloog, de zielzorger en de priester.

Reijnen is altijd een voorbeeldig priester geweest. Voor zijn H. Mis nam hij de tijd: een vol half uur, niet meer, niet minder. In dat half uur werkten samen zijn aangeboren nauwgezetheid met zijn heilige schroom voor het tremendum mysterium. En zijn laatste H. Mis zal beslist niet achtergestaan hebben bij zijn eerste. Integendeel!

Hetzelfde kan gezegd worden van zijn breviergebed. Zijn priestercollega's wisten direct welke boeken en tijdschriften uit de bibliotheek hij gelezen had; dat konden ze met zekerheid vaststellen aan de kleine streepjes en vraagtekens in margine of aan de verbeterde zelffouten in de tekst. Maar zo nauwkeurig bad hij ook zijn brevier: zin voor zin en woord voor woord. En als men in gesprekken over het breviergebed te spreken kwam, had Reijnen altijd ontdekkingen gedaan, die velen

over het hoofd hadden gezien. Ook voor het officium divinum nam hij de tijd, de juiste plaats en het geschikte uur.

's Avonds na de laatste bel, als de leerlingen naar bed gingen, nam Reijnen zijn bonnet en zijn rozenkrans en bij regenweer bad hij in de gangen, bij goed weer op de speelplaats, waar alles om hem stil was en hij met rust kon bidden; ook voor dit gebed nam hij de tijd, meer dan zijn collega's daarvoor nodig hadden. Na het rozenhoedje kwam stevast een bezoek aan de kerk voor de adoratie.

Aan deze dagorde heeft Reijnen tot het einde van zijn verblijf op Rolduc vastgehouden; schijnbaar zonder vooruitgang, maar de trouw aan die orde is juist de vooruitgang. En inwendig zal zijn gebedsleven erdoor verdiept en verrijkt zijn geworden.

Op het gebied van de zielzorg is de vooruitgang vanzelf meer zichtbaar. Zijn eerste contact met de jongeren lag op profaan terrein: hij hielp jongens, die in een of andere taal achter waren met bijlessen. Anderen, leerlingen van de H.B.S., die roeping gevoelden voor het priesterschap en derhalve tijdig moesten overschakelen naar het gymnasium, maakte hij klaar voor II of III gym. De man, die woekerde met zijn tijd, vond voor dergelijke karweitjes altijd de tijd. Een bewijs dat Reijnen, die zo op orde gesteld was, geen slaaf van die orde was.

Een ander contact met tal van leerlingen liep over zijn bibliotheek. Hij had een rijke, zeer goed gesorteerde bibliotheek. Zij werd geleidelijk een uitleenbibliotheek voor leerlingen van de hogere klassen, voor filosofen en hogerop. Zelfs gecommiteerden bij de eindexamens namen soms zijn boeken mee. Bij elk boek, dat hij uitleende, had hij gelegenheid om iets te zeggen over boek en schrijver en vaker ook een persoonlijk woord.

In deze fase van zijn geestelijk leven was dit zijn zielzorgelijk werk naast zijn preek in de kerk. Deze preek droeg altijd een bijzonder karakter. Het was een objectieve uiteenzetting van een geopenbaarde waarheid naar aanleiding van een tekst of een pericope van het Evangelie. Het slot was altijd abrupt. De waarheid spreekt immers voor zichzelf en conclusies en punten moesten zijn toehoorders zelf maar vinden. Graag gaf hij ook om de veertien dagen een preek of conferentie bij de zusters.

Hij begon ook met buitengewone zielzorg. In de jaren 1944-1945 was Rolduc restcenter van het Amerikaanse leger. In het begin stonden onze bevrijders nogal vreemd tegen-

over het gebouwencomplex Rolduc, Reijnen schreef toen een schets van de geschiedenis van het oude Roda in het Engels. Al spoedig ging men zich beter thuis voelen in dat merkwaardige gebouw, dat zoveel eeuwen ouder was dan de ontdekking van Amerika. Vriendschappelijke banden ontstonden. Reijnen kreeg een Engelse biechtstoel in de kerk en de grootste verrassing was de aankondiging, dat er in de crypte van Rolduc een Amerikaanse militair zou gedoopt worden. Reijnen had hem in stilte voorbereid en klaar gemaakt voor het H. Doopsel.

Na de oorlog deed zich nog een tweede geval voor: een gecommiteerde bij het eind-examen. De eerste ontmoeting was minder prettig, laat staan vriendschappelijk: verschil in waardering van het schriftelijk examenwerk. Toch schijnt de persoonlijkheid van Reijnen indruk te hebben gemaakt, want tal van gesprekken in de loop van verschillende jaren eindigden met opname in de Kerk.

Men zou het beeld van Reijnen vertekenen als men in hem alleen of in hoofdzaak de rustige, nauwgezette denker zag of de objectieve verstandsmens zonder inwendige bewegingheid. Reijnen was ook en zelfs vooral een eenvoudig, open en hartelijk mens met een

bijna kinderlijke belangstelling voor het kleinste detail van het leven in zijn concrete situatie. Hij stond open voor ieder, groot en klein. Hij verstond de kunst te luisteren met onbeschrijfelijk geduld. Hij nam de tijd, liet alleen nooit merken dat hij de tijd niet had. En zo voelde men zich al gauw gerust en thuis bij hem. Vooral mensen met onuitgesproken problemen, die eerst een aanloop nodig hadden om zich open te stellen. En als dan contact ontstond, was dat blijvend en diepgaand, ad vitam.

Daarom kwamen dan ook oud-studenten en vrienden gaarne bij hem terug, persoonlijk of per brief.

Reijnen was geen asceet met een eenzijdige inslag. Dankbaar aanvaardde hij de goede gaven van God: een goede sigaar, een goed glas wijn en een goed, gezellig diner met zijn vaste vrienden.

Buitengewone talenten heeft de Heer hem toevertrouwd; Reijnen heeft ermee gewoerd in alle opzichten. De Heer zal tevreden geweest zijn over zijn dienaar, toen Hij onverwacht kwam om rekenschap te vragen over het beheer van hetgeen hem was toevertrouwd.

H. v. d. MÜHLEN

IN MEMORIAM JULIEN NAGANT

Julien Nagant werd op 27 februari 1877 te Maastricht geboren. Zijn met het eindexamen A en B bekroonde gymnasiale en zijn filosofische studies deed hij van 1889 tot 1897 op het Klein-Seminarie van Rolduc. Voor de studie van de theologie en de voorbereiding op het H. Priesterschap volgde hij echter niet de gebruikelijke weg, maar ging naar het Collegium Germanicum te Rome. Wie het initiatief tot deze vrij ongewone handelwijze heeft genomen is mij niet bekend; ik weet alleen dat een enige jaren oudere Limburgse priester, na in Rolduc gymnasium en filosofie te hebben gevolgd, ook in Rome zijn theologische studies heeft gedaan. Dat was Robert de Guasco, geboren te Valkenburg in 1872, leerling op Rolduc van 1884-1894, student in Rome in de volgende jaren en aldaar op het Collegio Bonifazio op 12-6-1897 priester gewijd. Dat er verband tussen beider studies bestaat, zou ik vermoeden, omdat beiden later leraar te Rolduc zijn geworden, zonder dat voor hun onderwijsopdracht aldaar (De Guasco geschiedenis, Nagant aardrijkskunde) met hun Romeinse studie werd rekening gehouden. Ik acht het waarschijnlijk dat de toenmalige directeur, Dr. R. Corten, er prijs op stelde, enkele leraren, bekwaam in theologie, te hebben, en dat hij deze reeds na hun voorbereidende studies op Rolduc tot leraren had bestemd voor zijn school. Zo zal hij hen in plaats van naar Roermond, naar Rome hebben gedirigeerd. Wat Nagant betreft, na een driejarige studie aan het Germa-

nicum werd hij op het feest van de H.H. Apostelen Simon en Judas 1900 te Rome priester gewijd en een half jaar later tot doctor Sacrae Theologiae gepromoveerd (17 juni 1901). Toen benoemde hem de bisschop tot leraar aan onze onderwijsinstelling en zond de directeur hem naar de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam voor de studie van Nederlands en Geschiedenis. Daarvan viel voor het onderwijs veel te verwachten, want reeds het kandidaatsexamen verleende volledige bevoegdheid voor de vakken Nederlands, Geschiedenis en Aardrijkskunde. In Amsterdam was toen de jeugdige Prof. Dr. C. Boer hoogleraar in de Indo-Germaanse taalkunde, de man van het beroemde Germaanse Handboek, een briljant maar veeleisend en moeilijk docent. Nagant vond hem blijkbaar te moeilijk en vluchtte voor hem naar Utrecht, waar hij in 1906 het vereiste kandidaats aflegde. Zijn studie had hij een jaar onderbroken, om zich te Wenen in de Aardrijkskunde te specialiseren (1905-1906). In dat laatstgenoemde jaar keerde hij naar Rolduc terug, alwaar hij vanaf dat tijdstip tot 1930 docent in Aardrijkskunde bleef. Vijf en twintig jaar lang! Het zou te veel van zijn menselijke krachten gevergd hebben, als hij dat vak ook nog al die tijd met geestdrift aan de h.b.s. had gedoceerd. Want in de eerste plaats was het een vak dat door de school en de leerlingen niet onder de hoofdvakken werd gerekend — met alle aan insiders bekende gevolgen van dien — en ten tweede waren zijn zwakke ge-

zondheid en zeer zwakke stem oorzaak dat hij deze niet altijd boven de stemmen der toehoorders kon verheffen. Bovendien was het vak bijzonder vermoeiend, omdat de leraar voortdurend en zonder onderbreking aan het woord moest zijn. In zijn carrière als leraar is een zeer dramatisch evenement voorgevallen, dat misschien gevoeglijk op deze plaats aan de vergetelheid kan worden ontrukkt. Omdat hijzelf er altijd weinig meedeelzaam over is geweest, kan ik er niet veel bijzonderheden over vermelden. De mij bekende feiten zijn de volgende: Ongeveer twee maanden, van augustus 1914 tot oktober, heeft hij in een Duits concentratiekamp gezeten. Bij het begin van de grote vakantie, midden juli, was hij naar zijn familie in Leuven gereisd, en op het einde van die maand begon met de Duitse invasie in België de eerste wereldoorlog. Midden augustus had te Leuven de brand plaats waarbij de beroemde universiteitsbibliotheek in vlammen opging. Bij die gelegenheid werden zijn familieleden uit hun huis gezet en met de motivering „mann hatt geschossen” tegen de muur geplaatst, en bedreigd met onmiddellijke executie. Dit is echter, om welke reden dan ook, niet gebeurd. Wat er verder met zijn verwanten is geschied, is mij niet bekend. Zeker is dat Julien — al dan niet met hen — naar een Duits gevangenkamp is overgebracht en daaruit eerst midden of eind oktober is vrijgelaten. Oud-leerlingen herinneren zich hoe hij op zekere middag van het station Herzogenrath naar Rolduc kwam gewandeld, vlak voor het diner, en dat zij hem van uit de ramen van de eetzaal direct herkennen, ondanks zijn ruige baard en zijn onpriesterlijke kleding. (Men vergelijk het relaas

in Rolduc's Jaarboek 1925, waar men als datum van Nagants terugkeer vindt opgegeven 26 september 1914. Red.). Over deze gebeurtenis uit zijn leven heeft hij zelfs met zijn meest vertrouwde vrienden steeds met de grootste terughoudendheid gesproken en ook toen in 1933 het Duitse concentratiekamp in geperfectioneerde vorm zijn intrede deed in de geschiedenis, heeft hij nooit aan de verleiding toegegeven, hierin aanrakingspunten met zijn eigen ervaringen 25 jaar vroeger te zoeken en te vermelden.

In 1930 werd hij van leraar te Rolduc rector van het ziekenhuis te Kerkrade. Deze taak heeft hij 10 jaar lang nauwgezet vervuld. Ondanks zijn toentertijd bevredigende gezondheidstoestand vond hij ze toen echter te zwaar voor zijn krachten, omdat ze hem bijna nooit een behoorlijke nachtrust veroorloofde en hij reeds vroeg in de morgen weer in de kapel moest zijn voor zijn priesterlijk werk. Daarom vroeg hij bij zijn 40-jarig priesterschap op 6 september 1940 zijn emeritaat aan, en mocht nog bijna 20 jaar doorbrengen in het moederhuis van de Kleine Zusters van St. Jozef te Heerlen. Zijn belangstelling voor de studie van kerkgeschiedenis en theologie was altijd levendig gebleven en daar heeft hij de tijd gevonden om deze studie voort te zetten.

In het twintigste jaar van zijn verblijf in het sanatorium te Heerlen, in het zicht van zijn diamanten priesterfeest, is hij na een langdurig ziekbed overleden op 7 juli 1960. Op 12 juli werd hij op het kerkhof daar begraven.

Zo werd zijn wens vervuld, zijn jubileum (28 oktober 1960) in de hemel te mogen vieren. R. I. P.

H. M. H. REIJNEN

IN MEMORIAM BERNARD JANSSENS

Bernard Janssens is op 4 maart 1890 geboren te Weert, waar zijn vader burgemeester was. Zijn moeder, een Engelse, stierf enkele dagen na zijn geboorte en, hoewel zijn vader kort daarna hertrouwde, weer met een Engelse, is hij het gemis aan moederliefde en moederbinding heel zijn leven blijven voelen. Na zijn studie op het Bisschoppelijk College in zijn geboorteplaats te hebben aangevangen, kwam hij in 1904 op Rolduc, waar hij het gymnasium en de filosofie doorliep. De vier jaren theologische studie te Roermond heeft hij niet afgemaakt, want terstond na zijn priesterwijding op 8 april 1916 keerde hij naar Rolduc terug om onder-prefect te worden. In 1920, bij de amtsaanvaarding van directeur van de Venne, volgde hij Math. Knops (1880-1955) op als prefect van Klein-Rolduc.

Negen jaren heeft hij van de „kleine onder-republiek“ de leiding gehad en hij heeft in die tijd in hoge mate op de levensstijl van de min of meer besloten gemeenschap van voorbereidende-klassers en eerste-gymmers het stempel gedrukt van zijn sterke persoonlijkheid. Bernard Janssens was geen man van wetenschap, al strekte zijn intellectuele belangstelling zich zeer ver uit, maar hij had een aangeboren levenswijsheid, die hij door zorgvuldige lectuur en meditatie verder had weten te ontwikkelen. Daarbij was hij doordrongen van een diep besef van verantwoordelijkheid ten aanzien van de taak, die hem was opgedragen: de nieuw-aankomende Rolduciens aan de orde en de discipline van het kost-

schoolleven te gewinnen en hun in eerste instantie de gewoonten van godsdienstpraktijk en arbeidzaamheid bij te brengen, die hen in hun verdere Rolducse carrière en hopelijk ook daarna zouden moeten vergezellen.

Dat verantwoordelijkheidsbesef heeft geheel zijn verder leven gekenmerkt. In 1929 werd hij belast met de oprichting van een rectoraat te Broekhem, tussen Valkenburg en Houthem. Het voor hem geheel nieuwe werk van directe zielzorg bleek hem even goed te liggen als de leiding van de jongste Rolduciens en hij had al spoedig het vertrouwen van de zeer gemengde bevolking, waarover zijn zorg zich uitstreckte, in al haar geledingen gewonnen. Toen in 1935 het rectoraat tot parochie werd verheven, waren kerk met pastorie, scholen voor jongens en meisjes en een kleuterschool tot stand gekomen en was de bevolking tot een hechte gemeenschap gegroeid.

Acht jaren later, in 1943, midden in de oorlog, werd hij geroepen tot het pastoraat van de O. L. Vrouwe-Basiliek te Maastricht. De pastorie was kort tevoren door bominslag geheel verwoest en ook het parochieleven had de gevolgen van de oorlog ondergaan. Hier vond hij echter een viertal toegewijde kapelaans, die hem de zware taak van de leiding van de grote-stadsparochie hielpen dragen.

In de jaren van zijn pastoorschap te Broekhem en te Maastricht is de persoonlijkheid van Bernard Janssens gegroeid onder de invloed van een zeer intens gebedsleven, waarmee

hij ongewild en onbedoeld ook aan zijn vrienden het voorbeeld gaf van een echt-mannelijke en priesterlijke godsvrucht. Met dat voorbeeld en niet minder met het wel-sprekend woord, waarvan hij in bijzondere mate de gave bezat, is hij zijn parochianen van Broekhem en Maastricht van dag tot dag voorgegaan. De luister van Gods huis ging hem zeer ter harte en, nadat hij te Broekhem de kerk van St. Jozef, door architect Alph. Boosten gebouwd, door verschillende van de beste kunstenaars had laten versieren, spande hij te Maastricht al zijn krachten in om de Basiliek van O. L. Vrouw in haar oude schoonheid te herstellen en haar opnieuw te maken tot een waardig kader voor de grootse kerkelijke plechtigheden, die bij zulk een schoonheid passen.

Elf jaren heeft hij de parochie van O. L. Vrouw te Maastricht gediend. In het vroege voorjaar van 1954 overviel hem midden in zijn werk plotseling een inzinking, die hem noopte met Pasen van dat jaar zijn ontslag te nemen. Met ontzetting was zijn omgeving getuige van de geestelijke afbraak, die zich ook bij lichamelijk herstel geleidelijk aan hem voltrok. Moeilijkheden van verschillende aard beletten hem de rust te vinden, die hij behoefde. Toen hij na allerlei omzwervingen zich weer te Maastricht had gevestigd, werd hij op 23 oktober 1959 onverwacht tot een ander leven opgeroepen. Hij ruste in vrede.

F. S.

IN MEMORIAM G. KNOPS

Een klein „in Memoriam” mag toch wel zeker het verzuim, dat verleden jaar begaan is, herstellen.

Guillaume Knops werd geboren te Oirsbeek in het jaar 1887 op 17 juni.

Geboren als zoon van het landelijke Oirsbeek, is hij geheel zijn leven gebleven zoon van het landelijke Oirsbeek.

Na zijn gymnasiale en filosofische studies te Rolduc en zijn theologische studies aan het Groot-Seminarie te Roermond werd hij in 1912 te Roermond tot priester gewijd.

Zijn priesterlijke loopbaan begon hij als kapelaan te Eys, om reeds na enige maanden, in december 1912, benoemd te worden tot leraar te Rolduc met de opdracht onderwijs te geven in de wiskunde. Zijn studie in de wiskunde sloot hij af met het Wiskunde K.I.-examen. In 1935 verliet hij Rolduc om als pastoor te Maasbracht zijn krachten en talenten te geven aan de eigenlijke zielzorg.

Heftig in zijn sympathieën en antipathieën, is hij niet ongemerkt aan Rolduc en Rolduc niet ongemerkt aan hem voorbijgegaan. Collega's en studenten wisten, dat G. Knops tussen hen én met hen leefde, dat hij een persoonlijkheid was van geheel eigen aard. Inderdaad, G. Knops wás een persoonlijkheid!

Gul en gastvrij, behulpzaam en spontaan, stond hij altijd gereed om iemand met raad en daad ter zijde te staan. Als hij zich voor iets of iemand inzette, was hem nooit iets te veel.

Wars van alle geheimzinnigheden, en belist vijand van onoprechtheid, laatdunkend-

heid, „Streberei”, pose en dergelijke fraaiigheden, bleef hij altijd gewoon zichzelf.

Typerend voor G. Knops was, dat buiten zijn eigenlijke, officiële taak zijn interesse vooral uitging naar de „bedrijven” van Rolduc, en geen dag ging om zo te zeggen voorbij, zonder dat hij met Frans Sittarz en mij na het middageten een rondgang maakte over de terreinen. Hierbij gaf hij — waarover niemand zich hoeft te verwonderen, als men let op zijn afkomst — blijk, meer dan eens, van een helder inzicht en een gezond en praktisch oordeel. G. Knops bleef zijn afstamming en geboortestreek getrouw!

Als pastoor van Maasbracht was G. Knops een goed pastoor. Dat heb ik persoonlijk uit een parochie in de buurt kunnen constateren.

Moeilijkheden zijn hem te Maasbracht niet gespaard gebleven. De oorlog heeft Maasbracht, én parochie én hemzelf, zwaar getroffen. Maar geen zorgen!

Knops zou geen Knops geweest zijn, als hij niet onmiddellijk al zijn krachten inzette om er weer bovenop te komen. En het is gebeurd: hijzelf en parochie en kerk verzezen hoog.

Totdat één fragisch ongeluk hem zijn ontslag deed vragen in 1959 en 18 juni 1960 een einde aan zijn vruchtbaar leven maakte.

God moge hem reeds de beloning in de eeuwige rust der Goddelijke Aanschouwing gegeven hebben.

Dr. J. KURRIS.

TWEE OUD-ROLDUCIENS IN DE CULTURELE ADVIESRAAD VAN HET KONINKRIJK

Op 2 februari 1961 heeft H. M. de Koningin tijdens een plechtige bijeenkomst in het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen de installatie verricht van de „Adviesraad voor de Culturele Samenwerking tussen de Landen van het Koninkrijk”. Deze Raad bestaat uit negen leden, drie voor elk van de landen Nederland, Suriname en de Ned. Antillen, en onder die negen leden zijn twee oud-leerlingen van het derde Rolduc: Mr. C. E. Schelfhout (1935-37), adjunct-directeur van het R.K. Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding te 's-Gravenhage, en Mr. I. C. Debrot (1932-34), minister van cultuur en opvoeding van de Ned. Antillen, te Willemstad (Curaçao). Beiden behaalden, in het laatste achter hun naam genoemde jaar, het eind-examen gymnasium A en studeerden vervolgens aan de R.K. Universiteit te Nijmegen. Beiden zijn, hoewel op zeer verschillende wijze, slachtoffer geworden van de tweede wereldoorlog. Mr. Debrot werd in het voorjaar van 1940 door toevallige omstandigheden verhinderd, gevolg te geven aan zijn voornemen om na volbrachte studie per „Simon Bolivar” naar zijn vaderland Curaçao terug te

keren. Het schip werd getorpedeerd of liep op een mijn en een latere scheepsgelegenheid deed zich vóór de fatale datum van 10 mei 1940 niet meer voor, zodat Debrot gedwongen werd, het eind van de oorlog in Nederland af te wachten en de ellende van de bezettingstijd ver van de zijnen mee te maken. Mr. Schelfhout werd in de zomer van 1940 bij een poging om naar Engeland te ontkomen door de Duitsers in volle zee gegrepen en heeft vijf jaren in Duitse gevangenissen en concentratiekampen doorgebracht. Uit de eervolle benoeming, die hun ten deel is gevallen, blijkt, dat zij, ondanks of misschien dank zij die avonturen, hun weg in het leven hebben gevonden. Wellicht hebben zij tijdens de eerste vergaderingen van de Adviesraad, die werden voorgezeten door een derde Oud-Rolducien, Mr. J. Cals (1933-35), minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen, nog eens teruggedacht aan de school, waar zij althans een deel van de voorbereiding hebben ontvangen op de taak, die hen op die weg te wachten stond. Rolduc's wensen begeleiden hen in hun verantwoordelijke werkkring.

F. S.

DE KATHOLIEKE PRINSEN VAN NASSAU-SIEGEN

De geschiedenis van de katholieke tak der Nassau-Siegens is betrekkelijk weinig bekend ¹⁾. Zij begint met de bekering van Jan III, bijgenaamd de Jonge. Deze werd op 29 september 1583 te Dillenburg in Duitsland geboren als tweede zoon van Jan II, sinds 1603 graaf van Siegen ²⁾, en diens eerste vrouw Madeleine, gravin van Waldeck-Wildungen. Zijn grootvader was Jan de Oude, een jongere broer van Willem de Zwijger.

Jan de Jonge was van huis uit protestant. Hij studeerde aan de universiteit van Genève ³⁾. Bij gelegenheid van een reis naar Italië, in 1603, groeide zijn waardering voor de katholieke godsdienst; zelfs zou hij de heilige Carolus Borromeus, de patroon van Milaan, hebben aangeropen, toen zijn schip in het ijs van de Po was vastgevroren. Daarna nam hij dienst in de keizerlijke legers en streed tegen de Turken. Hij bekeerde zich te Rome, in aanwezigheid van Pius V en de kardinalen, op 9 december 1612 ⁴⁾. Teruggekeerd in 's-Gravenhage, besloot hij, onder invloed van de Jezuïet Marcus van den Tempel ⁵⁾, zijn bekering openbaar te maken door ze ter kennis van zijn vader te brengen. Dit gebeurde op 26 december 1613 ⁶⁾. Hij trad in dienst van de hertog van Savoie, Karel Emmanuel I, waarna hij zich in 1618 te Brussel vestigde. Daar huwde hij op 13 augustus met Ernestine Yolande, prinses de Ligne ⁷⁾, die onder andere de twee heerlijkheden van Kwaremont-Ruienzulzeke en Orroir, alle gelegen in de nabijheid van Ronse, als bruidsschat meebracht. Zij

schonk hem vijf dochters: drie ervan stierven op jeugdige leeftijd, de beide andere zijn Claire Marie, die in oktober 1621 geboren werd en de aartshertogin Isabella tot meter had ⁸⁾, en Ernestine Charlotte, geboren in oktober 1623. De Jezuïet Herman Hugo droeg op 28 oktober 1619 aan Jan de Jonge een strijdschrift tegen de protestanten op, dat in 1620 te Antwerpen verscheen ⁹⁾. Toen in 1621 het beeld van Onze-Lieve-Vrouw-van-Barmhartigheid van de Sint-Christoffelkapel te Brussel naar de naburige kerk der Jezuïeten werd overgebracht, liet Jan van Nassau-Siegen op eigen kosten het marmeren altaar oprichten, waarop het beeld geplaatst zou worden, op voorwaarde dat hij later voor dit altaar zou worden begraven. Te Wenen bekeerde zich in 1629 een halfbroer van Jan II tot het katholicisme, Jan Lodewijk van Nassau-Hadamar ¹⁰⁾.

Jan II verloor zijn oudste zoon in 1617. Daar hij de rechten niet wilde erkennen die Jan de Jonge op een algehele erfopvolging in zijn Duitse gebieden had, maakte hij op 3 juli 1621 een derde testament, waarin hij ze verdeelde onder zijn zonen Jan, Willem en Jan Maurits, deze laatste geboren uit een tweede huwelijk. De stad Siegen bleef onverdeeld. Maar keizer Ferdinand II verklaarde dit testament ongeldig en, na de dood van Jan II in 1623, volgde Jan de Jonge — voortaan Jan III — deze in al zijn feodale rechten op. Op 21 januari 1624 stond hij de Jezuïeten toe, zich in Siegen te vestigen ¹¹⁾ en herstelde daarmee de katholie-

ke godsdienst in deze plaats. Dat hij geen mannelijke nakomelingen had, betreurde hij zeer. Toen hij eens met zijn vrouw ging bidden in de kerk van de Miniemen te Brussel, deed een religieus, Claude du Vivier, hun het idee aan de hand, hun toevlucht te nemen tot de stichter der Orde, de heilige Franciscus van Paola, hetgeen de echtgenoten deden. Zelfs beloofden zij, als hun gebeden verhoord werden, een klooster te bouwen voor de Miniemen in een stad, waar dezen nog niet gevestigd waren. Inderdaad schonk de prinses, op 28 juli 1627, het leven aan een zoon, die de namen Frans Jan Désiré ontving¹²⁾. Pater du Vivier moest als religieus te Rome bijzonder verlof vragen om peter te kunnen zijn, en Jan III gaf aan het klooster der Miniemen te Brussel liturgische gewaden met borduurwerk van zilver ten geschenke. In het leger der Zuidelijke Nederlanden was hij tot een hoge rang opgeklommen. Om in dit land ook in burgerlijk opzicht een voorname staat te kunnen voeren, kocht hij op 28 maart 1629 voor 180.000 gulden van Jacques Nicolas de la Baulme de baronie van Ronse, in de nabijheid van de goederen gelegen, die zijn vrouw had meegebracht. Op 19 april 1630 hield hij zijn plechtige intocht in de stad, en onmiddellijk liet hij plannen ontwerpen voor de bouw van een groots kasteel¹³⁾. Hij toog ten strijde tegen de Hollanders; in zijn legerkamp te Rheinberg tekende hij, op 20 juni (du Vivier was sedert enkele maanden provinciaal overste geworden), de akte waarin hij alle nodige financiële maatregelen trof ten einde een Miniemenklooster te stichten in zijn prinsesstad Siegen, in het bisdom Mainz. De prinses vertrok reeds naar deze stad, in gezelschap van pater du Vivier, maar zij werd naar Brussel teruggeroepen omdat haar man, die aan de zijde der Spanjaarden streed, door de Hollanders gevangen genomen was¹⁴⁾ en zij het hoge losgeld bijeen moest brengen, dat men voor hem geëist had. Du Vivier, vermoeid van deze vergeefse reis, stierf op 7 augustus te Luik.

Toen Jan III uit gevangenschap ontslagen was, wilde hij liever eerst een klein Miniemenklooster te Ronse stichten. Hij schreef naar het stadsbestuur en naar het kapittel van Sint Hermes aldaar. Dit laatste had juist aan de Minderbroeders-Recollecten van Oudenaarde toegeestaan, zich te Ronse te vestigen en er een kleine school op te richten. Op 31 december antwoordde het stadsbestuur, er geen bezwaar tegen te hebben om zowel Recollecten als Miniemen in de stad toe te laten, maar

op 4 januari schreef het kapittel, dat het akkoord met de Recollecten andere religieuzen uitsloot. Jan III deed een beroep op de koning, d.w.z. op de gouverneur-generaal te Brussel. Deze echter noteerde 10 maart 1631 in margine op het rekest: „Ce que requiert ne se peut accorder”¹⁵⁾. Men dacht nu wederom aan Siegen; de nieuwe provinciaal van de Miniemen, de Parijzenaar Pierre Pijart, verkreeg van Anselm Casimir von Wambold, aartsbisschop van Mainz, op 8 mei 1631 de plechtige autorisatie om in Siegen Miniemen te vestigen¹⁶⁾. Intussen veroverden de broers van Jan III al zijn Duitse gebieden in het begin van 1632. Jan III dacht er een ogenblik over, het klooster der Miniemen op te richten in Keulen. Daar intussen echter de Recollecten toch niet naar Ronse waren gekomen, verklaarde hij zich opnieuw bereid, in die stad aan de Miniemen een klein huis te verschaffen, met het terrein, nodig om er een klooster te bouwen, en duizend francs rente¹⁷⁾. Dit plan stuitte nu ook op de tegenstand van de aartsbisschop van Mechelen. Toen begon Jan III met het stadsbestuur van Leuven onderhandelingen, die niet onmiddellijk met succes werden bekroond. Hij kreeg zijn Duitse gebieden terug in 1635, maar stierf te Ronse op 27 juli 1638.

Overeenkomstig zijn verlangen werd hij begraven in de kerk van de Jezuïeten te Brussel. Een plechtige rouwdienst moest echter ook te Ronse plaats hebben. Nu lagen daar drie kerken naast elkaar in het centrum van de stad: de collegiale kerk van Sint Hermes, ten noorden daarvan de parochiale kerk van Sint Pieter voor het noordelijk deel van de stad, ten zuiden de parochiale kerk van Sint Maarten voor het zuidelijk deel van de stad, waar het kasteel onder viel¹⁸⁾. Ernestine de Ligne wenste, dat in deze laatste de dienst plaats vond, terwijl het kapittel van zijn kant een deel van de emolumenta opeiste¹⁹⁾. De plechtigheid werd in aanwezigheid van de prinses op 7 september gecelebreerd door Martinus Le Brun, benedictijner abt van Sint Adriaan te Geraardsbergen. De Miniem Jean Jacques Courvoisier, Bourgondiër van geboorte, maar provinciaal overste te Brussel, hield in het Frans de lijkrede. Courvoisier besloot deze rede in druk te geven. Hij tekende een tweevoudige opdracht — een aan de jonge Frans van Nassau, een aan Ferdinand van Oostenrijk, gouverneur der Nederlanden. De vereiste autorisaties en het koninklijk privilege trachtte hij te verkrijgen vóór de beëindiging van zijn provinciaalaat op 29 september 1638. Deze

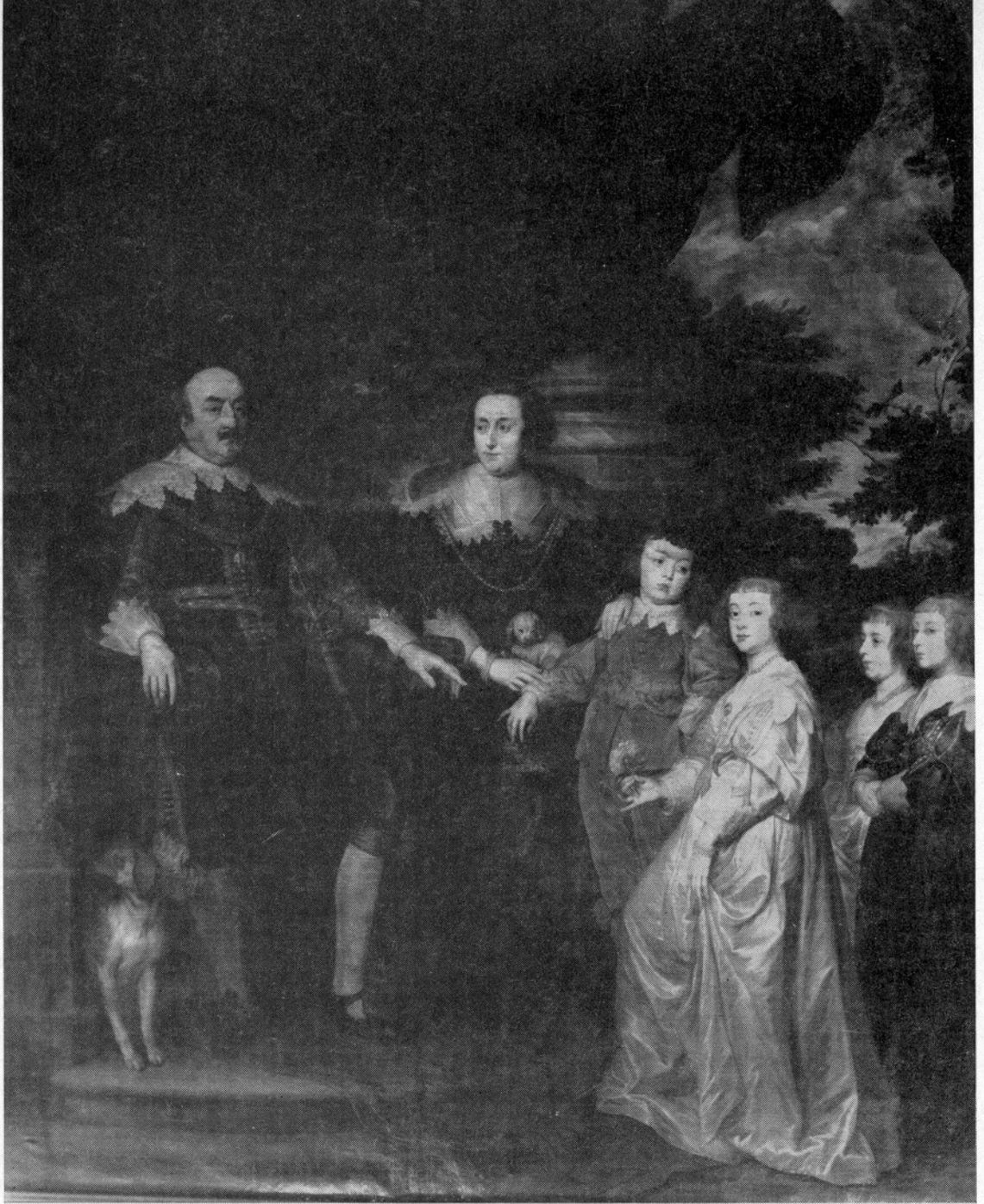

Fig. 1. Dit portret, in 1634 door Antoon van Dyck geschilderd, stelt voor Jan III van Nassau-Siegen en zijn vrouw Ernestine de Ligne; naast deze de enige zoon Frans, de dochters Claire Marie, Ernestine Charlotte en Lamberte Alberte. Deze laatste stierf kort nadat het portret was geschilderd. — Het origineel bevindt zich in de verzameling van graaf Cowper, Engeland. Het is 3,05 m. hoog en 2,44 m. breed. — Antoon van Dyck werd te Antwerpen geboren in 1599, verbleef dikwijls in het buitenland, maar woonde van maart 1634 tot begin 1635 in België; hij stierf te Londen in 1641. — De potloodtekening, die van Dyck maakte ter voorbereiding van dit schilderij, bevindt zich in het paleis Soestdijk, tekening nr. 45438. — Er bestaan twee geschilderde kopieën van het doek met kleine onderlinge verschillen. Op beide is naast Claire Marie haar verloofde (eerste echtgenoot) bijgevoegd. Daarom wordt tenminste de kopie die in het kasteel Beloeil in België wordt bewaard, toegeschreven aan Claire Marie, die wel eens schilderde. De andere kopie bevindt zich in het paleis Het Loo te Apeldoorn.

functie staat trouwens nog aangegeven op de titelpagina van het werk, ofschoon het eerst in 1639 bij Godefroy Schoevaerts te Brussel verscheen, onder de titel: **Obelisque sepulchral erige en l'église de Renaix. A la memoire immortelle de tres-illustre hault et puissant Seigneur, Messire Jean Comte de Nassau, Catzenellenboghden, Vianden, & Dietz, Baron de Grimbergues, Diest, Arlay, Warneston, Renaix &c. Seigneur de eBylstein, Noseroy, Lioslesaulnier, Arguel, S. Laurent de la Roche, loigne, Vers, la Riviere, Monfaucon, S. Agnes, Dommartin, Lievremont, Montrivel, Abbans, Sichen, Quarumont, Orroir, Rueu, la Croix &c. Viscomte hereditaire d'Anvers, Besançon, & Bletterans. Chevalier de l'ordre de la Toison d'or, du Conseil supreme de guerre & d'Etat de leurs Majestez Imperiale & Catholique, leur respectivement Capitaine General de la Cavallerie au Pays Bas, & Mareschal de Camp General &c.**²⁰). 80 pagina's in -4°.

Deze bescheiden brochure onderscheidt zich noch door juistheid van spelling, noch door schoonheid van typografische verzorging. De betreffende obelisk is een fictief monument, dat door de verbeelding van Courvoisier wordt opgericht ter nagedachtenis van de overledene en in lyrische termen beschreven wordt. De obelisk bestaat uit drie delen: het eerste is een basis van jaspis, geschnaagd door vier figuren die de deugden van de overledene symboliseren: een leeuw zijn moed, een cherub zijn lankmoedigheid, een stier zijn onvermoeibaar lichaam, een arend zijn scherpzinnige geest. Het midden-deel wordt gevormd door drie gouden beelden, welke de goddelijke deugden voorstellen, en het bovenstuk door een kruis, dat zich in de wolken verliest. De obelisk draagt het opschrift: H.M.H.N.S. Reeds in de aanvang²¹) duidt Courvoisier hierop, als om zijn auditorium in spanning te laten, maar pas aan het einde van de lijkrede legt hij de viervoudige betekenis van deze vijf hoofdletters uit. Zij beduiden wens, die hij uitspreekt voor de overledene en voor degene die de naam zal erven²²). Het geheel getuigt van zeer slechte smaak, die alleen misschien door de toon waarop het gezegd wordt, enigszins wordt gecompenseerd. Op andere plaatsen van de toespraak legt de gewijde redenaar verantwoordelijkheid aan de dag, bijvoorbeeld wanneer hij zich rechtstreeks tot de prinses wendt en tot haar zegt: „Vous sçavez, Madame, vostre Espoux n'estoit que Comte de Nassau en qualité, mais il estoit Roy en amour et en fidélité . . .”

Overeenkomstig het testament, door Jan III op 26 mei 1635 gemaakt, volgde Ernestine de Ligne haar man te Ronse op en bestuurde Siegen namens haar zoon Frans²³), die aan het college der Jezuïeten te Brussel studeerde. Zij liet in 1639 een kapel bouwen ter ere van „Onze-Lieve-Vrouw-ten-Wittentack”, buiten de poorten van Ronse. Op 21 februari 1639 verleende het stadsbestuur van Leuven aan de Miniemen het recht, zich met een groep van tien in deze stad te vestigen, en Ernestine de Ligne zorgde er door haar vrijgevigheid voor, dat de vestiging mogelijk werd. Het klooster werd toegewijd aan de patroon van haar overleden echtgenoot, Sint Jan de Evangelist. Maar zij dacht er nog steeds over, te Ronse mannelijke kloosterlingen te vestigen en vroeg aan de aartsbisschop van Mechelen de geschoeide Karmelieten toe te laten: dezen immers zouden zich aan het onderwijs van de jeugd wijden²⁴). Maar ook dit plan mislukte. Jan Maurits van Nassau, teruggekeerd uit Brazilië, maakte zich in 1645 meester van de Duitse gebieden van Frans. Het jaar daarna begaf deze laatste zich naar Wenen, naar keizer Ferdinand III, die op 24 juli 1648, tijdens het Congres van Westfalen, het testament van 1621 ratificeerde, waardoor Frans slechts een derde van deze gebieden overbleef. Sinds zijn huwelijk te Wenen op 13 november 1651 met Jeanne Claude, gravin van Königsegg-Aulendorf, nam Frans persoonlijk het bestuur erover waar²⁵). Zijn vrouw schonk hem minstens vijf dochters: Marie Léopoldine, die in het koninklijk paleis te Brussel bij de aanvulling van de doopceremonies tot peter kreeg de gouverneur-generaal en als meter de keizerin²⁶), Ernestine Claude²⁷), Ernestine Eléonore, Claire Gilione²⁸), Donata Maria²⁹). Ernestine Claude en Donata Maria stierven op zeer jeugdige leeftijd en werden bijgezet in het familiegraf in de Jezuïetenkerk te Brussel. Keizer Ferdinand III schonk op 25 augustus 1655 aan Frans de titel van Prins van het Heilige Roomse Rijk, erfelijk bij eerstgeboorterecht³⁰).

In 1656 brachten de Miniemen te Leuven hun klooster over naar het voormalige hospitaal van de heilige Genoveva³¹), en Frans van Nassau legde de eerste steen voor nieuwe kloostergebouwen op 2 mei 1656. Zijn moeder en zijn vrouw stierven in 1663 en werden in de Jezuïetenkerk te Brussel begraven³²). Op 27 maart 1665 werd hij benoemd tot gouverneur van het hertogdom Limburg, op 16 mei legde hij de eed af. Veertien dagen later hertrouwde hij met Marie Eléonore van Baden³³). Ditmaal hoopte hij dat hem een zoon geboren

zou worden, en zich herinnerend wat men hem had verteld over zijn eigen geboorte, stortte hij vurige gebeden tot de heilige Franciscus van Paola. Wederom werden de gebeden verhoord: op 7 april 1666 werd een jongen geboren, die de namen Willem Hyacinth ontving. De Brusselse Miniem Philips van der Beken liet bij Marcel Parijs te Antwerpen een Latijns tractaat drukken over de devotie der dertien vrijdagen ter ere van Franciscus van Paola³⁴). Daarin somt hij enkele bijzondere gunsten op, door de voorspraak van de heilige verkregen, onder andere de geboorte van Frans van Nassau. Hoewel de titelpagina het jaartal 1665 draagt, werd het verschijnen van het werk, waarschijnlijk met opzet, uitgesteld tot na de geboorte van Willem Hyacinth. In een lange opdracht van 4 pagina's aan Frans, die in het begin van het werk is ingelast, wordt over deze geboorte uitgeweid³⁵). De doop had pas een klein jaar later plaats, omstreeks de tijd dat een tweede zoon, Frans Ferdinand, het levenslicht zag³⁶). De moeder stierf op 19 april 1668, na nog het leven geschonken te hebben aan een dochter, Marie Eléonore. Zij werd begraven in de kerk van Limburg. Reeds op 9 februari 1669 hertrouwde Frans van Nassau voor de derde maal, met Isabelle Claire Eugénie du Puget, gravin de la Serre³⁷), gezelschapsdame van zijn tweede vrouw, geboren in 1651 uit het huwelijk van Nicolaas du Puget de la Serre, van Thionville, en Claude Marguerite, barones van Subricq. Het huwelijk werd te Brussel door de garnizoenskapelaan van Limburg, Longhaye, ingezegend. Frans verloor zijn dochter Marie Eléonore op 28 september 1669 en zijn zoon Frans Ferdinand op 12 juli 1672³⁸). Met toewijding gaf hij zich aan zijn taak als gouverneur en genoot spoedig de sympathie van zijn ondergeschikten: in 1670 is hij dertien maal pater in Limburg — waarvan hij zich slechts twee maal laat vervangen — en zijn vrouw elf maal pater. Op 23 juni 1673 bedankt zij de burgemeester van Verviers voor de flessen Spaanse wijn en kaneelwater die hij haar heeft gestuurd: „elles contribueront à lui faire avoir une heureuse couche qu'elle attend d'heure en heure". Zes dagen later, op 30 juni, wordt er een jongen geboren, die gedoopt wordt door de garnizoenskapelaan Longhaye en de namen Alexis Antoine ontvangt. Een andere jongen, Jozef, geboren in 1674, sterft op 14 december³⁹); een dochter, Charlotte, ziet het levenslicht op 21 februari 1675. De gouverneur⁴⁰) laat de verdedigingswerken van de stad herstellen met het oog op een aanval

door de Fransen. Niettemin moet hij, na een beleg van zeven dagen, op 20 juni 1675 de capitulatie-artikelen⁴¹) tekenen en de stad verlaten. Het verdriet om deze militaire nederlaag wordt nog verergerd door de dood van twee dochters uit zijn eerste huwelijk: Ernestine Eléonore, kloosterzuster te Metz, en Marie Léopoldine, echtgenote van Maurits Hendrik van Hadamar, zoon van Jan Lodewijk, over wie wij reeds hebben gesproken⁴²).

Na zijn vertrek uit Limburg verbleef Frans meestal in Duitsland⁴³). Nog werden minstens drie kinderen geboren: Jozef Maurits, geboren op 16 mei 1676 en reeds op 28 januari 1677 gestorven; Frans Hugo, die gedoopt werd te Keulen op 21 oktober 1678 terwijl het stadsbestuur, door twee van zijn leden vertegenwoordigd, als pater optrad⁴⁴); en Jeanne Baptiste, die op 16 januari 1680 te Roermond het levenslicht zag, 's anderendaags door een Jezuïet gedoopt werd en als pater en meter, „omwille van Christus", twee arme mensen kreeg, die dus waarschijnlijk een geschenk ontvingen⁴⁵).

De familie de Nassau woonde toen dus te Roermond, misschien was Frans reeds dienstdoende gouverneur van het hertogdom Gelder en het graafschap Zutphen. Op 20 mei werd hij voor vast in deze waardigheid benoemd, met een jaarwedde van 9000 ponden, ingaande vanaf het moment dat hij door de gebruikelijke eed in handen van de gouverneur-generaal te Brussel zou hebben bevestigd, dat hij ter verkrijging van dit ambt geen penningen had gegeven of beloofd⁴⁶). „Den 13 Xbus 1680 's naernoens", zegt een officiële Roermondse tekst⁴⁷), „omtrent vier uhren, is Zijne Excellentie den heere Prince van Nassau, als Gouverneur en Capitain deses vorstendoms, alhier binnen Ruremonde gearreert, sijnde de Borgerije, neffens de soldatesco, ondert losbranden vant canon, in de waepenen. Is diensvolgens den heere Scholtis, en semplicke heeren vant Magistraet in corpore, sijne welgemelte Excellentie buijten de Brughporte tegemoedt gegaen, en in de Voorstadt deselve mit de gantze suite te peerde stilhoudende, gecomplimenteert, mit volle satisfactie, en réciproque bethooringhe van affectie. Ende s'avonts eenen deser stadts secretarien gesonden sijnde, om den voorgeschreeve heere Prince iterativelick te beneventeren, en eenen teugh wijns te presentern, is den selven loffelick onthaelt, en bij sijne ducklucktigste Excellentie ter taeffelen gehouden."

Op 3 februari 1681 wordt de prins door de Staten van Gelder geïnstalleerd⁴⁸). Te Roer-

mond wordt zijn dochter Anne Louise geboren. Zij wordt op 1 april 1681 door de bisschop van Roermond, Cools, in zijn huiskapel gedoopt⁴⁹); peter bij de doop is, vertegenwoordigd door een gevolmachtigde, Frans Bernard van Nassau-Hadamar, kanunnik van de metropolitaanse kerk van Keulen⁵⁰), broer van de reeds genoemde Maurits Hendrik. Een andere dochter, Claire Bernardine, komt op 11 mei 1682 ter wereld. Op 22 juni 1681 gaat de gouverneur de beroemde Capucijn Marco d'Aviano tegemoet, de grote wonderdoener van die tijd, en hij begeleidt hem naar Roermond, waar de religieus twee dagen in het bisschoppelijk paleis vertoeft. In 1682 geeft Frans, die van pracht en praal hield, opdracht te Roermond de bouw te beginnen van een nieuw gouverneurspaleis, waaraan men tien jaar zal werken⁵¹). Zijn dochter, Claire Gilione, kanunnikes van het adellijk stift van Thorn, in 1681 benoemd, begint er op 2 april 1682 haar 3 jaar strikte observantie⁵²).

De abdij van Rolduc zette in het jaar 1681 haar lot op het spel, toen zij definitief de weg insloeg van een strengere kloosterhervorming. Het behoeft geen verbazing te wekken, dat sommigen zich hiertegen verzetten. Abt van der Steghe achtte het nodig, de drie voornaamste tegenstanders te verwijderen door hun functies buiten de abdij aan te wijzen. Zo stelde hij met name Willem Haes aan als kapelaan bij de pastoor van Kerkrade, Reinerus Winants. Maar deze was er niet bijzonder van gediend, zo'n onruststoker in huis te krijgen. De Spaanse gouverneur-generaal te Brussel had de abt al zijn steun beloofd, en zelfs zou hij hem, zo nodig, enkele soldaten ter beschikking stellen. De abt zond op 21 april zijn neef, de religieus Petrus Jansen, naar Frans van Nassau, die daags daarna een luitenant en zes cavaleristen naar Rolduc stuurde. Hun marchbevel hadden zij bij zich, maar niet de brief van de gouverneur-generaal. De drie weerspannige kanunniken weigerden dan ook de abdij te verlaten. Twee van hen, Daniels en Pangh, werden tijdelijk in hun cel opgesloten, terwijl de abt naar de prins van Nassau schreef om een afschrift van de brief van het Brussels Hof. Het afschrift stuurde de prins op 24 april op. Enkele dagen later begaf de luitenant zich voor besprekingen naar 's-Hertogenrode, waar de schout van Kerkrade, Natalis Bombay, woonde. Op 2 mei toog de luitenant met de abt en de Rolducse kanunniken Jansen en Haes naar de pastorie van Kerkrade: zij kwamen aan een gesloten deur, de pastoor had zich verstopt in de kerktoren!

Zodra hij de autoriteiten voor zijn pastorie zag, luidde hij de noodklok, hetgeen vele mensen deed toestromen. De luitenant ging zijn mannen halen, die de orde herstelden en zich met geweld, tezamen met Haes, toegang verschafften tot de pastorie. Van het voorval werd op 8 mei proces-verbaal opgemaakt⁵³). Op 3 december 1682, bij de begrafenis van abt van der Steghe, deden zich opnieuw incidenten voor tussen voor- en tegenstanders van de hervorming. De eersten deden wederom een beroep op de sterke arm, en Frans van Nassau was zeker niet vreemd aan het doeltreffende optreden van de gewapende macht, zoals hij zonder enige twijfel ook de kandidatuur van Joannes Bock voor het abbatiaat steunde: deze voorvechter voor de hervorming werd inderdaad in 1683 benoemd.

Frans van Nassau en zijn echtgenote deden als tertiarius bij de Miniemen in het klooster te Brussel respectievelijk op 15 maart 1680 en op 1 november 1684 hun professie. De tekst van hun belofte schreven zij geheel met eigen hand in het register van de tertiariissen van dat huis⁵⁴). De verplichtingen welke zij hiermee aangingen waren vrij streng. Hoewel zij als tertiarius nederigheid moest betrachten, liet Isabelle Claire op 14 juni 1685 te Toulouse haar stamboom drukken⁵⁵). Waarschijnlijk dank zij haar voorspraak en die van haar echtgenoot, werd haar broer Joachim op 2 maart 1685 door de koning van Spanje benoemd tot kanunnik van de Sint-Baafskathedraal te Gent⁵⁶). Keizer Leopold I verhief haar in 1686 tot de rang van gravin van het keizerrijk, en Frans liet vastleggen, in tegenstelling tot wat bij zijn derde huwelijk bepaald schijnt te zijn, dat de daaruit geboren kinderen toch bevoegd zouden zijn tot eventuele opvolging in zijn bezittingen in de Oostenrijkse Nederlanden. Willem Hyacinth, zoon uit het tweede huwelijk, zag dit zeer ongaarne en bestreed zijn halfbroers en halfzusters het recht, de titel van prins en prinses van Nassau te dragen⁵⁷). Op 9 april 1687 huwde hij Marie Françoise, gravin van Fürstenberg⁵⁸). Op 6 januari 1688 bracht Isabelle Claire du Puget haar laatste kind ter wereld, Emmanuel Ignatius. De jongen werd onmiddellijk door de garnizoenskapelaan van Roermond, een pafer Jezuïet, gedoopt⁵⁹). Op 2 september 1681 had Frans aan zijn zoon Alexis Antoine de baronie van Ronse afgestaan: deze zou in het bezit ervan komen op het ogenblik dat hij meerderjarig werd. Maar Alexis ontving op 9 december 1684 de tonsuur te Brussel, als

clericus van het bisdom Luik, uit handen van Alphonse de Berghes, aartsbisschop van Mechelen, waarschijnlijk omdat reeds toen de proostdij van het kapittel van de collegiale Sint Pieter te Leuven, waaraan het kanselierschap van de universiteit in dezelfde stad verbonden was, hem na de dood van de bestaande titularis was toegezegd. Daarom herriep Frans op 7 november 1687 de afstand die hij in 1681 had gedaan ⁶⁰). Frans van Nassau was ook wereldlijk heer van Kwaremont. Die parochie liet in 1688 op eigen kosten drie klokken vervaardigen door Toussaint en Jean Les Aubertins, maar om aan haar heer te behagen gaf zij daaraan respectievelijk de namen van Frans Jan Désiré, van zijn zoon Willem en van Ernestine Claire, zich aldus vergissend omtrent de naam van zijn vrouw ⁶¹).

Eerst bracht de gravin van Fürstenberg een doodgeboren zoon ter wereld, doch vervolgens schonk zij, na een novene tot de heilige Franciscus van Paola, het leven aan Frans Jozef Hyacinth, op 23 februari 1689. Later werd haar nog een dochter geboren ⁶²). Ziekelijk geworden, ontving zij op 21 mei 1691 te Brussel het kleed van tertiariis der Miniemen en stierf op 3 juni. Haar twee kinderen werden bij de grootouders te Roermond ondergebracht, maar haar dochter volgde haar reeds op 22 februari 1692 in het graf ⁶³). Willem Hyacinth ondernam een reis naar Rome en werd door paus Innocentius XII ontvangen, aan wie hij een brief van zijn vader overhandigde ⁶⁴). Ook reisde hij naar Wenen en Praag, op zoek naar een nieuwe echtgenote en meer en meer ontevreden over zijn vader, die hem maar een karig pensioen toekende ⁶⁵).

In september raakte de gouverneur in een droevig incident gewikkeld. De abdis van Thorn had de rentmeester der abdij gevangen gezet, maar de Raad van Gelderland besloot dat deze in vrijheid moest worden gesteld en verkreeg van de gouverneur enkele soldaten om dit besluit uit te voeren. De abdis had intussen Hollandse soldaten in de abdij gehaald. Er ontstond een gevecht tussen de wederzijdse troepen en de rentmeester werd tijdens de twist gedood. De abdis was zeer ontevreden, ook over Frans van Nassau. Deze verontschuldigde zich bij de internuntius te Brussel en zeide dat hij in het geheel geen inbreuk had willen maken op de kerkelijke immuniteit, maar zijn militaire hulp niet had kunnen weigeren. Claire Gilione kwam naar Rolduc, waarschijnlijk om het geval te bespreken ⁶⁶). Op 8 oktober tekende zij haar professie als tertiariis der Miniemen van het

Fig. 2. Portret van Frans Jan Désiré van Nassau, getekend door Cornelis van Cauckerken en gegraveerd door Jan Meysens. Deze laatste werd te Brussel op 7 mei 1612 geboren en overleed te Antwerpen op 16 september 1670. — Het portret vermeldt de titel van Prins van het Heilige Roomse Rijk, die op 25 augustus 1655 aan Frans van Nassau werd verleend door keizer Ferdinand III. Waarschijnlijk werd het portret kort daarna vervaardigd.

klooster van Brussel. Willem Hyacinth volgde vijf dagen later haar voorbeeld. Frans en zijn vrouw lieten zich omstreeks deze tijd inschrijven als leden van de broederschap van Onze-Lieve-Vrouw-van-de-Eenzaamheid in het Miniemenklooster te Antwerpen. In het luxueus uitgevoerde boek ⁶⁷) van deze broederschap is een volle pagina aan elk van hen gewijd, en hun handtekeningen worden voorafgegaan door de in kleuren geschilderde wapens. Alexis Antoine van Nassau werd op 6 september 1690 kanunnik van de metropolitaanse kerk van Keulen ⁶⁸), en

op 10 december 1692 kwam hij in het bezit van de toegezegde waardigheid van proost van het kapittel van de collegiale kerk van Sint Pieter te Leuven en van kanselier der universiteit⁶⁹). Dit tweevoudig succes schijnt de ouders te hebben aangespoord ook hun jongere zonen de geestelijke stand te doen kiezen. Want niet alleen Alexis Antoine, maar ook Frans Hugo ging naar Rome om kerkelijke studies te doen, zoals Frans van Nassau zelf aan paus Innocentius XII schreef. Deze antwoordde op 7 november 1693 met de belofte, beide jongens bijzonder te zullen begunstigen⁷⁰). En inderdaad, reeds op 30 december ontving Alexis Antoine de lagere wijdingen en het subdiaconaat (met dispensatie in de leeftijd) uit handen van Gaspard Carpegna, kardinaal-vicaris, en twaalf dagen later werd hij uitgeroepen tot doctor utriusque iuris! Zelfs in de veronderstelling dat hij te Keulen reeds uitvoerige studies had gedaan, is dit dubbel doctoraat toch wel een bijzondere gunst. Alexis Antoine schijnt niet lang in Rome gebleven te zijn, want op 14 november 1694 wordt hij te Keulen door de nuntius Joannes Antonius Davia, aartsbisschop van Thebe, tot diaken gewijd (met dezelfde dispensatie). Eveneens met dispensatie in de leeftijd had bisschop Cools op 4 november 1694 te Roermond Emmanuel Ignatius de kruisneming toegediend⁷¹), en op 25 november 1695 wijdde Cools Alexis Antoine tot priester. Alexis werd ook, op 23 december, kanunnik van de Sint-Lambertuskathedraal te Luik, terwijl Emmanuel Ignatius als clericus in het bezit kon komen van de Keulse kanunniksprebende, hem door de prins van Saxon toegekend⁷²), doch evenmin als Frans Hugo ontving hij eigenlijke wijdingen. Beiden werden benoemd tot ridder van Malta in 1697. Hun zusters Claire Bernardine en Anne Louise werden respectievelijk op 23 februari en 23 juli 1694 kanunnikes van het adellijk stift te Nijvel en bleven dit tot zij in het huwelijk traden.

Het prinsdom Siegen was voor twee derde protestant; dit deel was nu verenigd onder het gezag van Frederik Willem I van Nassau⁷³). De stad Siegen, nog altijd onverdeeld, werd in 1695 grotendeels door brand verwoest. Op verzoek van zijn vader en met diens volmachten vestigde Willem Hyacinth zich in november 1695 in het **Oberes Schloss**⁷⁴), terwijl het benedendeel van de stad en het **Unteres Schloss** in handen van de protestanten waren⁷⁵). Willem Hyacinth deed van zich spreken door zijn praalzucht en zijn onverzoenlijk-

heid. Zijn devies was: **Quod agis, age**. Hij las veel en liet een in het Frans gestelde verzameling uittreksels uit zijn lectuur na⁷⁶). Kunstenaars en musici begunstigde hij. Door Pieter Schenk uit Amsterdam liet hij twee portretten graveren⁷⁷), die hem voorstellen als krijger; het een is een borstbeeld, het ander een portret ten voeten uit. Eronder staat het opschrift te lezen: „Gullelmus Hyacinthus, Princ. Nassovio-Sigenius, Joh. Francisc. N. PR. Geldriae Gubern. Fil. et Haeres”, en verder onder de borstbeeldgravure:

„Nassau, die Keisers op haar schoone stamboom vint,
Die William, tot schrik der vyandelyke volken,
Voerde, in Britannien, tot boven in de wolken,
Draagt ook deese eedle telg tot pronk;
vorst Hyacinth.

Lud. Smids M.D.”

De **William** over wie het hier gaat, is Willem III van Engeland: reeds toen dacht Willem Hyacinth erover, later een deel van diens erfenis op te eisen. Hij bleef bij de bewering, dat hij de enige was die recht kon doen gelden op de erfopvolging van zijn vader. Hij hertrouwde met Marie Anne, gravin van Hohenlohe-Schillingfürst, op 22 mei 1698⁷⁸).

Op zijn oude dag stak Frans van Nassau zich hoe langer hoe dieper in de schulden. Bij testament, opgemaakt te Siegen op 24 mei 1698⁷⁹) — een testament van 60 artikelen — wees hij William Hyacinth als opvolger in al zijn feodale rechten en als universeel erfgenaam aan, op voorwaarde dat hij al zijn schulden betaalde, voor zijn derde vrouw en elk van zijn zonen en dochters een belangrijke som als jaargeld stortte, hen verschillende kostbare voorwerpen naliet — onder meer een kruis met negen diamanten aan Alexis Antoine — en voor de uitvoering van enkele andere legaten zorg droeg, zoals de overmaking van 2000 gulden aan de Miniemen van Leuven, in wier kerk hij verlangde begraven te worden, en van 1000 gulden aan de Jezuiten van Siegen⁸⁰). In 1699 kwamen Frans Hugo en Emmanuel Ignatius, alsmede twee andere adellijke personen met hun dienstpersoneel, van maandag in de Goede Week tot Paasmaandag naar Rolduc, om er enkele dagen van bezinning door te brengen. Bock zelf vergezelde hen bij hun terugkeer naar Roermond, waar hij zes dagen verbleef⁸¹). Op 26 juli logeerden een prinses van Nassau-Hadamar en een gravin van Salm in de abdij⁸²). Op 1 september liet Frans bij bijzondere akte aan de Minie-

men van Leuven enkele zilveren voorwerpen uit zijn huiskapel na: crucifix, kandelaars, ampullen en altaarschel⁸³). Vier dagen later begaf hij zich met zijn vrouw, twee van hun dochters en Emmanuel Ignatius naar Rolduc, waar zij de hulpbisschop van Keulen ontmoeten. De volgende dag, toen de bisschop vertrokken was, begeleidde Bock hen naar het rusthuis van de abdij te Aken, en hij bleef daar tot 23 september bij hen, terwijl Frans zijn badkuur deed⁸⁴). De gezondheid van de gouverneur was zeer wankel, hij stierf te Roermond op 17 december 1699⁸⁵). Wat het vieren van de rouwplechtigheid betreft, ditmaal beweerde niet alleen het kapittel van Sint Hermes, en nog wel met zekere heftigheid, maar ook de pastoor van Sint Pieter rechten te hebben. De pastoor van Sint Maarten, Andreas Frans van Bijlen, moest bekennen dat de prins de laatste jaren niet meer in het kasteel gewoond had, maar bracht zoveel argumenten naar voren, dat het stadsbestuur besloot, de dienst op 1 maart in zijn kerk te laten plaats vinden, onder voorbehoud van alle latere juridische correctie⁸⁶). Er werd een vergelijk getroffen, waarbij van Bijlen een deel van zijn elementa afstond.

Willem Hyacinth viel het testament reeds op 3 januari 1700 voor de keizerlijke Kamer van Wetzlar aan⁸⁷). Het staat vast dat de omvang van de schulden en van de hem opgelegde verplichtingen een zware last betekende, gezien de stand die hij op te houden had; deze last kon derhalve worden beschouwd als in strijd met de hem toegekende feodale rechten. Op 15 januari stelde hij aan gravin de la Serre een schikking voor, welke uit de aard der zaak voor haar familie minder gunstig was dan de bepalingen van het testament. Abt Bock begaf zich de 24ste naar Roermond, op verzoek van de gravin, die hij zeer bedroefd aantrof⁸⁸). Drie dagen later antwoordde Alexis Antoine in naam van zijn moeder en de andere kinderen uit het derde huwelijk met een uitvoerig schrijven aan zijn halfbroer, en op 1 februari bracht de gravin het geschil voor de Hoge Raad van Mechelen, die op 8 februari de zaak verdaagde en naderhand een scheidsgerecht aanwees. Op verzoek van de schuldeisers stelde de Raad van Gelder de inboedel van het gouverneurspaleis onder dwangbeheer. Willem Hyacinth en zijn tweede vrouw kwamen op 27 juni bij abt Bock te Rolduc op de maaltijd, ten einde over de erfenis te beraadslagen. Bock trachtte een oplossing in der minne te vinden, doch slaagde daar niet in⁸⁹). Toen stelde Willem Hyacinth,

op 26 juli, een nieuw verweerschrift op, waarin hij de Hoge Raad van Mechelen incompetent verklaarde. Maar Alexis Antoine verscheen op 24 november voor het scheidsgerecht⁹⁰), waarop Willem Hyacinth op 6 december met een laatste verklaring antwoordde. Ondertussen had de Kamer van Wetzlar het verzoek van Willem Hyacinth ontvankelijk verklaard. In 1701 liet Willem de tekst van het testament drukken, vergezeld van zijn commentaar, en daar gravin de la Serre en haar kinderen niet voor de Kamer van Wetzlar verschenen, verklaarde deze bij verstek het testament ongeldig, maar hield de definitieve afhandeling van de zaak in beraad. Willem Hyacinth begon in februari 1701 een kerkelijk proces tegen Alexis Antoine te Luik, omdat deze aldaar uit Roermond overgebracht meubilair zou achterhouden, maar ook hier werd geen definitieve beslissing genomen⁹¹). Hij schreef op 17 augustus 1701 een brief aan het kapittel van Sint Pieter te Leuven om zich te beklagen over de houding van zijn broer Alexis. Anderzijds bleef hij de beste betrekkingen met de Miniemen onderhouden: op 5 oktober bedankte hij hun provinciaal voor de geestelijke gunsten, welke deze aan zijn kapel had verleend, en op 7 oktober verstoutte de provinciaal zich, aan de Raad van Gelder een verzoek te richten om het door prins Frans vervaakte kerkelijk zilverwerk te mogen ontvangen. De Raad gaf het verzoek door aan de executeurs-testamentair. In 1702 verklaarde de Hoge Raad van Mechelen, menend dat geen overeenstemming mogelijk was, het betwiste testament voor geldig. Terzelfdertijd koesterde Willem Hyacinth belangstelling voor een nieuwe zaak: uit de nalatenschap van Willem III van Engeland, die op 19 maart 1702 kinderloos gestorven was, eiste hij de goederen op die toebehoord hadden aan Philips Willem en aan Maurits van Nassau, zonen uit het eerste en het tweede huwelijk van Willem de Zwijger, respectievelijk overleden te Brussel op 20 februari 1618 en te 's-Gravenhage op 25 april 1625. Daarbij beriep hij zich op het door beiden vlak voor hun dood gemaakte testament: het betrof hoofdzakelijk het prinsdom Orange en andere gebieden in Franche-Comté, afkomstig van René de Chalon († 1544).

Nadat hij van Lodewijk XIV vrijheid van handelen had verkregen⁹²), nam Willem Hyacinth uit eigen beweging de titel van Willem IV, prins van Orange, aan en gaf hij aan zijn zoon die van prins van Chalon. Hij reisde naar Orange en richtte daar, op 4 oktober 1702,

Fig. 3. Portret van Willem Hyacinth of van Emmanuel Ignatius van Nassau-Siegen. Het bevindt zich in het Mauritshuis te 's-Gravenhage, is 1,30 m. hoog, 1,06 m. breed. Het wordt toegeschreven aan Hyacinth Rigaud, geboren te Perpignan in 1659, te Parijs werkzaam en aldaar gestorven in 1743.

een proclamatie tot de inwoners van de stad, waarin hij hen verzocht hem te erkennen; langs wettelijke weg liet hij bezit nemen van het prinsdom, maar door gebrek aan geld kon hij ter plaatse weinig meer uitrichten⁹³). Deze proclamatie en de akte van inbezitting zijn de laatste bewijsstukken van een lang verweerschrift, dat hij eerst in het Latijn⁹⁴), vervolgens, te 's-Gravenhage bij Nicolaas Wilt, in het Nederlands⁹⁵) en het Frans⁹⁶) deed verschijnen. Daar hij als vorst wilde optreden en de steun van de Voorzienigheid voor zijn aanspraken verkrijgen, stichtte hij een ridderorde ter ere van het Heilig Sacrament en de heilige Hyacinth, met als kenteken een zoon en een medaille waarop de beeltenis van de heilige Hyacinth stond afgebeeld. De door Willem Hyacinth hierover nagelaten notities vormen verschillende redacties en zijn nogal verward:

het schijnt dat hij de nieuwe ridders deel wilde laten uitmaken van de derde orde van de heilige Franciscus van Paola⁹⁷) en de kosten laten dragen van de eeuwigdurende aanbidding in de kerk der **Pénitents gris** te Avignon — een broederschap waarbij Willem Hyacinth zich kortelings had aangesloten. Maar weldra werd hij getroffen door een zware beproeving: zijn zoon Frans Jozef Hyacinth stierf op 18 november 1703, ten gevolge van een ongeval tijdens een jachtpartij in de omgeving van de stad. In 1707 werd zijn gebeente overgebracht naar de kapel van Rödger Walde, die tegenwoordig nog bestaat⁹⁸). De **Pénitents gris** van Avignon lieten een rouwdienst houden ter nagedachtenis van de jonge prins, en de lijkrede werd in het Frans uitgesproken door abbé Gavotti. De tekst daarvan is ons bewaard gebleven⁹⁹): de gewijde redenaar neemt als uitgangspunt vers 13 en de eerste helft van vers 14 van hoofdstuk IV van het Boek der Wijsheid en toont dan in een eerste deel aan, hoe Frans van Chalon de deugden van zijn vader had nagevolgd, „qui a laissé dans cette ville des marques éclatantes de ses libéralités et qui faisoit manger à sa table les pauvres de Jésus-Christ”. In een tweede deel wijst hij erop, hoe „Dieu s’est hatté de le tirer du milieu des iniquités pour asseurer son bonheur et sa gloire”. Een zekere J. Ruffe verzond op 3 februari 1704 deze met de hand geschreven tekst, vergezeld van een brief waarin uitvoerig over de plechtigheid wordt vermeld, uit Avignon; hij vermeldt, dat rouwbetuigingen, die Willem Hyacinth niet de titel van prins van Orange gaven, niet beantwoord werden.

Willem Hyacinth had een dochter, Marie Anne Joseph, uit zijn tweede huwelijk en koesterde nog steeds de hoop een mannelijke erfgenaam te krijgen. Hij hield voet bij stuk in al zijn processen die erfeniskwesties betroffen: zo richtte hij memoranda aan de Generale Staten te 's-Gravenhage inzake de erfopvolging van Orange, in februari 1706¹⁰⁰) en in mei 1711¹⁰¹); in 1709 verkreeg hij bevestiging van het hof van Wetzlar van de uitspraak die het in 1701 had gedaan; in 1711 maakte hij aanspraken op een deel van het prinsdom Hadamar naar aanleiding van het overlijden, zonder mannelijke erfgenaam in rechte lijn, van Frans Alexander van Nassau-Hadamar, zoon van de boven reeds genoemde Maurits Hendrik en Marie Léopoldine¹⁰²). Maar ondertussen had hij iets verloren wat men hem niet betwistte: wegens zijn afpersingen en wreedheden tegenover de bewoners

van zijn Duitse gebieden — onder meer het ter dood veroordelen van Friedrich Flender — had keizer Leopold I hem in 1707 het bestuur over deze gebieden ontnomen en een voorlopig bestuur ingesteld. Het verdrag van Utrecht, dat op 13 april 1713 getekend werd, bepaalde dat Orange tussen Frankrijk en Pruisen zou worden verdeeld. De afgevaardigden van Willem Hyacinth gaven de twee volgende dagen plechtige protesten uit, die in een **Mémoire** van 12 pagina's in-4° werden gedrukt. In 1717 verkreeg Willem Hyacinth een zesde van het prinsdom Hadamar, onder andere de gelijknamige stad, maar ook hier werd een voorlopig bestuur ingesteld.

Daar Willem Hyacinth de in het testament van zijn vader bepaalde jaargelden niet betaalde, werd, met toestemming van de Hoge Raad van Mechelen, de baronie Ronse openbaar geveild en teruggekocht door de drie zonen uit het derde huwelijk. Zij lieten hun moeder het kasteel bewonen en de heerlijkheid besturen. Het gelukte haar, de familiedroom om een gemeenschap van mannelijke religieuzen in de stad te vestigen, in vervulling te doen gaan, toen in 1712 het gemeentebestuur Oratorianen toeliet op voorwaarde dat zij een college zouden openen¹⁰³). In november 1711 had te Parijs het huwelijk plaats van Emmanuel Ignatius van Nassau met Charlotte, markiezin de Mailly de Nesle, en op 20 juni 1713 werd te Ronse het huwelijk van Anne Louise van Nassau met Karel D'Amant, burggraaf van Oombergen, ingezegend door haar broer Alexis Antoine¹⁰⁴), die in 1704 tevens commendatair abt van de abdij van Bouzonville in het bisdom Metz geworden was¹⁰⁵), maar toen als kanunnik van Luik ontslag had genomen. Alexis verbleef in 1712 en 1713 meestal te Brussel, en daar hij enigszins pro-jansenistische sympathieën had, nam hij het initiatief tot een briefwisseling met Pasquier Quesnel, die in Holland vertoefde¹⁰⁶).

Isabelle du Puget stierf op 19 oktober 1714. 's Anderendaags werden in het kasteel, rond drie uur in de ochtend, twee missen opgedragen door de kapelaans van Sint Maarten en Sint Pieter, en daarna werd het stoffelijk overschot (buiten weten van de pastoors) naar de Miniemenkerk te Geraardsbergen vervoerd, om vandaar naar die van Leuven te worden overgebracht¹⁰⁷). Op 17 november had hier de begrafenis plaats, tijdens welke de overste van het Miniemenklooster van Brussel, Philippe Bressand, in het Frans de lijkrede op de overledene uitsprak. De tekst werd

gedrukt, zuinig en zonder veel zorg, zoals in 1638 voor Jan III, in een brochure van 34 pagina's in-4°, door Antoine Claudinot te Brussel: **Oraison funebre de Tres-Haute Tres-Puissante et Excellente Princesse Isabelle Claire Eugenie Comtesse de la Serre, du Puget, et du St. Empire, Princesse douariere de Nassau. Prononcé par ordre & en presence de S.A.S. le Prince Alexis de Nassau, Chanoine Capitulaire de Cologne, Abbé Commendataire de Bouzonville, Prévôt et Chancelier de l'Université (sic) de Louvain &c. accompagné de Messieurs les Recteurs Magnifiques & Doyens du Chapitre de laditte Ville, & un grand nombre des Membres de ces deux Illustres Corps, dans l'église des RR.PP. Minimes, le 17 Novembre 1714.** De gewijde redenaar schildert de overledene als een prinses, die uit al haar vermogen het katholicisme te Siegen begunstigde, totdat de dood van haar man haar dwong om deze taak te laten varen; als een moeder, die de gebeurtenissen het hoofd

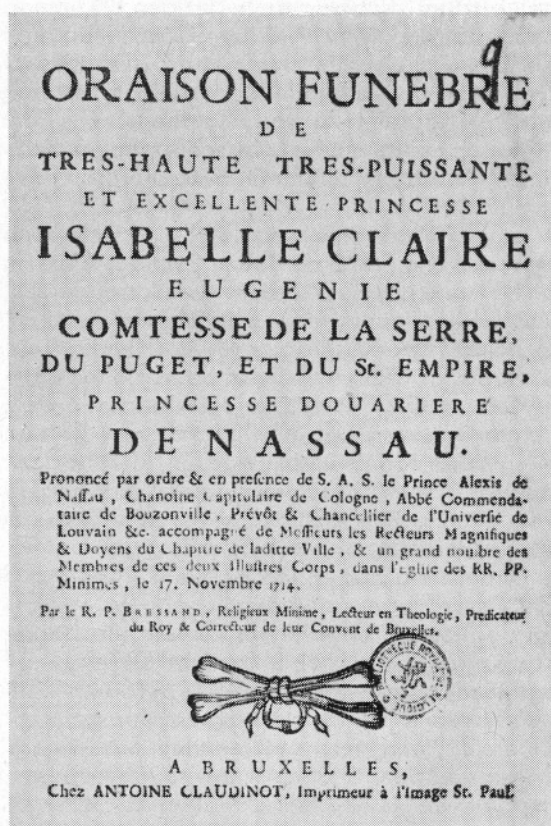

Fig. 4. Titelblad van de lijkrede, uitgesproken door Philippe Bressand op 17 november 1714, bij gelegenheid van de begrafenis van Isabelle du Puget, derde vrouw van Frans van Nassau.

bood, zelfs toen „les gens d'affaires l'avaient abandonnée"; als een dochter van de Kerk tenslotte, die gedurende zekere tijd de functie waarnam van overste van de vrouwelijke derde orde van de heilige Franciscus van Paola. In het koor van de kerk der Leuvense Minie-men werd een monument opgericht met de portretten in medaillon van Frans van Nassau en zijn vrouw Isabelle en een lang opschrift in het Latijn ¹⁰⁸). Een rouwdienst werd te Ronse op 1 december gecelebreerd door de pastoor van Sint Maarten, maar met de — blijkbaar opgedrongen — medewerking van de twee andere kerken, die dan ook in de emolumenta deelden. De bisschoppen van Roermond stelden ¹⁰⁹) Alexis Antoine, in 1718 en in 1725, op de tweede plaats, voor een in de Oostenrijkse Nederlanden vacante bisschopszetel voor, maar zij werden niet door hun collega's in het bisschopsambt gevolgd. In 1727 schreef Emmanuel Ignatius van Nassau zelf aan kardinaal Nicolaas Marie Lercari, staatssecretaris van Benedictus XIII, om voor zijn broer Alexis het bisdom Antwerpen te krijgen ¹¹⁰), maar deze moest zich in 1728 tevreden stellen met de waardigheid van titulair aartsbisschop van Trebizonde, die hem tijdens het consistorie van 20 september werd verleend ¹¹¹). Een nieuwe poging van twee bisschoppen om hem in 1730 op de zetel van Gent te brengen mislukte ¹¹²).

Claire Bernardine van Nassau, kinderloze weduwe van Frans de Souza Pacheo, stierf in 1724. Anne Louise had ook geen kinderen, zij verloor haar echtgenoot in 1721, werd daarna in diverse processen gewikkeld ¹¹³), stierf op 25 augustus 1728 en werd in de Miniemenkerk te Leuven begraven. Claire Gilione, die ook kanunnikes van het adellijk stift van Sainte-Waudru te Mons was geworden, stierf aldaar op 9 oktober 1727 en werd in die kerk begraven. Jeanne Baptiste, ook kanunnikes van dit stift, overleefde al haar zusters.

Isabelle du Puget had de wens uitgedrukt, dat Frans Hugo, na Alexis haar oudste zoon en nog steeds ongehuwd, de baronie Ronse zou krijgen. Alexis en Emmanuel sloten dien-aangaande met Frans op 11 oktober 1715 een akkoord ¹¹⁴). De heerlijkheid Kwaremont-Ruien-Zulzeke werd aan kanunnik Joachim du Puget verkocht ¹¹⁵). Op 6 juni 1720 werd Emmanuel van Nassau tot ridder van de orde van de heilige Hubertus benoemd door Karel Philips, paltsgraaf aan de Rijn ¹¹⁶). De Brusselse Miniem Antoine Lefebvre had hem op 22 maart de eerste uitgave opgedragen van een in het Vlaams gesteld werkje over de devotie

van de dertien vrijdagen ter ere van de heilige Franciscus van Paola, dat te Antwerpen bij Jan Frans de Roveroy verscheen ¹¹⁷). In dit werkje somt hij gunsten op, die op voor-spraak van de heilige verkregen zijn: hij spreekt over de geboorte van Frans Jan Désiré, maar niet over die van Willem Hyacinth van Nassau. Emmanuel Ignatius woonde te Brussel, gescheiden van zijn vrouw, die in 1722 te Parijs het leven schonk aan een zoon die Maximiliaan werd genoemd, maar wiens legitimiteit Emmanuel Ignatius bestreed ¹¹⁸). De oudere broer van deze laatste, Frans Hugo, was enigszins zwakzinnig ¹¹⁹). Willem Hyacinth was door zijn tweede vrouw in de steek gelaten. In 1723 verklaarde keizer Karel VI zijn twee halfbroers bevoegd om hem in zijn Duitse goederen en feodale rechten op te volgen. Alvorens naar Spanje te vertrekken, deed Willem Hyacinth een tegenzet: hij adopteerde graaf Charles Philippe van Hohenlohe-Bartenstein. Kort voor de verheffing van zijn broer tot de bisschoppelijke waardigheid publiceerde Emmanuel Ignatius een **Mémoire pour les Princes & Princesses de Nassau-Siegen, contre les calomnies du Prince d'Orange. leur Frere aîné**, 16 pagina's in-8°, waarin hij Willem Hyacinth ervan beschuldigt „d'avoir pendant trente ans traité si inhumainement sa famille" en geen enkel van de bij het testament van 1698 bepaalde jaargelden te hebben uitgekeerd; verder somt hij alle mogelijke grieven tegen hem op ¹²⁰). Na nog weer drie jaar redetwisten werd een basis van overeenstemming gevonden: Frans Hugo zou met Ernestine Léopoldine, een dochter van de graaf van Hohenlohe, in het huwelijk treden. Willem Hyacinth beloofde haar, bij een te Madrid op 1 januari 1731 getekende akte, een jaarlijks uit de revenuen van zijn bezittingen te Siegen te betalen rente. Van zijn kant deed Karel VI een schenking ineens van 4000 gulden. Het huwelijk had plaats te Bartenstein op 3 juni ¹²¹). De keizer had Emmanuel Ignatius belast met het bestuur van de Duitse gebieden die onder Willem Hyacinth vielen, maar Emmanuel droeg zijn broer Frans Hugo op, namens hem in het **Oberes Schloss** te gaan resideren en het bestuur waar te nemen ¹²²). Deze toonde zich een groot ijveraar voor de katholieke godsdienst en zorgde ervoor dat er religieuzen van een Congregatie van Onze-Lieve-Vrouw kwamen.

Alle vroegere beschikkingen nietig verklaarend, maakte aartsbisschop Alexis Antoine zijn definitief testament in 21 artikelen te Keulen op 16 februari 1734 ¹²³): hij wenst begraven

Article Secreté

Le Prince Guillaume Hyacinthe prendra
le Nom d'Orange & en conservera le Titre
& les Honneurs sa vie durant. Tout signé à
Frankfort le 10e février 1742
W. Prince d'Orange
de Nassau

Fig. 5. Origineel van het geheim artikel, door de prins Willem Hyacinth en Willem Karel van Nassau (de latere Willem IV, stadhouder der Nederlanden) op 10 februari 1742 te Frankfurt ondertekend (Hauptstaatsarchiv, Wiesbaden).

te worden in het familiegraf te Leuven, na zijn dood moeten er voor zijn zielerust en voor die van de afgestorvenen van zijn familie 200 missen gelezen worden in de metropolitaanse kerk van Keulen, 400 bij de Miniemen van Leuven en 400 bij de Jezuieten van Siegen. Zijn broer Emmanuel laat hij een kruis na, dat hij kreeg van de aartsbisschop van Keulen, zijn zuster Jeanne Baptiste twee in goud ingezette diamanten. Hij verklaart dat hij dezelfde dag aan zijn broer Frans Hugo een gouden kruis met negen diamanten (dat hij van zijn vader ontving) heeft gegeven voor diens echtgenote en dat hij hem al zijn goederen nalaat, alsmede de eventuele rechten op de erfenis van zijn vader en op die van het Huis van Orange. Zijn halfbroer Willem Hyacinth vermaakt hij niets, ondanks zijn plechtige verzekering aan het begin van het testament dat hij de hem aangedane beledigingen heeft gegeven. Hij stierf op 23 maart.

Op 2 maart 1734 was Frederik Willem II, sedert 1722 vorst der protestantse gebieden van het prinsdom Siegen, gestorven zonder mannelijke kinderen achter te laten. Willem Hyacinth was zijn erfgenaam, niet alleen voor deze gebieden, maar ook voor een zesde deel van het prinsdom Hadamar. De keizer erkende de rechten van Willem Hyacinth, op voorwaarde dat deze van zijn kant de erfrechten van zijn halfbroers zou aanvaarden. Maar op het ogenblik dat alles in orde leek te komen, stierven Frans Hugo en Emmanuel Ignatius, respectievelijk te Siegen op 4 maart 1735 en te Brussel op 11 augustus van hetzelfde jaar. Frans Hugo werd begraven te Hadamar¹²⁴). Emmanuel Ignatius werd bijgezet in het familiegraf bij de Miniemen te Leuven. Als jong officier was hij te Mons gelegerd geweest en

daar had hij zich toen laten inschrijven in de Broederschap van de Barmhartigheid, die gevangenen en ter dood veroordeelden bijstond en hun families ondersteunde. Hij had stichtende voorbeelden van naastenliefde gegeven. Op 3 december lieten zijn medebroeders dan ook in hun kapel een rouwdienst vieren tot zijn nagedachtenis door de Benedictijner abt van Saint-Ghislain, in tegenwoordigheid van Jeanne Baptiste van Nassau en van andere stiftdames van Sainte-Waudru. De vaste predikant van deze „zeer illustere dames“, de Capucijn Antoine de Charleroi¹²⁵), hield de **Oraison funèbre de Monseigneur Le très-haut, très-puissant, très-pieux Prince Son Altesse Emmanuel de Nassau Conseiller actuel des Etats de Sa Majesté Imperiale & Catholique, Lieutenant Général de ses armées, Capitaine des Gardes Nobles de Marie Elisabeth d'Autriche l'Auguste Gouvernante des Pays-Bas.** Zij werd uitgegeven te Mons, bij Michel Varret, in een bescheiden brochure van 24 pagina's in-4°. In een eerste deel roemt de redenaar de overledene als dienaar Gods en in het bijzonder als lid van de Broederschap¹²⁶), in een tweede deel benadrukt hij zijn verdienste als dienaar van het Oostenrijkse Huis. De redenaar zinspeelt in het voorbijgaan op de hoop van de weduwe van Frans Hugo om moeder te worden. Deze hoop bleef onvervuld, en daarmee was heel het probleem van de opvolging van Willem Hyacinth opnieuw gesteld.

Er kwam een ander twistpunt bij: de erfenis van de baronie Ronse. Om zich te verdedigen tegen de aanspraken van Jeanne Baptiste, sloot de weduwe van Frans Hugo¹²⁷) een akkoord met Willem Hyacinth¹²⁸). Deze laatste kreeg, door vonnis van de Hoge Raad van Mechelen op 12 oktober 1740, een derde van de baronie toegewezen, en Jeanne Baptiste de twee andere derden.

Op 28 augustus 1739 stierf, zonder nakomelingschap, Christiaan van Nassau, vorst van het prinsdom Dillenburg en van een derde van het prinsdom Hadamar. Willem Hyacinth deed hierop zijn rechten gelden, evenals de protestantse prins Willem Karel van Nassau, vorst van het prinsdom Dietz en van een ander derde deel van het prinsdom Hadamar. De tweede vrouw van Willem Hyacinth stierf te Wiesbaden op 30 september 1739. Willem Hyacinth verliet Spanje en kwam op 9 november te Brussel aan. Ofschoon 74 jaar oud, wilde hij hertrouwen met de 18-jarige Marie Sophie van Starhemberg, in de hoop een zoon te krijgen. Van de keizer ontving hij op 26

juli 1740 het bestuur over zijn Duitse gebieden terug, en twee dagen later trad hij te Ronse, voor de bisschop van Doornik, in het huwelijk ¹²⁹). Hij liet in zijn Duitse prinsdommen alles in orde brengen, verkocht op 25 september 1741 zijn derde deel van de baronie Ronse aan Jeanne Baptiste van Nassau voor 20.000 gulden ¹³⁰) en vestigde zich op 28 november te Hadamar. Maar zijn jonge vrouw liet hem weldra in de steek. Willem Karel van Nassau zag nu het gunstige ogenblik gekomen om met Willem Hyacinth te onderhandelen. Deze stak diep in de schulden, en Willem Karel vond een bondgenoot in de rentmeester van Willem Hyacinth, Antoine de Surmont. Beide prinsen kwamen op 10 februari 1742 te Frankfurt bijeen: Willem Hyacinth stond tegen een jaarlijkse rente van 40.000 gulden aan Willem Karel van Nassau het prinsdom Siegen af en zijn rechten op het prinsdom Dillenburg, alsmede, maar eerst na zijn dood, zijn aandeel in het prinsdom Hadamar. Naast dit officieel wederzijds akkoord tekende Willem Karel nog zeven supplementaire concessies ¹³¹), door bijzondere akte, en bovendien werd een geheime overeenkomst aangegaan krachtens welke voor Willem Hyacinth de titel van Prins van Oranje voor de duur van zijn leven werd erkend ¹³²). Dit alles was echter toch maar een schrale troost. Willem Hyacinth tekende op 15 januari 1743 te Hadamar zijn testament: zoals overeengekomen benoemde hij Willem Karel tot zijn algemeen erfgenaam, mits bijzondere legaten aan zijn medewerkers en dienaren zouden worden vermaakt, 1000 missen zouden worden gelezen en gedurende

honderd jaar door de Franciscanen van Hadamar een jaargetijde zou worden gehouden. Willem Hyacinth stierf te Hadamar op 18 februari 1743 ¹³³). Zijn lijkrede werd door de concionator der Franciscanen van Wetzlar uitgesproken. Willem Karel moest feitelijk alle schulden van Willem Hyacinth betalen, maar hij schrok hevig toen van alle kanten schuldeisers opdaagden. Deze kwestie werd toen aan een bijzondere commissie toevertrouwd, welke gedurende veertig jaar werkzaam was! ¹³⁴). De halfzuster van Willem Hyacinth, de stift dame Jeanne Baptiste, verkocht op haar beurt, op 21 maart 1745 ¹³⁵), kort voor haar dood, de baronie Ronse aan Jan Willem de Merode, markies van Westerloo, zoon van Charlotte Elonore van Nassau-Hadamar, die de jongste dochter was van de in 1711 overleden Frans Alexander. Jeanne Baptiste stierf op 19 april en werd naast haar zuster Claire Gilione begraven ¹³⁶).

Toen Willem Karel van Nassau bezit genomen had van het gehele prinsdom Hadamar, had hij alle Duitse gebieden van de verschillende takken der Nassau's in handen. Dit verhoogde aanmerkelijk zijn prestige in de Noordelijke Nederlanden: op 22 november 1748 werd hij tot Stadhouders van alle verenigde provincies benoemd, welke functie als erfelijk werd erkend. Hij droeg de titel van Willem IV, prins van Oranje. Tot zijn macht had echter veel bijgedragen Willem Hyacinth, die zich in 1702 deze zelfde titel had toegekend. VAN WILLEM IV VAN ORANJE STAMT HET TEGENWOORDIG REGERENDE VORSTENHUIS DER NEDERLANDEN.

juli 1740 het bestuur over zijn Duitse gebieden terug, en twee dagen later trad hij te Ronse, voor de bisschop van Doornik, in het huwelijk¹²⁹). Hij liet in zijn Duitse prinsdommen alles in orde brengen, verkocht op 25 september 1741 zijn derde deel van de baronie Ronse aan Jeanne Baptiste van Nassau voor 20.000 gulden¹³⁰) en vestigde zich op 28 november te Hadamar. Maar zijn jonge vrouw liet hem weldra in de steek. Willem Karel van Nassau zag nu het gunstige ogenblik gekomen om met Willem Hyacinth te onderhandelen. Deze stak diep in de schulden, en Willem Karel vond een bondgenoot in de rentmeester van Willem Hyacinth, Antoine de Surmont. Beide prinsen kwamen op 10 februari 1742 te Frankfurt bijeen: Willem Hyacinth stond tegen een jaarlijkse rente van 40.000 gulden aan Willem Karel van Nassau het prinsdom Siegen af en zijn rechten op het prinsdom Dillenburg, alsmede, maar eerst na zijn dood, zijn aandeel in het prinsdom Hadamar. Naast dit officieel wederzijds akkoord tekende Willem Karel nog zeven supplementaire concessies¹³¹), door bijzondere akte, en bovendien werd een geheime overeenkomst aangegaan krachtens welke voor Willem Hyacinth de titel van Prins van Oranje voor de duur van zijn leven werd erkend¹³²). Dit alles was echter toch maar een schrale troost. Willem Hyacinth tekende op 15 januari 1743 te Hadamar zijn testament: zoals overeengekomen benoemde hij Willem Karel tot zijn algemeen erfgenaam, mits bijzondere legaten aan zijn medewerkers en dienaren zouden worden vermaakt, 1000 missen zouden worden gelezen en gedurende

honderd jaar door de Franciscanen van Hadamar een jaargetijde zou worden gehouden. Willem Hyacinth stierf te Hadamar op 18 februari 1743¹³³). Zijn lijkrede werd door de concionator der Franciscanen van Wetzlar uitgesproken. Willem Karel moest feitelijk alle schulden van Willem Hyacinth betalen, maar hij schrok hevig toen van alle kanten schuldeisers opdaagden. Deze kwestie werd toen aan een bijzondere commissie toevertrouwd, welke gedurende veertig jaar werkzaam was!¹³⁴). De halfzuster van Willem Hyacinth, de stiftsdame Jeanne Baptiste, verkocht op haar beurt, op 21 maart 1745¹³⁵), kort voor haar dood, de baronie Ronse aan Jan Willem de Merode, markies van Westerloo, zoon van Charlotte Elonore van Nassau-Hadamar, die de jongste dochter was van de in 1711 overleden Frans Alexander. Jeanne Baptiste stierf op 19 april en werd naast haar zuster Claire Gilione begraven¹³⁶).

Toen Willem Karel van Nassau bezit genomen had van het gehele prinsdom Hadamar, had hij alle Duitse gebieden van de verschillende takken der Nassau's in handen. Dit verhoogde aanmerkelijk zijn prestige in de Noordelijke Nederlanden: op 22 november 1748 werd hij tot Stadhouder van alle verenigde provincies benoemd, welke functie als erfelijk werd erkend. Hij droeg de titel van Willem IV, prins van Oranje. Tot zijn macht had echter veel bijgedragen Willem Hyacinth, die zich in 1702 deze zelfde titel had toegekend. VAN WILLEM IV VAN ORANJE STAMT HET TEGENWOORDIG REGERENDE VORSTENHUIS DER NEDERLANDEN.

¹) Den Haag, Koninklijk Huisarchief (= KH), no. 1356-1438b. Wij zijn Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden innig dankbaar, dat wij dit kostbaar archief hebben mogen raadplegen. Onze dank gaat tevens uit naar de Directeur van het Archief, Jhr. P. Sickinghe en zijn zo behulpzaam personeel. — Een gedeelte van de stukken betreffende de prins van Nassau uit de 17de en 18de eeuw behoorde meer dan honderd jaar geleden tot het Oud-Dillenburgse Archief en werd aan het Koninklijk Huis van Nederland afgestaan. De rest van die stukken berust thans in het Hauptstaatsarchiv te Wiesbaden (= HW), hoofdzakelijk Afdelingen 170, 171 en 172. — De enige werken die over het hier behandelde onderwerp enigszins uitvoerige inlichtingen verschaffen, zijn die van Stromberg, *Denkwürdiger und nützlicher Rheinischer Antiquarius, Mittelrhein*, 2te Afdeling, XIV, Coblenz 1886, 768-790, H. von Achenbach, *Geschichte der Stadt Siegen*, Siegen 1894, en van W. Ochse, *Kirchliche Heimatkunde im Siegerland*, Münster i. W. 1946. De gegevens van J. van de Venne-A. Stols, *Geslachtsregister van het Vorstenhuis Nassau*, Maastricht 1937, 71-74, vullen wij herhaaldelijk aan en verbeteren wij. W. Prinz von Isenburg, *Stammatfeln zur Geschichte der Europaeischen Staaten*, I, herdruk der 2de uitg., Marburg 1960,

tafel 117, is ook soms foutief.

²) K. Wolf, *Johann VII der Mittlere Graf von Nassau-Siegen 1561 bis 1623, in Naussaische Lebensbilder*, II, Wiesbaden 1943, 49-65.

³) Men vindt over hem bijzonderheden in de *Nassausche Chronik* van Johann Textor van Haiger, voor de eerste maal in 1617 verschenen. — Zij werden in moderne spelling overgenomen in *Siegerland*, XXI (1954), 60-62. Vgl. B. Picart, *Mémoires de Frédéric Henri Prince d'Orange*, Amsterdam 1733, 110, 120-121, 127-128; H. Allard, *Johan de Jongere van Nassau-Siegen*, in *Studien op godsdienstig, wetenschappelijk en letterkundig gebied*, IX, 6, 1877; J. van Spielbeeck, *Le comte Jean de Nassau-Siegen, dit le Jeune*, in *Précis historiques*, XXV (1886), 49, 473, 544, 583. — Een door Jan de Jonge uit Genève op 30 november 1600 aan zijn vader gerichte brief is gepubliceerd door G. Groen van Prinsterer, *Archives ou Correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau*, 2e serie, II, Utrecht 1858, 47-52.

⁴) Een anoniem stuk, getiteld *Services rendus à la religion par les Princes de Nassau* en waarschijnlijk daterend van 1692 (zie noot 64), zegt dat dit geschiedde „en présence du Sacré Collège avec tant de ferveur que le Saint-Père lui fist l'honneur de descendre de la chaire pontificale pour le congratuler”. De Paus gaf

hem daarna een stel relieken. Brussel, Algemeen Rijksarchief, fonds de Merode-Westerloo (= MW).

5) Geboren te Leuven 8 februari 1575, hoofd van de Hollandse Missie, overleden te Leuven op 17 mei 1636.

6) G. Groen van Prinsterer, o.c., 409-420.

7) KH 1356 (verschillende stukken), 1357 (huwelijkscontract); Rijssel, Archives départementales du Nord, B 443 (addendum van 1619 aan het contract). — Antoon van Dijk heeft de portretten van elk der echtgenoten geschilderd, dat van Jan III bevindt zich in de kunstverzameling van de prins van Lichtenstein te Vaduz. Voor de gravuren, zie M. Manquoy, *L'Iconographie d'Antoine van Dyck, Catalogue raisonné*, Brussel 1956, 219-220, 305, 325-326, platen 57, III, 144, III en 164, I. Van Dijk schilderde in 1634 ook een groep, bestaande uit beide ouders en hun vier toen levende kinderen, waarvan het origineel zich in Engeland bevindt. Een geschilderd portret van Jan III en een van zijn vrouw, dit laatste door J. A. van Ravesteyn, bevinden zich in het Mauritshuis te 's-Gravenhage: *Musée royal de tableaux Mauritshuis à La Haye. Catalogue raisonné des tableaux et sculptures*, 3de uitg., Den Haag 1935, 265 (met reproductie tussen 264-265), 439. Er bestaat ook een getekend portret van Jan III door Pierre de Iode.

8) Stadsarchief te Brussel, doopregister van Sint Goedele, 1616-1622, fol. 192 r°: „10a Octobris 1621. Clara Maria filia Ill.mi Comitiss Ioannis de Nassau et D.nae Ernestinae de Ligne. Susceperunt D.nus Christophorus Comes de Emde, nomine D.ni Principis de Ligne, et D.na Ludovica de Lotaringia nomine Serenissimae Infantiss Hispanarum D.nae Isabellae Clarae Eugeniae.” Terwijl in de 17de en 18de eeuw de katholieken hun kinderen meestal op de dag zelf van de geboorte lieten dopen, wachtten hoogwaardigheidsbekleders dagen of zelfs maanden met dit te doen, om tijd te hebben de gebeurtenis voor te bereiden. Soms werd eerst een nooddoop toegediend en hadden later de supplementaire plechtigheden plaats; alleen deze laatste werden in het doopregister aangetekend, in verband met de namen van peter en meter. Nooddoop of ook plechtige doop werden soms ten huize of door niet-parochiële geestelijkheid toegediend, wat wel eens tot gevolg heeft dat de parochiële registers in het geheel niets vermelden. — Claire Marie huwde achtereenvolgens twee broers, prinses de Ligne, en stierf te Belœil op 2 september 1695. Vgl. Princesse de Ligne, née Cosse-Brissac, *Claire-Marie de Nassau*, Brussel 1936. Haar portret werd getekend door Pierre de Iode.

9) *De vera fide capessenda ad neoevangelicam synodum Dordracenam Apologetici libri tres*. De opdrachtbrief is gedateerd op 28 oktober 1619. De titel *De vera fide capessenda* bestond reeds voor een werk van de Jezuïet Leonard Lessius, waarvan de Vlaamse vertaling *Beraedt wat gelooft ende religie men behoort 't anveerden*, door de Jezuïet Thomas Saily, te Antwerpen in een eerste uitgave in 1609 en in een tweede in 1611 verscheen. Het werk maakte op Jan de Jonge een diepe indruk.

10) H. Allard, *Johan Lodewijk van Nassau-Hadamar, in Studiën*. . . , VIII, 2, 1875.

11) H. von Achenbach, o.c., fasc. 7: *Geschichte der Stadt Siegen vom Jahre 1623 bis 1652*; fasc. 8: *Die kirchlichen Verhältnisse der Stadt Siegen vom Jahre 1623 bis 1652*.

12) Stadsarchief te Brussel, doopregister van Sint Goedele, 1622-1628, fol. 204 v°: „24a Decembris 1627. Adhibitae sunt coeremoniae Francisco Johanni Desiderio baptisato ante 5 menses in Burgundia, filius Ill.mi Comitiss Joannis de Nassau et D. Ernestinae de Ligne. Susceptores R.P. Claudius Viverius Minimus nomine

totius Minimorum dispensante desuper Sua Sanctitate et D. Anna de Ligne Marchionessa de Guardedesque.” Men ontkomt niet aan de indruk dat de jongen misschien een aangenomen kind uit Bourgondië is.

13) A. Sanderus, *Flandria illustrata*, Keulen 1643, II, 535-536; P. Goetghebeur, *Choix des monuments, édifices et maisons les plus remarquables du royaume des Pays-Bas*, Gent 1827, 23-24; G. Bataille, *Recherches historiques sur la ville de Renaix*, Gent 1856, 13-16, 29-32; O. Delghust, *La seigneurie de Renaix*, Ronse 1896, 94-96, 125-131. Het kasteel met belendende gronden had een oppervlakte van meer dan 18 ha. In 1684 bezat Jan III persoonlijk te Ronse in het geheel circa 225 ha, waarvan 65% bos. Het kasteel werd in 1823 afgebroken.

14) F. Muller, *De Nederlandsche Geschiedenis in Platen*, I, Amsterdam 1863-1870, 225, nrs 1661-1662.

15) Algemeen Rijksarchief te Brussel, MW, CA 3069. De brief aan het stadsbestuur dagtekent van 11 november 1630.

16) Het oorspronkelijke stuk bevindt zich in het archief van het aartsbisdom te Mechelen, dossier Minie-men; de tekst is gepubliceerd in F. Lanovius (de la Noue), *Chronicon generale Ordinis Minimorum*, Parijs 1635, 555.

17) Vgl. een oorspronkelijke brief van Ernestine Yolande de Ligne, van 27 juni (1632), in het archief van het aartsbisdom Mechelen.

18) De Sint-Hermeskerk is nog in gebruik, de Sint Maarten wordt gebruikt als garage, de Sint Pieter werd vernield.

19) Algemeen Rijksarchief te Brussel, MW, CA 3052-3053: Afschrift van een besluit van een kapittelvergadering van 20 augustus 1638 en van een rekening van 13 september 1638. Archief van de Sint-Maartenparochie te Ronse, *Documenta et Annotationes Curam S. Martini concernentia*, I, 79-80.

20) Nassau, Katzenelnbogen, Dietz zijn steden die betrekkelijk dicht bij elkaar zijn gelegen tussen Koblenz en Wiesbaden; Siegen ligt iets hoger. Vianden ligt in het groothertogdom Luxemburg; Grimbergen en Diest liggen in de provincie Brabant, Warneton in de provincie West-Vlaanderen van het tegenwoordige België; Arlay, Nozeroy, Lons-le-Saulier, Bletterans in het departement van de Jura van het tegenwoordige Frankrijk. — „Sa Majesté impériale” is de keizer van het Heilige Roomse Rijk, „Sa Majesté Catholique” de koning van Spanje.

21) „O le beau Obélisque! riche en sa matiere, beau en sa forme, prodigieux en sa hauteur, & pretieux en son inscription, qui porte les cinq lettres H.M.H.N.S.”

22) „H.M.H.N.S. qui nous representent les souhaits que nous devons faire & pour Madame & pour Monsieur son fils. Hoc Monumentum Hernestina Non Sequatur. Qu'Hernestine de Ligne ne suyve son Espoux au tombeau, mais que ceste très-digne & très pieuse Mere, esleve Monsieur son fils aux vertus de son Pere. . . . Hoc Monumentum Haeres Non Sequatur. Qu'il plaise à la divine bonté, que l'Heretier n'entre si promptement dans le Sepulchre de son Pere, mais qu'il vive des années des anciens Comtes de Nassau, desquels treize ont vescu soixante & dix ans. . . . Hoc Monumentum Haeres Non Spernat. Que l'Heretier ne mesprise ce tombeau, ains envisage tousiours ce monument, pour imiter les vertus de son Pere, & pour relever le nom, la gloire & les actions heroiques du defunct. Hoc Monumentum Haeresim Non Sustineat. Que jamais l'heresie ne s'approche de ce tombeau. . . .”

23) Een oorkonde, waarin de stadsprivileges van Siegen bevestigd worden, uitgevaardigd op 13 oktober 1638 door Ernestine de Ligne van katholieke kant

en door Jan Maurits van Nassau van protestantse kant, bevindt zich in het stadsarchief te Siegen. Zie ook HW, 171, L 686, met onder meer een Latijns brief, getekend door Ernestine de Ligne te Brussel op 24 december 1639.

²⁴⁾ Rijksarchief te Gent, M 232.

²⁵⁾ Hij hield met haar zijn plechtige intocht in Siegen in 1652; de Jezuïeten van het college lieten toen een gelegenheidsgedicht drukken: **Leo Sigeno-Nassovicus nuptialis, duplici stemmatum Nassaw et Konigseck diademate** . . . , Keulen, 20 fol. in -4°. Vgl. De Backer-Sommervogel, **Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Bibliographie**. VII, Brüstsel 1896, kol. 1191.

²⁶⁾ Stadsarchief te Ronse, doopregister van Sint Maarten, 1618-1654, fol. 248 v° (ingeschreven in 1654): „5a Martii 1653 Bruxellis in Capella Aulae regiae per Rev.mum D.mum Franciscum Joannem De Robles eiusque assistentem suppletæ sunt ceremoniæ baptismi hic dudum antea in necessitate collati et datum nomen Mariæ Leopoldine Eleonoræ Gabrielæ de Nassau etc., filia Ill.mi atque Exc.mi D.ni Francisci Joannis Desiderati Principis de Nassau in Siegen Caesareæ Majestatis a cubiculis etc. et Ill.mæ atque Exc.mæ D.næ (open plaats) Claudiæ Comitissæ de Kinnichsech etc. coniugum. Quam susceperunt Ser.mus Princeps Leopoldus Guillelmus Archidux Austriae atque Burgundiae etc. et Exc.ma D.na Maria Clara de Nassau Principissa de Ligne etc. nomine sacrae Caesareæ Majestatis regnantis Mariæ Eleonoræ de Mantua etc. præsentē tota nobilitate Aulae regiae.” Keizerin Marie Eleonore van Mantua was de tweede vrouw van Ferdinand III van Habsburg. J. F. de Robles was reeds tot bisschop van leperen benoemd, doch werd pas gewijd in 1654, hij stierf in 1659. — Te Ronse zijn de folio's van de parochieregisters niet per deel, maar doorlopend genummerd. — Marie Léopoldine werd op 4 augustus 1665 kanunnikes van het adellijk stift te Nijvel, doch nam ontslag op 14 april 1687. Zie over haar en haar halfzusters te Nijvel: Brussel, Algemeen Rijksarchief, Archives ecclésiastiques du Brabant, 1700/89.

²⁷⁾ *Ibid.*, fol. 248 r°: „1a Februari 1654 baptisata est D.na Ernestina Claudiæ Margaritæ Felicitas de Nassau filia Ill.mi Francisci Joannis Desiderati et Exc.mæ D.næ Mariæ Claudiæ Comitissæ de Konicsegh coniugum. Susceperunt Ill.mus Princeps Claudijs Lamoral de Ligne et Ill.ma D.na de Ligne Comitissa de Nassau.” Het sterfregister van Sint Maarten, 1618-1679, vermeldt dat het meisje op 22 november 1654 stierf, de lijkdienst plaats had op 23 november in Sint Maarten en de overbrenging naar Brussel op 29 november.

²⁸⁾ Stadsarchief te Ronse, doopregister van Sint Maarten, 1654-1679, fol. 369 r°: „XV° octobris anni 1657 suppletæ sunt solemnitates baptismi circa proles suæ Exc.tiæ Principis Francisci Joannis Desiderati de Nassau etc. et suæ Exc.tiæ Joannæ Claudiæ dictæ Comitissæ de Conincksegghe etc. coniugum. Prima vocata est Ernestina Eleonora Anthonia, eamque susceperunt Henricus Ernestus de Ligne Marchio de Roubaix etc. et domicella Maria Monica Conincksegghe nomine matris suæ Eleonoræ Comitissæ; secundam susceperunt Exc.tia sua Gillius Ottho Marchio de Trazegnies etc. et sua Exc.tia Clara Maria de Nassau etc. Principissa de Ligne, et vocata est Clara Gillionna Margarita Felicitas.”

²⁹⁾ *Ibid.*, fol. 384 v°: „VIII^a Augusti 1660 baptisata est domicella Donata Maria Gabriel de Nassau filia Ill.mi D.ni Joannis Francisci Desiderati et D.næ Claudiæ (open plaats) de Coninck-sege Principum, susceperunt R.dus D.nus Cornelius De Somer Decanus Collegiatae S. Hermetis et D.na Maria Leopoldina de

Nassau etc. per manus nutricis.” — Cfr. O. Delghust, **Renaix à travers les âges**, 2de uitg., Ronse, z.d., I, 154.

³⁰⁾ HW 171, P 154. In het **Oberes Schloss** te Siegen bevindt zich een ovaal portret van Frans van Nassau, geschilderd naar de Franse school. Er bestaan van hem twee gegraveerde portretten, een op dertigjarige leeftijd, getekend door Cornelis van Caukercken, gegraveerd door Jan Meysens; een ander van iets latere datum, getekend door Pierre du Chastel, gegraveerd door Richard Collin, met als onderschrift de titels van de prins en daarna de volgende verzen: Quam bene fronte refers quae gessit Caesar Adolphus In te Bellantum gloria, et arma patent.

Adolphus van Nassau leefde in de 13de eeuw.

³¹⁾ E. van Even, **Louvain dans le passé et dans le présent**, Leuven 1895, 654. Tegenwoordig bestaat het klooster nog, Diestsestraat 163, Leuven, en behoort aan de Dochters van Maria.

³²⁾ Stadsarchief te Ronse, sterfregister van Sint Maarten, 1618-1679, fol. 3821 r°: „III^a Januarii 1663 obiit Bruxellis D.na Princeps Nassoviae”; fol. 3822 r°: „XXVIII^a Novembris 1663 obiit Ill.ma D.na Joanna Claudiæ de Kinings-segh etc. uxor Ill.mi Principis de Nassau et 29^a eiusdem ceremoniis sepulturae in castro peractis vectum corpus Bruxellas ut apud Patres Iesuitas sepeliretur”. Stadsarchief te Brussel, sterfregister van Sint Goedele, 1663-1683, fol. 1 v°: „Den 5 Januare gesoncken met de Coll. in de Jesuiten Kercke Mevrouw die Gravinne van Nassau comende van beneden het hoff”; fol. 37 r°: „Den 30 Novembris een sinckinghe met 10 priesters in de Jesuiten Kercke de prinsesse van Nassauw gebracht van Ronse”.

³³⁾ KH 1375 (huwelijkscontract).

³⁴⁾ **Paradisus Devotionis S. Francisco Paulano S.ri Ordinis Minimorum Institutori per Tredecim dies Veneris exhiberi solitæ seu Praxis illum tunc pie colendi. Accessit Cherubim Versatili Rationum gladio, illum custodiens, ac defendens: sive Adversus hujus Tredecimialis Devotionis oblocutores Apologetica Dissertatio.** In -8°, XVI 160-100-4 pagina's.

³⁵⁾ Wij publiceren deze als Bijlage I.

³⁶⁾ Stadsarchief te Brussel, doopregister van Sint Goedele, 1663-1667, fol. 238 v°: „Anno 1667 4^a aprilis. Guillelmus Hiacinthus filius legitimus Ex.mi D.ni Francisci Joannis Désiré Principis Nassoviae et D.næ Mariæ Eleonoræ Sophiæ de Baden coniugum. Susceptores Ill.mus D.nus Guillelmus Marchio de Baden et D.na Maria Eleonora Princeps de Hesse. In privatis aedibus id factum est, tum quia principis filius erat, atque hoc titulo gaudent privilegio, quod lure concedunt; tum quia dispensabat Ampl.mus D.nus Gottignies exercitus suæ maiestatis vicarius generalis qui prolem nomine plebani baptisavit.” Het feit dat een tweede zoon uit hetzelfde huwelijk geboren is schijnt buiten twijfel, maar tot nu toe vonden wij niets over zijn doopsel; misschien ontving hij de nooddoop op dezelfde tijd dat zijn broer plechtig gedoopt werd.

³⁷⁾ KH 1376 (huwelijkscontract).

³⁸⁾ Hij werd begraven in de kerk van Limburg. Vgl. J. Thisquen, **Histoire de la ville de Limbourg**, I, Verviers 1907, 237.

³⁹⁾ Hij werd begraven in de kerk van Limburg, *ibid.*, noot 2.

⁴⁰⁾ Te Brussel, Koninklijke Bibliotheek, handschrift 13777-82: afschriften van drie brieven over de rechtspleging van Frans van Nassau, geschreven vanuit Baden op 25 augustus 1668 en 20 juli 1669, en vanuit Limburg op 20 augustus 1671. — KH 1378: bundel interessante brieven, door de gouverneur-generaal de Villa Hermosa in 1675 aan Frans van Nassau gericht,

nu eens in het Frans, dan weer in het Spaans, soms in een van beide talen in code.

⁴¹⁾ De tekst ervan is gepubliceerd door J. Thisquen, o.c., II, Verviers 1908, 210-213.

⁴²⁾ Voor de eerste maal huwde hij in 1650 met Ernestina Charlotte van Nassau, zuster van Frans, en toen zij op 15 augustus 1668 te Mengerskirchen stierf, sloot hij op 12 augustus 1670 een tweede huwelijk met de nicht van zijn eerste vrouw, die op haar beurt te Hadamar overleed op 27 juni 1675. Op 24 december van hetzelfde jaar huwde hij voor de derde keer, nu met Anne Louise, gravin van Manderscheid, sedert 1660 kanunnikes van het adellijk stift van Thorn.

⁴³⁾ Verschillende brieven, lopende van februari 1677 tot juni 1678, vanuit België aan Frans geschreven (HW 171, III), schijnen erop te wijzen, dat deze toen meestal te Siegen resideerde. Een brief, op 18 augustus 1677 door de bisschop van Gent geschreven, laat aan Frans weten dat overeenkomstig zijn verzoek de Capucinessen van Mons zich te Gent mogen vestigen. Een paar brieven van april 1678 zijn gericht aan „abbé Bazelaire, aumônier du prince de Nassau à Siegen”.

⁴⁴⁾ Er bestaan twee originele brieven, waarin Frans vanuit Keulen op 21 oktober 1678 aan familieleden laat weten, dat de geboorte de 18de heeft plaats gehad (HW 171, III). — Schloss Brühl, Personenstandsarchiv, Keulen, Apostelkirche, dopen 1670-1692, fol. 192 v°: „1678. 21a octobris. Parentes: Franciscus Johannes Nassovia Princeps, Isabella Clara Eugenia de la Serre. Patrini: Amplissimi Domini Consules N. Wolfskehl et Gisbertus van der Hovelen totusque Magistratus Civitatis Coloniensis. Baptizatus: Franciscus Hugo Ferdinandus Gereon”.

⁴⁵⁾ MW, VM 4187: „Extractum ex Registro baptismali Sacellani Majoris Collegii Societatis Iesu Ruramundae. 1680. Baptizavi 17 Januarii Joannam Baptistam Josephinam filiam legitimam Ser.morum Principum D.ni Joannis Francisci de Nassau, et D.nae Isabellae Clarae Eugeniae Comitissae de la Serre. Patrini fuere Simon de Roest et Catharina Groülar, ambo pauperes, sed in his Christum Dominum intuentes in paternos filiae suae pii parentes elegere. Ruramundae 17 Januarii 1690. Nata est 16, renata 17.”

⁴⁶⁾ Wij publiceren de benoemingsakte als Bijlage II. Die 9000 pond Artois, een munteenheid, beantwoordde aan 9000 gulden of 4,9 kilogram goud. Een gulden bedroeg 40 groten of 20 stuivers vlaams. De prijs van een viertel of 77 liter tarwe was toen 100 stuivers, van een pond osseveles ongeveer 3 stuivers; het dagloon van een ongeschoold arbeider bedroeg ongeveer 12 stuivers, van een geschoold arbeider (timmerman, metselaar) het dubbele. De jaarwedde, die Frans als gouverneur genoot, beantwoordde dus aan 15000 daglonen van een ongeschoold arbeider. Men vergete echter niet dat de gouverneur daarmee zijn hele hofhouding moest betalen.

⁴⁷⁾ Rijksarchief te Maastricht, Oud archief van Roermond, Verdrachsboek, fol. 302 v°.

⁴⁸⁾ J. Habets, **Les gouverneurs des duchés de Limbourg et de Gueldre**, in **Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg**, XIV (1877), 207.

⁴⁹⁾ Rijksarchief te Maastricht, kerkelijke registers, nr 693, Doopregister Roermond: „Aprilis 1681, 1. Ab illustrissimo ac rev.mo d.no Reginaldo Episcopo Ruraemundensi in oratorio suo privato baptisata fuit Anna Ludovica Francisca filia excellentissimi principis Joannis Francisci de Nassau et excellentissimae d.nae Isabellae Clarae Eugeniae de la Serre, conjugum, susceptores eiusdem fuerunt excellentissimus princeps Franciscus Bernardus de Nassau, canonicus ecclesiae metro-

politanae Coloniensis, per procuratorem D. Nicolaum de Hartman, equitum Regiae suae maj.tis colonellum, et excellentissima principissa Anna Ludovica a Manderscheid, abbatissa in Thoor, procurante D. Barbara van Assaliërs, conjuge D.ni Zoedtlant Gubernatoris in Erckelens.”

⁵⁰⁾ Sinds 8 maart 1647; als proost van het kapittel op 15 september 1695 overleden. H. Roth, **Das Kölnische Domkapitel von 1501 zu seinem Erlöschen 1803**, in het collectieve werk **Der Dom zu Köln**, Keulen 1930, 260, 263, 264, 268, 278.

⁵¹⁾ P. Rieffer, **Historisch Overzicht van het R.K. Godshuis**, Roermond 1939.

⁵²⁾ J. Habets en A. Flament, **De archieven van het kapittel der vorstelijke abdij Thorn**, II, z.pl. 1899, XXXVI, LXX, 175, 36-367, 722 bis, plaat 13 bis (wapen).

⁵³⁾ Archief Rolduc, archief der abdij Kloosterrade, port. 19, waar men tevens een afschrift vindt van de Franse brief, op 24 april 1681 door de prins van Nassau geschreven; **Annales Rodesens**, uitg. E. Lavalleye, Luik 1852, 167-168; **Historia Reformationis** (hs 9 te Rolduc), 14-15. Het proces-verbaal van 8 mei 1681 publiceren wij als Bijlage III.

⁵⁴⁾ Tegenwoordig bewaard in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, ms. 4846.

⁵⁵⁾ KH 1386 II (onder verschillende andere documenten over deze kwestie): **Tableau généalogique de la maison des seigneurs de S. Alban, & du Puget de Theoniers, dite des Balbo, Branche des anciens Comtes de Provence**. — Saint-Auban en Puget-Théniers zijn twee plaatsen in het tegenwoordige departement Alpes-Maritimes in Frankrijk.

⁵⁶⁾ Hij werd cantor op 4 oktober 1697. A. Hellin, **Histoire chronologique des évêques et du chapitre exempt de l'église cathédrale S. Bavon à Gand**, Gent 1772, 151-152, 263, 633.

⁵⁷⁾ Een oorkonde, waarin de stadsprivileges van Siegen bevestigd worden, uitgevaardigd op 3 juli 1686 door Frans en zijn zoon Willem Hyacinth, bevindt zich in het Stadsarchief te Siegen. — Namens Willem Hyacinth werden „gülden Ehrenbücher” uitgedeeld bij de prijsuitdeling in het Jezuïetengymnasium te Siegen op 29 september 1690. Bij die gelegenheid werd een tooneelstuk opgevoerd: **Tragoedia in welcher Balthasar König der Babylonier** . . . , Keulen, Willem Friessen, 22 fol. in -4°. Vgl. De Backer-Sommervogel, l.c.

⁵⁸⁾ KH 1392.

⁵⁹⁾ MW, VM 4187: „Ego infrascriptus Societatis Iesu Sacerdos et Praesidii Ruraemundensis Capellanus Tenore praesentium lubens attestor filiolum Principem Emmanuelem Ignatium filium legitimum. Ser.morum Principum D.ni Francisci de Nassau et D.nae Clarae Eugeniae Comitissae de la Serre sexto januarii anni 1688 natum, paucis deinde post horis per me Sacro Baptismatis fonte renatum fuisse, ac Ill.morum Patrimorum D.ni Emanuelis Comititis de Furstenberg et D.nae Comitissae Principissae de la Tour et de Tassis vices supplivisse Ser.mum Principem Guilelmum Hyacinthum et Ser.mam D.num Claram Principissam de Nassau. In quorum fidem hasce manu propria subscriptas Societatis nostrae sigillo munivi. Datum Ruraemundae 20 octobris 1688. Ita per me extractum ex libro baptismali Sacellaniae nostrae Ruraemundensis Collegii Societatis Iesu die 13 mensis Maii 1699. Quod attestor Adrianus De Wolf Soc.tis Iesu Sacellanus Maior”.

⁶⁰⁾ Beide teksten uitgegeven door O. Delghust, **La seigneurie de Renaix**, 142-146.

⁶¹⁾ „Ick worde genaemt Jan François Désiré, mynen peter is hoog-mogenden en wel geboren prince Jan François Désiré prince van Nassau ende des H. Ryckx, ridder vant gulden Vlies, gouverneur van de provincie

van Gueldre, heere van Quaremont etc., aen welke kercke toebehoore, hergoten desen 1688. — Ick worde genaemt Guiliame de Nassau ende des H. Ryckx, heere van Sieghen etc. successeur in dese heerlyckhydt van Quaremont: en gen gegoten ten coste en behoore toe aende kercke van aldaer desen 1688. — Ick worde genaemt Ernestine Claire, myne meter Mevre. Ernestine Claire de la Serre princesse van Nassau etc., ende behoore toe en worde gegoten ten coste vande kercke van Quaremont desen 1688." — De opschriften vindt men in **Visitatio Districtus Rothnacensis instituta ab Exc.mo et Rev.mo D.no D. Thomas Philippo de Bousso mense Julio 1717**; dit register bevindt zich in het Rijksarchief te Gent. De drie klokken bestaan thans niet meer.

⁶²⁾ In het **Oberes Schloss** te Siegen bevindt zich een portret, geschilderd door een onbekende meester, van Willem Hyacinth, zijn eerste vrouw en hun twee kinderen, gereproduceerd in **Museum des Siegerlandes. Abbildungen. 5 Folge. 1957**. De identificatie van een portret in het Mauritshuis te 's-Gravenhage (**Catalogue raisonné** . . . , 288-289) als zijnde eerder dat van Willem Hyacinth dan dat van Emmanuel Ignatius van Nassau, schijnt ons niet bewezen, want de kleur van het ordelint is paars en niet oranje.

⁶³⁾ Zij werd begraven in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Roermond. Vgl. C. Creemers, **Het praalgraf van Gerardus III . . . alsmede andere grafsteden in O. L. Vrouw-Munsterkerk te Roermond**, in **Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg**, XIV (1877), 443-445.

⁶⁴⁾ Hier volgt een afschrift van het pauselijk antwoord (HW 171, P 154): Innocentius PP XII. Dilecte fili Nobilis Vir Salutem et Apostolicam Benedictionem. Tantis quibus par est benevolentis animi significationibus excepimus dilectum filium nobilem virum Guilielmu Hyacinthum principem de Nassau nobilitatis tuae primogenitum, praestantes enim dotes quae in Ipso refulgent quaeque generis claritudinem aequent, prorsus id a nobis reposcebant. Quod ad litteras affinet ab eodem redditas, adeo praeclaris explicant nobis incommensam in Catholica religione profitenda constantiam tuam, ut ingenti plane nos superfuderint gaudio nostramque tibi voluntatem peculiarem in modum conciliaverint. Quamobrem pro explorato habere poteris, nullam nos, quae se offerat occasionem dimissuros eadem voluntatem lubentissimis testimoniis declarandi. Accuratas interim ad Caesarem Majestatem dedimus litteras pro favorabili expeditione Causae de qua nos rogas. Nostroque apud Ipsam Majestatem Nuncio injunximus, ut omni cura ac studio praesto sit rationibus Nobilitatis tuae. Cui Apostolicam Benedictionem peramentur impertimur. Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die duodecima aprilis MDCXCII pontificatus nostri anno primo. Marius Spinola.

⁶⁵⁾ Afschriften van acht brieven vanuit Roermond door Frans aan zijn zoon Willem Hyacinth geschreven en lopende van 28 november 1692 tot 13 oktober 1694, alsmede een brief van 2 juli 1698 — Willem Hyacinth noemt deze brieven zijn „lettres de disgrâce" — worden bewaard in HW 171, S 2848 en W 1440. Deze laatste bundel bevat ook vier originele brieven, die in de jaren 1693-1696 door Frans aan zijn zoon werden gericht, verder een brief zonder aanduiding van plaats en datum en een zeer strenge brief van 2 december 1699; bovendien de minuut van een antwoord van de zoon aan de vader, opgesteld te Frankfurt op 8 november 1697, en een origineel antwoord, geheel eigenhandig geschreven en gedagtekend te Hadamar op 30

november 1699, waarop de strenge brief van Frans volgde.

⁶⁶⁾ P. Polman, **Romeinse bronnen voor de kerkelijke toestanden der Nederlanden onder de apostolische vicarissen**, III, Den Haag 1952, 298-299: brief van de internuntius aan de kardinaal-staatssecretaris, d.d. 26 september 1692. — **Diarium** van de abdijs Rolduc, op 30 september 1692: „Filia Principis Nassovii, quae a Rdm ante 4 dies Aquisgrani quaesita hucusque apud nos fuerit, discessit." — Op 27 april 1696 staat: „Rdmus Aquisgrano rediit una cum centurione et duobus Canonicis, qui Ruremunda venerunt et salutarunt Rdmum ex parte Principis de Nassaw, cujus desiderium etiam indicarunt videndi Rdmum, quos altera die comitatus Ruremundam et a Principe cum maximo honore exceptus."

⁶⁷⁾ Tegenwoordig bewaard in de bibliotheek van de stad Antwerpen, ms. B 11489.

⁶⁸⁾ Archief van de stad Keulen, Geistliche Abteilung, deel 87, bij het jaar 1690, en deel 95, 202 r°, 207 v°, 221 v°, 237 r°. — In 1724 ontmoeten wij Alexis Antoine in de kapittelwaardigheid van **diaconus junior**, in juli 1731 in die van **diaconus senior**, hetzelfde jaar nog wordt hij **capellarius**, een waardigheid die hij tot aan zijn dood bekleedde. H. Roth, o.c., 267, 282.

⁶⁹⁾ E. Reusens, **Documents relatifs à l'histoire de l'Université de Louvain, in Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique**, XXVII (1898), 444-445.

⁷⁰⁾ MW, CA 919: „Innocentius Pp. XII. Dilecte fili Nobilis Vir Salutem et Apostolicam Beenedictionem. Iucundae atque omni ex parte gratiae acciderunt nobis litterae nobilitatis tuae quibus duos a te progenitos filios Romam venientes, ut canonicis, philosophicis, theologicis studiis incumbant, prosecutus ad nos fuisti. Quemadmodum autem eos peculiaribus benevolentis animi significationibus excepimus, ita persuasum tibi esse cupimus, alacriter etiam occasiones, quae se offerent, amplexuros declarandi illis, quo in pretio habeamus praestantes istorum dotes, ac praerogativas. Nobilitati vero interim tuae Apostolicam Benedictionem peramanter impertimus. Actum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die septima novembris MDCXCIII Pontificatus nostri Anno tertio. — Marius Spinola."

⁷¹⁾ Ibid., VM 4187: „Fr. Reginaldus Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Ruraemundensis . . . Notum facimus quod die datae hura dilectum nobis in Christo Celsimum D.num Principem Emanuelem Ignatium Gasparum Melchiorum Balthasarum Carolum filium Ser.morum et Cels.morum Principum D.ni Francisci Ioannis de Nassau et D.nae Isabellae Clarae Eugeniae de la Serre, vigore dispensationis pontificiae in aetate, litteratura et alias repertum idoneum et de legitimo thoro procreatum, caractere insignavimus clericali. Actum Ruraemundae die 4^a mensis novembris anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo quarto." De toen vereiste leeftijd was voor de kruisnearing 7 jaar, voor het subdiaconaat 21, voor het diaconaat 22, voor het priesterschap 24.

⁷²⁾ Vgl. J. de Theux de Montjardin, **Le chapitre de Saint-Lambert à Liège**, III, Brussel 1871, 368, IV, Brussel 1872, plaat 37 (wapen). — Emmanuel studeerde bij de Jezuïeten te Roermond, maar had ook een particulier repetitor, Plumling, kanunnik van Leuze (Henegouwen, België), die op 5 augustus 1699 vanuit Roermond aan prins Frans, welke dan te Siegen vertoeft, over Emmanuel schrijft: „Il montera dans la grammaire à Saint-Remy (het nieuwe schooljaar begon op 1 oktober), quoiqu'il n'aye été que sept mois dans la figure, et nous sommes présentement dans des exercices continuelles enfin qu'il

puisse satisfaire aux examens (sic) et compositions nécessaires pour remporter quelque prix." Van zijn kant protesteerde Willem Hyacinth in 1700 bij de Jezuïeten tegen het feit dat men aan Emmanuel de titel van prins van Nassau gaf. HW 171, W 1423 en S 2848.

⁷³⁾ Kleinzoon van Hendrik van Nassau, die respectievelijk de halfbroer van Willem en de broer van Jan Maurits was, beiden aangewezen in het testament van 1623 en overleden zonder mannelijke erfgenamen in de rechte lijn.

⁷⁴⁾ Op 9 november schonk Frans hem het vruchtgebruik van dit Schloss en gaf daartoe de nodige bevelen aan zijn keldermeester. HW 171, S 2848 en W 1440.

⁷⁵⁾ H. von Achenbach, o.c., fasc. 9: **Geschichte der Stadt Siegen vom Jahre 1653 bis 1700**; E. Keller, **Fürst Wilhelm Hyacinth von Nassau-Siegen, Prätendent der oranischen Erbschaft**, in *Annalen des Vereins für nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung*, IX (1868), 49-121; W. de Beaufort, **Een pretendent in het Huis van Oranje**, in *Nieuwe Geschiedkundige Opstellen*, I (1911), 61-79.

⁷⁶⁾ KH 1423: „Meuble d'esprit ou Recueil de différentes remarques tiré de plusieurs livres”.

⁷⁷⁾ Exemplaren in het KH. — Pieter Schenk werd geboren te Elberfeld, en overleed te Amsterdam in 1717 of 1719.

⁷⁸⁾ KH 1393; HW 171, W 1440: „Considérations sur mon mariage. C'est la volonté de Dieu que je me marie, ne m'ayant donné qu'un fils unique dont la vie est incertaine... Melle de Hoenloë... Je l'aime plus que toutes autres...”

⁷⁹⁾ De tekst van het testament komt voor, voorzien van een onvriendelijk commentaar, in de in opdracht van Willem Hyacinth van Nassau in 1701 gepubliceerde brochure: **Testament du feu Prince François-Jean-Désiré de Nassau, fait à Siegen dans l'Empire, débattu de nullité à la Chambre impériale de Wetzelaer par voie de prévention depuis le 3 janvier 1700**, 56 pagina's in-folio.

⁸⁰⁾ Op voorwaarde dat de Miniemen dagelijks, in perpetuum, een mis voor zijn zielerust en voor die van de afgestorvenen van zijn familie zouden opdragen en de Jezuïeten een jaardienst voor zijn zielerust zouden vieren.

⁸¹⁾ **Diarium** van de abdij Rolduc, op 13 april 1699: „Venerunt ad nos duo iuniores Principes Nassavienses cum Capitaneo et alio nobili tribusque famulis et fofidem equis permanmansuri nobiscum usque ad fer. 2 Paschatis.” Op 20 april: „Ivi cum his principibus Ruremundam ad ipsorum Parentes, qui instanter me petierant.” Op 25 april: „Reversus sum ad monasterium.”

⁸²⁾ **Ibid.**, op 26 juli 1699: „Pernoctarunt apud nos Decanissa Principessa de Nassau Hadamar, et Comitissa de Salm ex Thoor.”

⁸³⁾ KH 1399, III (kopie).

⁸⁴⁾ **Diarium** van de abdij Rolduc, op 5 september 1699: „Vesperis venit ad nos Princeps Nassovius primarius amicus noster cum uxore, duabus filiabus et juniore filio Emmanuele. Et immediate ante ipsum venerat Illmus. Post meridiem cum Principe Ivi Aquisgr. ubi hospic. habebit in nostro refugio.” Op 23 september: „Aquisgrano redivi ad monasterium post discessum Principis Nassoviae cum suis ex refugio nostro Leodium.”

⁸⁵⁾ **Ibid.** Op 17 december 1699: „Obiit Ruremundae amicissimus Princeps Nassovius Provinciae Geldriae Gubernator”. In het dodenregister van de Belgische provincie der Miniemen, bewaard in het Erasmushuis te Anderlecht, is Frans van Nassau een van de zeldzame leken die op voet van gelijkheid met de Paters en de broeders worden vermeld.

⁸⁶⁾ Archief van de Sint-Maartenparochie te Ronse, geciteerd register, I, 76-79. Onder meer beweerde de pastoor van Sint Maarten: „Les Princes sont les images de Dieu et comme ils sont participants de son Excellence, ils en sont aussi des autres attributs. Entre les attributs de Dieu, il y a son immensité, par laquelle il remplit tout et est présent par tout. Mais quoy qu'il soit présent par tout, il y a pourtant des places où il est censé demeurer singulièrement comme le ciel, les églises etc. Tout de même mais d'une manière grossière les Roys et Princes, qu'ils sont les images de Dieu, sont censé de demeurer actuellement dans tout les places de leur Royaume ou Seigneurie, mais comme leur maiesté éclate singulièrement dans les places principales ou ils résident et montrent leur gloire, comme le Roy de France est censé demeurer à Versailles, Marly, Meudon, St Germain, etc. qu'ils sont ses places de plaisance et où il se tient par tout, de même nostre Prince a bien demeuré sur la paroisse de St Pierre comme par tout ses seigneuries, mais il est censé singulièrement demeurer à son chateau qui est résidence capitale de tous ses seigneuries d'alentour. C'est là où il montre sa magnificence etc., c'est là proprement la maison du Prince, tout y est maiestueux magnifique etc. C'est pour cela que le chateau est baty.”

⁸⁷⁾ Stukken betreffende het geschil rondom dit testament bevinden zich in vele archieven, onder meer KH 1399, I-III; HW 171, A 312, S 2350 (3 delen plus register) en W 1423; Rijksarchief te Maastricht, Hof van Gelder te Roermond, dep. III, nr. 131.

⁸⁸⁾ **Diarium** van de abdij Rolduc, op 24 januari 1700: „Ivi Ruremundam ad instantium Principissae de Nassau viduae, quam inveni multum desolatam.”

⁸⁹⁾ **Ibid.**, op 27 juni 1700: „Fuerunt in prandio Princeps Guillelmus de Nassau cum uxore sua ex comitibus de Hohenloë et egimus de compositione facienda inter ipsum et viduam Principissam de Nassau.”

⁹⁰⁾ Hier volgt de samenvatting, volgens Willem Hyacinth, van de „Discours” die Alexis Antoine zou hebben uitgesproken: „Qu'il veut voir qui luy disputera la qualité de prince. Que cette affaire coutera du sang. Que son parentage ne permettra par cet outrage. Que la maison de Mme sa mère est peut estre meilleure que celle de Nassau. Que je dois à Madame sa mère de n'estre pas deshérité. Qu'elle maudit le moment qu'elle est entrée dans la maison de Nassau. Qu'il se moque des arrests de Wetzlar et ne reconoit que le Roy. Que Madame sa mère ne m'a fait que du bien. Que Renaix sera vendu et qu'on tâchera d'acheter Villers.” Het betreft hier de heerlijkheid Villers-Saint-Nicole.

⁹¹⁾ Het kapittel van Sint Lambertus te Luik was rechtstreeks aan de Heilige Stoel onderworpen. Willem Hyacinth moest zich dus tot de nuntius te Keulen wenden, die de officiaal van Luik, Michel Clerx, als rechter aanwees. Het dossier bevindt zich in het stadsarchief te Keulen, **Akten des Kölner Jesuitenkollegiums**, nr. 553.

⁹²⁾ De markies de Torcy schreef vanuit Versailles op 23 april 1702 aan Willem Hyacinth: „Comme Sa Majesté laisse une liberté entière à tous ceux qui ont de semblables prétentions de faire valoir leurs droits, Elle m'ordonne de vous dire, Monsieur, que vous pouvez prendre les mesures que vous trouverez les plus convenables pour la conservation de vos intérêts.” Originële brief in bundel HW, W 1440.

⁹³⁾ **Ibid.** een originele brief door Willem Hyacinth vanuit Avignon op 23 december 1702 geschreven om geld te lenen.

⁹⁴⁾ **Vera facti species qua ex factis diversis et Fideicommissariis Dispositionibus Illustriss. Comitum Nassoviae, & Baronum Bredae &c. nec non Testamento Sereniss. Principis Auriaci & Comitibus Nassov. Philippis**

Wilhelmi dilucide demonstratur Serenissimo Principi ac Domino Dn. Wilhelmo Hyacintho Supremo Principi Aurasionensi & Nassovico-Sigensi &c. &c. Post mortem Potentiss. Principis ac Domini Dn. Wilhelmi Regis Magnae Britanniae & Principatum supremi Aurasionis &c. &c. glor. memor. Successionem in Principatum Aurasionem atque reliquas a laudato Wilhelmo olim possessas Ditiones indubitanter competere. Anno M.D.CC.II. 24 pagina's in-folio.

95) Waaragtig Verfoog waarin Uit verscheide Verdragen, en Conventien, als mede uit Fideicommissaire Dispositien van de Hoog-Geboorne Graven van Nassau, en Baronnen van Breda, &c. mitsgaders uit het Testament van Philippus Wilhelmus, Prince van Orange, en Grave van Nassau, Klaar gedemonstreert en aange-toont wort, Dat na de dood van den Grootmagtighen Vorst en Heer Willem III, Koning van Groot Brittanje, &c en Prince van Orange &c onsterffelyker Gedagtenisse De Successie in het Souverain Prinsdom van Orange, als mede in de verdere Graafschappen ende Hoge Heerlykheden by den zelven Prince Philippus Wilhelmus eertyts bezeten, Buiten alle twyffel, en incontestabel toekomt aan den Doorlugtighen Vorst en Heere Wilhelmus Hyacinthus, Souverain Prince van Orange, ende Vorst van Nassau-Sigen, &c. &c. &c. 44 pagina's in-8°. — Vgl. ook: Verfoog Dat syn Hoogheyt de Heer Prince Willem Hyacinth, Prince van Orange ende Nassau-Sieghen, buyten twyffel geregtigt is uyt krachte van het graadueel ende perpetueel Fideicommiss geintroduceert by Testamenten van Prins Philips Willem, in syn leven Prins van Orange ende Grave van Nassau, &c, tot het Prinsdom van Orange, Graafschappen, Baronniën, Landen, Heerlykheden ende alle andere Goederen, soo Vaderlycke als Moederlycke Regten, Namen ende Actien, van wat natuyre ende conditie die syn, by den hoogemelten Prins Philips Willem nagelaten. 38 pagina's in-folio.

96) Deduction des Droits incontestables, Par lesquels Son Altesse Serenissime Guillaume IV Prince d'Orange et de Nassau Succède à Sa Majesté Britannique Guillaume III de Glorieuse Memoire, Dans les Biens Fideicommisses, & dans la Principauté d'Orange, dont la Maison de Nassau est en possession depuis 173 ans, tant par le Testament du Prince Philippe-Guillaume, que par les Pactes de Famille solennellement jurez, avec les Mandemens & Edits, que Sadite Altesse fit afficher dans la Principauté d'Orange pour premier acte de Juridiction Souveraine. 1704. 48 pagina's in-°. Hetzelfde jaar verschenen, van de kant van de tegenpartij, bij Pierre Marteau te Keulen: *Advis impartial d'un Advocat de Bruxelles dans l'affaire de la Succession des biens d'Orange, Entre Sa Mté le Roy de Prusse & S.A. le Prince de Nassau-Siegen*. 204 pagina's in-8°.

97) Een andere redactie zegt: van de derde orde van de heilige Dominicus of de heilige Franciscus van Paola. KH 1422.

98) W. Ochse, *Kirchliche Heimatkunde*, 121.

99) KH 1420 (geschreven kopie).

100) *Lettre sur le sujet de la Succession d'Orange*. 28 pagina's klein formaat.

101) Verfoog Dat de Successie in het Souverein Prinsdom van Orange als mede in de verdere Graafschappen ende Hoge Heerlykheden by den Prince Philippus Wilhelmus Eertyts bezeten, buyten twijffel en incontestabel toekomt aan den Doorlugtighen Vorst en Heer Wilhelmus Hyacinthus Souverain Prince van Orange ende Vorst van Nassau-Siegen &c. &c. 20 pagina's in-8°. — Een laatste weerklank omtrent de erfopvolging van Willem III van Engeland, in 1732-1733, vindt men in het Archivo General te Simancos, *Estado, Holanda*, 6224 en 6225.

102) Vgl. P. Egenolf, *Die Erbfolge in Fürstentum Nassau-Hadamar von 1711-1743*, in *Nassauische Annalen*, XLIV (1916-1917), 1-68; H. Böttger, *Friedrich Flen-der von der Hardt. Ein Kämpfer für Recht und Freiheit des Siegerländer Volks*, Siegen 1957.

103) Zij vestigden zich op de rechteroever van de Meulenbeek, niet ver van de Sint-Pieterskerk, op een stuk grond nagelaten door Frans Surmont, kanunnik van Sint Hermes. Zij geraakten weldra in twist met het Jezuïetencollege van Oudenaarde. Vgl. E. van der Straeten, *Recherches sur les communautés et les institutions de bienfaisance à Audenaerde*, I, Oudenaarde 1858, 142.

104) MW, LA 1301 (huwelijkscontract), Stadsarchief te Ronse, huwelijksregister van Sint Maarten, 1677-1734, fol. 3381 r°: „Junii 1713, 20, ex commissione nostra iuncti sunt matrimonio per Serenissimum Dominum Alexium Principem de Nassau Praepositum Lovaniensem Abbatem de Bossonville Capitulum Colloniensem cum dispensatione in Bannorum proclamationibus Nobilissimus ac Illustrissimus Dominus Carolus D'Amant Vicecomes D'Oombergen et Illustrissima Domicella Anna Ludovica Principessa de Nassau, testibus Nobilissimo Domino Barone De Nokere et Nobili Domino De Monseau du Vallois." Deze laatste was de hofmeester van het kasteel te Ronse. Oombergen is gelegen in de huidige provincie Oost-Vlaanderen.

105) Tot deze waardigheid werd hij door paus Clemens XI in 1704 verheven; op 23 augustus ontving hij van Leopold de Vaudémont, graaf van Lorreinen, de investituur; de registratie van de patenten echter geschiedde pas in 1706. Algemeen Rijksarchief te Brussel, MW, CA 603. Alexis Antoine nam te Luik ontslag ten gunste van Frans van Lorreinen, broer van graaf Leopold, die op 4 november 1704 bezit nam van zijn prebende.

106) Vijf brieven van Alexis en de minuut van een antwoord van Quesnel, die bewaard worden in het oud-katholiek seminarie te Amersfoort, zijn uitgegeven door J. Tans, *Pasquier Quesnel et les Pays-Bas. Correspondance*, Groningen 1960, 397-404, 407-408, 421-422, 426-428.

107) Stadsarchief te Ronse, overlijdensregister van Sint Maarten, 1679-1789, fol. 3992 r°; parochiearchief van Sint Maarten te Ronse, geciteerd register, 81-82.

108) Tekst van het opschrift in C. van Gestel, *Historia sacra et profana Archiepiscopatus Mechliniensis*, II, 's-Gravenhage 1725, 235-236. — De ingangsteen van de grafkelder bestaat nog, het monument met de medaillons is verdwenen.

109) Ange d'Ongnies tijdens de vacature van de zetel van Ieperen, Louis-François Sanguessa toen die van Namen vacant was. Vgl. P. Lefèvre, *Le recrutement de l'épiscopat dans les Pays-Bas pendant le régime autrichien*, in *Bulletin de la Commission royale d'Histoire*, CIII (1938), 134, 138.

110) A. von Achenbach, o.c., fasc. 10: *Geschichte der Stadt Siegen vom Jahre 1700 bis 1762*, 115, noot 1.

111) L. Jadin, *Procès d'information pour la nomination des évêques et abbés des Pays-Bas . . .*, in *Bulletin de l'Institut historique belge de Rome*, XI (1931), 65-66. — Op 23 juli 1727 werd aan Alexis Antoine een Latijns werkje opgedragen: *Votum anniversarium Re.mo Ser.mo principi ac domino D. Alexio Antonio Ferdinando S.R.I. Principi Nasso-Sigenensi . . . in octavo S. Alexii patroni homonymi humillime conservatum*, uitgegeven door J. B. Bebbber, *Monumenta litteraria*, 182-184. Een gouache-portret van een Keulse domheer, waarop ook een mijter en een staf voorkomen, stelt waarschijnlijk Alexis Antoine van Nassau voor. *Kurfürst Clemens*

August. Ausstellung in Schloss Augustusberg zu Brühl, Keulen 1961, 169, nr. 171.

¹¹²⁾ Sanguessa plaatste hem boven aan de lijst en Charles d'Epinosa, de nieuwe bisschop van Antwerpen, zette hem op de tweede plaats. P. Lefèvre, o.c., 143.

¹¹³⁾ Stadsarchief te Ronse, B 491.

¹¹⁴⁾ Tekst uitgegeven door O. Delghust, **La seigneurie de Renaix**, 146-148. Het lukte Frans Hugo ook, een jaargeld op de Siegenese goederen van Willem Hyacinth uitbetaald te krijgen na een desbetreffend bevel van de keizer. Willem Hyacinth protesteerde onder meer door een brief, geschreven vanuit Parijs op 25 mei 1716 aan Christiaan van Nassau, vorst van Dillenburg, waarin hij spreekt van een „Abbé qui sous fausses signatures a paru à Siegen”. HW 171, S 2350, III, 500. Op 2 mei 1717 stelde Willem Hyacinth te Parijs een ander protest op, waarvan hij de bekendmaking opdroeg aan bovengenoemde Christiaan. Men leest daarin onder meer: „On ôte depuis dix ans le pain à l'aîné... Il ne faut pas désister de la Chambre Impériale de Wetzlar... Il faut donc avoir servi contre l'Empereur et l'empire pour r'avoir ses biens... La Diète a prononcé: **restituatur ante omnia**, et pour faire triompher mes frères l'on veut: **omnia ante restitutum**”. HW 171, A 312.

¹¹⁵⁾ Hij stierf op 29 december 1717. Later kwam ook deze heerlijkheid in handen van de familie de Merode.

¹¹⁶⁾ Algemeen Rijksarchief te Brussel, MW, LA 1366.

¹¹⁷⁾ **Geestelycke Onderwysingen Om van Godt, alderhande Grafien, en Weldaeden te verkrygen door de voorspraecke van den H. Franciscus de Paula Stichter van het Order der Minimen, met het oeffenen van de Devotie der XIII. Vrydaeghen Door Hem selfs ingestelt.** II-250 p. in-12.

¹¹⁸⁾ M. Wildeman, **Pseudo-Nassau's in Frankrijk in de 18de en 19de eeuw**, in **De Wapenheraut**, X (1906), 337-365. — Vgl. L. Jadin, **Le cardinal Thomas-Philippe d'Alsace, archevêque de Malines, et le Saint-Siège**, Brussel 1953, 533-535.

¹¹⁹⁾ Uit een brief, die Alexis Antoine op 28 juni 1720 vanuit Keulen aan Heyndael, abt van Rolduc, schreef, blijkt dat hij met Emmanuel naar de abdij zal komen om een eventueel rustverblijf aldaar van Frans Hugo te bespreken; een andere brief, vanuit Aken op 5 juli gedateerd, maakt duidelijk dat zij op weg zijn naar Rolduc. Beide brieven bevinden zich in het archief van Rolduc, archief der abdij Kloosterrade, port. 22. Zie Bijlage IV. — Frans Hugo verbleef van 23 september 1721 tot 23 juni 1724 bij de Cellebroeders te Lier. Vgl. Stadsarchief te Ronse, Register van den Leenhove, beginnende met 13 april 1714, (fol. 18 r°), waar men verder nog vele bijzonderheden over de Nassau's vindt.

¹²⁰⁾ Alexis Antoine sloot aan bij dit **Mémoire** door een **Factum du Prince Alexis de Nassau contre les calomnies de son frère aîné**, een geschrift vol algemeenheden en aanhalingen uit de Schriftuur, in dubbel exemplaar bewaard: HW 171, S 2631.

¹²¹⁾ Stadsarchief te Ronse, Register van den Leenhove, fol. 92 r° - 100 v°.

¹²²⁾ J. Wagner, **Geschichte des Fürstenthums Hadamar**, II, Wien 1863, 445-450.

¹²³⁾ Wij publiceren deze tekst als Bijlage V.

¹²⁴⁾ Siegen, O. L. V. parochie, huwelijks- en sterfregister, 1711-1796, 296: „Quarta Martii die in Domino obiit Serenissimus Princeps Franciscus Hugo Nassovius, corpus clam Hadamariam ad cryptam Franciscanorum translatum et tertio loco ad cornu Evangelii collocatum.” Zie Bijlage VI.

¹²⁵⁾ Ingekleed te Enghien op 13 oktober 1712, ging hij, na moeilijkheden met zijn oversten, over naar de

Vlaamse provincie der Capucijnen in 1747 en stierf te Antwerpen op 4 september 1762. Hij was tussen 1724 en 1753 herhaalde malen hoïpredikant te Brussel. Zijn welsprekendheid droeg een enigszins eigenaardig karakter.

¹²⁶⁾ „Combien de fois porté sur les ailes de la Misericorde parcourut-il tous les reduits de cette Ville, de ruë en ruë, de maison en maison, de Personne en Personne? plües impertinentes, froids glaçans, boües salissantes futes vous capables d'arreter son zele misericordieux? n'en revint-il pas tout degoutant de pluïe, tout percé de froid, tout couvert de boües, plus glorieux des petites aumônes qu'il avoit procurées aux étrangers que de la possession de ses propres richesses? Si par une respectueuse attention on se bernoit à lui donner la même commission à la porte de cette église, il ne doit pas m'échapper qu'il s'en acquittoit avec une exactitude sans bornes: combien de fois s'aperçut-on qu'il s'oublioit soi-même pour ne s'être souvenu que de son devoir? croiez-vous qu'il e voulu seulement dérober à la charité le peu de tems de prendre une refection necessaire à son auberge? trop vigilante, garde du temple il n'eut pas même permit que l'on la lui apportat, s'il n'avoit crut recevoir lui même l'honneur qu'il faisoit au moindre de ses Confreres de manger dans ces charitables occasions avec lui...”

¹²⁷⁾ Bij testament, opgemaakt te Haldenberg op 31 mei 1733, had Frans Hugo zijn toekomstige zoon of, bij ontstentenis van deze, zijn vrouw als algemeen erfgenaam aangeduid. Stadsarchief te Ronse, geciteerd register, fol. 86 r° - 91 v°, en Rijksarchief te Gent, Wetfelijke Kamer, nr. 299. Zie N. Krämer, **Ein kurioser Erbschaftstreit am fürstlichen Hof zu Nassau-Siegen 1735**, in **Nassauische Heimatblätter**, XLIX (1959), 87-95.

¹²⁸⁾ KH 1434 a.

¹²⁹⁾ Stadsarchief te Ronse, huwelijksregister van Sint-Maarten, 1735-1796, fol. 3452 r°: „Iulius 1740, 28, ex commissione nostra iniverunt matrimonium Ser.mus Princeps ac D.nus Wilhelmus Hyacinthus Aurasiae et Nassauviae S.R.I. Princeps et Comitissa Maria Sophia Eva de Stahrenbergh coram Exc.mo D.no D.no Franciscus Ernesto Episcopo Tornacensi S.R.I. Comiti in Salm Reifferscheidt etc., mediante dispensatione super bannis, testibus Joanne Baptista Delzoy Decano et Joanne De Croock Pastore Sancti Martini Rothnaci”. De aanwezigheid van twee geestelijken als getuigen schijnt er op te duiden dat het huwelijk in alle stilte geschiedde. Dit betekende een teleurstelling voor Willem Karel van Nassau, die op de heerlijkheden van Willem Hyacinth loerde. Zijn raadsman von Wolcknitz stelde zich in verbinding met gravin von Wied Runkell, die haar hofmeester, Monsieur de Royere, met een brief naar Willem Hyacinth stuurde. De richtlijnen, door von Wolcknitz opgesteld, waren zeer uitgebreid: **Concert fait avec Mr de Royere des Monges Maistre d'Hiel de S.E. Madame la Comtesse Douariere de Wied Runkell, touchant son viyage de Bruxelles en consequence de l'instruction de S.A.S. Monseigneur le Prince d'Orange**. De tekst is bewaard in HW 171, S 2461 I, waar zich ook de **Relation** bevindt van het bezoek dat de Royere op 5 augustus 1740 te Ronse bracht. Hij stelt vast dat prins Willem Hyacinth nog in volle gezondheid verkeert en niet van zins is om met Willem Karel, die hij „le Prince de Frise” noemt, te onderhandelen. In S 2461 II vindt men diverse documenten over de financiële regelingen met de familie de Starhemberg.

¹³⁰⁾ Tekst van de koopakte uitgegeven door O. Delghust, **La seigneurie de Renaix**, 151-155.

¹³¹⁾ Artikel 3 luidt als volgt: „Au cas que le Prince

Guillaume-Hyacinthe trouve bon de faire quelque séjour dans le Païs de Nassau, soit en Hollande, il sera reçu par tout avec les honneurs dûs à son rang, à sa dignité, et à sa naissance".

¹³²⁾ De originele documenten bevinden zich in HW 172, nr. 4539; tevens vindt men hier een akte van dezelfde dag, waarbij Willem Karel aan Antoine de Surmont geldelijke beloningen toekent voor zijn bemiddeling.

¹³³⁾ Sterfregister van de R.K. parochie te Hadamar: „1743. Ultima Februarii sepultus est in monte S. Aegidii

Serenissimus Noster Wilhelmus Hyacinthus". Zie Bijlage VI.

¹³⁴⁾ Het lijvige archief van deze **Zu der Fürst Wilhelm-Hyacinthischen Verlassenschaft und Schulden Untersuchungs-Commission** bevindt zich in HW 170. Men treft er onder meer een afschrift van het testament van Willem Hyacinth aan.

¹³⁵⁾ Tekst uitgegeven door O. Delghust, **La seigneurie de Renaix**, 155-161.

¹³⁶⁾ Maximiliaan, een onecht kind van Emmanuel Ignatius, stierf in 1748 en werd begraven in de grafkelder van de Nassau's bij de Miniemen te Leuven.

BIJLAGEN

Bijlage I

Opdracht van de **Paradisus devotionis** door Philips van der Beken (1666).

EXCELLENTISSIMO,
GENEROSISSIMOQUE
HAEROI, AC DOMINO,
D. FRANCISCO
SANCTI ROMANI IMPERII
AC
NASSAUVIAE PRINCIPI
Caesareae stirpis soboli,
Votivae
SANCTI FRANCISCI
PAULANI
PROLI
Quam ex salutari Fonte sus-
cipiens R.P. Claudius du
Vivier quinto Provincialis,
Ac tunc
ALBERTO PIO
Ac Pijssimae
ISABELLAE CLARAE EUGENIAE
BELGII PRINCIPIBUS
à Concionibus, illi nomen
FRANCISCI PAULANI
Indidit
**Facultate ad Id, à Summo Ponti-
fice impetrata.**
AUREI VELLERIS
EQUITI TORQUATO,
Ducatus Limburgensis
Ac
Ditionum Transmosanarum
PRO REGE CATHOLICO
GUBERNATORI,

Conventus PP. Minimorum
Lovaniensis
FUNDATORI,
**Devotionem Tredecim Dierum
Veneris sancto Francisco Pau-
lano consecratam saepe
obeunti,**
Imploratum ejus patrocinium
Saepius obtinenti,
**Ut hoc Anno salutis 1666, Prolem masculam
diu, & avidè defideratam,
Intra Octavam Festivitatis S. hujus Thaumaturgi sibi maximo cum gaudio natam;**
Eandem Tredecimdiadem de-
votionem pijs considera-
tionibus illustratam
NEC NON
**Figuris aeneis expressam
DICAT, CONSECRAT**
**Et ut in humanitatis suae sinum
illam confluentem recipere
dignetur**
Suo, Conventusque Lovaniensis
Nomine
OBSECRAT
Fr. PHILIPPUS
VANDER BEKEN
**Provinciae Sacri Ordinis Minimo-
rum Flandro-Belgicae filius.**
Tantique Principis humilis
IN CHRISTO
SERVUS.

Bijlage II

Benoemingsbrief van Frans van Nassau als gouverneur van het hertogdom Gelder en het graafschap Zutphen. 20 mei 1680.

Carel ¹⁾ . . . Doen te weeten dat om de goede kennisse die wij hebben van de persoon

van onsen seer lieven, ende getrouwen Neve ²⁾ den Prince van Nassau, ende des Heij-

liges Rijxs, Graeve van Cathenhelbogen, Ridder van onse ordre van den gulden Vlijsen, Edelman van de Camer van den Keijser, Stadtholder ende Capijtein generael van onse Landen ende hertoghdomme van Limbourgh, Valkenbourgh, Daelhem, Schertogenrode, ende andere onse Landen van Overmaese, Ende van sijnder wijsheijdt, discretie, getrouwheijdt, krijghservaerentheijdt, ende goede nerstigheijdt, hebben den selven prince van Nassau onthouden, geordineert, ende gecommiteert, onthouden, ordineren, ende committeren bij desen onsen Stadtholder Generael van de Landen ons toebehoorende in t' hertoghdome van Gelre ende sijne dependentien, vacerende door d' afflijvighheijdt van wijlen den Graeve van Isenghien, Prince van Mahmines³⁾, gevende hem volkommen macht, autoriteijt, ende sonderlingen beveel, t' voorschreven Stadtholderschap te houden, exerceren, ende bedienen, onse hoogheijdt, heerlickeijdt, incommen, vervallen ende domeijnen van onse voors. Landen te bewaeren, die Baenreheeren, gemeijne Ridderschap, ende Steden, Edele ende Onedelen, Geestelicken ende Werelicken, Armen ende Rijken, ende alle andere onse Ondersaeten ende Inwoonende aldaer te houden, ende regeren in goede Justitie bij hoire Landrechten, privilegien ende vrijheden, ende in goede policie naer vermogen des Tractats voor Venlo gemaect⁴⁾, deselve te beschudden, voorstaen, bewaren, ende beschermen van alle fortse, cracht ende geweldt, mitsampt van vergaedinge van eenighe krijghsluijden, oorlogsknechten, ofte andere door het Landt passerende goede sorghvuldighe toesicht te nemen, soo in t' corrigeren, ende straffen van Lutheriaenen, Herdoopers ende andere ketters, hoire complicen, ende fauteurs, als oock om te bewaren onse steden, huijsen, sloten, ende stercken van de voorn. Landen ons toebehoorende in t' voors. hertoghdome van Gelre, ende sijne dependentien, al daer goede waecht te doen houden bij daege, ende bij nachte, ende daer toe te bedwingen allen den geenen dient behooren sall, naer gelegentheijdt van tijde de Staeten van onsen voors. Landen te beschrijven, ende vergaderen t' allen tijden als t' hem des van onsen t' weegen bevolen sal worden. Onse Leenluijden aldaer te hulden ende manschap t' ontfanghen ende van heure leengoeden verlijt te geven, ende passeren naer recht, ende costuijmen des selfs landts ende voorts generaelijck te doen al t' geene dat een goet ende getrouwe Stadtholder schuldigh is ende behoort te doen,

alles naevolgende d' inhouden van seeckere Instructie die wij hem sullen doen overleveren neffens dese tegenwoordighe.

Ende alsoo hij ons heeft verthoont dat wij aen den voors. Graeve van Isenghien, Prince van Mahmines in dit selve Gouvernement souden hebben laeten genieten de gagien van drij hondert croonen ter maent ende andere ons gebeden hebbende dat in de conformiteijt van t' geene gedaen is geweest, hem oock souden willen continueren de selve gagien om in t' voors. gouvernement sigh te beter kunnen onderhouden, Wij t' geene voors. is overgemerckt, mitsgaeders sijne qualiteijt ende diensten, hebben hem geaccordeert, ende onthouden, accorderen ende onthouden bij desen door speciaele gratie ende sonder t' selve te trecken in consequentie totte gagien, ende wedden van de voors. drij hondert croonen ter maendt, maeckende naer advenant van twee ponden thien schillingen van veertigh grooten onser vlaemsche munte t' pondt, negenduijsent gelijcke ponden s' jaers, daer wij willen dat den voors. Prince van Nassau jaerlixs betaelt sal worden bijhanden van onsen Rentmeester generael van onsen hertoghdome van Gelderlandt in der tijde sijnde, ende van penninghen van sijnen ontfanck tot twee termijnen s' jaers bij gelijcke portie, beginnende loop te hebben, ende inne te gaen ten daege hij sijnen behoorlijcken eedt gedaen, ende geswooren sal hebben, dat hij om den voors. Staet te verkrijghen, ofte ter oorsaecken van dien, geen geldt, ofte eenige andere dinghen, hoedaenigh die souden moghen sijn, niemanden geboden, belooft, noch gegeven en heeft, noch doen bieden, beloven noch geven en sal, wijen dat het oock, sij directelijck, ofte indirectelijck, noch andersints in eeniger manieren, behoudelijck, ende vijtgenoomen t' geene dat men gewooneelijck is te geven voor d' expeditie ende depesche, ende dat in handen van onsen seer lieven ende gefrouwen onsen Lieutenant generael van onse Nederlanden, ende van Bourgognen die wij daertoe committeren, Ende voorts tot d' eeren, rechten, preëminentien, vrijheden, ende proufficten daer toe staende ende behoorende.

Ontbieden daerom ende beveelen onse lieve ende getrouwe Baenreheeren, gemeijne Ridderschap, ende Steden van de Landen ons toebehoorende in t' voors. hertoghdome Gelre ende sijne dependentien, onse gouverneurs particuliers, drossarden, amptluijden, bevelhebbers, officieren, rentmeesteren, burgemeesters, wethouders ende alle andere onse

ende onser vasallen onderdaenen aldaer, ende elck van hun besonder, soo hem toebehooren sal, dat sij den voors. Prince van Nassau holden ende kennen voor Stadtholder generael van de voors. Landen ons toebehoorende in t' hertoghdomb van Gelre ende sijne dependientien, ende oversulxs hem alle behoorlijcke eer, ende reverentie doen ende bewysen, ende voorts hem obedieren ende gehoorsaem sijn, soo den selven Staet ende Bevel toebehoort, ende van dien mitsgaeders eeren, rechten, preëminentien, vrijheden ende proufficten voors hem doen laeten ende gedoghen rustelijck, vreedelijck ende volcomentlijck genieten, ende gebruijcken, cesserende alle beletten ende wedersegghen ter contrarien.

Ontbieden voorts onse seer lieve, ende getrouwe die hoofden Tresorieren generael ende gecommiteerde van onse Domeijnen ende financien dat sij bij onsen Rentmeester generael van Gelderlandt in den tijde sijnde doen vuytreyjcken ende betaelen den voorn. Prince van Nassau de voors. wedden van negenduijsent ponden ten prijse voorseijdt, te beginnen, ende soo langhe als hij het selve Stadtholderschap van Gelderlandt houden, ende bedienen sall soo voorschreven is, den welcken onsen Landrentmeester generael in der tijdt sijnde wij oock beveelen, dat alsoo te doen, ende mits overbrengende dese onse tegenwoordighe vidimus, ofte copie authentijcque van dijen voor ens, ende d' eerste

¹⁾ Hier volgen alle titels van Karel II, koning van Spanje, die wij niet overnemen.

²⁾ Eervolle titel, door de koning gebruikt tegenover de ridders van het Gulden Vlies en andere hooggeplaatste edellieden.

Bijlage III

Marsorder, uitgevaardigd door Frans van Nassau op 22 april 1681, en proces-verbaal aangaande de poging om kanunnik Haes met behulp van de gewapende macht op 2 mei tot kapelaan in Kerkrade aan te stellen.

Le Prince de Nassau Chevalier de l'ordre de la toison d'or Gouverneur et Capitaine general du Duché de Gueldre et Comté de Zutphen. Nous ordonnons au lieutenant reformé de Cavallerie Monplainchans de marcher incessamment avec six cavalliers vers l'Abbaye de Cloostenraet pour estre aux ordres de l'Abbé du dit lieu et l'assister a reduire a la raison quelq'uns de ses moines inquietes, et ce ensuite des ordres que nous avons de la

reijse benefens certificatie dat hem de voors. drij hondert croonen betaelt sijn, ende soo dickwijls alst van noode wesen sal quietancie van voors. Prince van Nassau hierop dienende alleenlijck wij willen ende geven dat hem ter oorsaecke voors. gegeven, ende betaelt sal worden, geleden ende gepasseert te sijn in t' vuytgeven der rekeninghe ende affgekort van de penningen van den ontfanck onsen voors. Landrentmeester generael van Gelderlandt in der tijdt sijnde dien t' behooren sal ende betaelt sal hebben bij onse lieve ende getrouwe die Superintendent ende Luijden van onse Reckenkamere in Gelderlandt, den welcken wij insglixs bevelen dat alsoo te doene sonder eenige swaerigheijdt.

Want Ons alsoo gelieff, behalvens dat alvorens dese tegenwoordighe sullen gepresenteert worden aen Lodewick Anthon d'Aja onsen Secretaris van t' Register van Merceden, om daer van memorie gehouden te worden in de boecken van dien, dees t' oorkonden hebben wij deesen met onsen naem geteekent, ende onsen grooten segel daeraen doen hanghen. Gegeven binnen onse Stadt van Madrid Coninckrijck van Castilien den twintigsten dach van Maj in t' Jaer ons heeren duijsent seshondert tachtich ende van onse Coninckrijck het vijffthiende ⁵⁾ . . . Was onderteekent: Carel.

(Rijksarchief in Limburg, aanwinst 1953, Conseil et cour féodale de Gueldre, nr 1, fol. 112 v° -114 v°).

³⁾ Philippe Balthasar de Gand de Vilain, comte d'Enghien, Prince de Masmynes.

⁴⁾ In 1543 gesloten tussen keizer Karel V en Willem van Gulik.

⁵⁾ Wij nemen de verschillende administratieve aantekeningen niet over.

Cour. Ordonnons à un chacun qu'il appartien-drat de luy donner toufte assistance necessaire qu'il demandrat. Fait à Ruremonde le 22me Apvril 1681. Estoit signé Le Prince de Nassau, et cachetté avec ses armes.

Praesens copia cum originali collata concordat quod attestor

Henr. Poyck Notarius publicus.

Comparerende voer my Notario ondergeschreven, ende in presentie vande getuygen

naergenoempt, in propren persoene den Heere Jean Matthieu de Montplainchamps, lieutenant ten dienste van syne Catholique Mayesteit onder het Regiment vanden Heere Vis-Comte d'Ernecourt, heeft, ter requisitie van syne Hooghw. den Heere Prelaet van Cloester-Rode, verclaert ende geattesteert, gelyck hy verclaert ende attesteert mits desen, ende sulcks op syne manne waerheit in plaetse van eede, waerachtich te wesen, dat hy op den neghenentwintichsten vande voerleden maendt Aprilis hem heeft getransporteert van Cloester-Rode voerschreven tot binnen die stad van s' Hertoghenrode by den persoen van Sr Noel Bombay Shoutet der bancke van Kerckrode, ende heeft denselven in handen gestelt d'originele ordre van syne Excell. de Heere Prince van Nassou (waarvan op t' witte deser state copie authentique) op dat hy die lessen soude; ende dyenvolghens dieselve ordre gelesen heeft hy Heere Attestant van hem versocht, dat hy Bombay, in conformiteit van deselve ordre, hem Heere Attestant, in cas van nooden, soude willen assisteren in alsulcken exploit, als hy tot Kerckrode te doen hadde ontrent den heere Pastoir ende die Pastorye aldaer. Ende dat hy Bombay hem Heere Attestant daarop tot antwoordt heeft gegeven, dat hy sulx ierst moeste voerdraeghen aen die vande Justitie van Kerckrode. Ende synde den Heere Attestant, met syne voers. Hoochw., ende met Heer Janssen ende Heer Haes, beyde religieusen van Cloester-Rode, op den tweeden deser loopender maendt May te saemen gegaen naer Kerckrode, om den voers. Heer Haes aldaer te stellen op de Pastorye, tot assistentie vanden voers. Heere Pastoir, offt tot hulpe van denselven inde behoirlycke bedieninghe vande functien pastoral, ten besten vande gemeente. Soo hebben sy, daer gekomen synde, ende hun d'abord aende voers. Pastorye ende kercke geadresseert hebbende ten fine voerschreven, dat die poerten ende deuren van d' een ende d' ander gesloeten waeren, soedanich dat sy opde Pastorye nyet en consten kom-

Bijlage IV

Brief van Alexis Antoine van Nassau aan abt Heyendal, van Rolduc. 28 juni 1720.

Monsieur

Le prince Francois notre frere etant malheureusement attaqué depuis deux ans d'une triste maladie sans que tous les remedes qu'on a peu faire aie peu laider jusques apresant, nous sommes tous convenu de le placer dans

men, oyck nyet inde kercke. Alsoo dat sy (eene ruyme tyt daer gewacht hebbende, om te sien offt den voers. Heere Pastoir die schuldighe discretie soude willen gebruycken, hun de poerten ende deuren t' openen, om het voers. exploit te kunnen geschieden) eyndelinghe syn genoetsaect geweest, ten effecte van t' selve exploit die poerten ende deuren vande Pastorye selfs soo sy consten, waerover dappe ropde klokke geslaegen, ende een groet groot allarm gemaect wordende met toeloop van veel volcks, is den Heere Attestant genootsaect geweest alsulcke soldaten, als syne voers. Excell. hem metgegeven hadde, tot secours te roepen, ende hebbende ondertusschen den voers. Heere Prelaet den voers. Heere Haes opde voers. Pastorye gestelt als het behoerde, ten fine als boven. Ende hebbende den Heere prelat oyck ondertusschen metten Heere Pastoir te sprecken begeert, ende nyet hebbende den Heere Pastoir het selve begeert te doen, soo is syne Hoochw. met hem Heer Attestant ende den voers. Heer Janssen, naer langhe vertoeven van daer eyndelinghe vertrocken, ende weder gekeert naer Cloester-Rode, latende den voers. Heer Haes opde Pastorye tot Kerckrode ten fine voerschreven. Ende want redelyck is der waerheit getuygenis te geven, principalyck des versocht synde, soo heeft den Heere Attestant verclaert bereet te wesen die voers. syne attestatie te vernieuwen ende met solemnelen eede te bevestighen daer ende also. Aldus gedaen ende gepasseert tot Aecken opden 8st May 1681 ter presentie van d' eersame Joannes Janssen, ende Hans Willem Houffer, als getuyghen hiertoe geroepen ende sunderlinghe gebeden. Wes t' oirconden heeft den voers. Heere Attestant neffens die voers. getuyghen ende my Notaris onderteekent.

Quod attestor D. Dortant Notarius publicus 1681.

(Rolduc, Archief der abdij Kloosterrade, port. 19, origineel).

quelque abbaije pour quil soit éloigné du monde en attendant quil plaise a Dieu de le guerir. Insi monsieur je vous prie au nom de toute la famille de vouloir bien le recevoir chés vous.

Ce seroit un grande satisfaction pour nous

tous de le scavoir entre les mains dun aussi bon amij que vous aves toujours bien voulu me temoigner detre, comme vous prenes chés vous des pensionnaires je vous prie de recevoir celluij la et etre persuadé de ma reconnaissance particuliere. Je vais dans quelques jours vous voir avec mon frere le prince Emanuel et nous conviendrons ensemble tant de la pension que des autres mesures quil conviendra de prendre a son sujet. Je serai charmé que cette occasion me procure le plaisir de vous embrasser apres quoi je suis tres impatient. Je vous prie en attendant de me croire

Bijlage V

Testament van aartsbisschop Alexis Antoine van Nassau. 16 februari 1734.

Nos Dei gratia Alexius, Antonius, Christianus, Ferdinandus S.R.I. Princeps Nassovo-Siegenensis, Archi-Episcopus Trapezontinus, Metropolitanæ Electoralis Ecclesiæ Coloniensis Canonicus Capitularis, Diaconus senior, Archidieocesis Coloniensis Cancellarius, Abbas Bouzovillensis, Ecclesiæ collegiatae ad D. Petrum Lovanii Praepositus, ejusdemque celeberrimæ Universitatis Cancellarius etc. Animo volventi in poenam peccati originalis statutum esse, omnibus hominibus semel mori, voluntati Divinae in hoc et omnibus, prout oportet, Nos lubenter summittimus, quia autem juxta Sacram Scripturam, qua hora non putamus, Dominus venturus est, ne morte praeventi moriamur intestati, in omnimoda sanitate mentis et corporis, quo Deo propitio adhuc constituti sumus, libere, et sine cujuscunque inductione mortis causa, disponere volumus, prout hisce, cum revocatione priorum Dispositionum, disponimus per praesentes.

1. Imprimis imploramus Divinam Clementiam pro remissione peccatorum nostrorum per infinita merita et preciosissimum sanguinem Domini nostri Iesu Christi.

2. Commendamus nos Patrocinio Dilectissimæ et Gloriosissimæ Virginis Mariae, Sti Iosephi sponsi ejus, Sti Michaelis, Sti Angeli Custodis, uti et Patronorum nostrorum, SS. Petri, Pauli, Alexii, Antonii, Christiani, Ferdinandi, Francisci, Francisci de Paula, Nicolai, Barbarae, SS. Trium Regum Casparis, Melchioris, Balthasaris, et omnium Sanctorum, ut nunc et praecipue in hora mortis nobis assistere, et contra insidias inimici nos defendere et protegere dignentur.

3. Ex toto corde iis ignoscimus, qui nos

Monsieur

votre tres humble et tres obeissant serviteur
Alexis prince de Nassau Siegen
de Cologne le 28 de juin 1720.

P.S. La maladie dont notre cher frere est attaqué n'est qu'une maladie desprit, il a de tres bons interval et dans ses plus mauvais, il ne fait mal a personne. Nous souhaiterions quil soit a portée detre secouru des remedes necessaires et hors des jeux du publique.

(Rolduc, Archief der abdij Kloosterrade, port. 20, origineel).

unquam offenderunt, et Deum pro ipsis, eorumque salute suppliciter rogamus; quosque etiam offendimus, deprecamur et si quid mali de quopiam locuti fuerimus, revocamus, enixe desiderantes, ut honor ejus illaesus maneat, quatenus autem fortassis per Nos honor aliquis infortuito laesus foret, volumus, et ipsi sit hac declaratione nostra restitutus, equidem omnia novica et injusta pro non datis, seu non factis haberi volumus.

4. Si quid etiam via facti contra quempiam egerimus, aut scandalum dederimus, pariter deprecamur, si quis autem (quorum tamen neminem speramus reperibilem) culpa nostra damnum in bonis suis perpessus sit, volumus, ut plenarie reddatur indemnitas, atque in bona sua reimmittatur.

5. Profitemur coram Deo et toto mundo, Nos vivere et mori velle in vera contritione de peccatis nostris, et in Sancta Romano-Catholica et Apostolica Ecclesia, cujus praecepta agnoscimus et veneramus, omniaque firmiter credimus, quae eadem Sancta Romano-Catholica et Apostolica Ecclesia Nobis credenda proponit, cum ipsa quoque detestamur et damnamus omnes doctrinas et sectas Evangelio Christi et doctrinae Ecclesiae contrarias, quam SS. Apostoli eorumque legitimi successores nobis condiderunt et reliquerunt.

6. Sepulturam nostram eligimus apud fratres Minimos Lovanii in sepulchro Nassovico haereditario characteri nostro congruam, absque tamen exteriori pompa.

7. Post obitum nostrum, quamprimum fieri potest, pro requie animae nostrae et defunctorum de familia nostra mille missas legi volumus, nimirum ducentas in hac Ecclesia Metro-

politana et octingentas partim apud Patres Minimos Lovanii, partim apud P.P. Societatis Iesu Siginae.

8. Multa antiqua et nova, nec non annum gratiae relinquimus Ecclesiae Metropolitanae Coloniensi pro anniversario et refrigerio animae.

9. Crucem Ordinis Equestris Sti Michaelis pro tempore Archi-Episcopo Coloniensi qua magno hujus Ordinis Magistro remitti volumus, petentes, ut juxta statuta Ordinis pro anima nostra exequias celebrare dignetur, quem in finem recommendamus Nos omnibus Confratribus, Equitibus, et Commendatoribus hujus Ordinis.

10. Debita nostra, quae per creditores legitime probari possunt, aut in annotationibus propriis reperiuntur, ante omnia ex parata pecunia, mobilibus, et supelectili argentea solvi volumus.

11. P.t. Archi-Episcopo Coloniensi et ad fabricam Metropolitanae legamus consuetos turnos, seu eorum valorem.

12. Praeterea legamus dilectissimo fratri nostro Emanueli Principi Nassovo-Siegenensi crucem adamantinam Ordinis Equestris Sti Michaelis Nobis a SS.mo Electore Coloniensi clementissime donatam.

13. Deinde dilectissimae sorori nostrae Joannae Baptistae Principissae Nassovo-Siegenensi legamus duos lapides adamantinos pro auri pendulis hodie ad inserendum aurifabro traditas.

14. Omnibus domesticis tam officialibus quam famulis integram mercedem illius anni, in quo morimur, praeter novam vestem lugubrem exsolvi, famulisque vestes, quos habent quotidianos, relinquimus.

15. Capellano nostro tempore mortis habituro habitum choralem, cum talaribus, beffa et biretis nec non eum missali Romano et breviario relinquimus.

16. Secretario nostro etiam tempore mortis habituro centum ducatos, nec non

17. Cubiculario nostro tempore mortis existenti nostras vestes, et linteamina pro vestitu nostro servientia legamus.

18. Neo-Ecclesiae parochiali Siegenensi casulam rubrosericam, cum una alba lintea hodie donavimus, et P. Rectori extradidimus.

Bijlage VI

Opschriften op de grafmonumenten van Frans Hugo en Willem Hyacinth van Nassau te Hadamar.

19. Quemadmodum etiam dilectissimo nostro fratri Francisco Hugoni Principi Nassovo-Siegenensi reliquos novem lapides adamantinos aureae cruci insertos ad manus ejusdem charissimae thori sociae hodierna die ante confectionem praesentis Testamenti extradendo inter vivos donavimus, ut se se tanto promptiorem ad illius executionem exhiberet.

20. Cum vero haereditas institutio sit basis et fundamentum nostri Testamenti, haereditatem universalem omnium bonorum et praetensio- num, quas ex haereditate paterna, nec non ex Auriaca de jure habere possumus, hisce nominamus et instituimus antefatum nostrum dilectissimum fratrem Franciscum Hugonem Principem Nassovo-Siegenensum enixe volentes ut praesentem nostram ultimam voluntatem legitime exequi curet.

21. Denique executores hujus nostrae voluntatis ordinamus et declaramus Ill.mum et RR. mos Dominos Josephum Comitem de Fugger, Ecclesiae Metropolitanae Coloniensis Diaconum juniorem et Thesaurarium, et Joannem Arnoldum de Reux Officialem Curiae Archi-Episcopalis concapitulares nostros, nec non Domus nostrae Nassovicae consiliarum et syndicum Ley, idque cum potestate substituendi, quorum cuilibet centum Imperiales per 80 alt. pro recognitione officii executoriae assignamus et praestari volumus.

In quorum fidem praesentes litteras propria manu subscripsimus et sigillo nostro principali communivimus in praesentia infra scriptorum notarii et testium. Datum Coloniae hac 16.ta februarii 1734.

L.S. Alexius Princeps Nassovius — L.S. Adam Maximilian Ley qua testis rogatus — L.S. Simitrius Jaquemrino qua testis requisitus.

In quorum omnium in mei notarii et testium praesentia peractorum fidem nec non in testimonium prioris dispositionis testamentariae per Sereniss. D. testatorem propriis manibus laceratae atque igni traditae.

Ego Henricus Krahn Caesareus et in Camera Imperiali Wezlariae immatriculatus notarius.

Pro copia vidimata originali concordante
Henr. Krahn notarius qui supra.

(Archief van de stad Ronse, afschrift)

Zoals gebeurd was bij de prinsen van Hadamar, Frans Bernard en Frans Alexander, werden ook de harten van Frans Hugo en Willem Hyacinth apart bijgezet, en wel achter een zwart-marmeren gedenksteen in de muur van de kapel van Onze-Lieve-Vrouw, Troost der Bedrukten, die op een hoogte buiten Hadamar ligt. De lichamen der prinsen werden begraven in de grafkelder onder het koor van de Franciscanerkerk te Hadamar, thans een psychiatrisch instituut.

Wanneer men langs de huidige ingang de grafkelder binnengaat, ziet men gelijkvloers in de vijfde nis links de zerk van Frans Hugo, die geen opschrift draagt. De eerste nis is leeg, de tweede nis is die van Frans Bernard, de derde die van Frans Alexander.

De zerk van Willem Hyacinth is de vierde aan de linkerkant. Het opschrift aan de voorzijde luidt als volgt:

Exuviae
Serenissimi
Wilhelmi Hyacinthi
Principis Nassoviae etc. Rami Siegenensis
ultimi // Qui natus anno restauratae salutis
MDCLXVI
Die primo Aprilis
Denatus MDCCXLIII
Vixit annos LXXVI
In hoc postremo humanitatis domicilio
Conduntur

¹⁾ De oorspronkelijke naam van het heiligdom, in 1695 opgericht, was Hirschbergkapelle. Nadat de harten van de prinsen daar bijgezet waren, noemde men het de Herzenbergkapelle. Cf. G. Jung, **Die Herzenbergkapelle zu Hadamar**, Hadamar 1926, 37-40. De plaat van Frans Hugo werd gebeiteld door Joannes

Bijlage VII

Genealogie van de katholieke tak van Nassau-Siegen.

I. **Jan III, de Jonge**, geboren te Dillenburg op 29 september 1583, als tweede zoon van Jan II en Madeleine van Waldeck-Wildungen; overleden te Ronse (België) op 27 juli 1638; gehuwd te Brussel op 13 augustus 1618 met Ernestine Yolande de Ligne, overleden te Brussel op 4 januari 1663.

Uit dit huwelijk werden vijf dochters geboren, drie stierven jong, de anderen zijn:

Claire Marie, gedoopt te Brussel op 10 oktober 1621, overleden te Beloeil op 2 september 1695. Gehuwd voor de eerste maal in 1634 met Albert Henri de Ligne, voor de tweede maal in 1662 met Claude Lamoral de Ligne.

Gelijkvloers rechts is de eerste zerk die van Maurits Hendrik van Hadamar; de tweede, de derde, de vierde en de vijfde zijn respectievelijk die van zijn eerste, tweede, derde en vierde vrouw; van deze nissen zijn de eerste drie dichtgemetseld en draagt de vierde geen opschrift.

In de Mariakapel leest men op de gedenksteen van Frans Hugo en op die van Willem Hyacinth de volgende opschriften, gebeiteld in het midden van een hart, aan de epistelkant:

Serenissimi Principis
Francisci Hugonis
Nassovio-Sigenensis
Anno aetatis LVII Sigenae denati
IV. Non. Martii
Dimidium usque tui vivens cor, Virgo, cupivi
Esse meum totum mors dedit esse tuum
in
Sacello Consolatricis Afflictorum
Virtute perenni opiferae
in jure cervino, ¹⁾

aan de evangeliekant:

Serenissimi
Wilhelmi Hyacinthi
Principis Nassovici Sigenensis
XV Cal. Mart. defuncti
eXVVIIas gnatl In roetgen tVa plgnora serVas ²⁾
Cor patrils haDMarlae Vlrgo benligna Cape.

Theodor Düringer, gestorven in 1761.

²⁾ Met „roetgen” is bedoeld de kapel van Rödger Walde, waar Frans Jozef, zoon van Willem Hyacinth, begraven ligt. — De hoofdletters van de laatste twee regels van het opschrift vormen een chronicum.

Ernestine Charlotte, geboren in oktober 1623, overleden te Mengerskirchen op 15 augustus 1668; gehuwd in 1650 met Maurits Hendrik van Nassau-Hadamar.

en: Frans Jan Désiré. Volgt II.

II. **Frans Jan Désiré**, geboren op 28 juli 1627, overleden te Roermond op 17 december 1699.

Gehuwd voor de eerste maal te Wenen op 13 november 1651 met Jeanne Claude van Königsegg-Aulendorf, overleden te Ronse op 28 november 1663.

Gehuwd voor de tweede maal op 30 mei 1665 met Marie Eleonore van Baden, overleden te Limburg op 19 april 1668.

Gehuwd voor de derde maal te Brussel op 9 februari 1669 met Isabelle Claire Eugenie du Puget de la Serre, overleden op 19 oktober 1714.

Uit het eerste huwelijk werden minstens vijf dochters geboren:

1. **Marie Léopoldine, aanvullend** doopsel te Brussel op 5 maart 1653, overleden te Hadamar op 27 juni 1675; gehuwd op 12 augustus 1670 met Maurits Hendrik van Nassau-Hadamar.
2. **Ernestine Claude**, gedoopt te Ronse op 1 februari 1654, overleden te Ronse op 22 november 1654.
3. **Ernestine Eléonore**, aanvullend doopsel te Ronse op 15 oktober 1657, overleden in 1675.
4. **Claire Gilione**, aanvullend doopsel te Ronse op 15 oktober 1657, overleden te Mons op 9 oktober 1727.
5. **Donata Maria**, gedoopt te Ronse op 8 augustus 1660, jong gestorven.

Uit het tweede huwelijk werden de volgende kinderen geboren:

6. **Willem Hyacinth**. Volgt III.
7. **Frans Ferdinand**, geboren in 1667, overleden te Limburg op 12 juli 1672.
8. **Marie Eléonore**, geboren in 1668, overleden op 28 september 1669.

Uit het derde huwelijk minstens de volgende kinderen:

9. **Alexis Antoine**, geboren te Limburg op 30 juni 1673, overleden op 23 maart 1734; priester gewijd op 25 november 1695.
10. **Jozef**, geboren in 1674, overleden te Limburg op 14 december 1674.
11. **Charlotte**, geboren op 21 februari 1675, spoedig gestorven.
12. **Jozef Maurits**, geboren op 16 mei 1676, overleden op 28 januari 1677.
13. **Frans Hugo**, geboren op 18 oktober, ge-

doopt te Keulen op 21 oktober, overleden te Siegen op 4 maart 1735; gehuwd te Bartenstein op 3 juni 1731 met Ernestine Leopoldine van Hohenlohe-Bartenstein.

14. **Jeanne Baptiste**, geboren te Roermond op 16 januari 1680, gedoopt aldaar op 17 januari, overleden te Mons op 19 april 1745.
15. **Anne Louise**, gedoopt te Roermond op 1 april 1681, overleden op 25 augustus 1728; gehuwd te Ronse op 20 juni 1713 met Karel D'Amant, burggraaf van Oomsbergen, overleden in 1721.
16. **Claire Bernardine**, geboren op 11 mei 1682, overleden in 1724 als weduwe van Frans de Souza Pacheo.
17. **Emanuel Ignatius**, geboren op 6 januari 1688, overleden te Brussel op 11 augustus 1735; gehuwd te Parijs in november 1711 met Charlotte de Mailly de Nesle.

III. **Willem Hyacinth**, geboren op 7 april 1666, gedoopt te Brussel op 4 april 1667, overleden te Hadamar op 18 februari 1743.

Gehuwd voor de eerste maal op 9 april 1687 met Marie Françoise van Fürstenberg, overleden op 3 juni 1691.

Gehuwd voor de tweede maal op 22 mei 1698 met Marie Anne van Hohenlohe-Schillingsfürst, overleden te Wiesbaden op 30 september 1739.

Gehuwd voor de derde maal te Ronse op 28 juli 1740 met Marie Sophie van Starhemberg.

Uit het eerste huwelijk werden geboren:

1. **Frans Jozef Hyacinth**, geboren op 23 februari 1699, overleden te Siegen op 18 november 1703.
2. **een dochter**, overleden te Roermond op 22 februari 1692.

Uit het tweede huwelijk:

3. **Marie Anne Josephe**.

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN HET VROEGERE BAROKORGEL IN DE ABDIJ KLOOSTERRADE (Vervolg)

In Rolduc's Jaarboek 1960 werd het barok-orgel behandeld dat de Westfaalse orgelbouwer Johann Schade in Aken heeft vervaardigd voor de abdijkerk van Kloosterrade. Het Rolducse archief bewaart nog het contract dat abt Balduinus van Horpusch op 14 juni 1627 sloot met genoemde orgelbouwer. Uit de daarin vermelde dispositie der registers kan men zich enigszins een idee vormen van de klankrijkdom van dit imposante vroeg-barokke orgel. Deze dispositie is van belang voor de weinig onderzochte geschiedenis der Nederrijnse en vooral Akense orgels. Want uit de „Aacher Chronick” van de advocaat Dr. Johannes Noppius ¹⁾ weten wij dat J. Schade ook het orgel in de Dom, in St. Foillan en in de kloosterkerk der Windesheimer koorheren te Aken heeft gebouwd; verder was hij werkzaam te Roermond en te Erkelenz, dat destijds onder het bisdom Roermond viel en politiek tot de Spaanse Nederlanden behoorde.

De schrijver van de „Aacher Chronick” vermeldt bij de beschrijving van de nabij gelegen abdij Kloosterrade ook het orgel, dat de kunstminnende abt Balduinus van Horpusch heeft aangeschaft. Noppius zegt dat deze 29ste abt, „die nu vanaf het jaar 1614 op lof-felijke wijze aan het hoofd van dit godshuis staat, de klokketoren, die ongeveer 60 jaar geleden — en het dak van het dormitorium,

dat 17 jaar geleden is afgebrand — als ook het gewelf van het priesterkoor vernieuwd heeft, tegelijk met de klokken, de orgels en het hoofdaltaar. Verder heeft hij alles in goede staat gebracht en goed onderhouden” ²⁾.

Noppius schijnt met de abdij Kloosterrade en haar abt Balduinus nauw bevriend te zijn geweest, zoals blijkt uit de geschreven opdracht van 25 juli 1632, waarmee Noppius aan de abt als „aan zijn heer en hoogvereerde mecenas („Domino suo et Mecaenati summe colendo”) de „Aacher Chronick” heeft aangeboden. Het mooi gebonden exemplaar behoort nog tot de kostbare schatten van de Rolducse bibliotheek ³⁾.

²⁾ f.a.p. blz. 151. De letterlijke tekst luidt: „... Balduinus ab Horpusch ... so diesem Gotteshaus nun vom Jahr 1614. löblich und wol hat vorgestanden / als bey dessen Regierung der Glockenthurn / so vor etlich und sechszig / und das Tach dess Dirmenters / so vor 17. Jahren abgebrant gewesen / sampt den Glocken / Orglen / hohen Altar / und Gewölb dess Chors new erbawet / und sonst alles in gutem Wesen gebracht / und erhalten worden.” Zoals de Zeereerw. Heer L. Augustus, archivaris van Rolduc, meedeelde, is met „Dirmenter” bedoeld het dormitorium, de vleugel waar de cellen der kanunniken lagen. Op deze plaats dank ik de Rolducse archivaris ten zeerste voor zijn mededelingen, en dat hij mij opmerkzaam maakte op de Rolducse orgelcontracten, die zeer waardevol bleken voor mijn Rijnse orgelstudies.

³⁾ De opdracht, waarop mij de archivaris van Rolduc attent maakte, bevindt zich op het tweede schutblad tegenover de titel en luidt als volgt: Reverendissimo,

¹⁾ Cölln 1632, blz. 25.

Over de lotgevallen van het orgel van 1627 in de volgende decennia zijn tot nu toe geen gegevens gevonden. Waarschijnlijk heeft dit meesterwerk meerdere generaties overleefd. In april 1750 besloot men echter tot een ingrijpende reparatie van het orgel. Het in het archief van Rolduc bewaarde „Contract wegen der reparation des orgels mit meister Heiliger orgelmacher” legt aard en omvang van de vernieuwing vast en geeft ons tevens een inzicht in de verandering van het klankideaal. Daarom drukken wij hier dit contract af volgens de letterlijke tekst en zullen het daarna kort toelichten.

„Die raparation des orgels soll auff folgende maniere geschehen.

1. Die vier bälch sollen ernewert und bis zu 5 fuss verbreitert werden. Dan zur rechter seyten zum auffgang des orgels alle vier auff ein ander gelegt werden.

[2.] In dem grossen orgel soll eine gantz neue secret lade gemacht werden, eine neue 5 doppelte cornet, dan ein viol de gamb und eine Bourdon 8 fuss beygesetzt, wiederumb neue bleye einsatz für die trompette, selbige nebst das gantze pfeiffwerck reparirt, wo es vonnothen.

[3.] Ein neues wals breft oder abregé.

[4.] Drey neue Claviren. eins für das grosse orgel.

[5.] Das zweyte für das kleine orgel, welches neben seiner secret lade und wals breft auch gantz solle reparirt werden in bley, in zinn. alwo dieses vonnothen.

6. Das dritte Clavir solle dienen für den Echo, so da solle bestehen in vox angelica mit noch zwey oder drey andern Registeren, da hie zwischen die vox humana in der ruck positive oder dem kleinen orgel nach aussnehmung der sifflet solle ein gesetzt werden.

Ex post. Die quint an statt der sifflet aangenommen.

7. solle das schnarren werck, das ist die trompette, crumhorn, vox humana und angelica nebst die sesquialter durch geschnitten werden, mit zwey züch, also da an jetzo nur 23 zwantzig registeren seyndt, ins kunfftig kommen sollen biss zu sieben ad 28.

Vor welcher reparation begehrt der Meister Heiliger 100 courante Reichsthaler nebst die kost. Die materialia darzu notig solle

die Abdey fourniren.” (fourniren = leveren, van het Franse fournir)

Ons orgelcontract begint met de longen van het orgel, de blaasbalgen, die bij alle orgels in de loop der jaren herhaalde reparaties eisen, omdat ook het beste leer dat voor de balgen wordt gebruikt, op de duur gaat breken en de lucht laat ontsnappen. Johann Schade had in 1627 niet minder dan vier grote blaasbalgen van $6\frac{1}{2}$ voet lengte en $3\frac{1}{2}$ voet breedte gemaakt, „damit dass Werck seinen vollkommenen Windt haben solle”. Meester Heiliger moest nu vier geheel nieuwe en grotere balgen vervaardigen (5 in plaats van $3\frac{1}{2}$ voet breed, terwijl de lengte gelijk bleef) en ze alle boven elkaar plaatsen. Het vergroten van de blaasbalgen werd vereist door de projecteerde uitbreiding der registers.

Wanneer in dit contract gesproken wordt van het grote en het kleine orgel, zijn daarmee bedoeld het hoofdwerk en het rugpositief, volgens de plaatsing van de bijbehorende manualen ook „Oberwerk” en „Unterwerk” genoemd.

Tot beter begrip van de in het reparatiecontract bedongen uitbreiding van de registerdispositie is het goed nog eens de oorspronkelijke dispositie van 1627 te bekijken. Zij luidde:

Hoofdwerk, „Oberwerk”, aansluitend bij het bovenste manuaal:

1 bourdon	16'
2 prestant	8'
3 octaaf	4'
4 mixtuur	
5 cymbaal	
6 scherp, quint	
7 trompet	8'

Rugpositief, „Unterwerk”, aansluitend bij het benedenste manuaal:

1 holpijp	8'
2 prestant	4'
3 octaaf	[2']
4 sesquialter	$[2\frac{2}{3}' + 1\frac{3}{5}']$
5 fluit	4'
6 quintfluit	$[1\frac{1}{3}']$
7 sifflet	1'
8 kleine cymbaal	
9 kromhoorn	8'

Een belangrijke verandering onderging het orgel, doordat in plaats van de twee bestaande nu drie manualen („Claviren”) aangebracht werden; het derde was bestemd „für den Echo”, dus voor het echowerk. Dit voor de late barok zo kenmerkende echowerk werd in Kloosterrade gevormd uit de vox angelica (de engelenstem, een zacht geïntoneerde

ac Praenobili Domino D^o Balduino ab Horpusch, Rhändensis Ecclesiae, sive Monasterij bene merito Abbati, Domino suo et Mecaenati summe colendo praesentabat hac 25^a Julii Anno 1632. Joannes Noppius Doctor.

dulciaan van enge mensuur) en nog twee of drie andere registers die de orgelbouwer zelf kon kiezen.

Merkwaardig is de plaatsing van het echowerk in het rugpositief, „zwischen die vox humana“, ook een fijn tongregister, dat, zoals de naam aanduidt, de menselijke stem moet nabootsen. Omdat voor de nieuwe registers de ruimte in het rugpositief wel niet voldoende was, liet men een register van het oude orgel vervallen; maar in plaats van de sifflet die volgens het contract verwijderd moest worden, is de quint eruit genomen, zoals uit het postscriptum („Ex post“) blijkt. Blijkbaar was de vox angelica bedoeld als echostem van de vox humana, die overigens in Schades orgel van 1627 nog niet aanwezig was en pas later als een nieuwerwets register moet ingevoegd zijn in de plaats van een andere stem.

Evenals de klankverruiming van het rugpositief door het invoegen van een echowerk is ook de aanvulling van het hoofdwerk karakteristiek voor het klankideaal dat in het midden van de 18de eeuw opgeld deed. Men streeft niet meer naar de vroeg-barokke contrastwerking, die de scherpe doorzichtige klank bevordert, maar juist naar een sterkere versmelting der klanken, waarbij men de voorkeur geeft aan donker gekleurde, vol klinkende en strijkende registers, die geschikt zijn als expressieve solostemmen. Zo kreeg het orgel van Kloosterrade naast de bourdon 16' nog een tweede bourdon 8', dus een dof klinkende holpijp, bovendien een cornet 5 sterk, de als een hoorn klinkende mixtuur, die samengesteld is uit de natuurtonen ($8' 4' 2\frac{2}{3}' 2' 1\frac{3}{5}'$, bijvoorbeeld: C c g c' e') en een viola da gamba, een labiaal die de warme klank van het gelijknamige strijkinstrument imiteert.

We hoeven hier niet nader in te gaan op de vernieuwing van de windladen („secret laden“) en walsramen („wals brett“) in de beide werken, evenmin op de reparatie van het pijpwerk. Een toelichting is echter nog nodig bij punt 7 van het contract. Daarin wordt bepaald, dat de vier tongregisters („das schnarren werck“) en de sesquialter gehalveerd en ieder met twee registertrekkers voor diskant en bas voorzien moeten worden, zoals dat bij vele oude Nederrijnse orgels het geval is. Daardoor wordt het mogelijk op één manuaal telkens twee verschillende registers of combinaties van registers tegenover elkaar te zetten.

De opmerking in het contract over het aantal registers van het te vernieuwen orgel bewijst duidelijk, dat de registers van het orgel uit 1627, die door middel van een gehalveer-

de manuaalkoppeling met elkaar gecombineerd konden worden, niet verdeeld waren in diskant en bas, zoals wij op grond van het orgelcontract van 1627 abusievelijk hadden verondersteld⁴⁾. Want door de verdubbeling van de trekkers van vijf registers werd het aantal registers (niet het aantal klinkende stemmen) schijnbaar van 23 op 28 (of van 22 op 27) gebracht. Het in het nieuwe contract genoemde aantal van 23 (of 22) registers kan echter slechts ontstaan uit de 16 registers van het oude orgel, de 3 nieuwe van het hoofdwerk en de 3 (of 4) van het nieuwe echowerk. Volgens de berekening van het orgelcontract had het vernieuwde orgel van 1750 dus op drie manualen 22 of 23 klinkende stemmen met 27 of 28 registertrekkers, al naargelang het echowerk „solle bestehen in vox angelica mit noch zwey oder drey andern Registeren“.

In het contract zelf is ook genoteerd de betaling in termijnen van het honorarium van de orgelbouwer. Op 13 september 1751 schrijft prior G. Heyendal erbij: „Weilen er sich aber beklagt, schaden darbey zu leiden oder gelitten zu haben, so wirfft ihm sein Hochwürden zu zeh'n rthlr (= Reichsthaler), ein schilling, drey märck Aix...“. Op deze notities gaan wij niet nader in.

De lezer verwacht zeker nog enige gegevens over de persoon en het werk van de orgelbouwer. Het is niet veel, wat wij tot nu toe over hem konden te weten komen. Een meester Johann Heiliger, die waarschijnlijk identiek is met onze orgelbouwer, ontmoeten wij in de jaren 1740 verschillende malen te Aken. Hij stamde evenals Johann Schade uit Westfalen en was blijkbaar te Aken woonachtig. Over zijn werkzaamheid in de dom te Aken delen ons „Die historischen Notizen des Bürgermeisterei-Dieners Johannes Janssen“ het volgende mede: „Anno 1741 ist die Orgel auch wider renovirt worden und accomodirt durch einen Meister aus dieser Stadt Namens Johan heiliger, welcher auch eine artige compendiose Orgel im Chor über Ottonis Grabstein gemacht hat, welche in der täglichen Musik gebraucht wird!“⁵⁾.

In de herfst van 1748 nam Heiliger op zich een orgel te bouwen voor de kerk van de

⁴⁾ Zie Rolduc's Jaarboek 1960, blz. 114, linker kolom, laatste regel en vlg. Het boek is verkrijgbaar bij de Redactie Rolduc's Jaarboek, Rolduc, Kerkrade.

⁵⁾ Die historischen Notizen des Bürgermeisterei-Dieners Johannes Janssen in „Beiträge und Material zur Geschichte der Aachener Patrizier-Familien“ door Freiherr Hermann Oriovist von Fürth, III, Aken 1890, blz. 7. Zie ook Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins, XXI (1899), blz. 156, noot 1.

Christenserinnen (St. Monica) te Aken; het kostte 180 rijksdaalder en moest met Pinksteren 1749 voltooid zijn ⁶⁾). De dirigent van het Akense domkoor, Heinrich Böckeler (1836-1899), heeft dit orgel met slechts één manuaal nog gekend ⁷⁾). Of echter de door hem in 1876 meegeedeelde dispositie (prestant 4', holpijp 8', gamba 8', fluit 4', superoctaaf 2', mixtuur 3 sterk, trompet-kromhoorn 8') nog de oorspronkelijke is geweest, zou slechts aan de hand van het orgelcontract uit 1748 vastgesteld kunnen worden. Maar dit is sinds de Tweede Wereldoorlog helaas niet meer te vinden in het kloosterarchief. Volgens Böckelers mededeling is dit orgel in 1750 door J. Hilgers(!) uit Westfalen gebouwd en in 1829 door Waldeburg in Keulen gerestaureerd voor 200 daalders ⁸⁾).

In Heinrich Böckelers verhandeling „Zur Geschichte der deutschen Orgelbaukunst“ vinden wij ook een aanduiding van de verdere lotgevallen van het door Johann Schade gebouwde en door Johann Heiliger vernieuwde orgel uit de abdij Kloosterrade ⁹⁾). Hij schrijft: „Unter den übrigen Orgeln Aachens mögen sich wohl manche finden, welche theilweise sehr alt sind, weil sie aus Klosterkirchen stammen, die im Anfang dieses Jahrhunderts geschlossen worden sind, so z.B. . . . St. Peter aus der Augustinerkirche St. Katharina in Aachen), St. Katharina (aus Klosterrath bei Herzogenrath); dieselben sind aber derart umgebaut und vergrößert, dass das alte Werk (meistens im Positiv) kaum noch zu erkennen ist“.

⁶⁾ Bruna Gossens, O.F.M.Cap., **Die Genossenschaft der Christenserinnen zu Aachen**, 1933, blz. 46.

⁷⁾ Heinrich Böckeler, **Beschreibung der neuen Orgel im Kurhaussaale zu Aachen, erbaut von G. Stahlhuth, Orgelbaumeister in Burtscheid bei Aachen, nebst einer geschichtlichen Uebersicht über die Orgelbaukunst in Deutschland**, Aken (Albert Jacobi & Co.) 1876, blz. 21.

⁸⁾ Heinrich Böckeler, f.a.p. blz. 19.

⁹⁾ Heinrich Böckeler, f.a.p. blz. 19.

Desondanks zijn wij de dirigent van het Akense domkoor dank verschuldigd, dat hij ons de veranderde dispositie van het oude orgel uit Kloosterrade heeft overgeleverd in de toestand van de jaren 1870 ¹⁰⁾). Want daarin vinden wij nog altijd meer dan de helft der registers terug, die ons bekend zijn uit de twee orgelcontracten van 1627 en 1750:

St. Catharina
oude orgel uit Kloosterrade
18 registers

prestant	8'
bourdon	16' (diskant)
holpijp	8'
gamba	8'
fluit	4'
superoctaaf	2'
cornet	3 sterk
mixtuur	3 sterk
trompet	8'
klaroen	4'
prestant	4'
holpijp	8'
salicional	8'
dwarzfluit	8' (diskant)
fluit	4'
superoctaaf	2'
flageolet	2'
vox humana	8' (bas)

Daarmee is onze kennis der geschiedenis van het voormalige barokorgel in de abdij Kloosterrade voorlopig uitgeput. In het volgend jaarboek zal het grote orgel behandeld worden, dat in 1853 in het kader van de eerste restauratie van de kerk werd ontworpen door de bekende orgelbouwers, de gebroeders Müller, uit Reifferscheid in de Eifel en door hen in 1855 werd voltooid.

¹⁰⁾ Heinrich Böckeler, f.a.p. blz. 24.

n de
colom,
bij de

ROLDUC EN DE DICHTKUNST

In het 19de-eeuwse Rolduc heeft de dichtkunst vrijwel zonder onderbreking weelderig gebloeid. Geen prijsuitdeling, geen directeursfeest, geen naamfeest van een van de leraren, of er werden verzen „gepleegd”, in het Nederlands, Frans, Duits, Engels, in het Latijn, ja zelfs in het Grieks. Het grootste deel van deze verzen is ongedrukt gebleven; enkele zijn in handschrift in het archief bewaard. De leerlingen van de „poésie” en de rhétorique” en de studenten van de filosofie deden aan dit dichtelijk bedrijf even hard mee als de leraren, maar hielden zich meestal onder de mantel van de anonimiteit gedekt.

In RJ, VI (1926) en VII (1927) heeft J. Alberdingk Thijm S.J. (Rolduc 1859-65) een aantal van de Franse gedichtjes, die in de jaren 1858 tot 1868 onder de titel „Bouquets” bij de prijsuitdeling gedeclameerd werden en die merendeels de latere directeur Everts als auteur hadden, voor de geschiedenis bewaard. Pater Thijm zelf heeft deze gedichten van de door hem zo zeer vereerde directeur als voorbeeld genomen voor de falloze, door een oprecht religieus gevoel gedragen verzen, die hij gedurende zijn lange leven (1847-1926) vooral in de tijdschriften van de Sociëteit van Jezus gepubliceerd heeft. Misschien heeft ook zijn broer Karel, meer bekend als Lodewijk van Deijssel (Rolduc 1875-78), op Rolduc de inspiratie opgedaan tot de gedichten, die hij onder het pseudoniem A. Duyrcant in de Volksalmanak voor Nederlandsche Katholieken van 1885 deed opnemen en die in

RJ, VII (1927) opnieuw zijn afgedrukt. Als zeker mogen wij aannemen, dat R. van Oppenraay S.J. (1856-1936), de latere assistent-generaal van de Sociëteit van Jezus, uit zijn Rolducse opleiding (1869-73) een deel van de vorming heeft meegekregen, die het hem mogelijk heeft gemaakt, in 1890 met het dichtstuk „Amor” de gouden erepenning te winnen, die op grond van het Legatum Hoefftianum jaarlijks door de Koninklijke Academie van Wetenschappen wordt uitgereikt voor „het best gekeurde Latijnse gedicht”.

In de 20ste eeuw zijn de dichtaders van de Rolducse poëten van lieverlede minder rijkelijk gaan vloeien. In de eerste jaargangen van het Jaarboek werden nog herhaaldelijk gedichten opgenomen. Het begon al goed in RJ, I (1921) met „Van goede vrienden” door de Sittardse priester-leraar Chr. Mertz (Rolduc 1905-1907) en met twee lange toespraken in dichtvorm, die door de Rolducse priester-leraar H. Wismans (1874-1954, leraar Rolduc 1900-23) en door Chr. Mertz onder de titels „Scheepspraaf” (in navolging van C. Huygens) en „Van den ouden en den nieuwen Walram” voor het bézoek van de Minister-president Jhr. Mr. Ruys de Beerenbrouck aan Rolduc op 8 mei 1921 waren vervaardigd. De eerste werd voorgedragen door Emile Houben (Rolduc 1918-28), thans pastoor te Maas-tricht, St. Pieter, de tweede door Piet Zoetmulder (Rolduc 1920-24), thans Jezufet en hoogleraar aan de universiteit van Jogjakarta (Indonesië).

In RJ, II (1922) wijdde „Schuilevinkje”, wiens pseudoniem zelfs door een oud-redacteur van die dagen niet meer kan worden ontsluitend, zeven coupletten van twijfelachtig poëtisch gehalte aan „Dichtertje”. Beter was het anonieme „Bootje” in RJ, III (1923), waaraan Chr. Mertz onder de titel „Aan zee” enkele stemmingrijke verzen deed voorafgaan, die wij hier afdrucken. Hun ritmische en welluidende kwaliteiten inspireerden de musicus Philip Loots, die ze in melodie bracht. De componist was tot aan zijn dood in 1916 organist in Haarlem en heeft een aanzienlijke reeks missen, motetten en geestelijke liederen op zijn naam staan.

AAN ZEE

Altijd de zee en altijd de hemel,
heel een wereld vol gouden gewemel,
overal golven en overal blauw,
zon boven afgrond van perlenden dauw.

Altijd het ruisen en altijd die donder,
nu aan de hemel, dan diep daaronder,
altijd de zang van de rustloze zee,
hemel en aarde in strijd en in vreê.

Maar in het midden gouden paleizen,
gouden fonteinen, die eindeloos rijzen,
eindeloos ruisen en eindeloos stralen . . .
diepten die stijgen, en hemels die dalen.

CHR. MERTZ, Pr.

Terwijl P. Boyens (Rolduc 1919-1921) nog aan zijn op zo tragische wijze overleden klasgenoot P. Vaessen enige gevoelige regels opdroeg, kwam met Felix Ruffen (Rolduc 1900-1903) een „authentieke” dichter aan het woord. „Schaesberg” . . . wie denkt bij dat woord niet met weemoed terug aan de jaarlijkse pelgrimstocht?

Vereenzaamd in het immer-groen
Der tempel-stille sparrebossen,
Wier schachten-rijen ruwe, rosse
portieken alom opendoen,

Staat in verreind gemediteer,
Als op den knie van 't land geheven,
De bergkapel — er boven 't leven
gebeurd in een doorzongen sfeer . . .

zo zingt de dichter daar, en ieder die reeds vaker van hem las, herkent aanstonds in de doorwrochte stijl en de moeizame schildere-

ring met de vele nieuwvormingen de navolger der Tachtigers.

Nog altijd in hetzelfde nummer werden de verzen afgedrukt „Voor Louis Bouwmeester”, die de Rolducse huispoëet en toneelregisseur H. Wismans op 12 februari 1923 na afloop van de voorstelling van „De koopman van Venetië” door Piet Zoetmulder de grote acteur deed toezeggen. Zou Zoetmulder zich nog de rol van Antonio herinneren, die hij op zo schitterende wijze tegenover Bouwmeester speelde? Zijn tegenwoordige ordebroeder Jos. Houben (Rolduc 1917-24), thans hoogleraar te Nijmegen en te Beyrouth, zag zich in hetzelfde stuk (incredibile dictu in onze tijd) een vrouwenrol toebedeeld!

In RJ, IV (1924) trad Chr. Mertz wederom, maar nu voor het laatst, op met „Van de liefde”. Hij is in 1931 overleden. F. Raats (Rolduc 1919-1922) kwam in RJ, VI (1926) met „Vloed verebt”. Bij de inwijding van de nieuwe gebouwen aan de Zuidzijde op 15 november 1926 werden door een anonymus gelegenhedenverzen geproduceerd, die in RJ, VII (1927) zijn afgedrukt. Geleidelijk echter werden de verzen in het Jaarboek schaarser. In RJ, X (1930) verschijnt opeens „een der leraars van Rolduc” met gedichten in het Duits op het zilveren priesterfeest van de heren W. Jacobs en L. Backhuys. Nadat de auteur het zelf heeft voorgedragen bij het 40-jarig priester-jubileum van oud-president Van der Mühlen en zo dus uit de anonimiteit is getreden, kennen wij hem: het is onze alom-geachte leraar-Duits, P. J. Eck (gestorven in 1956). Wij willen de vier korte strofen hier laten volgen, niet in het laatste om de priesterleraren „eines besserén zu belehren”, die vaker het vers citeren, doch verminkt en niet altijd met de ernstige overtuiging die de dichter er ongetwijfeld in heeft uitgesproken.

Priesterleben:

Für andre streben,
Voll und ganz sich hinzugeben.

Andrer Schmerzen
Auszumerzen

Trozt der Qual im eignen Herzen.

Sich selbst entsagen;
Ohne Klagen

Andrer Sünd' und Sorgen tragen.

Priesterleben:

Für andre streben,
Voll und ganz sich hinzugeben.

Het is niet onwaarschijnlijk dat de gedichten „Reinheit“, ter gelegenheid van de viering van het 25-jarig bestaan van de Vereniging „Voor Eer en Deugd“ op 8 december 1929, en „Vor Aachen“, naar aanleiding van de heiligdomsvaart van 1930, van dezelfde hand zijn. Aan „het verscheiden van Hubert Spauwen“ (Rolduc 1923-30) werd door H. een hele bladzijde poëzie gewijd. In RJ, XI (1931) legde J. G. met „Et Kloeëster-Kapelche“ de herinnering vast aan de „promenades à la petite chapelle“, die destijds op mooie zomeravonden door heel Rolduc werden ondernomen. RJ, XII (1932) wemelt letterlijk van verzen: „Stella Duce“, „Welkomstgroet aan Mgr. Lemmens“, beide anoniem, „In et Wormdal“, „Et Mariabild bij de Kloeësterpoats“, beide door J. G., en „Adieu Rolduc!“ door W. H.

Het volgende jaar bracht een herdruk van „Walram III, Hertog van Limburg“, RJ, XIII (1933), in 1852 bij de opening van de spoorweg Aken-Herzogenrath-Düsseldorf door de latere Rijksarchivaris Jos. Habets (1928-93) gedicht, alsmede een „Heilwensch van Rolduc's oudsten leraar aan den directeur op zijn naamfeest“, door H. Reighard (1848-1942, leraar Rolduc 1874-92). Aan RJ, XIV (1934) droeg J. G. een gedicht bij op „Kirchroa“. Leo Michels (leraar Rolduc 1913-16), later hoogleeraar te Nijmegen, schreef voor RJ, XV (1935) met „Reüniados Liber Unicus“ de ballade van de reunie van oud-leerlingen van 1934. Door B. werd een poëtische „Welkomstgroet“ gericht tot de gasten bij de inwijding van de nieuwe aula op 21 juni 1935, terwijl J. G. een „Absjiedsjrós an de auw Kloeëster Aula“ wijdde.

In RJ, XVIII (1937) zien wij J. G. nog eens optreden met een gedicht in Kerkraads-Akens dialect: „Wat de Kloeëster Lourdesgrot diech zéat“. Het was voor het laatst, en tot de huidige dag is de anonimiteit van deze lokale dichter, die eerst uit Aken, later uit Kerkrade zijn bijdragen inzonder, onontsluierd gebleven. Wij kunnen nu in het Jaarboek de sluiert oplichten. J. G. zijn de initialen van Jozef Geilenkirchen, gestorven in 1939 in Kerkrade en voor de oorlog wel de enige dichter in het dialect van die plaats. Men kan zijn genrestukjes nu en dan nog eens beluisteren op een Kerkraadse voordrachtsavond. Wanneer wij nu de gedichten over Rolduc of zijn geschiedenis, gebruiken, ligging lezen, zijn wij geneigd ze weinig waarde toe te kennen. Ieder — misschien met uitzondering van wie zich over elke uiting in de „volks taal“ vertedert — zal glimlachen bij de idyllische schildering

van de „sjoedente“ bij het veldkapelletje. Zij vereeuwigden voorts alle onware, doch gevoelige verhaaltjes over Rolduc en trots en liefde doen de verzen wel al te zeer zwellen zoals de dichterborst. Men waardeert er in een zekere muzikaliteit en de kennis van het eigen dialect.

Afwisselend Duits en Frans was de „Dichterlijke ontboezeming van een oud-Rolducien van voor zestig jaren“: H. J. Meuser (Rolduc 1877-80) in RJ, XIX (1939). Bernard Bekman, destijds redacteur van de Zuid-Limburger, thans hoofd van de publiciteitsdienst van de gemeente 's-Gravenhage, leverde een „Vers“ op het zilveren priesterfeest van Mhr. J. Metzmakers (1891-1944, leraar Rolduc 1914-44) in RJ, XX (1940).

In de oorlogsjaren verstilde de Rolducse lier, al werd nog in RJ, XXI (1941), door „Charley“, een hooggestemd loflied aangeheven op de „Poëzie op Rolduc“. „Wij weten niet, aldus de schrijver, of er veel of weinig dichtertalenten in Roda's schaduw ontloken zijn, maar het houdt ons er niet van af Uw aandacht thans te vragen voor de poëtische dictie van een onzer medestudenten, wiens verzen ons werkelijk door hun oorspronkelijkheid en fijne opmerkingsgave zo geboeid hebben, dat wij ze werkelijk dichterlijk durven te noemen.“ Bedoeld is José Erens (Rolduc 1933-42), van wie een achttal gedichten wordt aangehaald en gecommentarieerd. In RJ, XXVI (1946) zong v. C. zijn „Adieu Rolduc“ op eigen wijze in verzen uit. De zanger, Dr. M. van Can (leraar Rolduc 1928-46), thans rector van de R.K. Leerlangen te Tilburg, heeft dit vers laten herdrukken in RJ, XL (1960) en daarmee het vaderschap ervan erkend.

Na 1946 is de poëzie in het Jaarboek verstomd tot RJ, XXXV (1955), waarschijnlijk ter ere van de dichter, wiens „In Memoriam“ in hetzelfde nummer was opgenomen, een gedicht van H. W(ismans) plaatste, gedateerd 4 maart 1919, over „Hare Majesteit Koningin Wilhelmina te Rolduc“. Waren er onder de leraren en de leerlingen van het vierde Rolduc geen dichters meer, die een oorspronkelijke bijdrage konden leveren? In RJ, XXXVIII (1958) kwam een buitenstaander, Leo Herberghs, met een gedicht in twee delen en acht vierregelige coupletten op „Rolduc“! Eerst met Kees Simhoffer (Rolduc 1952-55), die enkele moderne verzen onder verschillende titels bijdroeg, werd deze vraag beantwoord. Door deze laatste heeft waarschijnlijk een drietal jongere poëten zich aangemoedigd gevoeld, om ook hún proeven van dicht-

kunst aan de openbaarheid prijs te geven, en zo treffen wij in RJ, XXXIX (1959) weer vier dunbedrukte bladzijden poëzie aan, van „Andreas“, „Diego“ en „N. U. Tenaar“. In het laatst verschenen jaarboek, RJ, XL (1960) komt, nauwelijks opgemerkt, nog een klein versje voor van Toon Jakobs: „Vervolgde“. Wat zullen de volgende Jaarboeken brengen?

Intussen echter heeft het derde Rolduc een dichter voortgebracht, die zich in de Nederlandse letterkunde een plaats heeft weten te verwerven als Paul Haimon en die van 1925 tot 1934 op Rolduc bekend was als Laugs Willy van Ohé-en-Laak. Het is hier niet de plaats om het dichterschap van Paul Haimon te kenschetsen of te beoordelen, maar wel om de wens uit te spreken, dat hij ook aan het Jaarboek nog eens een vrucht van zijn inspiratie zal afstaan.

Ten slotte wil ik wel verraden, dat de aanleiding tot het schrijven van dit overzicht geweest is een stukje in De Tijd-De Maasbode van 28 november 1960, waarin onder de titel „Chauvinisme op rijm“ melding werd gemaakt van het Eindhovense chauvinisme, dat „steeds weelderiger opbloeit naarmate de Brabantse lichtstad terrein wint bij de bevolkingsrace met Haarlem, nu nog de vijfde stad van het land. Eindhoven denkt de Noord-Hollandse bloemenstad in de lente voorbij te streven . . . althans wat betreft het inwonertal“. Het blad neemt daarbij uit een Eindhovense krant een „Eindhovens Lied“ over en wij drukken dat hier tot besluit in zijn geheel af, omdat het geschreven is door Lodewijk van Woensel, zijnde de oud-Rolducien Louis Vrijdag (Rolduc 1927-30), die reeds eerder van zijn dichterlijke gaven in het openbaar heeft doen blijken. Het lied is op muziek gezet door Henk Sengers.

EINDHOVENS LIED

In Brabant rees uit hei en zand,
Uit beemd en woeste gronden,
De vijfde stad van Nederland,
Waar 't licht werd uitgevonden.
Waar 't eigen volk in auto's rijdt
Uit Eindhovens fabrieken,
Waar wordt gebouwd en uitgebreid
In 't tempo van de nieuwe tijd,
De magistraat zijn vleugels spreidt
En steigert op zijn wieken.

Refrein:

Stad in de steigers, stijg maar door
Hier klopt het dynamisch hart,
Dat elke stad van Holland tart
In levenslust; bij elke start
Ligt Eindhoven voor.

Eens leefden wij hier nog apart
In eigen, fiere dorpen
En werd met chauvinistisch hart
Groot-Eindhoven verworpen.
Maar, voor de annexatie rijp
Ging Gestel zich bekeren,
Ook Stratum lag mefeen te grijp,
Iets lager Tongelre en Strijp,
En Woensel nam de vredespijp,
Tot vreugd der stadse heren.

Ons Eindhoven zit vol muziek,
Vol licht, vol leut, vol lampen.
Eindhovens volk staat jong en kwiek
Van dynamiek te dampen.
Wij breken af, wij bouwen op.
Haarlem gaat naar de haaien.
Geen mens zet onze wedloop stop.
Ons Eindhoven neemt nu de kop
En 't oude Haarlem krijgt de strop,
Nu wij victorie kraaien.

LERAREN CORPS

I. Priesterleraren.

Jochems Drs. H. L. W. J. 1959. President.
 Stroux Drs. F. A. A. 1923.
 Pop Dr. L. J. J. 1926.
 Vogels Drs. J. A. H. 1935.
 Senden Drs. J. F. J. E. 1936.
 Houben P. J. 1937.
 Heynen Drs. P. J. H. 1938.
 Schrijen J. H. 1938.
 Janssen Ch. A. I. 1942.
 Hermens Drs. V. J. H. 1946.
 Meertens Drs. A. H. Chr. 1941.
 Wijnen L. W. 1946.
 Lemmens Drs. H. H. 1942.
 Timmermans A. B. J. 1942.
 Hommes G. P. 1944.
 Berkels M. H. 1945.
 Augustus F. L. 1946.
 Bosch Dr. J. W. 1949.
 Penders F. J. 1946.
 Rouwet Drs. J. P. H. M. 1946.
 Tagage Drs. J. M. B. 1946.
 Salemans R. B. H. 1947.

Stassen J. J. 1947.
 Lenders Drs. J. A. C. 1949.
 Lemmen Drs. M. M. W. 1954.
 Buck Dr. M. J. 1952.
 Notermans J. H. 1955.
 Poulssen G. W. A. 1956.
 Lemmen W. M. 1957.
 Gijsen J. M. 1959.
 Kurris A. M. W. J. 1960.

II. Lekenleraren.

Van Loo E. M. 1939.
 Stenten Drs. F. L. G. 1957.
 Limpens Drs. H. J. 1960.
 Uitterhoeve Drs. A. 1960.

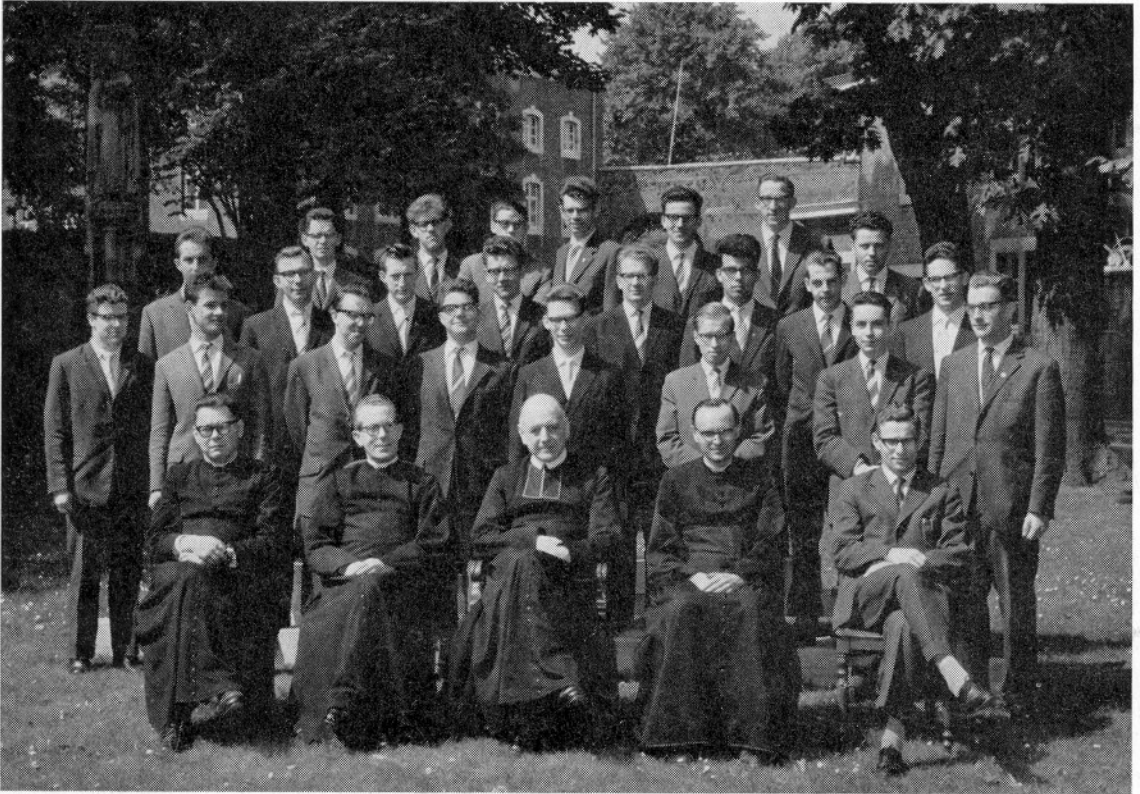
III. Onderwijzers Voorb. School.

Smeets J. 1955 (Hoofd).
 Soethout C. H. 1960.

IV. Muziekleraren.

Zeyen N. 1953.
 Gerards E. 1955.
 Steijns M. 1958.

LEERLINGEN

PHILOSOPHIE

Supérieure

Boers Frits, Schinnen.

Bongaerts Giel, Beegden.

Bour Hub, Schaesberg.

Brands Lambert, Passart-Hoensbroek.

Braun Jan, Heerlen.

Van Caldenborgh Ger, Scharn-

Maastricht.

Cöp Piet, Olfersum.

Crolla Clemens, Valkenburg.

Van Enkevort Ger, Sevenum.

Franssen André, Gulpen.

Grootjans Jos, Schaesberg.

Kirkels Michel, Nederweert.

Knubben Bert, Maastricht .

Kuypers André, Velden.

Peters Theo, Sevenum.

Philippens Paul, Schimmert.

Poell Jan, Nederweert.

Pouwels Gerrit, Heide-Venray.

Snijders Frits, Stramproy.

Stevens Wiel, Belfeld.

Swinkels Mathieu, Castenray.

Thijssen Jan, Horst.

Veugelers Herman, Obbicht.

Vogten Martin, Hoensbroek.

Inférieure

Aendekerk Hub, Stramproy.

Ament Jac, Stramproy.

Bemelmans Colla, Nuth.

Bormans Mathieu, Merkelbeek.

Coppus Jan, Horst.

Elissen Antoine, Eckelrade.

Ewals Joep, Tegelen.

Geerards Jeu, Wellerlooi.

Heijnen Pierre, Spaubeek.

Hendriks Jan, Beegden.

Hermkens Piet, Grubbenvorst.

Hilak Michel, Schaesberg.

Hofman Jean, Maastricht.

Huijts Willy, Voerendaal.

Jacobs Willy, Rothem.

Kleuskens Wim, Heide-Venray.

Knaapen Ad, Sint-Geertruid.

Laumen Hub *, Geleen.

Luijpers Pierre, Well.

Pasing Hein, Brunssum.

Peters Jan, Horn.

Postma Ivo, Heer.

Rosier Jo *, Maastricht.

Rouwet Jean, Bunde.

Salden Jan, Stein.

Selen Piet, Eik-Kessel.

Simons Antoine, Maasniel.

Smeets Guy, Gronsveld.

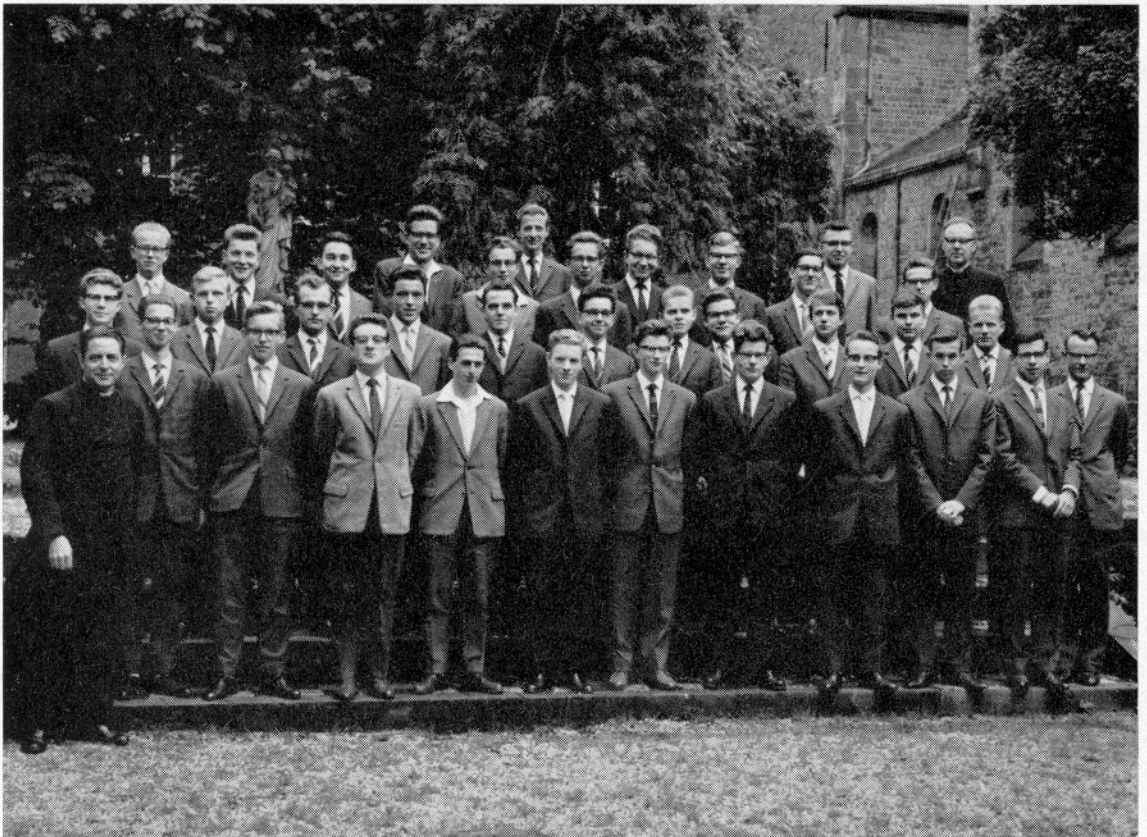
Vaessen Jan, Maasbree.

Wetzelaer Frans, Passart-Hoensbroek.

Willemsen Theo, Sevenum.

* Nieuwe leerlingen bij het begin van dit schooljaar.

SEMINARIE - GYMNASIUM

6de klas, afd. A.

Backbier Leo, Geleen.	Van Heur Frans, Roggel.
Beckers Wim, Echt.	Hinskens Jos, Waubach.
Broekhoven Gerrit, Einighausen.	Van Horen Herman, Beringe-Helden.
Cöp Willy, Ottersum.	Janssen Frans, Spaubeek.
Cruzten Hub, Wylré.	Janssen Leo, Horst.
Custers Harrie, Oostrum.	Peeters Thijs, Kessel.
Van Dijck Pierre, Meerssen.	Raassens Mathieu, Horst.
Frissen Giel, Houthem.	Smeets Leo, Horn.
Gorissen Ben, Maastricht.	Steinbusch Mathieu, Ubachsberg.
Grond Guido, Bleyerheide-Kerkrade.	Wiertz Frans, Kerkrade.
De Groot Pie, Maastricht.	Wilms Thijs, Helden-Panningen.

Mhr. Senden.

6de klas, afd. B.

Boots Jan, Maasbree.	Nagels Marius, Blerick-Venlo.
Claessens Wim, Oirlo-Venray.	Roggen Jos, Blerick-Venlo.
Coenen Ton, Banholt.	Thielen Henk, Horst.
Frijns Henk, Schimmert.	Vogten No, Wychen.
Kessels Jan, Pey-Echt.	

Mhr. Vogels.

6de klas, afd. S.

Clerx Constant, Neerbeek.	Coenen Jan, Blerick-Venlo.
Frenken Toon, Bergen.	

Mhr. Senden.

5e klas, 1ste afd. A.

Ament Wim, Leveroy.	Kerkhoffs Hein, Genhout-Beek.
Beusmans George, Noorbeek.	Kleijnen Hub, Noorbeek.
Claessens Leo, Mechelen.	Kohl Leo, Simpelveld.
Cordewener Louis, Hoensbroek.	Pluimakers Wim, Limbricht.
Engels Lau, Velden.	Reijnen Michel, Blitterswijk.
Gielen Wim, Nederweert.	Schlenter Ambroos, Epen.
Van Heel Jo, Dieteren-Susteren.	Seegers Jan, Grubbenvorst.
Hoenen Henk, Brunssum.	Seuren Gerard, Lottum.
Janssen Jo, Helden.	Willems Hub, Sittard.
Joosten Piet, Heerlerheide.	Zitzen Hub, Rimborg-Waubach.

Mhr. Augustus.

5de klas, 2de afd. A.

Boesten Jos, Brunssum.	Hermans Ed, Sweykhuzen.
Borghans Arnold, Schaesberg.	Herpers Thijs, Kerkrade.
Geraedts Herman, Swalmen.	Houben Jean, Kerensheide-Stein.
Gorissen Ton, Maastricht.	Jaegers Don, Simpelveld.
Heijenrath Jac, Simpelveld.	Janshen Hans, Gennep.

Janssen Sjef, Nieuwenhagen.	Sleutels Jo, Roggel.
Lenders Tom, Meijel.	Spierts Norbert, Terwinselen-Kerkrade.
Van der Linden Jos, Swalmen.	Thelen Mathieu, Chèvremont- Kerkrade.
Maassen Jan, Pey-Echt.	
Niesten Hub, Vaals.	Van Tuldén Tinus, Nederweert.
Riga Frans, Sweykhuzen.	Van de Wallen Jan, Lauradorp- Waubach

Mr. Tagage.

5de klas, afd. B.

Ament Bert, Leveroy.	Schoffelen Piet, Klimmen.
Huynen Sjef, Heerlerbaan-Heerlen.	Van der Stegen Gerriit, Meerssen.

Mr. Tagage.

5de klas, afd. S.

Eijssen Denis, Schimmert.	L'Ortije Hub, Wylré.
Maes Jan, Weert.	Meertens Arthur, Margraten.

Mr. Augustus.

4de klas, 1ste afd.

Van de Boom Johan, Brunssum.	Keijbets Hub, Voerendaal.
Boonen Wim, Reuver.	Kleinen Luud, Maastricht.
Brunenberg Jo, Schaesberg.	Lacroix Willy, Noorbeek.
Claassen Toon, Koningsbosch.	Niesen Jan, Belfeld.
Coenen Jan, Montfort.	Paquay Ger, Eysden.
Creusen René, Vaals.	Reijnen André, Echt.
Custers Willy, Baexem.	Riga Albert, Sweykhuzen.
Dullens Louis, Broeksittard.	Van der Schaft John, Brunssum.
Ebus San, Venlo.	Simons Jan, Melick-Herkenbosch.
Van de Esker Max, Geleen.	Slabbers Wil, Beesel.
Geurts Joos, Veulen-Venray.	Slangen Frans, Roermond.
Hanraets Arno, Tegelen.	Vaessen Hub, Simpelveld.
Janssen Guus, Heerlen.	Van de Ven Peter, Geleen.

Mr. Lemmens.

4de klas, 2de afd.

Cleven Hub, Horst.	Jakobs Jos, Horst.
Crijns Jan, Simpelveld.	Klein Frans, Schandelen-Heerlen.
Duijsings Jo, Schimmert.	Koolen Jan, Ell-Hunsel.
Geelen Jan, Haelen.	Kuijpers Henk, Schimmert.
Genders Charles, Kerkrade.	Lambrichts Henk, Weert.
Gubbels Mathieu, Noorbeek.	Mevis Martin, Nuth.
Hanssen Jan, Broekhuizenvorst.	Op 't Root Gerd, Roermond.
Hunnkens Loek, Grashoek-Helden.	Schnackers Jo, Gulpen.
Jacobs Leo, Weert.	Seeverens Pierre, Heerlerheide.

Smeets Mathieu, Meerssen.	Vaessen André, Simpelveld.
Smits Ger, Ottersum.	Vleugels Jan, Voerendaal.
Snijders Pierre, Wijnandsrade.	De Warrimont Fred, Noorbeek.
Steijns Hub, Kunrade-Voerendaal.	Zuketto Jo, Heerlen.
Thijssen Piet, Baarlo.	

Mhr. Lenders.

3de klas, 1ste afd.

Benders Frans, Heerlerbaan-Heerlen.	Van Oeffelt Toon, Spekholzerheide- Kerkrade.
Bloemen Hub, Nieuwenhagen.	
Boijens Piet, Sweykhuzen.	Pasing Theo, Brunssum.
Van de Bongard Jo, Kerkrade.	Peeters Ton, Baarlo.
Boumans Pierre, Voerendaal.	Pierik Henk, Brunssum.
Brauer Jan, Broekhuizenvorst.	Prompers Wil, Sint-Geertruid.
Coopmans Leo, Baarlo.	Rademakers Arno, Heerlerheide.
Dautzenberg Jo, Schaesberg.	Ramakers Pierre, Pey-Echt.
Dieteren Martin, Hoensbroek.	Reijnen Herman, Bliitterswijk.
Hendriks Mathieu, Nuth.	Schwachöfer Marcel, Venray.
Horsmans Paul, Ulestraten.	Sluijsmans Alex, Simpelveld.
Janssen Ger, Tienray.	Smets Raymond, Swalmen.
Lemmens Loek, Kerkrade.	Tielen Jan, Sevenum.
Leunissen Lou, Ransdaal-Klimmen.	Willems Pierre, Ottersum.
Meertens Piet, Haanrade-Kerkrade.	Willemsen Wim, Sevenum.
Miesen Bert, Maastricht.	Wilms Frans, Helden.
Moonen Piet, Kunrade-Voerendaal.	

Mhr. Wijnen.

3de klas, 2de afd.

Bartholomeus Joop, Geleen.	Gielkens Frans, Brunssum.
Beelen Jos, Horst.	Gommans André, Tegelen.
Beerens Pieter, Hoensbroek.	Goossens Wim, Tegelen.
Benders Paul, Eyselshoven.	Hassink Jules, Maastricht.
Bors Pierre, Steyl-Tegelen.	Hautvast Pierre, Schinnen.
Bruynen Piet, Baarlo.	Houben Theo, Sevenum.
Cordewener Paul, Hoensbroek.	Kunnen Frans, Horst.
Derksen Jan-Pieter *, Rotterdam.	Laheije Bert, Valkenburg.
Dijkstra Wim, Susteren.	Van der Linden René, Eys.
Dircks Hans, Montfort.	Maas Pierre, Eysden.
Drummen John, Hoensbroek.	Niesien Rob, Vaals.
Franck John, Schaesberg.	Peeters Jac, Kessel.
Van Gastel Harrie, Meijel.	Van Rens Herman, Hegelsom-Horst.
Geurts Wim, Bingelrade.	Reubzaet Henk, Hoensbroek.

Reul Theo, Spekholzerheide-Kerkrade. Stammen Jan, Helden.
Schoenmakers Jan, Nuth.

Mhr. Salemans.

2de klas, 1ste afd.

Bock Sjef, Schin op Geul.	Van Rens Jan, Heide-Venray.
Bormans Ben, Merkelbeek.	Rijs Herman, Neer.
Derix Pief, Neer.	Sala Dick, Venray.
Dierks Peter, Schaesberg.	Scheeren Werner, Kerkrade.
Van Enckevort Hub, Sevenum.	Schnackers Hub, Bocholtz.
Hermans Pierre, Sweykhuzen.	Slangen Piet, Genhout-Beek.
Janssen Ton, Echt.	Smeets Jan, Bunde.
Jeukens Willy, Kerkrade.	Truijen Joos, Venray.
Van Kan Giel, Berg en Terblijt.	Vandeberg John, Kerkrade.
Laeven Hub, Wijnandsrade.	Wijnhoven Laurens, Baarlo.
Moedersheim Willy, Kunrade- Voerendaal.	Wolters Jo, Pey-Echt.
Pouwels Jan, America-Horst.	Zitzen Harrie, Rimburch-Waubach.

Mhr. Buck.

2de klas, 2de afd.

Berden Jan, Blerick-Venlo.	Mols Sjef, Geleen.
Van de Beuken Mathieu, Meterik- Horst.	Moonen Ton, Weert .
Claessen Jos, Valkenburg.	Naus Jac, Helden.
Delahaye Frans, Geleen.	Nizet John, Roermond.
Ebus Jac, Venlo.	Peeters Jan, Meterik-Horst.
Grooten Go, Holtum-Born.	Spauwen Arnold, Amby.
Heijnen Jan, Sittard.	Stultiëns Henk, Weert.
Huver Paul, Heerlen.	Stultiëns Paul, Blerick-Venlo.
Koenraad Ton, Roermond.	Urselmann Leo, Heyen-Bergen.
Koonen Peter, Heerlerheide.	Vaessen Jo, Stein.
Marcellis Frans, Horst.	Wagemans Mathieu, Neer.

Mhr. Timmermans.

2de klas, 3de afd.

Arets Nic, Terwinselen-Kerkrade.	Janssen Toon, Spekholzerheide- Kerkrade.
Op de Camp Louis, Spaubeek.	Kloth Wim, Echt.
Dieteren Mathieu, Hoensbroek.	Kock Ton, Molenberg-Heerlen.
Van Dijck Jo, Maasbree.	Philippens Arnold, Eysden.
Elissen John, Eckelrade.	Ritzen Jean, Eckelrade.
Hoppers Wim, Brunssum.	Rouwette Jean, Graetheide-Sittard.
Hurdeman Everard, Beek.	

Steijvers Mathieu, Stramproy.	Wanders Ben, Haanrade-Kerkrade.
Triebels Pierre, Nieuwenhagen.	Wetterhahn Chris, Brunssum.
Turnsek Frank, Hoensbroek.	Wijtvliet Paul, Heerlen.
Vossen Sjef, Molenberg-Heerlen.	Zelissen Gabriël, Geleen.

Mhr. Berkels.

1ste klas, 1ste afd.

Boshouwers Constant, Schandelen- Heerlen.	Van Klooster Bert, Maastricht.
Bouten Gerry, Hegelsom-Horst.	Lenders Hub, Maasbree.
Op den Camp Piet, Stein.	Liljens Jan, Leunen-Venray.
Corstjens Gerry, Thorn.	Moonen Jean, Klimmen.
Elbers Gerrit, Wellerlooi.	Nellen Jos, Kronenberg-Sevenum.
Evers Hub *, Swalmen.	Odekerken Martin, Molenberg- Heerlen.
Gielen Jos, Schinnen.	Philipsen Harrie, Kronenberg- Sevenum.
Gubbels Jos, Wessem.	Pörteners John, Susteren.
Henderikx Leo, Heythuysen.	Robroek Willy, Molenberg-Heerlen.
Hoeymakers Wim, Kronenberg- Sevenum.	Senden Ton, Kerkrade.
Holten Willy, Chèvremont-Kerkrade.	Thijssens Cyriel, Margraten.
Houtvast Theo, Schinnen.	Van Wissen Pierre, Mondercange (Lux.).
Janssen Henk, Tienray.	
Koonen Piet, Nuth.	

Mhr. Janssen.

1ste klas, 2de afd.

Bouten Harrie *, Helden-Panningen.	Hermans Jo *, Blerick-Venlo.
Bouten Henk *, Tegelen.	Hopman Jan *, Ottersum.
Brouwers Theo *, Margraten.	Kals Jac *, Welten-Heerlen.
Crouzen Laur *, Maastricht.	Keijzers Harrie *, Sevenum.
Custers Pieter *, Oirlo-Venray.	Kessels Piet, Helden-Panningen.
Van Dooren Jons *, Bunde.	Kurvers Jos *, Echt.
Driessen Wim, Meers-Stein.	Louvenberg Jo, Kerkrade.
Elzenberg Theo, Venlo.	Martens Peter, Tienray.
George René *, Sijpeld.	Moonen Hub, Voerendaal.
Hanssen Conny *, Maastricht.	Wiermans Leo *, Weert.
Hendriks Theo *, Maasbree.	

Mhr. Rouwet.

1ste klas, 3de afd.

Bouten Jac *, Meterik-Horst.	Gijsen John *, Kerkrade.
Van Brederode Guus *, Geulle.	Hafmans Jeu, Sevenum.
Claessens Paul, Bunde.	Laeven Guus *, Wijnandsrade.
Geurts Jan, Ottersum.	Van der Leeuw Hub *, Echt.

Lemmen Jac *, Hegelsom-Horst.
 Marlens Toine *, Tienray.
 Op het Veld Peter *, Pey-Echt.
 Peeters Willy *, Belfeld.
 Pennings Leo *, Brunssum.
 Reuling Albert *, Brunssum.
 Schreinemakers Harrie *, Sittard.
 Schwanen Hub *, Heerlerbaan-
 Heerlen.

Mhr. Schrijen.

VOORBEREIDENDE KLAS

1ste afd.

Alers Peter *, Meerssen.	Meertens Martin *, Margraten.
Beusmans Igno *, Noorbeek.	Marell Marcel *, Treebeek- Hoensbroek.
Braun Hub *, Haanrade-Kerkrade.	Oostwegel Sjef *, Heerlen.
Brouwers André *, Vijlen.	Prevo Joep *, Eygelshoven.
Croonen Bert *, Noorbeek.	De Ruijter Jan *, Brunssum.
Gehlen Harrie *, Koningsbosch.	Schreurs Jean *, Noorbeek.
Hocks Jozef *, Mechelen.	Simons Wynand *, Chèvremont- Kerkrade.
Van Hoven Maurice *, Wijnandsrade.	
Kern Jos *, Vaals.	Ijpelaar Jo *, Spekholzerheide- Kerkrade.
Kremer Willy *, Vaals.	
Lahey Jeu, Valkenburg.	
Limpens Jan *, Eys.	

Mhr. Smeets.

2de afd.

Bastings Jo *, Epen.	Peeters Antoon *, Baarlo.
Camps Willem *, Vaals.	Quaedvlieg No *, Nieuwenhagen.
Coenjaerts Willy *, Houthem.	Rohen Jac *, Voerendaal.
Engelen Wiel *, Sevenum.	Van der Schaft Cor *, Brunssum.
Gijssen Jean *, Bunde.	Scheurs Jan *, Margraten.
Hinskens Jos *, Schaesberg.	Schwachöfer Piet *, Venray.
Houben Jos *, Eys.	Severijns Harrie *, Geulle.
Huybers Sjef *, Bergen.	Smits Harrie *, Oppersum.
Janssen Jac *, Blerick-Venlo.	Stassen Peter *, Geleen.
Knubben Jeu *, Welten-Heerlen.	Veltrop Gerry *, Brunssum.
Leenders Gerard *, Echt.	Wijnen Piet *, Maasbree.
Nelissen Jac *, Ulestraten.	Zegers Jan *, Lottum.

Mhr. Soethout.

PERSONALIA

De H. Priesterwijding ontvingen:

Piet Aben	St. Joost-Echt
Nico Bitsch	Sittard
Bas Cartigny	Roermond
Ben van Dijck	Bergen
Hub Dings	Tegelen
Nico Dobbelstein	Mheer
Jan Geurts	Bingelrade
Theo Goossens	Gennep
Pierre Kleijnen	Noorbeek
Matthieu Kunnen	Stramproy
Fons Marlens	Schimmert
Piet van Montfort	Sittard
Harrie de Rouw	Sittard
Matthieu Schoeren	Tegelen
Hein Sieben	Schimmert
Harrie Tacken	Meterik
André Thewissen	Schimmert
Jos Turlings	Echt
Loet Visschers	Spaubeek
Ed Vliegen	Gulpen
Hans Zelen	Venlo
allen priesters van het bisdom.	

HEBBEN MET GOED GEVOLG AFGELEGD:

I. Het eindexamen van het Gymnasium afd. A:

Leo Backbier, Geleen.
Wim Beckers, Echt.
Willy Cöp, Ottersum.
Pierre van Dijck, Meerssen.
Giel Frissen, Houthem.
Ben Gorissen, Maastricht.
Pie de Groot, Maastricht.
Frans van Heur, Roggel.
Jos Hinskens, Waubach.

Herman van Horen, Beringe.
Frans Janssen, Spaubeek.
Leo Janssen, Horst.
Thijs Peeters, Kessel.
Mathieu Raassens, Horst.
Leo Smeets, Horn.
Mathieu Steinbusch, Ubachsberg.
Frans Wiertz, Kerkrade.
Thijs Wilms, Panningen.

II. Het eindexamen van het Gymnasium afd. B:

Jan Boots, Maasbree.
Wim Claessens, Oirlo.
Jan Kessels, Pey.

Marius Nagels, Blerick.
Jos Roggen, Blerick.
No Vogten, Wychen.

III. Het toelatingsexamen tot de Filosofie:

Constant Clerx, Neerbeek.
Jan Coenen, Blerick.

Toon Frenken, Bergen.

V GYMNASIUM, 1ste afd.: Lau Engels, Velden.
Leo Kohl, Simpelveld.
2de afd.: Bert Ament, Leveroy.
alpha en bèta: Hub Niesten, Vaals.

IV GYMNASIUM, 1ste afd.: Jan Coenen, Montfort.
2de afd.: Mathieu Gubbels, Noorbeek.

III GYMNASIUM, 1ste afd.: Pierre Ramakers, Pey-Echt.
2de afd.: Herman van Rens, Hegelsom-Horst.

II GYMNASIUM, 1ste afd.: Jan Pouwels, Horst.
2de afd.: Frans Delahaye, Geleen.
Paul Stultiëns, Blerick.
3de afd.: Mathieu Steijvers, Stramproy.

I GYMNASIUM, 1ste afd.: Gerry Corstjens, Thorn.
2de afd.: Laur Couzen, Maastricht.
3de afd.: Jan Geurts, Ottersum.
Peter op 't Veld, Echt.

VOORBEREIDENDE KLAS, 1ste afd.: Wil Kremer, Vaals.
2de afd.: Jo Bastings, Epen.

V Gymnasium, 1ste afd. A.

- Lau Engels, Velden: alg. pr., pr. godsd., pr. gr., pr. ned., pr. gesch., pr. wisk., 1e verm. lat., 1e verm. cult. gesch., 2e verm. du., 2e verm. aandr.
- Leo Kohl, Simpelveld: alg. pr., pr. lat., pr. eng., pr. gesch., pr. wisk., 1e verm. gr., 1e verm. aandr.
- Leo Claessens, Mechelen: pr. fr., 1e verm. du., 1e verm. eng.
- Hub Zitzen, Rimborg: pr. du., 2e verm. lat.
- Jan Seegers, Grubbenvorst: pr. cult. gesch., 2e verm. ned.
- Hub Willems, Sittard: pr. aandr.
- Wim Pluimakers, Einighausen: 2e verm. gr., 2e verm. fr., 2e verm. cult. gesch.
- Wim Gielen, Nederweert: 1e verm. ned., 1e verm. godsd.
- Hein Kerckhoffs, Kerensheide: 1e verm. fr., 1e verm. eng.
- Jo Janssen, Helden: 1e verm. godsd.
- Michel Reijnen, Blitterswijk: 2e verm. gesch.

V Gymnasium, 2de afd. A.

- Bert Ament, Leveroy: alg. pr., pr. gr., pr. lat., pr. stereo-gonio., pr. scheik., pr. aandr., verm. fr.
- Hub Niesten, Vaals: alg. pr., pr. lat., pr. gr., pr. wisk., verm. du., verm. gesch., verm. aandr.
- Gerrit van der Stegen, Meerssen: pr. stereo-gonio, pr. alg.-anal. meetk., pr. nat., pr. nat. hist., verm. du.
- Sjef Huynen, Heerlerbaan: pr. eng., pr. fr., pr. alg.-anal.-meetk., verm. ned., verm. nat. hist.
- Jac Heyenrath, Simpelveld: pr. gesch., verm. aandr., verm. wisk., 2e verm. gr.
- Jos Boesten, Brunssum: pr. ned., 1e verm. godsd., verm. aandr.
- Jean Houben, Kerensheide: pr. godsd.
- Thijs Herpers, Kerkrade: pr. du.
- Jan van de Wallen, Waubach: 1e verm. lat., 1e verm. du., 2e verm. godsd.
- Tinus van Tulden, Nederweert: 1e verm. gr., 2e verm. lat.
- Tom Lenders, Horst: verm. fr.
- Herman Geraedts, Swalmen: 1e verm. eng.
- Ed Hermans, Sweykhuzen: 2e verm. eng.

IV Gymnasium, 1ste afd.

- Jan Coenen, Montfort: alg. pr., pr. wisk., pr. nat., pr. scheik., verm. lat., verm. du.
- René Creusen, Vaals: pr. wisk., pr. du., pr. 5 verm.: verm. ned., verm. nat., verm. scheik., verm. aandr., verm. tek.
- Willy Lacroix, Noorbeek: pr. lat., pr. aandr., verm. gr., verm. fr., verm. gesch.
- Jan Niessen, Montfort: pr. ned., pr. fr., verm. eng., verm. aandr.
- Jo Brunenberg, Schaesberg: pr. 5 verm.: verm. gr., verm. ned., verm. wisk., verm. nat., verm. scheik.
- John van der Schaft, Brunssum: pr. eng., pr. tek., verm. du.
- Hub Keybets, Voerendaal: pr. gr., verm. aandr.
- Albert Riga, Sweykhuzen: pr. gesch.
- Max van den Esker, Geleen: verm. fr., verm. eng.
- Arno Hanraets, Tegelen: verm. lat., verm. tek.

IV Gymnasium, 2de afd.

- Mathieu Gubbels, Noorbeek: alg. pr., pr. gr., pr. lat., pr. du., pr. gesch., pr. nat., pr. scheik., 1e verm. fr., 1e verm. eng., 1e verm. wisk.
- Jos Jakobs, Horst: pr. eng., pr. wisk., 1e verm. gr., 1e verm. lat., 1e verm. nat., 1e verm. scheik., 2e verm. aandr.
- Charles Genders, Kerkrade: pr. fr., 1e verm. ned., 1e verm. du., 1e verm. gesch., 1e verm. tek.
- Hub Steyns, Kunrade: pr. aandr., 2e verm. du., 2e verm. gesch.
- Jan Vleugels, Voerendaal: pr. ned.
- Piet Thijssen, Baarlo: 2e verm. lat., 2e verm. wisk.
- Henk Lambrichts, Weert: 2e verm. eng., 2e verm. nat.
- André Vaessen, Simpelveld: 2e verm. scheik., 2e verm. tek.
- Hub Cleven, Horst: 1e verm. ned.

III Gymnasium, 1ste afd.

- Pierre Ramakers, Pey: alg. pr., pr. gr., pr. lat., pr. ned., pr. eng., pr. wisk., pr. nat., verm. fr., 1e verm. du., 2e verm. aandr.
- Loek Lemmens, Kerkrade: pr. aandr., pr. tek., 1e verm. gesch., 2e verm. du.
- Wim Willemsen, Sevenum: pr. 6 verm.: verm. lat., 1e verm. ned., 1e verm. aandr., 2e verm. godsd., 2e verm. gesch., 2e verm. tek.
- Piet Moonen, Voerendaal: pr. godsd., verm. wisk.
- Theo Pasing, Brunssum: pr. du., 2e verm. ned.
- Arno Rademakers, Heerlerheide: pr. gesch., 1e verm. godsd.
- Jan Tielen, Sevenum: pr. fr.
- Marcel Schwachöfer, Venray: verm. lat., verm. fr., 1e verm. eng., 2e verm. gr.
- Mathieu Hendriks, Nuth: verm. wisk., 2e verm. gesch.
- Herman Reijnen, Blitterswijk: 1e verm. gr.
- Henk Pierik, Brunssum: 1e verm. nat.
- Jo van den Bongard, Kerkrade: 1e verm. tek.
- Alex Sluysmans, Simpelveld: 2e verm. eng.

III Gymnasium, 2de afd.

- Herman van Rens, Hegelsom: alg. pr., pr. lat., pr. ned., pr. fr., pr. du., pr. wisk., pr. aandr., pr. nat., verm. gr., verm. eng., verm. gesch.
- Wim Geurts, Bingelrade: pr. gr., pr. wisk., verm. lat., verm. nat.
- Theo Reul, Spekholzerheide: pr. du., pr. gesch., verm. ned.
- Wim Goossens, Tegelen: pr. 6 verm.: verm. ned., verm. eng., verm. wisk., verm. aandr., verm. nat., verm. tek.
- Frans Gielkens, Brunssum: pr. eng., verm. lat., verm. fr.
- Joop Bartholomeus, Geleen: pr. godsd., verm. fr.
- John Franck, Schaesberg: pr. tek.
- Pieter Beerens, Hoensbroek: verm. aandr., verm. nat.
- Theo Houben, Sevenum: verm. du., verm. tek.

Jac Peeters, Kessel: verm. godsd.
Jules Hassink, Maastricht: verm. godsd.
John Drummen, Hoensbroek: verm. gesch.

II Gymnasium, 1ste afd.

Jan Pouwels, Horst: alg. pr., pr. gr., pr. fr., pr. lat., pr. aandr., pr. gesch., pr. nat. hist., 1e verm. ned., 1e verm. eng., 1e verm. wisk., 2e verm. tek.
Wil Jeukens, Kerkrade: pr. ned., pr. wisk., 1e verm. gesch., 1e verm. aandr., 1e verm. nat. hist.
Jan Smeets, Bunde: pr. eng., 1e verm. fr.
Herman Rijs, Neer: pr. aandr.
Willy Moedersheim, Voerendaal: pr. tek.
Pierre Hermans, Sweykhuisen: 1e verm. lat., 2e verm. gr., 2e verm. ned.
Pierre Slangen, Beek: 1e verm. gr., 2e verm. fr., 2e verm. eng.
Ton Janssen, Echt: 2e verm. wisk., 2e verm. aandr.
Laurens Wijnhoven, Baarlo: 1e verm. tek.
Hub Schnackers, Bocholtz: 2e verm. lat.

II Gymnasium, 2de afd.

Paul Stultiëns, Blerick: alg. pr., pr. fr., pr. eng., pr. tek., verm. gesch.
Frans Delahaye, Geleen: alg. pr., pr. fr., verm. gr., verm. lat., verm. ned.
Jos Claessen, Valkenburg: pr. gr., pr. lat., pr. aandr., verm. eng., verm. wisk.
Peter Koonen, Heerlerheide: pr. ned., pr. wisk., verm. aandr.
John Nizet, Roermond: pr. gesch., pr. nat. hist., verm. tek.
Frans Marcellis, Tegelen: pr. 5 verm.: verm. gr., verm. wisk., verm. gesch., verm. aandr., verm. tek.
Sjef Mols, Geleen: verm. lat., verm. eng.
Paul Huver, Heerlen: verm. ned.
Go Grooten, Banholt: verm. fr.
Jac Naus, Neer: verm. nat. hist.

II Gymnasium, 3de afd.

Mathieu Steijvers, Stramproy: alg. pr., pr. gr., pr. fr., pr. eng., pr. gesch., pr. aandr., pr. wisk., pr. wisk., pr. nat. hist., verm. lat., verm. ned.
Wim Hoppers, Brunssum: pr. lat., pr. ned., verm. gr.
Everard Huurdeman, Neerbeek: pr. gesch., 2e verm. fr., 2e verm. eng.
Sjef Vossen, Molenberg: pr. tek., verm. gr., 1e verm. eng., 2e verm. ned., 2e verm. aandr.
Toon Janssen, Spekholzerheide: verm. lat., 1e verm. fr., 1e verm. nat. hist.
Frank Turnsek, Hoensbroek: 1e verm. aandr., 2e verm. fr., 2e verm. nat. hist.
Ben Wanders, Haanrade: verm. gesch.,
Mathieu Dieteren, Hoensbroek: verm. tek.

I Gymnasium, 1ste afd.

- Gerry Corstjens, Thorn: alg. pr., pr. lat., pr. ned., pr. fr., pr. tek., 1e verm. gesch., 1e verm. aandr., 2e verm. nat. hist.
- Jean Moonen, Klimmen: pr. godsd., 1e verm. lat., 1e verm. wisk.
- Gerry Bouts, Hegelsom: pr. aandr., 1e verm. godsd., 2e verm. ned.
- Pierre van Wissen, Mondercange: pr. gesch., 2e verm. lat., 2e verm. fr.
- Bert Evers, Swalmen: pr. wisk., 1e verm. ned., 2e verm. godsd.
- Jan Litjens, Leunen: 1e verm. fr.
- Hub Lenders, Maasbree: 1e verm. nat. hist.
- Willy Robroek, Molenberg-Heerlen: 2e verm. aandr.
- Henk Janssen, Tienray: 2e verm. wisk.
- Bert van Klooster, Maastricht: 1e verm. tek.
- Jos Gubbels, Wessem: 2e verm. tek.

I Gymnasium, 2de afd.

- Laur Couzen, Maastricht: alg. pr., pr. lat., pr. fr., 1e verm. ned., 1e verm. aandr., verm. wisk.
- Conny Hanssen, Maastricht: pr. ned., pr. fr., pr. gesch., pr. aandr., pr. wisk., verm. godsd.
- Jo Hermans, Blerick: pr. godsd., 1e verm. lat., 1e verm. fr., verm. gesch., verm. wisk.
- Theo Hendriks, Maasbree: pr. nat. hist., 2e verm. ned.
- Piet Kessels, Panningen: 1e verm. nat. hist., 2e verm. aandr., verm. gesch.
- René George, Sijpeveld: 1e verm. fr., 2e verm. lat.
- Theo Elzenberg, Venlo: 2e verm. lat., 2e verm. nat. hist.
- Peter Martens, Tienray: verm. tek.

I Gymnasium, 3de afd.

- Jan Geurts, Ostersum: alg. pr., pr. lat., pr. fr., pr. gesch., pr. wisk., 1e verm. aandr., 2e verm. nat. hist., 2e verm. tek.
- Peter op 't Veld, Echt: alg. pr., pr. aandr., pr. wisk., 1e verm. lat., 1e verm. fr., 1e verm. gesch., 1e verm. nat. hist., 2e verm. ned.
- Jac Lemmen, Hegelsom: pr. gesch., 1e verm. ned., 1e verm. fr., 2e verm. lat.
- Barf Teeuwen, Brunssum: pr. ned., 1e verm. godsd.
- Tonie Martens, Tienray: pr. tek., 2e verm. aandr.
- Fried Smeets, Beesel: pr. nat. hist.
- Hub Schwanen, Heerlerbaan: verm. gesch.
- Hub van der Leeuw, Echt: verm. wisk.
- Jeu Hafmans, Sevenum: verm. wisk.
- Jac Bouten, Meterik: 2e verm. godsd.
- Guus van Brederode, Geulle-Waalsen: 1e verm. tek.

Voorbereidende klas, 1ste afd.

- Wil Kremer, Vaals: alg. pr., pr. ned., pr. rek., pr. fr., pr. nat., 1e verm. gesch., 1e verm. aandr.
- Jo Ijpelaar, Spekholzerheide: pr. gesch., pr. aandr., pr. tek., pr. godsd., 1e verm. rek., 2e verm. fr., 2e verm. nat.

Maurice van Hoven, Wijnandsrade: 1e verm. godsd., 1e verm. tek., verm. nat., 2e verm. fr.

Jo Kern, Vaals: 2e verm. gesch., 1e verm. ned.

Martin Meertens, Margraten: 2e verm. rek., 2e verm. aandr.

Jo Prevo, Eijgelshoven: 2e verm. tek.

Jan Limpens, Eijs, 2e verm. godsd.

Vorbereidende klas, 2de afd.

Jo Bastings, Epen: alg. pr., pr. ned., pr. rek., pr. fr., 1e verm. godsd., 1e verm. gesch.

Cor van der Schaff, Brunssum: pr. godsd., pr. aandr., 1e verm. rek., 1e verm. nat., 2e verm. ned., 2e verm. fr.

Antoon Peeters, Baarlo: pr. nat., pr. tek.

Wil Coenjaarts, Houthem: 1e verm., ned., 1e verm. fr., 1e verm. aandr.

Wil Engelen, Sevenum: 1e verm. tek., 2e verm. godsd., 2e verm. aandr.

Jan Schreurs, Margraten: 2e verm. rek., 2e verm. nat.

Sjef Huybers, Bergen: 2e verm. tek.

PERSONALIA

De H. Priesterwijding ontvingen:

Piet Aben	St. Joost-Echt
Nico Bitsch	Sittard
Bas Cartigny	Roermond
Ben van Dijck	Bergen
Hub Dings	Tegelen
Nico Dobbelstein	Mheer
Jan Geurts	Bingelrade
Theo Goossens	Gennep
Pierre Kleijnen	Noorbeek
Matthieu Kunnen	Stramproy
Fons Martens	Schimmert
Piet van Montfort	Sittard
Harrie de Rouw	Sittard
Matthieu Schoeren	Tegelen
Hein Sieben	Schimmert
Harrie Tacken	Meterik
André Thewissen	Schimmert
Jos Turlings	Echt
Loet Visschers	Spaubeek
Ed Vliegen	Gulpen
Hans Zelen	Venlo
allen priesters van het bisdom.	

Werden benoemd:

- H. Notermans, leraar aan het Klein-Seminarie Rolduc, tot Geestelijke Leider der R.K. Onderwijzers, tevens belast met het Apostolaat voor Priesterroepingen in het bisdom.
- Ir. L. J. P. M. Raeds, Heerlen, tot Hoofdingenieur-Directeur van de Provinciale Waterstaat in Limburg (Rolduc 1920-1927).
- Prof. Dr. Ir. H. C. J. H. Gelissen, tot President-Commissaris der Nederlandse Spoorwegen (Rolduc 1910-1912).
- Dr. G. Storms, tot Hoogleraar in de Engelse Taalkunde aan de R.K. Universiteit van Nijmegen (Rolduc 1928-1930).

Werden onderscheiden:

- Mgr. P. J. Moors, bisschop van Roermond, tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.
- Mgr. Dr. J. Keulers, oud-professor aan het Groot-Seminarie te Roermond, tot Huisprelaat van Z. H. de Paus.
- Dr. P. E. J. J. Teeuwen, president van het Groot-Seminarie te Roermond, tot Geheim Kamerheer van Z. H. de Paus.
- L. J. H. M. Debije, pastoor-deken te Horst, tot Officier in de Orde van Oranje Nassau (Rolduc 1909-1917).
- Mr. Th. R. J. Weijers, Vught, oud-President van het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch en oud-Minister van Justitie, tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau (Rolduc 1902-1909).
- Mr. K. W. H. Berger, Directeur van het Kantoor van de Amsterdamse Bank te Eindhoven, tot ridder in de Orde van Oranje Nassau (Rolduc 1914-1921).
- Mr. J. A. M. Koch, notaris te Utrecht, tot Ridder in de Orde van de H. Gregorius de Grote (Rolduc 1914-1920).
- J. H. Linssen, oud-leraar aan de Bisschoppelijke Kweekschool te Venlo, oud-hoofd van de Voorbereidende School te Rolduc (1919-1922), met het erekruis Pro Ecclesia et Pontifice.

Promoveerden:

- W. L. M. Geilenkirchen, Kerkrade, in de Faculteit van Wiskunde en Natuurkunde (Biologie) cum laude, te Utrecht.
- M. A. G. van der Heijden, Tilburg, in de Faculteit van Letteren en Wijsbegeerte (Nederlands) te Nijmegen.
- V. Haesen, Versoix-Genève, aan het Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales te Genève.

Legden een examen af:

- A. Th. Moonen, priester van het bisdom, licentiaatsexamen Theologie te Nijmegen.
- H. Brentjens, priester van het bisdom, doctoraal examen Psychologie te Nijmegen.
- L. van Els, Wanssum, doctoraal examen Klassieken te Nijmegen.
- P. Thunissen, Weert, doctoraal examen Engels te Nijmegen.
- Th. van Els, Wanssum, doctoraal examen Engels, cum laude, te Nijmegen.
- H. Hoens, priester van het bisdom, baccalaureaatsexamen Theologie te Nijmegen.
- L. Muijsens, Meerssen, kandidaatsexamen Nederlands te Nijmegen.
- H. Coopmans, Ostersum, kandidaatsexamen Frans te Nijmegen.
- C. Huijers, Weert, kandidaatsexamen Frans te Nijmegen.
- Th. Claessens, Oirlo-Venray, kandidaatsexamen Geschiedenis te Nijmegen.

Th. Seelen, Venlo, kandidaatsexamen Geschiedenis te Nijmegen.
E. Honnée, Meerssen, kandidaatsexamen Geschiedenis te Nijmegen.
E. van der Marck, Roermond, kandidaatsexamen Sociale en Politieke Wetenschappen.

Overleden:

Drs. H. M. H. Reijnen, oud-leraar te Rolduc, rector te Imstenrade.
Mgr. Dr. S. W. J. Teeuwen, oud-leraar aan het Bisschoppelijk College te Roermond, oud-rector van het Pius-convict te Nijmegen (Rolduc 1911-1913).
A. Versondert, oud-leraar aan het Bisschoppelijk College te Roermond (Rolduc 1902-1904).
Mgr. F. J. C. M. Op de Coul, directeur van het R.K. Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding en president van het Internationaal R.K. Onderwijsbureau (Rolduc 1912-1914).
Drs. J. H. Kessels, oud-leraar aan het Bisschoppelijk College te Roermond (Rolduc 1906-1908).
J. Jacobs, emeritus-pastoor Maastricht-Wittevrouwenveld (Rolduc 1898-1902).
A. H. E. Lemmens, emeritus-pastoor Schimmert (Rolduc 1894-1903).
Th. F. M. J. Mulder, emeritus-pastoor Broeksittard (Rolduc 1894-1904).
J. H. Halmans, pastoor Berg en Terblijt (Rolduc 1910-1912).
J. Heuschen, pastoor Brunssum (Rolduc 1926-1935).
J. Schmitz, kapelaan Klimmen (Rolduc 1944-1946).
J. A. D. M. Daniels, oud-directeur van de Algemene Kunstzijde Unie N.V. Arnhem (Rolduc 1898-1900).
Dr. H. A. M. van Haastert, oud-secretaris van de Katholieke Boeren- en Tuindersbond (Rolduc 1895-1905).
O. G. E. M. Verhaak, arts, Breda (Rolduc 1909-1913).
A. Bröcker, arts (Rolduc 1907-1914).
M. W. J. Coenders, oud-burgemeester van Sittard (Rolduc 1910-1913).
A. M. H. van de Venne, Nijmegen (Rolduc 1913-1920).
P. Horbach, Roermond (Rolduc 1935-1940).

INHOUD

Kroniek, schooljaar 1960-1961 (J. A. C. Lenders)	3
Rolduc zoals het reilt en zeilt	35
Van Pioniers en Trekkers (Jo Janssen)	35
Jaarverslag Academie Alberdingk Thijm (Herman van Horen)	37
Het Proces Douglas (L. W. Wijnen)	40
Gradus ad Parnassum (L. W. Wijnen)	44
Zondag Laetare (L. W. Wijnen)	52
Jaarverslag Academie St. Augustinus (Ger van Enckevort)	56
In memoriam	60
In memoriam Drs. H. M. H. Reijnen (H. v. d. Mühlen)	60
In memoriam Julien Nagant (H. M. H. Reijnen)	63
In memoriam Bernard Janssens (F.S.)	65
In memoriam G. Knops (Dr. J. Kurris)	67
Twee Oud-Rolduciens in de Culturele Adviesraad van het Koninkrijk (F.S.)	68
De katholieke Prinsen van Nassau-Siegen (Prof. Dr. C. de Clercq)	69
Bijdrage tot de Geschiedenis van het vroegere Barokorgel in de Abdij Kloosterrade, ver- volg (Dr. K. Dreimüller)	98
Rolduc en de Dichtkunst (Prof. Dr. F. Sassen)	102
Schooljaar 1960-1961, Lerarencorps	106
Leerlingen	107
Prijsuitdeling	115
Personalía	122